

castellum

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
JAARGANG VII — NR. 1 — MAART 1990

KONINKLIJKE VERENIGING DER HISTORISCHE WOONSTEDEN VAN BELGIE
VERENIGING ZONDER WINSTBEJAG
Vergotestraat 24 - 1200 Brussel

ns Alexandre de Merode, Voorzitter
af Charles-Albert de Lichtervelde, Beheerder-Schatbewaarder
kheer de Pessemier, Bestuurder van de Vereniging en Afg.-Beh. van het Slot van Laarne
Van den Broecke, Regisseur van het Slot van Laarne

castellum

Hoofdredacteur : Erik L. Schepens

MAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN "DE VRIENDEN VAN HET SLOT VAN LAARNE"
EN DE GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING KALKEN EN LAARNE

CONSULTATIEVE RAAD:

Voorzitter: Jonkheer de Pessemier

COMMISSIE-VOORZITTERS

Archeologie: Prof. dr. Frans Verhaeghe

Architectuur: Arch. Lieven Hanselaer

Boekhouding: Maurice Clinckspoor

Castellum: Erik L. Schepens

Geschiedenis: Lic. Eric Balthau

Meubilering: Achiël Stevens

Park en Tuin: Cesar De Wilde

Toerisme en Huur: Jan Van den Broecke

WERKENDE LEDEN

De heer Albert Eeckhaut, erevoorzitter

De heer en mevrouw A. De Wilde-Hesters

De heer R. De Sy

De heer en mevrouw N. Verschelden

L.C.-project:

vrouw Anita Vermeulen en de heren Jacques De Wilde en Patrick Van Nieuwenhuyse

BESTUUR CASTELLUM GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING VOOR KALKEN EN LAARNE

Ere-voorzitter: Jhr. de Pessemier, Eekhoekstraat 5, 9270 Laarne

Voorzitter: Erik L. Schepens p.a. Slot van en te 9270 Laarne Tel. 091/31.88.66

Ondervoorzitter: André Van De Sompel, Kruisenstraat 70, 9288 Kalken

Leden: Anne Thibau, Kasteeldreef 50, 9270 Laarne

Eric Balthau, Keistraat 14, 9270 Laarne

Roger De Bondt, Maalderijstraat 16, 9110 Sint-Amandsberg

Johan De Wilde, Bierstal 26, 9920 Lovendegem

Lieven Hanselaer, Mouterijstraat 4, 9288 Kalken

Marcel Meijs, Kruisenstraat 31, 9288 Kalken

Luc Props, Meirhoekstraat 21, 9270 Laarne

Wim Van de Voorde, Meirhoekstraat 25, 9270 Laarne

Frans Verhaeghe, Provinciebaan 78a, 9288 Kalken

Lidmaatschap CASTELLUM

Gewoon lid:	350,-
Steunend lid:	650,- (familiekaart)
Erelid:	1000,-
Beschermend lid:	2000,-

Voordeel voor de leden:

- gratis toegang tot het kasteel tijdens de openingsuren mits voorlegging van uw lidkaart
- bij tentoonstellingen korting op de toegangsprijs
- ieder lid krijgt het tijdschrift Castellum gratis per post aan huis
- uitnodiging tot de openingsrecepties van de activiteiten ingericht door de Vrienden van het Slot van Laarne, de Geschied- en Heemkundige Kring voor Kalken en Laarne en de Koninklijke Vereniging der Historische Woonsteden van België, gehouden op het slot.

Omslagfoto: Kalken, Schoorminneweg, omstreeks 1970.

ERRATA EN AANVULLINGEN

Castellum jg. 6, nr. 4, december 1989

Dr. Jozef Van De Velde-nummer

blz. 6: Rosalie D'Haese + Kalken 13 maart 1922

blz. 7: Marie Florence Van De Velde x Isidoor De Wilde

Marguerite Marie Boucqué °Gent 27 oktober 1869

blz. 41: 6.8.1. lees: "Het Vlaams Nationaal Verbond (VNV)"

i.p.v. "Het Vlaamse Nationalistisch Verbond"

blz. 53: de onderschriften van foto's 23 en 24 werden verwisseld

blz. 61: bovenaan: lees "Louise Van De Wiele" i.p.v. Louise Van De Velde

ooooo

Als 400e lid van Castellum mochten wij de heer Eric Rogiers, Achterstraat 44 te Laarne begroeten. Ter herinnering werd hem een massief zilveren penning overhandigd, die ten eeuwigen dage gratis toegang tot het Slot van Laarne verleent.

ooooo

Wij betuigen onze oprechte deelneming bij het overlijden van:

Dhr. André Henskens † Oudergem, 31 december 1989, Ere-Administrateur-Directeur-Generaal van de N.V. Intercom.

Mw. Irma Stadeus, weduwe Prudent De Wilde, † Laarne 5 november 1989, laatste herbergierster van "Het Schepenhuis".

5de GESCHIED-, VOLKS- EN HEEM- KUNDIGE BOEKENBEURS VOOR VLAANDEREN

ZONDAG 22 APRIL 1990 9.30 - 18 U
CENTRUM VOOR KUNST EN
CULTUUR

ST.-PIETERSABDIJ GENT

ORGANISATIE:

KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE
VOLKSKUNDIGEN, KRAANLEI 65 9000 GENT
091/25.64.47 - 23.13.36 FAX 091/23.70.65
(STICHTING MENS EN KULTUUR)

EEN NIEUWE ORIENTATIE

Castellum vangt met dit nummer zijn zevende jaargang aan. Het tijdschrift werd inderdaad in 1984 door de toenmalige voorzitter van "De Vrienden" Dr. De Cock in leven geroepen.

Wat begon als een driemaandelijkse (gefotokopieerde) nieuwsbrief is inmiddels uitgegroeid tot een volwaardig tijdschrift dat zijn bestaansredenen heeft waargemaakt. Zulks is in grote mate te danken aan de ganse redactieploeg, die zorgt voor interessante, vaak belanghebbende bijdragen.

Door de eeuwen heen was het lot van de plaatselijke bevolking en van het slot nauw met mekaar verbonden. Zo komt het dat bij de geschiedschrijving van het slot vaak gebeurtenissen uit Laarne ter sprake komen en vice-versa.

Maar ook de deelgemeente Kalken werden en wordt in de bijdragen niet vergeten. Zo is nu het decembern timer 1989 gewijd aan een markante persoonlijkheid uit Kalken, waar een straat zijn naam draagt: Dr. Jozef Van De Veldestraat.

Omdat wij er bewust aan hielden heel de fusiegemeente aan bod te laten komen, kreeg Castellum stilaan het aspect van een heemkundig tijdschrift. Daardoor groeide mettertijd in de schoot van het Slot de wens een heemkring op te richten.

Alhoewel het tijdschrift aldus enigszins afwijkt van het oorspronkelijk opzet, een bindteken te zijn tussen het Slot en de Vrienden, hebben wij toch deze stap gezet omdat wij daarin een mogelijkheid zien het Slot dichterbij de sociale werkelijkheid te brengen. Doorslaggevend was tevens de vaststelling dat van de 300 aangesloten gezinnen 60% binnen de gemeentegrenzen woont of er familiale banden heeft.

Het aansluiten van Castellum bij het Verbond voor Heemkringen van Oost-Vlaanderen opent de mogelijkheid en het recht op provinciale betoelaging. Met de overige 33 heemkringen in de provincie wordt een ruilabonnement afgesloten. Onze bibliotheek zal weldra een zeer nuttig gebruiksinstrument worden voor heemkundigen.

Daarenboven opent zich ook de mogelijkheid tot gemeentelijke subsidiëring. Castellum is en blijft vanzelfsprekend verbonden met de Consultatieve Raad van het Slot. De voordelen verbonden aan het lidmaatschap ondergaan geen enkele wijziging.

Daar een heemkring per definitie een lokaal gebeuren is, hebben wij geacht er goed aan te doen Erik L. Schepens als voorzitter aan te stellen. Hij is afkomstig van de gemeente en zeer goed bekend met de mensen en de plaatselijke geschiedenis. De andere bestuursleden zijn eveneens zeer nauw verbonden met Laarne en Kalken.

"De Vrienden" woonachtig buiten de gemeentegrenzen zullen zeker niet verwaarloosd worden. Zoals in het verleden zal Castellum de spreekbuis blijven van de Consultatieve Raad van het Slot en zullen alle activiteiten, realisaties en plannen binnen de kasteelmuren er ruime aandacht in genieten. Er zullen verder regelmatig artikels over het rijke verleden van het slot worden gepubliceerd.

Wij zijn ervan overtuigd dat deze vernieuwde oriëntatie enerzijds tegemoetkomt aan de wensen van alle leden en anderzijds onze vereniging haar ledenaantal mag zien aangroeien.

Jhr. de Pessemier
Afgevaardigde beheerder

DE MOORD OP HENDRIK ONGHENA

Harry Van Royen

Inleiding

Moord of doodslag is van alle tijden, maar terwijl deze inbreuken nu nog slechts via de pers aan bod komen, was het voor 1940 een algemeen verschijnsel dat dergelijke aktualiteit via een marktlied onder het volk verspreid werd.

Het markt- en volkslied wordt algemeen aanzien als de meest verspreide vorm van de vroegere volkskultuur. Tot voor de doorbraak van het centenblad, het dagblad voor het grote publiek, dat in de jaren 1880-1890 opkwam, en de massale doorbraak van de radio in de jaren 1930, was het marktlied, gezien de beperkte verplaatsingsmogelijkheden en het analfabetisme, een belangrijke vorm van informatieoverdracht, zeker voor plattelandsbewoners. De markt-zanger, soms geholpen door een wandkaart, de rolprent, muziekinstrumenten en gedrukte liedblaadjes, de zgn. "vliegende blaadjes", was hierbij de hoofdspe-ler. Rondtrekkend verspreidde hij zowel belangrijk wereldnieuws als lokale gebeurtenissen, waarbij vooral spektakulaire onderwerpen, die de verbeelding van de massa konden prikkelen, geliefd waren. Dit was uiteraard onmisbaar omdat hiervan het inkomen van de markt-zanger afhankelijk was. Het succes van het volkslied werd ook in grote mate vergemakkelijkt doordat gebruik werd gemaakt van bekende melodieën, die dikwijls als basis voor diverse liederen dienden. Het moordlied is een onderdeel van het marktlied, dat zonder twijfel bijval genoot. Naast het sensationele had het tevens de bedoeling om te informeren, met dikwijls een moraliserend einde.

Karel Waeri is wellicht de bekendste Vlaamse volkszanger uit de 19de eeuw. Deze Gentenaar werkte niet alleen te Gent, maar ook in West-, Oost-, Zeeuws-Vlaanderen en Antwerpen. In de periode 1878-1884 trad hij in onze buurt op in Zele, Lokeren en Melle.

Kermis te Kalken, anno 1902

Rond de eeuwwisseling was de kermis een echt hoogtepunt in het volksleven, dat echter veelal uitmondde in vechtpartijen, waardoor de kermis algemeen als geslaagd werd aanzien. Onder invloed van het nodige bier en jenever eindigde een "goed gevecht" meestal met mesverwondingen en soms zelfs op doodslag.

Tijdens de kermisnacht van Pasen 1902 ontstond er te Kalken om 11 uur een dispuut rond de vangst van een reisduif op de Scherpeheidehoek bij herbergier Vandenhende. Enkele jonge kerels begonnen, verhit door overmatig drankge-

bruik, echter te vechten. De messen werden getrokken en er werd geslagen met stokken, pinten en flessen. "Men stak en kerfde met de messen, 't was een echt oorlogstoneel", aldus het relaas in de krant.

Hendrik Onghena, een landbouwer van Lokeren-Staakte, was met zijn vrouw en hun vijf minderjarige kinderen bij zijn schoonbroer op bezoek gekomen en zij hadden zich de hele dag goed vermaakt op de kermis. Het noodlot wou echter dat de hele familie in de herberg zat waar het wild gevecht ontstond. De herbergier en verschillende andere personen werden ernstig gewond; hun wonden werden verzorgd door dokter Eysers. Voor Hendrik Onghena kon er evenwel geen hulp meer baten; door zijn poging om uit het vechtgewoel te geraken had hij de aandacht van de vechters op zich getrokken, die hem achtervolgden tot in de achterkamer en zonder genade op hem insloegen, zodat zijn lijk onherkenbaar verminkt was. "Het hoofd was bijna van den romp gesneden; de schedel was gebroken en gansch het bovenlijf met messteken doorboord", aldus de reporter van het Laatste Nieuws. Zijn aanrander, De Vriese, van de wijk "Den Ouden Bosch", werd samen met twee andere gevaarlijke vechtersbazen, Van Acker en Verschraegen, gearresteerd.

De verslagenheid over de moord maakte 's maandagsvoormiddags plaats voor blinde volkswoede. Zeven veldwachters en twintig rijkswachters van Wette-
ren, Lokeren, Kalken en Lochristi hadden de grootste moeite om de toege-
stroomde massa, "duizenden personen", in bedwang te houden. De massa wilde
de daders immers lynchen, zeker nadat deze bij de reconstructie niet het minste
berouw toonden.

Het lied

De Stekense volksdichter Boerken Waardichters verspreidde zeer vlug een lied
op deze misdaad:

Wat wreeden tyd wij heden beleven,
Daar gaat geen enkele week meer voorbij
Zonder er moorden worden bedreven;
't Menschdom is hier geen oogenblik vrij.

Men geraakt zijn geld of leven kwijt,
Ja, 't wordt alweer lijk in den tijd 2x
Van Jan de Lichte en Baeckeland,
O diepgezonken Vlaanderland!

De moord die 'k hier alweer moet bezingen
Dient vast om een exempel te biên,
Om angst en schrik in 't herte brengen
Van vele jong verwilderde liên.

Te Kalken is een moord gebeurd
Door gansch de streek alom betreurd 2x
War menig huisgezin om schreit
Ziehier in welke omstandigheid.

De Maandagnacht van de kerremisse
Bij Van den Hende, een herrebergier
Zaten er nog een man of vijf zesse
Teerlingen daar en dronken veel bier.

Waar dat er nog een man bij zat
Waar men met vier ne piek op had, 2x
Men grocht aan 't twisten met gedruisch
De man die vluchtte in 't achterhuis

Dadelijk sprongen zij met hun vier
Op dezen man Hendrik Onghena,
Zij trokken hem al vloeken en tieren
En stampten hem ten gronde weldra.

Zij sloegen hem de schedel in
En dat was nog maar een begin 2x
Zij trokken dan de messen uit
Met woede en vol baldadigheid

Kappen en kerven, snijden en steken,
Dat 't bloed langs alle kanten uitsprong,
En langs den vloer daar stroomde met beken
En in gezicht en kleederen drong.

Dan lieten z'hem, o vreedheid groot,
Daar liggen spartelen met de dood 2x

De baas mocht hem geen hulpe biën
Lieten hem ook hun messen zien.

Een uur nadien zijn zij vertrokken
En naar een ander herberg gegaan,
Z' hebben de moord daar geenszins verdoken
Toonden bebloede messen daar aan.

Die zij hebben afgespoeld
Als hunnen wraaklust was afgekoeld 2x
Dat is te wreed, 't is ongehoord
Zulk een publieke laffe moord.

Het duivenspel schijnt d'oorzaak te wezen
Van deze laffe gruwelijke moord,
Rap de gendarmen ter plaatse gerezen
Hebben de moorders dan vaste gekoord.

Reeds bij hun ouders in hun huis
Bij bloedig weenen - welk een kruis! 2x
Nu zuchten zij reeds in 't gevang
En god den Heer weet voor hoe lang!

Het marktlied over de moord op Hendrik Onghena werd geschreven door Pieter De Windt, geboren te Maldegem op 6 april 1860 en overleden te Stekene op 28 september 1934. Hij vestigde zich vanaf 1896 als drukker te Stekene, terwijl hij voorheen als landbouwer reeds zijn dichtsels opstuurde naar de kranten van Eeklo, Maldegem en Brugge. In 1898 hielp hij de verkiezingskampagne van de Stekense landbouwer Frans Van Brussel om tot volksvertegenwoordiger gekozen te worden voor het arrondissement St.-Niklaas met een volkslied, dat goed ontvangen werd. Van Brussel werd parlamentslid en Pieter De Windt, alias Boerken Waardichters, bleef volksliederen schrijven over verkiezingen, de oorlog in Zuid-Afrika, koningen en koninginnen, tegen Duitse bezetting, vanuit Nederland, terwijl ook bijzondere lokale gevallen, zoals moorden, niet aan zijn dichtkunst ontsnapten. Zijn dood in 1934 betekende een zwaar verlies voor de nog enkele overblijvende marktzangers.

Bronnen

E. Demoen, *A la vapeur, dat heet progres! Liederen van de Industriële Revolutie*, Gent, MIAT, 1985, pp. 7-61, 71-73.

J. De Vuyst, *Het moordlied in de Zuidelijke Nederlanden (19de eeuw)*, Brussel, Aurelia, 1971, pp. 9-11, 13-15.

J. De Vuyst, *Het moordlied in de Zuidelijke Nederlanden (20ste eeuw)*, Brussel, Aurelia, 1977, pp. 120-121, 107.

Boerke Waardichters, in: *D'Euzie*, III, 1984, 2, pp. 43-47.

M. Broeckhove, Volksdichter Pieter De Windt, alias Boerke Waardichter en hoofdsteller van de *Gazet van Stekene*, in: *Oost-Vlaamse Zanten*, LIX, 1984, 2, pp. 43-54.

E N A M E - PRESTEDELIJKE WOONKERN EN BENEDICTIJNENABDIJ

Dirk Callebaut

Eén van de boeiende fenomenen in de middeleeuwse leefwereld is de genese van de stad. Bij het verwerven van inzicht in die stadsgroei kan de archeologie een belangrijke bijdrage leveren. In Ename onderzoekt de Nationale Dienst voor Opgravingen, in samenwerking met het Stadsbestuur van Oudenaarde, een vroeg-middeleeuwse handelsplaats waarvan de prille levensdraad plots afgesneden werd. Een zeldzame kans doet zich voor om de ontstaansfase van een stad concreter te begrijpen.

De Scheldevallei: middeleeuws conflictgebied.

Ename, deelgemeente van Oudenaarde, vormt zowat het zwaartepunt in het onderzoek dat de Nationale Dienst voor Opgravingen uitvoert naar de vroeg-middeleeuwse bewoning en verdediging in de Scheldevallei. Er werd geopteerd voor de Schelde omdat die stroom een politieke, culturele en economische rol vervulde, die het lokale belang ver overtrof: met het Verdrag van Verdun (843) werd de Schelde immers tot Europese grens gepromoveerd. Zij scheidde toen West-Francië van het Midden-Rijk en vormde bij het begin van de 10de eeuw de grens tussen Frankrijk, waartoe het graafschap Vlaanderen behoorde, en Lotharingen.

Naar het einde van de 10de eeuw toe ging de Scheldevallei steeds meer tot conflictzone uitgroeien. Het graafschap Vlaanderen begon een toenemende agressieve interesse te betonen voor de gebieden ten oosten van de stroom. Als tegenantwoord richtte de Duitse keizer Otto II, drie versterkingen op langs de rechteroever van de Schelde, nl. in Antwerpen, Ename en Valenciennes. Zij vormden het centrum van een markgraafschap dat de verdediging van de rijksgrens als opdracht kreeg.

Een Ottoonse uitdaging van macht

Voor de installatie van het Enaamse site koos men een geprivilegieerd stuk grond uit: een landtong, diep vooruitgeschoven in de vallei en nauw omsloten door een sterk meanderende Schelde. Bij de oprichting van de burcht maakte men handig gebruik van de natuurlijke terreiningesteldheid. Langs drie flanken omgeven door de Schelde, moest men slechts de landzijde doorsteken om zich

volledig met water omringd te weten. Achter de burchtgracht bouwde men een weermuur. Het zwaartepunt van de verdediging lag evenwel bij een stenen toren, opgetrokken in de hoek die door de Schelde en de castrale gracht gevormd werd. (afb. 21). De funderingsbreedte varieert van 3 tot 4.40 m, terwijl het gebouw binnenwerks 27 bij 10 m meet: cijfers die spreken! Precies omwille van de enorme zwaarte van het gebouw steunden de muren dan ook op een raamwerk van twee dwars over elkaar liggende rijen boomstammen.

De meestentoren van Ename moet een uitdagende uiting van macht geweest zijn, niet alleen door het imposante van zijn volume, maar ook door het nieuwe van zijn architectuur. De gloriëtijd van de donjons komt immers pas later, in de 11de en de 12de eeuw. Dat juist in Ename een geavanceerde bouwkunde haar toepassing vond, hoeft niet te verwonderen. Uiteindelijk betrof het hier toch de beveiliging van de rijksgrens en ging het bouwprogramma uit van de Ottoonse topklasse waar de middelen voorhanden waren om innovaties op bouwkundig vlak te stimuleren én te laten uitvoeren.

Niet minder indrukwekkend is de tweede steenconstructie die centraal binnen de sterkte aangetroffen werd. Het is een residentiële zaalbouw in Doornikse kalksteen opgetrokken. De binnenruimte, 40 bij 10 m groot, was gezoneerd in een woonkamer, een zaal en een kapel. De zaal of aula verleende aan dit paleisgebouw zijn uitgesproken representatief karakter. Hier was het dat officiële ontvangsten plaatsgrepen, bestuurszaken afgehandeld werden en rechtspraak gebeurde. Aan de kapel die Onze-Lieve-Vrouw als patroonheilige had, was een kapittel van kanunniken verbonden. Naast hun religieuze taken dienden de kanunniken, als 'geletterden', ook administratief werk te volbrengen.

Snel uitbreidend havenstadje

Burchten trekken nederzettingen aan die variëren van ondergeschikt neerhof tot woonkern met stedelijke allures. Dit laatste was voor Ename het geval (afb. 22): begrijpelijk, want de omstandigheden golden daar wel als zéér gunstig. Er was vooreerst de aanwezigheid van de burcht die bovendien het administratieve centrum van het markgraafschap vertegenwoordigde. Het site wordt omspoeld door de Schelde, rijksgrens en voornamelijk handelsverbinding. In de onmiddellijke omgeving ligt de landweg Doornik-Gent die tot de Romeinse periode opklimt. Tenslotte mocht men ter plaatse markt houden, tol heffen en waren er opvangmogelijkheden voor de scheepvaart.

De resultaten lieten niet op zich wachten. Zo werd er binnen de vijfenzeventig jaar dat de portus of het handelsstadje bestond, twee kerken opgericht, respectievelijk aan Sint-Salvator en Sint-Laurentius toegewijd. Laatstgenoemde bidplaats komt met de huidige dorpskerk overeen. De Sint-Salvatorskerk verdween daarentegen. Het gaat om een eenvoudige constructie bestaande uit een eenbeukig schip en een vlak afgesloten koor.

Onze kennis van de portus is voorlopig beperkt. Heel wat sectoren, waaronder het havengebied zelf, dienen nog onderzocht te worden. Wel kan nu reeds gesteld dat de bebouwing vrij planmatig opgevat was. Het terrein is immers opgesplitst in met greppels afgesloten arealen. Binnen deze 'wooneilandjes' komen de huizen met hun bijgebouwen te liggen. Tot die laatste behoren o.a. de kelderhutten.

Er zijn indicaties voor lokale industrieën. Zo vervaardigde men ter plaatse grijs aardewerk: getuige de pottenbakkersoven die tijdens de jaren 1941-1946 door A.L.J. Van de Walle vrijgelegd werd. Spinschijfjes, weefgewichten en benen, naaldvormige voorwerpen om kettingdraden los te wrijven, wijzen op het gebruik van weefgetouwen, terwijl een smeltkroes dan weer met bronsgieten zelf te maken heeft. Een toetssteen in lydiet bewijst dat er een edelsmid werkzaam was.

Een abdijstichting als demilitariseringstactiek

Hoewel in Ename alle voorwaarden vervuld waren om de opbloeiende portus tot een volwaardige stad te laten uitgroeien, mislukte het Ottoonse opzet toch. In 1033 kwam de versterking in handen van de Vlaamse graaf. Het handelsstadje deemsterde weg, zeker nadat in 1050 het markgraafschap Ename definitief door Boudewijn V bij Vlaanderen geannexeerd werd. Bevrijd van de concurrentie zag het langs Vlaamse oever gelegen Oudenaarde thans de kans schoon om zich verder tot stad te ontwikkelen.

Graaf Boudewijn V wenste het site van Ename te demilitariseren en stichtte daarom ter plaatse een abdij. Vooraleer de werken te starten, werden de voormalige woongronden opgehoogd zodat als het ware een nieuwe woonzone ontstond. De houtbouwresten en de talrijke terreininsnijdingen moeten blijkbaar té storende factoren geweest zijn. Slechts het stenen Sint-Salvatorkerkje liet men staan. Men bouwde er in 1063-1070 een kloosterpand tegenaan, waarvan de kruisgang, de abtswoning (?), de refter en de kapittelzaal voor een groot stuk opgegraven werden (afb. 22).

De benedictijnenabdij kende in haar geschiedenis talrijke verbouwingen. Als voornaamste feiten zijn te vermelden: de oprichting in 1139 van een pijlerbasiliek op de plaats van het vroegere zaalkerkje; de vervanging van de 11de-eeuwse pandgebouwen door ruimer opgezette constructies tijdens de late middeleeuwen; de aanbouw van een tweede pand met ziekenzaal; de volledige verbakstening van het complex vanaf de 16de eeuw; het optrekken in de 17de eeuw van een riant prelaatskwartier.

De Franse Revolutie betekende het definitieve einde van de Sint-Salvatorabdij. De abdij werd in 1794 afgeschaft. Haar gebouwen vervielen en deden dienst als steengroeve. Wat restte werd langzamerhand met grond toegedekt.

BERINGS, G., *Geschiedenis en archeologie: de vroeg-middeleeuwse bewoning in het Oudenaardse* in: *Archaeologia Belgica*, Brussel, 1986 nr. II/2, p. 267-276.

CALLEBAUT, D., *Eerste opgravingscampagne te Ename*, in: *Conspectus MCMLXXVIII* (*Archaeologia Belgica*, nr. 213, Brussel, 1979, p. 147-151.

CALLEBAUT, D., *Tweede opgravingscampagne te Ename*, in: *Conspectus MCMLXXXII*, (*Archaeologia Belgica*, nr. 253 Brussel, 1983, p. 78-82.

CALLEBAUT, D., *Het castrum van de Mark Ename*, in: *Conspectus MCMLXXXIII* (*Archaeologia Belgica* nr. 258, Brussel, 1984, p. 102-106.

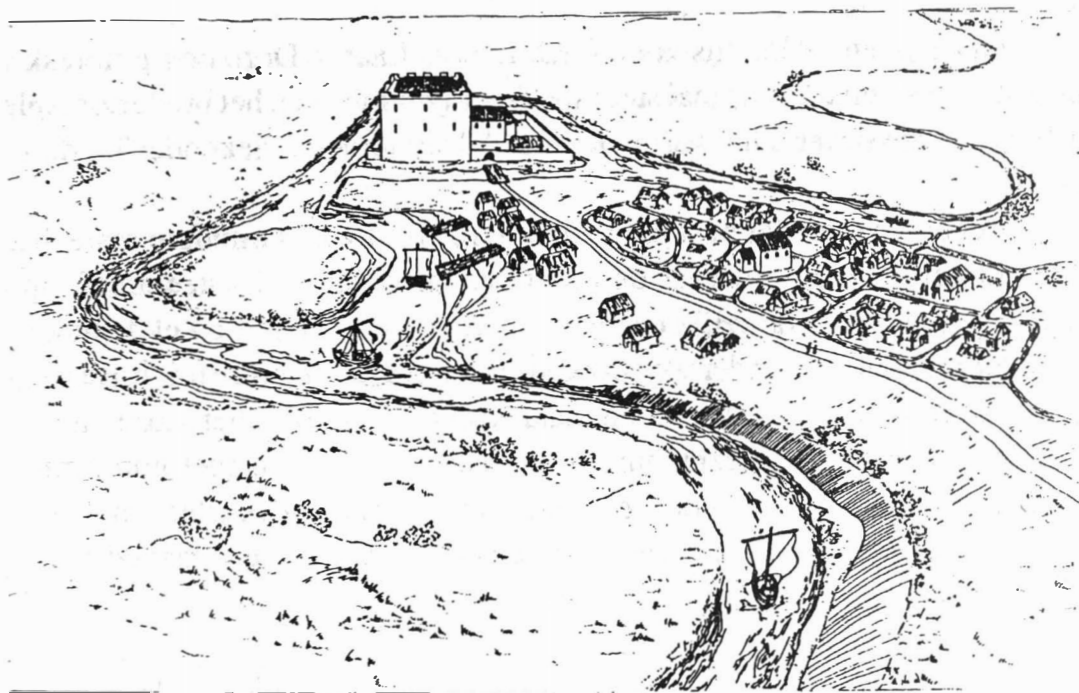
CALLEBAUT, D., *De portus en abdij van Ename*, in *Archaeologia Belgica*, Brussel, 1984, nr. I/2, p. 89-94.

CALLEBAUT, D., & MILIS, L., *Le castrum de Petegem et le système défensif le long de l'Escaut au Haut Moyen Age*, in: *Château Gaillard*, Caen, 1982, nr. 9-10, p. 71-82.

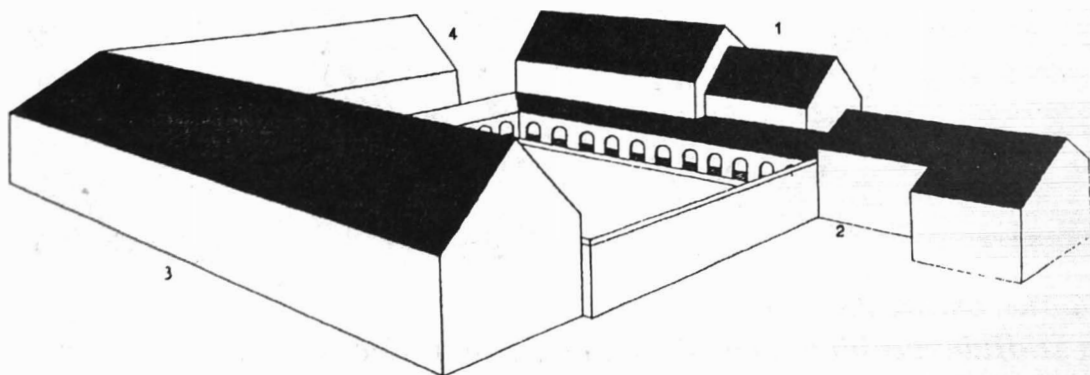
MILLIS, L., *Ename duizend jaar?*, in: *Uit het rijke verleden van Ename 974-1974*, Oudenaarde, 1974, p. 7-25.

VAN DE WALLE, A.L.J., *Historisch en archeologisch onderzoek van het portus Eename*, in: *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, Gent, 1945, p. 37-51.

VAN DE WALLE, A.L.J., *De archeologische opgravingen te Eename* in: *Cultureel jaarboek Provincie Oost-Vlaanderen*, Gent, 1947, dl. 1, p. 231-307.

(21) 'De zeer sterke stad en burcht, de voornaamste zetel van het hertogdom Lotharingen' (Affligems vervolg van de Wereldkroniek van Sigebert van Gembloux: evocatietekening van de burcht en het havenstadje omstreeks het jaar 1000.

(22) Reconstructietekening van het oudste abdijcomplex (1063-1070): (1) Sint-Salvatorskerk, (2) abtswoning (?), (3) refter, (4) kapittelzaal.

DE TIJD VAN TOEN . . . "THUISSLACHTER FIJL"

Roger De Bondt

Rond de jaren 1935, dus vóór W.O. II, was Laarne Dorp nog pittoresk van uitzicht. Er lag enkel een smal steenwegje in 't midden van het brede dorpsplein, of liever dorpsstraat. Dat waren de voor Vlaanderen zó gekende "kinderkopjes"!

Bij regenweer en dat bestond toen ook reeds, doch in mindere mate, had je twee mogelijkheden om naar de mis te gaan, vanaf de Kasteeldreef; op het "kasseitje" lopen en tamelijk droog aankomen, of ernaast, zowel de linker- of de rechterkant in de modder wegzakken en met natte voeten de mis bijte wonen!

De stoomtram, van Wetteren naar Gent, liep door het dorp, met een stopplaats aan het Gemeentehuis, waar vier lindebomen met hun armen in mekaar groeiden. Een tweede stopplaats was juist aan het kasteel en je hoorde reeds van ver de stoomfluit, bij het naderen van het puffend en blazend gevaarte.

Laarne, omstreeks 1910

In St.-Hubertus bij Ed. De Moor-Blancquaert, vleeshouwerij en afspanning, Bij F. De Wilde, Bakker en Herbergier, voormalige woning Notaris Francies De Wilde, Gemeentehuis met herberg "Het Schepenhuis" bij Octaaf De Wilde, Parochiekerk Sint-Macharius.

(Foto Familie Walrave)

Het dorp zelf, had een heel ander uitzicht dan nu, nog veel lage huisjes, zonder verdieping, nog 'n paar trapgeveltjes, met voor de ingang die eigenaardigheid, dat als men de deurtjes naar binnen opende, men voor een drietal, neergaande trapjes stond! Dit was zo bij Theofiel De Wilde, beter gekend onder zijn lapnaam "Fiel den Bakker" en in het huisje van Cyriel De Kezel, welke dan ook met zijn bijnaam als "Cyriel Kegels" bekend stond! Dit is typisch in Laarne, men kent beter de bijnamen, dan de originele! Een huisje verder, had je dit van "Fijl", de thuisslachter, eveneens met het reeds genoemde trapgeveltje en voor het binnenkomen de trapjes naar beneden!

Over laatstgenoemde "Fijl", wil ik het hebben. Hij oefende zoals ik reeds zei, het vroeger meer gekende beroep uit van thuisslachter. Dat gaf hem uiteraard het meeste werk in de slachtmaand november. Maar tussendoor werd er nog wel hier en daar een zwijntje geslacht, waar men niets mocht van weten en dan waren er ook de noodslachtingen, wanneer er ergens een ziek varkentje te kelen viel. Verder hield de "Fijl" er wat kippen en een moestuin op na, en ging ook hier en daar als losse arbeider de boeren een handje toesteken. Maar op zijn konijnen vooral was hij fier, hij slachtte ze op bestelling en bracht ze bij u thuis, aan een zeer billijke prijs. "Fijl", woonde samen met zijn oudere, stokdove broer, in zijn kleine huisje. Gustje, zoals hij noemde, deed de kookpot voor hun gezinnetje van twee, en hij was een altijd tevreden en vriendelijk ventje, die je steeds begroette, zijn brokkeltanden blootlachend, met een onveranderlijk; "'t es goe weer, hé, vandoage!" Er mochten dan wolken hangen en een nijdig windje waaien, voor ons Gustje was het "goe weer"!

Als je er binnenstapte, kwam je onmiddellijk terecht in de keuken-leefkamer, met de oude scheefgezakte, graniet-pompsteen, waar in de hoek ernaast, nog een echte "wissen" bezem stond. Schuren of dweilen, werd er bij mijn weten niet gedaan, Gustje strooide wit zand op het oud-rood tegelvloertje en keerde met zijn bezem het stof en de modder, bij regendagen, langs de achterdeur naar buiten! Zo was de kuis gedaan, een stofvod was daar zeker nog niet gekend, laat staan in gebruik.

Wanneer je echter met Gustje een gesprek wou beginnen, of hem iets uitleggen, dan kwam de kat op de koord!

Zo kwam ik op een bepaalde dag eens vragen, om bij mijn peter Juul, in "'t Huis van Commerce," een varken te komen slachten. Ik was toen een bengel van een jaar of twaalf en speelde dikwijls voor boodschapper tijdens het verlof. "Fijl" zelf was niet thuis en ik trachtte Gustje op allerlei manieren aan het verstand te brengen, dat zijn broer het varken mocht komen slachten bij mijn

grootvader! Gustje lachte steeds vriendelijk, als naar gewoonte, had het reeds over het "goe weer" gehad en stond aldoor te knikken, wanneer ik telkens weer probeerde hem de zaak uit te leggen. Maar boter aan de galg, tot ik het idee kreeg om het klassieke gebaar te maken, om met mijn wijsvinger over mijn keel te strijken en hoera, het hielp!!

Zelfs voor Gustje scheen het nu duidelijk "ha ja enen deuddoen", knikte en replikeerde hij; waarop ik eveneens bevestigend knikte! Gerustgesteld, keerde ik toen terug naar het "Huis van Commerce", aan mijn peter zeggende dat ik de boodschap had overgemaakt...

Wanneer 's anderendaags, in de namiddag, mijn oom Maurits met brood aan huis kwam bij ons in de Kasteeldreef, werd ik uit de hof op het matje geroepen! "Wat hebt gij bij Fijl gezegd, dat hij moest komen doen bij peter Juul?" vroeg mijn moeder mij, terwijl nonkel Maurits erbij stond. "Ik heb juist maar tegen Gustje gezegd, dat Fijl een varken moest komen slachten, bij mijn peter en anders niets".

"Ach, zo is het gegaan," zei moeder tegen nonkel Maurits, "de Fijl was niet thuis en Gustje zal het verkeerd verstaan hebben". Waarop ik vroeg, wat er eigenlijk gebeurd was met dat varken. "Met dat varken is er nog niets gebeurd, wel is de Fijl vanmorgen bij ons gekomen en hij had een geslacht konijn mee en daar is er nog een "serieus" woordje over gelost, tussen hem en Peter Juul!" Waarop mijn moeder terug tegen mij aan de slag ging, om mij te vragen wat ik daar eigenlijk gaan vragen was en hoe ik dat aan Gustje uitgelegd had?

Enfin, uiteindelijk is het varken toch geslacht en is alles tussen "Fijl" en mijn Peter weer bijgelegd! Maar ik heb nooit geen boodschappen naar zijn huis meer moeten doen. . .

32ste LANDDAG VAN HET VERBOND VOOR HEEMKUNDE TE LAARNE, 16-17 HERFSTMAAND 1989

De jaarlijkse Landdag van het Verbond voor Heemkunde wordt traditiegetrouw beurtelings in een van de vijf Vlaamse provinciën gehouden. De 32ste uitgave ervan vond tijdens het weekeind van 16-17 september 1989 plaats in het prachtige Slot van Laarne, waar ongeveer 250 heemkundigen te gast waren en erkonden genieten van een uniek historisch kader. Jonkheer Paul de Pessemier, afgevaardigde-beheerder van het Slot van Laarne en bovendien voorzitter van het Triveriusgenootschap Brakel, had de stemmige ridderzaal en verschillende andere ruimten van het kasteel ter beschikking gesteld. Het bestuur van het Verbond van de Kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen, geleid door voorzitter Robert Ruys, werd bereid gevonden om de organisatie op zich te nemen en de nodige afspraken te maken om het tweedaags heemkundig kongres in de beste voorwaarden te doen verlopen. De Landdag van 1989 was dan ook op voorbeeldige wijze voorbereid, waarbij werkelijk niets aan het toeval werd overgelaten. Om meer ruchtbaarheid aan de kongresbezigdheden te geven, werd op 2 september 1989 te Laarne een perskonferentie gehouden. Er dient opgemerkt dat de pers heel wat aandacht aan de Landdag besteedde (1).

Studienamiddag rond "Heksen in de Zuidelijke Nederlanden"

Op zaterdag, 16 september, kort na het middaguur, kwamen de eerste deelnemers toe in het kasteel van Laarne, dat baadde in een weldoende zon: een van de mooiste najaarsdagen. Op de erekoer zorgde doedelzakspeler Koen De Smet (Destelbergen) voor sfeervolle muziek, zodat iedereen zich onmiddellijk thuis voelde in het statig decor. Het Landdagsekretariaat, dat in de ruime inkomhal van het kasteel was ondergebracht, werd bemand door de volledige bestuursploeg van de Gouw Oost-Vlaanderen. Volgens de loffelijke gewoonte kreeg elke Landdagbezoeker een goed gevulde kongresmap, waarin behalve de inschrijvingsdokumenten, het programma en de deelnemerslijst, ook heel wat informatie over het kasteel en zijn omgeving, o.a. de fraaie brochure *Langs Vlaamse wegen. Laarne* (1988, 16 blz., ill.), waren opgenomen. Kort vóór 15 u. werd de 32ste Landdag officieel geopend met een begroeting door Verbondsvoorzitter Jan Gerits. In zijn openingstoespraak, waarin in het kort de Verbondswerking van het afgelopen jaar werd overlopen, belichtte hij vooral de veelzijdige rijkdom van het *rechtshistorisch patrimonium*, dat als kongresthema werd gekozen. Op zijn beurt heette Robert Ruys, voorzitter van het Verbond van de Kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen, de talrijke aanwezigen

van harte welkom. Vervolgens werd het woord verleend aan dr. jur. Jozef Dauwe (Lebbeke), die een aandachtig beluisterde lezing hield over *Heksen in de Zuidelijke Nederlanden (16de-17de eeuw)*, een onderwerp dat niet alleen treffend aansloot bij het thema van de Landdag, maar ook een schitterende inleiding vormde op de tentoonstelling *Heksen in de Zuidelijke Nederlanden (16de-17de eeuw)* (Kasteel van Laarne, 2-30 september 1989). Deze merkwaaardige expositie was ter beschikking gesteld door het Algemeen Rijksarchief (2) en ter plaatse opgebouwd door de Gouw Oost-Vlaanderen en de Vrienden van het Slot van Laarne. Na de boeiende lezing van J. Dauwe konden de Landdagbezoekers onder deskundige begeleiding de tentoonstelling bezoeken. Het avondmaal, een goed gestoffeerde koude schotel, werd genomen in de zaal "Gildenhuis", in het dorpscentrum van Laarne. Daar verbleven de Verbondsleden ook nadien voor een avondvullend diaprogramma, verzorgd door André Wouters ('s-Gravenwezel). Hij vergastte de aanwezigen op een klank- en beeldreportage van de 31ste Landdag ('s-Gravenwezel, 10-11 september 1988). De avond werd ook opgevrolijkt door het optreden van doedelzakspeler Koen De Smet. Het was een passende bekroning van een geslaagde namiddag.

Kongres rond het "Rechtshistorisch patrimonium"

In de parochiale Sint-Machariuskerk van Laarne werd de tweede kongresdag, 17 september 1989, ingezet met een stemmige eucharistieviering, waarin pastoor Wim Van Avermaet als celebrant voorging. Na de mis werden de kongressisten op de erekoer van het kasteel feestelijk begroet door doedelzakspeler Koen De Smet, die een zeer gewaardeerde bijdrage leverde tot de sfeerschepping op de Landdag. De Verbondsvergadering vond plaats in de ridderzaal, die nauwelijks de talrijk opgekomen Verbondsleden kon omvatten. Verbondsvoorzitter Jan Gerits begroette de eregasten de heer en mevrouw Paul de Pessemier en verheugde zich in de bijzonder talrijke opkomst van de Verbondsleden, onder wie mevr. Paula Weyns-Mijlemans, Raf Van den Abeele en ere-aalmoezenier Antoon Lowyck, die werd gehuldigd naar aanleiding van zijn gouden priesterjubileum (3) en een passend geschenk in ontvangst mocht nemen. Als eerste spreker werd drs. Paul De Win (Berchem) voorgesteld. Deze jonge rechtshistoricus maakte zich de jongste tijd verdienstelijk als samensteller van de inventaris van de monumentale rechtshistorische relikten, zoals schandstrafinstrumenten, roepstenen, kerkpuien enz. (4). In zijn lezing belichtte hij de inbreng van het heemkundig onderzoek (dat uiteraard plaatselijk is) in de rechtshistorische en rechtsarcheologische studie: *Pleidooi voor een samenwerking: heemkunde, rechtsarcheologie en rechtsgeschiedenis (ter illustratie:*

schandpaal, schandpalenbestand en kaakstraf). Vervolgens werd het woord verleend aan Jacky Thiron (Stekene), die als veldwerker op het plaatselijke vlak bijzonder waardevol werk verrichtte, vooral met betrekking tot de zgn. Lateur-schandpalen. Aan de hand van een lezing met dia's onderhield hij de aanwezigen over *Het voorbeeld van de Lateurschandpalen in het Land van Waas* (5). Het academisch gedeelte werd besloten met een korte herdenking van de overleden medeleden, die in het afgelopen jaar overleden, en met een receptie aangeboden door het Gemeentebestuur van Laarne.

Eremerken

Tijdens het middagmaal, dat in de zaal "Gildenhuis" werd opgediend, vond de uitreiking plaats van het *Joachim Beuckelaer-Eremerk*. Na een korte toelichting over de zin en de betekenis van die gastronomische onderscheiding maakte de Verbondsvoorzitter bekend dat Mevr. Bertha Parijs († 2 november 1988), posthuum, als laureaat werd uitgekozen, *voor de deskundige bereiding van de 'slijtpap', een streekgerecht op basis van spekulaas en siroop, uit de verdwenen vlaskultuur in het Waasland*. De fraai verzorgde oorkonde, werk van de uitmuntende kalligraaf Joris Olyslaegers (Kontich) en het bijhorend zilveren pronkjuweel, uitgevoerd door edelsmid Thorvald Greif (Creglingen, D.) werden overhandigd aan André Roels, weduwnaar van de laureate. Diep ontroerd dankte hij voor de uitzonderlijke eer en de grote waardering, die zijn betreurde echtgenote en hemzelf te beurt vielen.

Aansluitend werd in de persoon van André Roels zijn Bertje gehuldigd door vrienden en bestuursleden van Heemkring «'t Sireentje» (Waasmunster). Het was een mooi gebaar van oprechte vriendschap en diepe erkentelijkheid. Met de toekenning van het Joachim Beuckelaer-Eremerk aan Bertje Parijs wilde het Verbond voor Heemkunde ook zijn waardering kenbaar maken jegens de Waasmunsterse Heemkring, die de traditie van de Wase «slijtpap», naar het voorbeeld van de betreurde laureate, wil voortzetten. Alle tafelgenoten werden vervolgens aangenaam verrast, toen enkele dames van Heemkring «'t Sireentje», in typische klederdracht, iedereen lieten kennismaken met de echte «slijtpap» (6).

De uitreiking van het *Dr. Jozef Weyns-Eremerk* gebeurde tijdens de slotzitting waarmee de 32ste Landdag werd afgerond. Voor die heemkundige onderscheiding werd Antoine Janssens (7), de verdienstelijke heemkundige auteur en stichter-konservator van het Heemkundig Museum «Rietgaverstede» (Nevele), als laureaat aangeduid, *omdat hij sedert 1942 niet alleen voorwerpen uit de materiële Vlaamse volkskultuur verzamelde, maar ook een indrukwekkende*

dokumentatie aanlegde en zijn heemkundig studiewerk in talloze publikaties vulgariseerde (8). Na de toespraak van de Verbondsvoorzitter, die de veelzijdige heemkundige bedrijvigheid van Antoine Janssens belichtte, overhandigde mevr. Paula Weyns-Mijlemans het erediploma aan de gelukkige laureaat. De fraaie oorkonde was weeral van de meesterlijke hand van Joris Olyslaegers (Kontich). Ook mevr. Janssens, die haar man steeds trouw terzijde stond, werd in de hulde betrokken. Als teken van waardering mocht zij een bloemstuk in ontvangst nemen. Op zijn beurt dankte Antoine Janssens voor de grote eer, die hem en zijn echtgenote te beurt viel:

Toen op 25 mei 1963 het eerste gedeelte van mijn privaat museum «Rietga-verstede» geopend werd door wijlen dr. Jozef Weyns, samen met Jozef Van Rompay, Raf Van den Abeele, Renaat Van der Linden, Richard Vankenhove, burgemeester De Pauw, schepenen Wannyn en Van Haver en vele heemkundigen uit de omgeving, sprak wijlen dr. Jozef Weyns in zijn toespraak de wens uit «dat er verder zou worden gewerkt aan het museum ten bate van de heemkunde in het algemeen». Ik heb toen de belofte gedaan aan de Verbondsvoorzitter en getracht zijn wens en mijn belofte waar te maken, maar ik heb nooit kunnen vermoeden dat 26 jaar later aan dat alles het «Dr. Jozef Weyns-Eremerk» zou worden verbonden.

Geachte Mevrouw Weyns, mijn echtgenote en ik danken U van harte voor het uitreiken van de mooie en uitzonderlijke akte, des te meer omdat wijlen Uw echtgenoot toen de opening van het museum verrichtte. Dit eremerk zal een blijvende herinnering zijn aan hem, die ik altijd bewonderd en gewaardeerd heb. Ik zal het in ere bewaren.

Mijnheer de Verbondsvoorzitter, Mijnheer de Gouwvoorzitter en alle bestuursleden, we danken U voor uw tussenkomst tot het bekomen van het eremerk en deze plechtigheid.

We danken ook de voorzitters en bestuursleden van de Heemkundige Kringen «Het Land van Nevele» en «Scheldeveld», die mij hebben voorgedragen voor het eremerk.

Uiteindelijk dank ik al de aanwezigen voor hun medeleven en gelukwensen en alle dames en heren voor hun zo welwillende aandacht. Dank.

Bij het toekennen van beide Eremerken werd de Verbondsvoorzitter bijgestaan door sekretaris Frans Van Bellingen en penningmeester Karel Borstlap. Na een treffende hulde aan de laureaat door Jan Luyssaert, voorzitter van de Heemkundige Kring «Het Land van Nevele», werd de plechtigheid door de Verbondsvoorzitter gesloten.

Kennismaking met Laarne

De zondagnamiddag werd besteed aan een uitgebreid bezoek aan het dorpscentrum van Laarne en aan de omgeving van het kasteel. De historische dorpskom wordt beheerst door de *Sint-Machariuskerk* (15de-17de eeuw), die sinds 26 juli 1942 wettelijk beschermd is. Deze laatgotische hallenkerk, met drie beuken en koor, is opgetrokken in baksteen en Balegemse zandsteen. De vieringtoren, met breedzijdige romp en ingesnoerde achthoekige spits, is het enige overblijfsel van de middeleeuwse dorpskerk (einde 15de eeuw). Na de brand van 1583 werd de kerk in de eerste helft van de 17de eeuw wederopgebouwd en uitgebreid: zuidbeuk (1624) en noordbeuk (1636). Nog later, in 1739, kwamen tegen het koor de bakstenen bijgebouwen tot stand. Het kerkinterieur is gestoffeerd met belangrijk meubilair uit de 17de-18de eeuw, o.a. hardstenen doksaal (1663), door Jakob Pieters (Gent), met orgel (1672), door Nikolaas Langlez (Gent), verbouwd door Louis de la Haye (1713) en Pieter van Peteghem (1773), gerestaureerd in 1982; preekstoel (1712); twee zijaltaren in gemarmerd hout, biechtstoel koorgestoelde en muurbeschotten (18de eeuw); driearmige paaskandelaar in messing (17de eeuw, aan de kerk geschonken in 1770). Onder de schilderijen verdienen «De Doornenkroning» (Jan Janssens, Gent, 1647) en «St.-Macharius geneest de pestlijders» (Jan-Baptist Minne, Wakken, 1743) speciale aandacht. Heel wat kerkelijke voorwerpen houden verband met de plaatselijke verering van St.-Macharius, die er tegen besmettelijke ziekten wordt aangeroepen.

De omgeving van de dorpskerk bestaat uit enkele merkwaardige burgerhuizen, waaronder het statige *gemeentehuis* (1767), opgetrokken in klassicistische stijl, met rococo-versiering. Het gebouw is sinds 8 februari 1946 als monument wettelijk beschermd. Kerk en kasteel zijn met elkaar verbonden door de riante *Kasteeldreef*, die vroeger uit beuken bestond. Na de uitzonderlijk droge zomer van 1976, toen de meeste bomen afstierven, werd de dreef in 1980 heraangelegd en met vier rijen paardekastanjes beplant. Alleen vlak voor het kasteel overleefden enkele beuken de zomerhitte. Het *Slot van Laarne*, één van de best bewaarde waterburchten in Vlaanderen, had oorspronkelijk een strategische functie. De oudste delen van het huidige kasteel dateren uit de 13de eeuw. De burcht was toen vijfhoekig, met vier torens: drie ronde torens, met opvallende kegelvormige stenen daken en een vierkante toren, de donjon. Vanaf de 15de eeuw verloor het kasteel geleidelijk zijn militaire betekenis en werd het omgebouwd tot een patriciërswooning. In de tweede helft van de 17de eeuw kreeg het Slot van Laarne zijn huidige barokke vorm. De grafelijke

familie de Ribaucourt, die sinds 1793 het kasteel in eigendom bezat, schonk het complex in 1953 aan de huidige eigenaar, de Koninklijke Vereniging der Historische Woonsteden van België, die momenteel instaat voor het onderhoud en de restauratie. Het kasteel, dat thans als museum fungeert, herbergt een merkwaardige verzameling 18de-eeuwse burgerlijk zilverwerk, die in 1963 door Claude d'Allemagne aan Laarne werd geschonken. Het kasteel is sinds 25 februari 1943 ingeschreven op de monumentenlijst. De wettelijke bescherming werd bij K.B. van 28 mei 1962 uitgebreid tot de aanpalende gebouwen (drie huizen en omheiningmuur). De deelnemers aan de Landdag kregen de kans om het interieur van de aloude burcht, o.a. verschillende zalen en de kapel, met 14de-eeuwse muurschilderingen, te bezoeken.

Besluit

Elke landdag is een aparte gebeurtenis, waarvan het welslagen afhankelijk is van een hele reeks factoren. Determinerend voor het succes van een dergelijk tweedaags kongres zijn alleszins de omgeving, de lokale mogelijkheden, het gekozen thema, de organisatie, het programma en, uiteraard, ook de weersomstandigheden. De 32ste Landdag had al die troeven mee en werd bovendien gekenmerkt door een ruime en enthousiaste belangstelling. Op het vlak van organisatie en sfeer kan de Landdag 1989 gerangschikt worden tussen de beste kongres- en ontmoetingsdagen van het Verbond voor Heemkunde. Dat is voor een flink stuk de verdienste van het Oostvlaams Gouwbestuur. Ter plaatse werd het onthaal mede verzorgd door Erik L. Schepens, die zich ook als een goede gastheer en een uitstekende gids onderscheidde. Hoogtepunten van de 32ste Landdag waren de boeiende lezingen, de tentoonstelling en de kennismaking met het Slot van Laarne. Aan de hand van de gehouden referaten, die later in *Ons Heem* gepubliceerd zullen worden, moet het mogelijk zijn om rond het thema «rechtshistorisch patrimonium» ook ter plaats iets te doen. In dat geval zal ook de Landdag 1989 weer een bron van inspiratie zijn en een aanzet voor een vernieuwde heemkundige werking.

Redactie Ons Heem,
Tweemaandelijks tijdschrift
van het Verbond voor Heemkunde v.z.w.

VOETNOTEN

- (1) M.P.K., *Vlaamse heemkundige Landdag in Laarne*, in: *Het Nieuwsblad*, sept. 1989. Na de Landdag werden volgende verslagen gepubliceerd: *32ste Landdag van Verbond voor Heemkunde. Heemkringen maken inventaris van schandpalen en foltertuijen. Laarne*, in: *Gazet van Antwerpen*, 20 sept. 1989, blz. 25, ill.; J.V., *Overweldigende belangstelling voor 32ste Landdag Verbond voor Heemkunde*, in: *De Voorpost*, 22 sept. 1989, blz. 16, ill.
- (2) De tentoonstelling *Heksen in de Zuidelijke Nederlanden (16de-17de eeuw)* was in het Algemeen Rijksarchief te Brussel toegankelijk van 14 april tot 30 juni 1989. Als handleiding bij die expositie verscheen het tweedelig werk (dossier en catalogus): *Heksen in de Zuidelijke Nederlanden (16de-17de eeuw)*, 2 dln., Brussel, 1989.
- (3) Antoon Lowyck, eertijds belast met de eindredactie van *Ons Heem* (1957-1983), werd op 3 juni 1939 door Mgr. H. Lamiroy, bisschop van Brugge, tot priester gewijd in de Brugse St.-Salvatorskathedraal.
- (4) Het inventariseren van het rechtshistorisch patrimonium kwam tot stand met de medewerking van dr. med. Frans Moens († 26 augustus 1986). Voor *Ons Heem* schreef P. De Win verschillende bijdragen: J. VANROMPAEY en P. DE WIN, *Aanzet van een algehele inventaris van ons rechtshistorisch patrimonium*, in: *Ons Heem*, XXXV, 1981, blz. 109-112; P. DE WIN, *Hoever staat het met de «Inventaris van het rechtshistorisch patrimonium van België»?* in: *Ons Heem*, XXXVII, blz. 105-111; ID., *In het kader van de «Inventaris van het rechtshistorisch patrimonium van België»: roepstenen en kerkpuien*, in: *Ons Heem*, XLIII, 1989, blz. 46-94. Paul De Win promoveerde op 18 oktober 1989 aan de R.U.G., Fakulteit van de rechten, tot doctor in de rechten, op het proefschrift: *De schandstraffen in België van de Middeleeuwen tot de 19e eeuw. Een rechtshistorische en rechtsarcheologische studie*. Promotor was prof. dr. R.C. Van Caenegem.
- (5) Beide lezingen zullen gepubliceerd worden in het thematisch nummer *Rechtshistorisch Patrimonium*, dat in de lopende jaargang van *Ons Heem* wordt opgenomen.

- (6) De «slijtpap», een oud Waasmunsters streekgerecht, heeft haar ontstaan en naam te danken aan de vervlogen vlaskultuur in die streek. Vlas «slijten» (= uittrekken bij de oogst, oogsten) was voor de vlasboer een hele karwei, waarvoor heel wat arbeidskrachten nodig waren. Als het vlas dan «gesleten» was, werd door de tevreden boer een oogstfeest ingericht, waarbij «slijtpap» werd geserveerd. Bertha Parijs heeft dat aloude streekgerecht tot nieuw leven gebracht. In de wedstrijd «Wees creatief met Vlaamse streekgerechten» (15 november 1980), georganiseerd door het weekblad *Het Rijk der Vrouw*, behaalde zij de 7de prijs op 700 inzendingen. Het recept van dat streekgerecht luidt als volgt: *Ingrediënten*: 1 lit. melk - een snuifje zout - 1/2 koffielepel kaneel - 50 gr. bij voorkeur mastellen of wit brood - 50 gr. peperkoek - 50 gr. spekulaas «Vermeiren», Hingene - 12 à 14 eetlepels kandijsiroop - 1 koffielepel vanille-puddingpoeder en een noot boerenboter. *Bereiding*: De melk koken met het zout en de kaneel. De mastellen of brood, de peperkoek en de spekulaas er in brokken bijvoegen. Alles laten doorkoken, de siroop toevoegen en de pap binden met vanillepoeder. De pan van het vuur nemen en de boter toevoegen en onderroeren. De pap zelf mag niet fijn zijn, maar moet nog redelijk wat brokken bevatten. Het gerecht kan zowel warm als koud opgediend worden.
- (7) Bio- en bibliografische informatie over A. Janssens kan men vinden in: *Huldenummer Antoine Janssens. (Driemaandelijks berichtenblad van de Heemkundige Kring «Het Land van Nevele»*, VIII, 1977, nr. 2); A. STROBBE, *Onder vier ogen met Antoine Janssens*, in: *Het Land van Nevele*, XIX, 1988, blz. 79-104. Zijn bekroning met het Dr. Jozef Weyns-Eremerk genoot ook de belangstelling van de pers: *Antoine Janssens gevierd als model-heemkundige*, in: *Gazet van Antwerpen*, 13 sept. 1989, blz. 23, ill.
- (8) De vorige laureaten waren: Raf Van den Abeele en postuum Tuur Wouters († 1984), in 1984; Jozef Penninck († 1986), in 1985; E.H. Jules Egied Davidts († 1987), in 1986; E.H. Donaat Snijders, in 1987; Frans Sillis, in 1988.

Een deel van de aanwezigen op de Landdag, luisterend naar de bouwgeschiedenis van het slot.

Een deel van de aanwezigen op de Landdag tijdens de receptie aangeboden door het gemeentebestuur van Laarne

DE MOLENS VAN KALKEN (vervolg)

Marcel Meijs

Zoals wij in vorige bijdrage (1) gezien hebben volgde Balthasar van der Swalmen in 1674 Jan Spillebeen op als pachter van de heerlijke windmolen, gelegen in de Molenstraat (2).

In 1689 werd het pachtcontract vernieuwd en betaalde Balthasar 60 ponden groten per jaar (3), bedrag dat geïnd werd door Jan Hubrecht, greffier, als ontvanger van *haere excellentie mevrouwe de Princesse van Iseghem* (4).

Onze gewesten waren echter in die tijden in oorlog met Frankrijk en de bezittingen van onze heren, waren als Franse onderdanen onder sekwestering geplaatst, zodat ons toenmalig parochiebestuur de inkomsten der heerlijkheid moest presenteren aan de fiskale kamer van de Raad van Vlaanderen, residierende in het Gravensteen te Gent.

In 1692 werd de pacht op 72 pond groten gebracht voor een termijn van 6 jaar (6).

*De molen van de Heer van Kalken
(fotoarchief Castellum)*

In 1693 brandde het molenhuis met stallen en schuur ten gronde af, waarbij ook de dieren in de brand bleven (6). Aan Balthasar werd opdracht gegeven alles terug op te bouwen. Van juli 1695 tot februari 1696 werd er gewerkt en op het einde van 1696 ging Balthasar van der Swalmen de rekening persoonlijk presenteren op het Gravensteen te Gent.

Dit stuk geeft ons een uitgebreide kijk hoe er vóór 300 jaar gebouwd werd. (7) De totale kost bedroeg 245 pond, een fors bedrag, maar het huis was stevig opgetrokken en is pas verleden jaar afgebroken. (8)

In 1708 liet Balthasar de molenpacht over aan zijn zoon Jan. Deze verbleef op de molen tot 1736. Over deze periode valt weinig te vertellen bij gebrek aan documenten.

In 1736 had Jan van der Swalmen de pacht niet verder willen zetten, en er waren ook geen andere kandidaten komen opdagen. (9)

De heer van Kalken was dan wel verplicht zijn ontvanger Franchois van Melchebeke naar Kalken te sturen om op 2 december 1736 de molen openbaar te verpachten.

Vergeefse moeite evenwel, tot hij uiteindelijk Pieter Bauwens bereid vond de molen te bedienen tot een volwaardige molenaar gevonden werd. Men mag zich terecht afvragen waarom een zo gegeerd beroep nu geen kandidaten vond. De reden is gauw gevonden. Het loon voor het malen was sedert de XVe eeuw wettelijk vastgelegd: het 14e deel van de granen, die ter molen gebracht werden (betaling in natura) was in 1597 gewijzigd in een geldelijk vaste vergoeding van 5 stuivers voor iedere zak van 8 *meukens gendse maete*, het halen en thuisbrengen inbegrepen, en 4 stuivers voor hen die hun granen zelf op de molen brachten. (10)

Deze lonen golden nog steeds in 1736 en bovendien waren in deze periode door misoogsten de granen schaars geworden, zodat de molenaars door de geringe aanvoer hun pacht niet meer konden opbrengen.

Pieter Bauwens bleef twee jaar op de molen voor een jaarlijkse pacht van 56 pond groten.

In 1739 werd dan eindelijk een nieuwe molenaar gevonden: Tobias van Meulenbrouck uit Zelzate, gehuwd met Theresia van der Swalmen uit Sleidinge, dochter van Joos en Theresia De Wilde. Daar we in Kalken op 8 februari 1698 een huwelijk aantreffen van een zekere Judocus van Swalm met Theresia de Wilde, mogen wij aannemen dat hier een oude molenaarstraditie werd verdergezet.

(vervolgt)

VOETNOTEN

- (1) M. Meijs, De Molens van Laarne, in *Castellum*, jg. 6 nr. 1 maart 1989.
- (2) RAG, Kalken, nr. 15, Quoteboek 1636.
- (3) RAG, Raad van Vlaanderen, nr. 31189 (16 rekeningen van 1685 tot 1697).
"Ontfangen van Balthasar van Swalmen de somme van sestich ponden grooten over een jaer pacht van de wint ende rosmeulen tot Calcken by de kercke staende te verschijnen 1689 over sijn eerste jaer van sessen dus hier 60-0-0" (10e rekening gepresenteerd op 16 oktober 1689 ter fiscaele caemere).
- (4) Idem, staat te lezen in de 18e rekening van het jaar 1697.
- (5) Idem, 13e rekening 1692, de voorwaarde *"dat soo lange de oorloge duert quijt schelt sal hebben tot 8 ponden groote"* in de 14e rekening.
- (6) Idem, 14e rekening, *"dan alsoo den selven is door groodt ongeluck sijn huijs schuer en al de stallen en sijn beestialen sijn verbrandt met al sijne meubelen"*.
- (7) Idem, 14e rekening,
"Commissarissen van sijne majesteit hebben geordonneert dat den rendant soude doen de nootsakelijcke reparatie...
Dit naervolgende is tgone dat Balthasar van der Swalmen mulder tot Calcken heeft betaelt aen de wercklieden de gone gevrocht hebben aan tmeulenhuijs toecommende den heere deser prochie
Betaelt aen Jan Geleijn steenbacker tot Wichelen over leverijnghe van steen
19 januarij 1696 23-18-0
Betaelt over schipvracht als over tlossen van den carreeelsteen
2-1-2
Betaelt aen Michiel Stappaert tot Lockeren over leverijnghe van 2100 klompkens 10 sacken calck en eenighe plaveij 8-11-10
Betaelt aen Danneel van Trappen binnen Gendt over leverijnghe van calck
13-18-4
Betaelt aen Niclaeijs de Schaepdrijvere over 3 boomen gevelt te hebben
0-6-0

<i>Betaelt aen Jan van Houcke decker van gedeckt thebben den meulenhuijs en schuere den tijt van 43 daeghen</i>	<i>8-6-0</i>
<i>Betaelt aen Livijne Sperrens over den coop van een haut huijs daer van de schuere is gemaect</i>	<i>P.M.</i>
<i>Betaelt aen sijn selven over leverijnghe van 3000 geleystroot</i>	<i>18-0-0</i>
<i>Betaelt over leverijnghe van 13 tonnen bier</i>	<i>10-8-0</i>
<i>...</i>	

(8) Kwernstraat 2.

(9) Voor de jaren 1736-1762 zijn een aantal rekeningen bewaard van de heerlijkheid Kalken, berustende in het onlangs geïnventariseerde archief, RAG Inventaris, *De prinsen van Izegem*, nrs. 110-124.

(10) RAG, RvVL, nr. 34110, een verzoek om de oude vergoeding van 1/14 te mogen hanteren werd door de raad in 1743 afgewezen.

IN MEMORIAM IRMA STADEUS

Met het overlijden van mevrouw Irma Stadeus, weduwe Prudent De Wilde, werd een stuk geschiedenis van Laarne afgesloten.

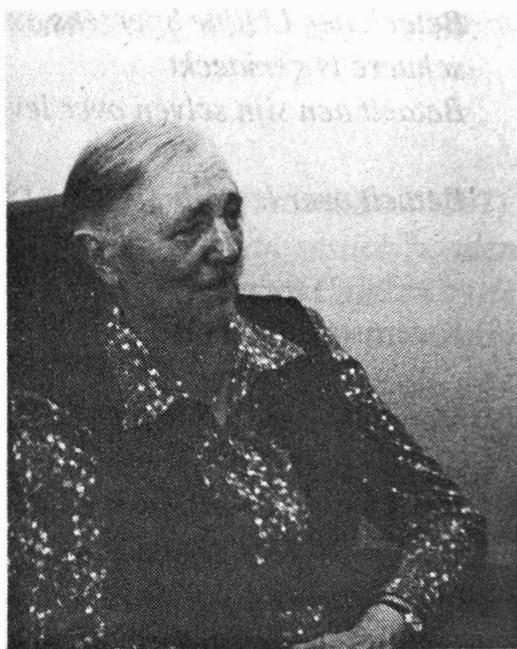
Zij was de laatste herbergierster van het Schepenhuis, een herberg, zoals er vroeger vele ondergebracht waren in het gemeentehuis, en vaak ook andersom

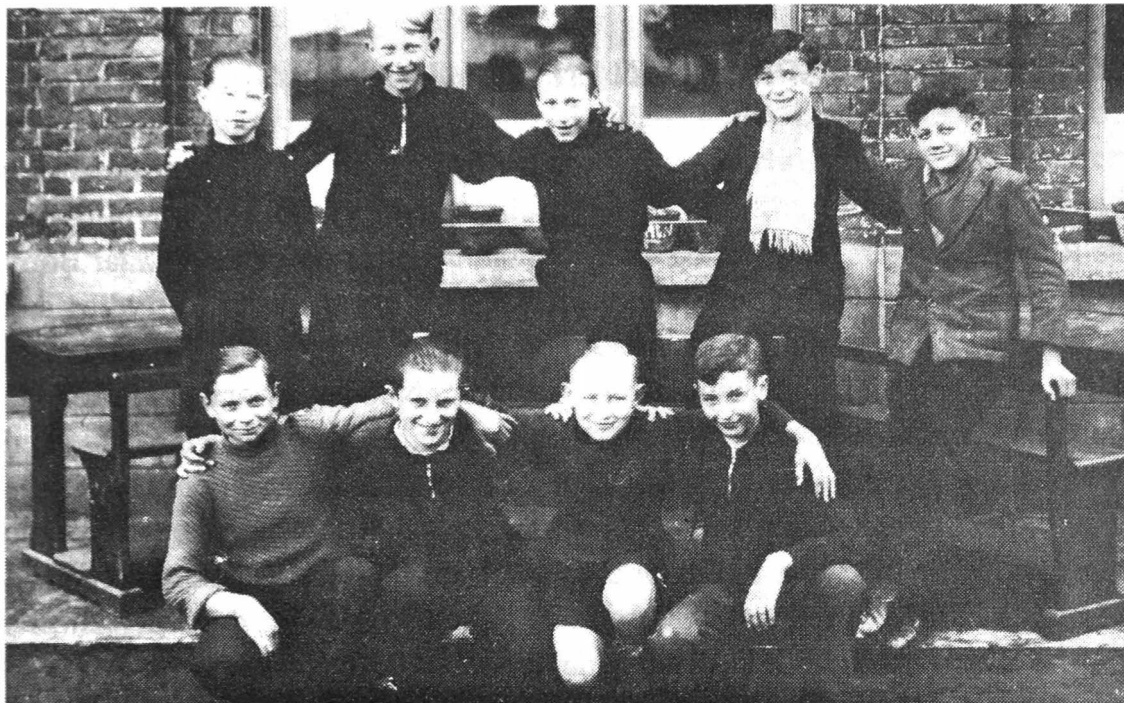
Alhoewel half Larenaar maakte ik met Irma pas echt intens kennis tijdens een interview (22/12/1985) i.v.m. de geschiedenis van het gemeentehuis van Laarne.

Zonder aarzelen somde zij alle verenigingen op die ooit hun "zetel" hadden in 't Schepenhuis, schetste zij me de functies van de verschillende lokalen en diepte zij me menig anekdote op. "De leveringen van "levaart" tijdens W.O. II, die in de huidige raadszaal werden uitgegoten om onder de bevolking te worden verdeeld (met emmer en schop). Waarna de visgeur dagenlang in het gemeentehuis bleef stinken".

Irma heeft de voltooiing van de geschiedenis van het gemeentehuis niet meer mogen meemaken. Ik zal deze dan ook graag aan haar herinnering opdragen.

Erik L. Schepens

9 geslaagden in het examen van de 4e graad, Laarne juli 1939

*Zittend v.l.n.r. Henri Valcke, Norbert De Wilde, Paul Van den Berge,
Marcel Buyle (+)*

*Staande v.l.n.r. Theofiel Smet, Maurits De Veizman, Gustaaf Van de Velde,
Maurits De Lausney en Rafaël Willems*

Praet Henri ontbreekt op deze foto wegens ziekte (foto Norbert De Wilde)

Laarne, 1937 - Het onderwijzend personeel vóór het schoolhuis.

*V.l.n.r. Robert Heirman (3e lj.), Cyriel De Wilde (7e lj.), Mevrouw Mehuys
(1e lj.), Gerard Roobroeck (6e lj.), directeur Oscar Raman (8e lj.)
Juffr. Anna Eeckman (2e lj.), Albert Eeckman (5e lj.)
Marcel Mehuys (4e lj.) was afwezig. (foto Norbert De Wilde)*

LAARNE, BOKKESPRONGEN EN WIJ

Roger De Bondt

De Rus sprong eerst en had nog over. Hij brak een tak uit de kant, waar Bony de zakdoeken met de eieren één voor één aanbond en zo kwamen ze veilig aan de overzijde. Nu sprong Médard, onmiddellijk gevolgd door Richard - de tweelingen - en als laatste wipte Bony erachter. «Nou nog door de draad en we kunnen de weide over» zei Richard. Dat ging vlugger, Bony en Ruskie hielden de draden van mekaar tot de tweeling er tussendoor kon en dan was het de tweeling, die voor hen de plaats vrijmaakte. «Voila, dat is weer gebeurd,» lachte Bony, «we kunnen weer verder zoeken.» Daad bij woord voegend, liepen ze samen de weide over langs de boswal. Een hevig loeien deed hen ineens opschrikken. Daar, midden op de weide, stond temidden van de kalm grazende koeien, de machtige kop schuddend, een kanjer van een stier... «Ruskie, ik geloof dat hij uw rooie zakdoek gezien heeft!» schreeuwde Bony, en waarem-pel dit scheen waar te zijn, want ineens, woest snuivend, kwam het dier hun richting uitgerend... Als hazen vlogen de Ruskies en Bony terug op de prikkeldraad af, lieten zich vallen als stenen en schoven onder de draad door, daarbij nog zorgvuldig op hun eieren passend. Tussen de draad en de gracht, bleef hun nog een halve meter over en hijgend stonden ze daar samengedrumd... De grond daverde en de graszoden vlogen op, zoals het woedende dier hun richting naderde... Nog vijf meter, nog drie... Als bij afspraak sprongen ze, alle vier tegelijk... midden in de diepe sloot... allen kopje onder... De Rus was de eerste om proestend de overzijde te bereiken, zijn eieren nog steeds in de hand. Bony volgde, en samen hielpen ze de tweelingen aan de kant. Woedend stak de Rus zijn vuist op naar de stier terwijl het water en de «pelse» hem uit de natte haartressen en broekspijpen liep. «O gij steenezel, nu heb ik drie eieren kapot,» schreeuwde hij... Niet het feit dat ze druipnat waren telde in hun ogen, maar de eieren, dat was iets anders...» We zullen ons maar best la-la-laten drogen.» hakkelde Medard, de grootste van de tweeling, die hakkelde altijd als hij verschoten was.

Lang duurde het niet of ze waren hun hemden aan 't uitwringen, waarna ze die natweg terug aantrokken, om vervolgens hun broeken uit te spelen en ze dezelfde behandeling te geven. Dan gingen ze in hun vliegende vaantjes «katte» spelen, terwijl hun broeken aan de struiken te drogen hingen... Na een uurtje spel en leute, waren ze praktisch droog en trokken ze af, door de kleine dreef,

in de richting van 't kasteel, liepen rechtdoor over 't spoor van de tram en draaiden dan links, langs de hof van «Madam geit». Dat was een eenzame weduwe met een ongelukkige zoon, die nogal zonderling in haar gedragingen en kledij was. Ze hield er een viertal honden en vijf, zes katten op na, had een poney, waarmee ze in een lichte tilburi soms uit rijden ging, terwijl haar kwijlende zoon naast haar meer hing dan zat. Tenslotte, en vandaar haar naam, had ze een paar geiten, die aan palen gebonden in haar hof, steeds stonden te mekkeren en grazen...

Bony wou juist een «belleke-trek» wagen, om al de honden ineens woedend tegen het hek te zien opspringen, als hij hoorde roepen... 't Kwam uit de dreef en daar liepen zijn nichtjes te spelen. Dat waren de dochtertjes van tante Alice, moeders zuster. «Kom,» zei Bony, «we gaan lachen,» en meteen nam hij een ei uit Ruskie's zakdoek. Dan wandelde hij argeloos, gevolgd door zijn spitsbroeders, in de richting van de spelende meisjes. «Hé, Paula,» riep Bony, «ik heb een kaatsbal gevonden, als ge hem kunt vangen krijgt ge hem.» «Akkoord, gooi maar!» riep Paula lachend terug, de handen gereed houdend om de vermeende bal te vangen... Bony richtte zorgvuldig en wierp het ei tamelijk hoog in een boog op haar toe... Pats... ze had goed gevangen, en in straaltjes liep het vieze vocht door haar vingers, pletste in haar opgeheven gezicht, in haar haar en op haar kleren... Huilend liep ze haar huis binnen, terwijl de vier bengels er schaterend een spurtje inzetten in de richting van 't kasteel. 't Was niet te vroeg, want ginds in de verte stond tante Alice, de vuist woedend opgestoken, achter hen te roepen en te schreeuwen... Ze konden niet meer..., en gingen in een kant liggen rollen van 't lachen. «Hi-hi-hi, Bony, hebt ge dat gezicht gezien.» «Nog nooit was het zo schoon roos,» lachte deze terug, «spijtig maar dat we niet kunnen horen hebben wat tante Alice ons nog allemaal te vertellen had. Zachtjes daalde de zon in het westen en nu scheidden zich hun wegen... Moe, doch tevreden gingen ze naar huis...

*

* *

In de dreef woonde Mansken, een oudje van rond de vijfenzestig, met een gebreid kalotje onafscheidelijk op haar dunne grijze haren.

't Menske had de gewoonte om 's avonds wat te gaan buurten in 't dorp en dan kwam ze rond een uur of negen, op haar gemakske naar huis afgezakt. Ze woonde bij haar getrouwde dochter Pharahilde in, was er goed verzorgd en sleet 'n mooie oude dag...

Bony was op een avond ernstig aan 't werk in de stal. Hij was een grote blikken doos aan 't bewerken, met puntslag en hamer. Na een half uurtje zweten en zuchten keek hij tevreden naar het resultaat. 'n Afschuwelijk gezicht was met gaten in de doos tevoorschijn getoverd en bij middel van een ijzerdraad, kon hij zijn gewrocht ergens ophangen of vastmaken.

Hij was met de Rus afgesproken rond acht uur dertig. Nu was 't reeds vijftien en moest hij trachten ongezien buiten te geraken met zijn vrachtje. Hij kroop stilletjes door de haag van «'t villatje» en wandelde zo langs de voorkant de dreef in... Op zijn gemak trok hij naar de kasteelbrug, waar Ruskie hem zou vervoegen. Daar aangekomen, vleide hij zich neer in 't gras, in zichzelf reeds glimlachend om wat gebeuren zou... Het gemiauw van een kat weerklonk, wonderlijk goed nagebootst... Bony sprong op, dat was hun teken. De Rus daagde op uit de duisternis. «Hebt ge alles bij?» vroeg hij zachtjes. «De kaars heb ik niet, die ging jij toch meebrengen?» «Heb ik ook,» zei de rus, »vanmorgen in de lering, van Sint Antonius gekregen.» lachte hij. «Kom, laat ons nu gaan, dat we haar niet missen.»... Ze trokken op, door de dreef, richting van het dorp. Ongeveer aan het hekken van de Klerkskens, bleven ze staan, daar waar enkele kleine beuken samenstonden. «Zet gij mij leertje,» zei Bony, «dan kruip ik erin en laat de koord zakken; gij hebt maar aan te haken, dan kan ik het ophalen en vastmaken. «De Rus ging met de rug tegen het boompje staan en vouwde zijn handen samen voor zich. Bony zette er zijn voet in en met een wipje hees hij zich omhoog, waarna hij zijn andere voet op Ruskies schouder zette. Vandaar kon hij de onderste takken bereiken en rapper dan het kon neergepend worden, zat hij reeds tussen het groen. Nu liet hij zijn touw zakken en Ruskie bond er de doos aan, waarna Bony snel ophaalde. De laatste voorbereidingen waren vlug getroffen, het kaarske in brand gestoken en voorlopig afgeschermd... Ruskie trok een eindje verder in de richting van 't dorp, om op de uitkijk te staan... Nu was 't wachten. Een eenzame fietser kwam voorbij Bony zijn boom en deze voelde al kriebelingen om zijn doodskop eens te laten zakken, omwille van 't effect, maar hij bedwong zich. Eindelijk, daar miauwde een kat, dus Mansken was in aantocht... Tussen de bladeren door zag hij een donkere schaduw naderkomen... Als 't argeloze oudje nog een meter of vier van zijn boom verwijderd was, liet hij zijn spook zakken, daarbij een schrille kreet uitstotend... «O Here, mijnen tijd, een spook» gilte 't vrouwtje, maakte rechtomkeer en vluchtte, zo snel haar oude beentjes haar dragen konden, op de verlichte winkel van Cezariene toe, trok de deur open en sprong binnen... Bony zat zich te krommen van 't lachen om 't niet luidop uit te gieren...

Daar ging de winkeldeur open en 't vrouwtje kwam terug buiten, ditmaal vergezeld van Cezariene, die haar bezwoer dat ze gedroomd had en in 't vervolg maar niet zo laat op straat mocht lopen... «Kijk, Cezariene, hier was't» wees Manske naar de boom... Op 't zelfde ogenblik, liet Bony zijn spook terug zakken, met een waarlijk ijselijke kreet. «'t Is er weer, 't is er weer» huilde 't vrouwtje en Cezariene meetrekkend, vluchtten beide vrouwen terug de winkel binnen.

Ondertussen, werden er reeds een paar deuren opengetrokken in de buurt en kwamen er al enige mensen buiten kijken. Een man trok de winkel binnen, waar luide stemmen uit opklonken en een ogenblik later kwam hij terug buiten, in de richting van Bony's boom. Doch deze had het zien aankomen, hij liet vlug zijn doodskop zakken en zichzelf aalvlug uit de boom glijden en spurtte weg. De man, aanvankelijk ook geschrokken, bleef staan, besepte dan de werkelijke toedracht en zette de achtervolging in... Maar Bony had te veel voorsprong, wipte een hof op, kroop door een paar heggen en vervolgde dan rustig zijn weg door het donker, terug naar de kasteelbrug... Daar gekomen miauwde hij zachtjes en onmiddellijk kwam het antwoord. Ruskie was al veilig aangekomen. Samen proestten de twee belhamels het uit... «Here mijnen tijd, 'n spook!» deed Ruskie het arme, geschrokken Manske na... Daar zouden ze nog lange tijd deugd aan beleven...

*

*

*

Ruskie had poeder kunnen scheefslaan thuis, hij had er een hele doos vol. Vader Klinkaert vulde zelf zijn kardoezen en had zijn voorraad poeder steeds op een droge plek verborgen. Ruskie ontdekte het op zolder als hij de rattenvallen ging nazien, vulde stiekem een doos, stopte ze onder zijn jas en kwam argeloos fluitend de trap af... Bony werd vlug ingelicht van de mooie buit en plannen werden even snel gesmeed... Ze zouden een bom maken en die 's avonds laten ontploffen. Waar en wanneer, dat was later zorg, eerst maar de bom. Hoe moest dat gebeuren? Ruskie had echter al gezien hoe men de kleine kanonnetjes laadde die werden afgeschoten ter gelegenheid van een huwelijksfeest. Daar werd het poeder in vastgeklopt met papier bovenop, dus moesten ze op dezelfde manier te werk gaan. Een oude fietspomp bracht hen op het eerste idee, daar was wel iets mee te doen. Ze haalden het binnenste eruit door het deksel los te schroeven. Dan sloten ze het openingetje, waar het rubberdampje opgevezen werd, af met een dun kartonnetje. Vervolgens goot Ruskie al zijn poeder in de cylinder en stopte er krantenpapier boven, net als bij de kanonnetjes.

Daarna werd er een rond stuk ijzer gezocht dat in de opening van de pomp paste en Ruskie zat er met de hamer bovensarms op. Bony maakte bollen papier, die er bovengestopt werden en terug met de hamer vastgeklopt. Wanneer er niets meer bij kon, schroefde Ruskie er terug de dop op, boven het papier, zodat het geheel nu langs weerszijden in 't metaal geklemd zat... De bom was klaar voor 't gebruik.

Nu was er nog het probleem van de ontploffing, hoe zouden ze dat kunnen doen? Met een lont? Maar dat probleem loste Bony op. «Ik heb thuis, in de kerstdoos, nog van die vuurwerkpijltjes liggen,» zei hij, «als we nu zo'n pijltje door het gaatje van de pomp steken, dan kunnen we nog ver weglopeneer het opgebrand is.» «Hoera,» kraaide de Rus, «alles is opgelost. Waar gaan we hem leggen?» ... Dat werd eveneens afgesproken en enthousiast, namende twee boezemvrienden afscheid van mekaar... Twee avonden later, op een zaterdag, trokken een paar schaduwen door de kasteeldreef, in de richting van 't dorp. Aan 't huis van Bony's tante Alice gekomen, loerden ze vlug eens rond en verdwenen dan snel in 't gangske tussen haar huis en dat van Jef Dulle. 't Was pikdonker, waar de twee schavuiten hun «bom» neerlegden. Ruski ging als naar gewoonte op de uitkijk staan achter een dikke boom in de dreef en zou miauwen als er gevaar dreigde. Bony streek een sulfertje aan en bracht het bij het pijltje, juist op 't ogenblik dat dit begon te sputteren, miauwde de Rus... Bony wist niet goed wat aanvangen, 't pijltje doven, of weglopen... Tenslotte was het reeds ver opgebrand en koos hij de laatste oplossing. Hij spurtte door het gangske, het hek uit en liep recht in de armen van de... onderpastoor. Zonder verwijlen dook hij onder diens armen door, rende wat hij rennen kon en liet zich vallen achter een boom... vlak naast de Rus. Deze lag krom van 't lachen om Bony's gekke kapriolen. Op dat ogenblik schoot een steekvlam uit tante Alice haar gangske en een donderende ontploffing weerklonk, juist als de onderpastoor ter hoogte van die plaats kwam....

(wordt vervolgd)

Castellum

Driemaandelijks tijdschrift van
De Vrienden van het Slot van Laarne en de
Geschied- en Heemkundige Kring voor Kalken en Laarne

Verantw. Uitg. Erik L. Schepens
Eekhoekstraat 5
9270 Laarne

Dienst wettelijk depot nr. B.D. 40.652

Oplage 560 exemplaren

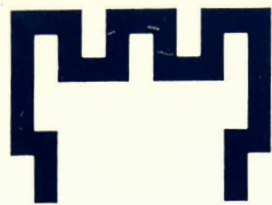
INHOUD

- Samenstelling bestuur		1
- Mededelingen		2
- Een nieuwe oriëntatie	Jhr. de Pessemier	4
- De moord op Hendrik Onghena	Harry Van Royen	6
- Ename - Prestedelijke woonkern en benedictijnenabdij	Dirk Callebaut	11
- De tijd van toen... Thuisslachter Fijl	Roger De Bondt	16
- 32ste Landdag van het Verbond voor Heemkunde te laarne, 16-17 herfstmaand 1989	Ons Heem	19
- De molens van Kalken (vervolg)	Marcel Meijs	28
- In memoriam Irma Stadeus	Erik L. Schepens	32
- Laarne, bokkesprongen en wij	Roger De Bondt	34

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun bijdrage.

Teksten mogen worden overgenomen mits vermelding van de bron en van de auteur, en het toezenden van een exemplaar.

Wij danken de directie van het Hotel Gravensteen te Gent voor het gebruik van de logo op de omslag.

castellum

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
JAARGANG VII — NR. 2 — JUNI 1990

KONINKLIJKE VERENIGING DER HISTORISCHE WOONSTEDEN VAN BELGIE
VERENIGING ZONDER WINSTBEJAG
Vergotestraat 24 - 1200 Brussel

s Alexandre de Merode, Voorzitter
af Charles-Albert de Lichtervelde, Beheerder-Schatbewaarder
kheer de Pessemier, Bestuurder van de Vereniging en Afg.-Beh. van het Slot van Laarne
Van den Broecke, Regisseur van het Slot van Laarne

castellum

Hoofdredacteur : Erik L. Schepens

EMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN "DE VRIENDEN VAN HET SLOT VAN LAARNE"
EN DE GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING KALKEN EN LAARNE

CONSULTATIEVE RAAD:

Voorzitter: Jonkheer de Pessemier

COMMISSIE-VOORZITTERS

Archeologie: Prof. dr. Frans Verhaeghe

Architectuur: Arch. Lieven Hanselaer

Castellum: Erik L. Schepens

Geschiedenis: Lic. Eric Balthau

Meubilering: Achiel Stevens

Park en Tuin: Cesar De Wilde

Toerisme en Huur: Jan Van den Broecke

WERKENDE LEDEN

De heer Albert Eeckhaut, erevoorzitter

De heer en mevrouw A. De Wilde-Hesters

De heer R. De Sy

De heer en mevrouw N. Verschelden

A.C.-project:

vrouw Anita Vermeulen en de heren Jacques De Wilde en Patrick Van Nieuwenhuyse

BESTUUR CASTELLUM GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING VOOR KALKEN EN LAARNE

Ere-voorzitter: Jhr. de Pessemier, Eekhoekstraat 5, 9270 Laarne

Voorzitter: Erik L. Schepens p.a. Slot van en te 9270 Laarne Tel. 091/31.88.66

Ondervoorzitter: André Van De Sompel, Kruisenstraat 70, 9288 Kalken

Secretaris: Dirk Clerick, Bieststraat 18, 9288 Kalken

Leden: Anne Thibau, Kasteeldreef 50, 9270 Laarne

Eric Balthau, Keistraat 14, 9270 Laarne

Roger De Bondt, Maalderijstraat 16, 9110 Sint-Amandsberg

Johan De Wilde, Bierstal 26, 9920 Lovendegem

Lieven Hanselaer, Mouterijstraat 4, 9288 Kalken

Marcel Meijs, Kruisenstraat 31, 9288 Kalken

Luc Props, Meirhoekstraat 21, 9270 Laarne

Wim Van de Voorde, Meirhoekstraat 25, 9270 Laarne

Frans Verhaeghe, Provinciebaan 78a, 9288 Kalken

Lidmaatschap CASTELLUM

Gewoon lid: 350,-

Steunend lid: 650,- (familiekaart)

Erelid: 1000,-

Beschermend lid: 2000,-

Rekening: 393-0430850-65 Castellum p.a. Slot van en te 9270 Laarne.

Voordeel voor de leden:

- gratis toegang tot het kasteel tijdens de openingsuren mits voorlegging van uw lidkaart
- bij tentoonstellingen korting op de toegangsprijs
- ieder lid krijgt het tijdschrift Castellum gratis per post aan huis
- uitnodiging tot de openingsrecepties van de activiteiten ingericht door de Vrienden van het Slot van Laarne, de Geschied- en Heemkundige Kring voor Kalken en Laarne en de Koninklijke Vereniging der Historische Woonsteden van België, gehouden op het slot.

S. MACHARIUS .

200 jaar geleden werd het Gilde van Macharius Laarne plechtig heringesteld op 25 maart 1790.

Naar aanleiding hiervan is in samenwerking met Castellum, het Gilde, de parochie en de andere Machariusparochies een tentoonstelling gewijd aan de H. Macharius gepland op het Slot van Laarne van 2 juni tot 1 juli 1990.

Uiteraard gaat de meeste aandacht naar de feestvierende confrerie. Het vrij omvangrijk archief (vanaf 1666) is voor een groot deel bewaard en de meest interessante stukken worden tentoon gesteld.

Voor de leden van Castellum ^{gilde} en de inwoners van Kalken en Laarne bedraagt de inkomprijs ~~10~~fr. in plaats van 125.

Tijdens de ommegang van de H. Macharius op 2e Pinksterdag doct de processie weer het kasteel aan. Op de brug van de erekoer zal een rustaltaar worden opgericht.

Een gedenkboek over de verering van Sint-Macharius in Oost-Vlaanderen zal ter gelegenheid van deze viering vanaf 1 juni beschikbaar zijn aan een zeer democratische prijs. Een bedevaartvaantje gedrukt op 1000 exemplaren is ook ter beschikking aan 75fr.

Wij heten u allen van harte welkom op deze tentoonstelling.

ENIGE GEGEVENS OVER DE HEERLIJKHEID RAVESCHOOT

Erik L. Schepens

Inleiding

Het ligt niet in mijn bedoeling een diepgaande studie te wijden aan deze heerlijkheid.

De archieven waarop deze bijdrage is gebaseerd berusten bij afstammelingen van een van de ontvangers van de heerlijkheid Raveschoot. Ze omvatten de Franse, de Hollandse en de prille Belgische periode voorwat betreft de eigendommen van de familie Piers de Raveschoot. De stukken verkeren in een zeer goede staat en werden door de ondergetekende chronologisch gerangschikt.

In het archief van de Baronie van Laarne berust ook een bundel over deze heerlijkheid, doch wegens gedwongen verhuis van dit archief van Gent naar Beveren-Waas, kon ik deze niet inkijken.

Het archief van Wetteren, het fonds Piers de Raveschoot en andere bronnen omtrent de heerlijkheid Raveschoot heb ik bewust niet geraadpleegd, daar ik met deze bijdrage anderen hoop aan te zetten de geschiedenis van deze heerlijkheid verder uit te diepen.

Ik belicht achtereenvolgens in het kort de ligging van Raveschoot en de familie Piers, en verder wordt systematisch de inhoud van dit weinig omvangrijk archief naar vorgebracht: een uittreksel van een denombrement, de toenmalige eigenaars en ontvangers, de toponiemen, de pachters, de bijzondere inkomsten en uitgaven en gegevens over goederen van de familie Piers, gelegen in Eksaarde en Moerbeke.

Situering van Raveschoot

In zijn bijdrage tot de geschiedenis en de folklore van Zulte, gewijd aan de familie Piers, somt Maurits Vandeputte de verschillende liggingen van de plaatsnaam Raveschoot op (1). Zo vermeldt hij o.a. dat de heerlijkheid Raveschoot reeds in de 16e eeuw een heerlijkheid is, gelegen te Wetteren en gehouden van het grafelijk leenhof van Dendermonde.

De Potter en Broeckaert (2), in hun historische bijdrage over Kalken en Wetteren, geven een vermelding van *Rafenscoet* in 1228. De heerlijkheid Raveschoot was een enclave in Kalken, die bestuurlijk van Wetteren en geestelijk van Kalken afhing. De heerlijkheid werd op 23 augustus 1806 ingelijfd bij Kalken (3).

Bij de oprichting van de gemeente Beervelde in 1921 werd het gedeeltelijk van Kalken afgescheiden en door de fusie van 1976 maakt het nu deel uit van de gemeente Lochristi.

De heerlijkheid Ravenschoot bestond uit 87 bunder met een omwalde pacht-hoeve met 65 bunder land, meers en bos, een zestigtal achterlenen en andere heerlijke inkomsten. De vierschaar werd bediend door een baljuw en verscheidene leenmannen, afhangende van de vierschaar van Wetteren (4).

De heren van Dendermonde hadden hier een jachthuis dat vermoedelijk tijdens de oorlog van de Gentenaren tegen Filips de Goede in 1452 werd vernietigd (5).

Bij de verdeling in 1387 van het nalatenschap van Jan van den Wincle en zijn echtgenote Maria van den Kerchove werd het toegewezen aan Jan de Schoutheete, gehuwd met Margareta van den Wincle. In 1676 was het eigendom van Jacob Coornaert, heer van Kerkhem en Roncheval. De kinderen uit zijn huwelijk met Suzanne de Blicquoy hadden het in 1682 in hun bezit (6).

De familie Piers kwam in het bezit van de heerlijkheid Raveschoot door het huwelijk in 1732 van Jan Karel Ignaas met Maria Theodora Triest, vrouw van Raveschoot (7).

Begin van de 19e eeuw was de heerlijkheid nog slechts gedeeltelijk in het bezit van deze familie. De gronden die bij de heerlijkheid behoorden werden bijna systematisch opgekocht door Joannes De Looze uit Gent. Hij was toen reeds voor een groot gedeelte in het bezit van de pachthoeve. Door erfenis kwam het goed aan de familie de Kerchove de Denterghem (8).

Naamkundige verklaring van Raveschoot

De naam Raveschoot bestaat uit twee oude Germaanse woorden: *hrabna*, wat raaf betekent en *skauta*, wat verwijst naar *beboste hoek, hoger gelegen land uitspringend in een moerassig terrein* (9).

Denombrement

In de bundel steekt een uittreksel van het denombrement van de heerlijkheid Raveschoot uit 1795, dat ik woordelijk weergeef: *Uyttreck uyt het denombrement van de heerlijckhede van Raveschoot alwaer staet onder andere als volght De reste hauden diversche personen van dezen leene in achterlenen bestaende inde t'sestigh partijen den leenbouck met hemlieden grooten canten ende aboutten vermelt*

Ende soo wanneer dat een vande voorn. achterleenen veranderen ofte verwandelen bij coope soo heeft den proprietaris daer af den thienden penck, ofte relief van thien ponden pars en twintig schelen pars van camerlinck geldt, maer als, er eenige van dien versterven soo heeft hij van elken thien ponden pars ofte de beste vrome van drijen, mitsgrs twintig schelen pars van camerlingh geldt alsboven

Ende voorts tot dezen leene ende heerlijkheyd nog ontrent vijfthien bunderen erfve danof is eene heerlijcke penninck rente van ontrent sevenendertigh schelen pars s'jaers welcke gronden van ervven ten leenboucke f° 30 verso 31 staen geexpresseert, met elckx respectiven last der ges^e heerl. renten, bestaende in 14 posten

Ende so wanneer dat eenige van de selve gronden van ervven veranderen ofte verwandelen bij coope sijn sijschuldig den thienden penck, en als van die ervven iemandt versterft geldt acht grooten van den bundere, ende van elcken hoofde datier inne versterft eene groote

Voorts behoort tot dezen leene eenen Bailliu den welcken den eigenaer vande hoofdleene vermag te stellen en verlaeten als t'hem belieft, welcken Bailliu vermagh metten mannen ende laeten van de voors^e hove ende heerlijkheyd van Raveschoot ter vierschaere aldaer te ervven ende onterfven van alle de achterleenen, en erfve van de voorn. leene gehauden en dependerende als vooren verklaert, mitsgrs ook feauteytschap ende andere devoiren te doen naer costume alhier geuseert

Staende t'selve leenhof en heerlijkkhede ten dienste trouwe ende waerhede t'sijnen voorn. heere in uytvaerden ten dienste van eenen peerde op s'heeren coste, en voorts ten sterfcoope wandelcoope ende koopscoope, ten vollen reliev van thien ponden pars ende twintig schelen pars van kamerlinck geldt, gevende deze aldus over onder protestatie in cas hier aen iedt min ofte meer toebehoorde dan voorseijt is, t'selve te sullen corrigeren ende beteren ten seggen van mannen van dezen hove wiens huijsgenoodt over mijnen heere principeelen ik leen, toorcon. dezen 9 junij 1795. was ondt. G.E. Van der Moeren, verleenende deze onse letteren van recipise omme te vallideren als naer rechte, sijnde d'acte verhef van het voors^e leen ten leenhove behoort gepasseerd in daete 6 dezer ten leenhoeke bekend f° 28 wanof de rechten aen alle dies clevende sijn ontfangen ten welcken effecte deze is gedecheert ende geteekent door ons Baillui ende greffier onder het cachet ord^e dezer phie deze 9en junij 1795, toorcon ond^e J. De Geijter, E.J. Leirens greffier ende P.F. Baeyens.

Daarna volgt een opsomming van de kosten gemaakt bij dit denombrement:

Rechten

<i>Bailliu overbrengen bouck</i>	0-i-0
<i>Greffier annotatie</i>	0-i-0
<i>Aen den selven acte verhef groot in</i>	
<i>grosse vijf bladeren</i>	0-3-4
<i>t'Schrijven denombrement groot io</i>	
<i>bladeren</i>	0-6-8
<i>Recipise</i>	0-6-8
<i>Zegel</i>	0-0-8
<i>Hofrecht verhef</i>	0-5-6
<i>Hofrecht bedienenlijk man</i>	0-5-6
<i>hofrecht eedt van feauteijtschap</i>	0-5-6
<i>officier openen en sluijten leenhof</i>	0-i-8
<i>Relief</i>	0-i6-8
<i>Camerlingh geld</i>	0-i-8
<i>Off vergaederen leenmannen</i>	0-i-0
<i>Stellen en uijttrecken dezer</i>	0-i-0
	2-i7-io
<i>Sonder segel acte verhef den welken is</i>	0-io-0
	3-7-io

Tussen het afschrift steekt nog een korte niet gedateerde notitie, die luidt als volgt:

*Uyttreck vyt de kaerte ende discriptie der heerlijkhede van Raveschoot gemaakt door den geswoorenen landmeter Charles Jacques Carbonelle, dit tot formee-
ren eenen leenboek vande leenhove der selve heerlijkkhede.*

*Hoofleen competerende Jonkheer Augustin Piers heer van Raveschoot mits de
doodt van sijnen broeder Jonkheer Charles Piers (10)*

n^oi

*Alvooren eene partije land genaemt den grooten bosacker paelende oost de
leenen van Pieter Everaert causa uxoris Catharina De Vos ende van weduwe
Jacobus Van Damme, zijjd een heekxken daerover de prochie van Calcken,
west sieur Franciscus De Vijlder Baillui deser heerlijkkhede met sijn kleijn*

*boschackerken nogh west zijn selfs vierschaerackerken ende noort den
gemelden sieur Franciscus De Vijlder groot 1 bunder 260 roeden.*

Toenmalige eigenaars en ontvangers

In 1795 is Augustin Piers, na het overlijden van zijn broer Charles, heer van Raveschoot. Augustin Hyacinth Joseph Piers werd geboren te Gent op 22 november 1737. Hij huwde Maria Josina de Neve (1744-1806). Augustin overleed te Gent op 21 februari 1809.

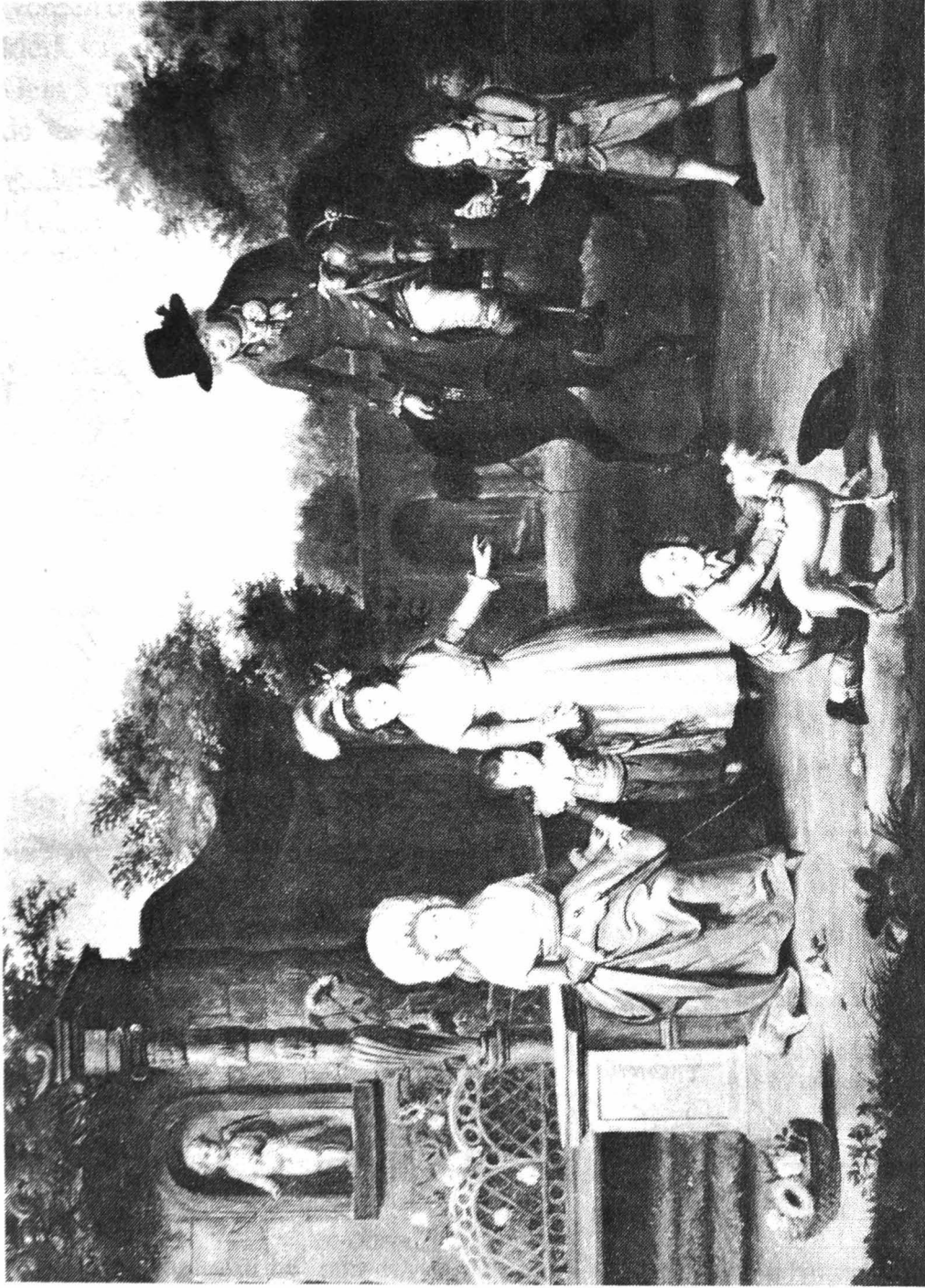
Zijn zoon Eugène Jean, geboren te Gent op 30 december 1783, volgde hem op als heer van Raveschoot. Hij trad in 1827 in het huwelijk met Rosalie Marie Ghislaine Coppens (1799-1841). Hij was burgemeester van Olsene en bekleedde dit ambt van 1825 tot aan zijn plotse dood in 1837. Hij was tevens lid van de bestendige deputatie in de provincieraad en senator in het Belgisch parlement.

De waardigheidstitel "heer van Raveschoot" werd in 1825 tijdens de Hollandse periode als "de Raveschoot" bij hun patronimieke naam opgenomen (11).

Op 6 februari 1794 had ten huize van Franciscus De Vijlder, baljuw en houder van het landboek van de heerlijkheid en het leenhof van Raveschoot de overdracht plaats van zijn functies als baljuw en zaakwaarnemer *wegens sijne impotentie* (sic), aan Emanuel Van der Moere, griffier van Laarne. Deze overdracht greep plaats op verzoek van Jonkheer Charles Piers de Walle, heer van Raveschoot, en in tegenwoordigheid van Jonkheer Augustin Piers en Franciscus Aelterman.

Na het overlijden van Franciscus De Vijlder, gehuwd met Marie Anne Scheire, gaf Augustin Piers, heer van Raveschoot, te kennen dat het openstaand ambt van baljuw en ontvanger van Raveschoot diende te worden ingenomen.

Na een onderzoek naar de bekwaamheid, het goed gedrag en het belijden van de *christelijke roomsche catholicque religie* benoemde hij Emanuel Van der Moere als nieuwe baljuw en ontvanger met alle plichten en rechten eraan verbonden. De eed werd afgenomen volgens de plakaten van 12 januari 1746 *in verbis: dat hij om de voorschreven staet ofte officie te bekomen ofte ter oorsaeken van dien geen geldt noghte eenige andere dingen niemant geboden belooft nogte gegeven en sal wien dat het soo sij directelijk ofte indirectelijk noghte andersints in eenige manieren behoudens t'gone dat men gewoonelijk is te geven voor d'expeditie ende depechen.* Deze mededeling is gedateerd te Gent, 15 juni 1795 en ondertekend Augustin Piers de Raveschoot.

Augustin Piers de Raveschoot en zijn echtgenote Marie-Josine de Neve met vier van hun kinderen.
(Copyright Bureau d'Iconographie - ANRB)

Je soussigné autorisé, Pierre Joseph
Walrave procureur à Laarne, et l'ont porteur
de la présente à l'effet de faire pour
moi devant les juges de paix de tous les
arrondissements du Département de
Liège, et dans toutes les formes, que je pourrais
être obligé d'y intervenir ou pour moi soit
comme demandeur soit comme défendeur soit
en matière de prescription soit autrement
et d'y transiger en mon nom sur les différends
qui me sont portés ou les compétences des juges
de paix ou d'en recevoir le renvoi devant le
tribunal civil compétent et commettre un
ordonné pour servir les dites formes en justice
et le devant notaire, le tout avec promesse
d'approbation et ratification sous obligation
sommée de droit et sous du Salaire
fait à Laarne le 28. ventôse an 5
Augustin Piers

Enregistré à Laarne le 10 floréal an 5
par le greffier Julien
Pierard

Alle registers van wettelijke passeringen, heerlijke renten en leenboeken en de rapporten en de denombrementen berustende bij wijlen F. De Vijlder dienen te worden overgemaakt aan Augustin Piers. Deze belastte Pieter Joseph Walrave, klerk van de griffier van Laarne, met deze taak. De volmacht is gedagtekend Gent 5 april 1795. Op 9 met van hetzelfde jaar overhandigde P.J. Walrave aan de heer van Raveschoot: een register aangevangen in 1755, een kwote- of landboek met index en liassen allerhande m.o.m. wettelijke akten, ommestellingkohieren, schuldstaten, rekeningen ... Walrave werd eveneens belast met het innen van de pachtgelden vanaf 10 februari 1794 tot de dood van Franciscus De Vijlder. Voor deze dienstverlening ontving Walrave 4-10-3 ponden groten.

Van der Moere legde op 16 juli 1795 de eed af in handen van de officier van Raveschoot, Franciscus Van Kerckhove en dit in aanwezigheid van de leenmannen en de laten van het leenhof en de heerlijkheid van Raveschoot, nl. Jacobus De Munck, Denijs Scheire, Pieter Everaert, Geert Verpon en Bernardus Van Den Abbeele.

Voor het verpachten van de gronden en het innen van de pachtgelden en heerlijke rechten gaf Jonkheer Augustin Piers op 11 december 1795 een volmacht aan de reeds genoemde Van der Moere.

De slotrekening van wijlen F. De Vijlder als ontvanger van de heer van Raveschoot, opgemaakt door P.J. Walrave, bedroeg 128-2-7 in courant geld, na aftrok van de kosten, voor de pachten van

1793	25-10-0	
1794	50-0-0	
1795	50-0-0	
	7-0-8 met het saldo ongesloten rekening van 5 maart 1793	
	3-6-8 verhef van lenen	
	135-17-4	

Het nettobedrag werd uitbetaald te Gent aan *burger* Augustin Piers, in aanwezigheid van *Jean* De Bruycker costumier en gevolmachtigde van de erfgenamen *François* De Vijlder, op 12 vendimaire vijfde jaar van de Franse republiek (03/10/1796).

Op 28 ventôse van het jaar 12 (20/03/1804) onderschreef Augustin Piers een volmacht voor *Pierre* Joseph Walrave om zijn belangen als eiser, als verdediger ten overstaan van de vrederechter te Wetteren te vertegenwoordigen, een advocaat aan te stellen voor zover dit vereist wordt voor het volgen van

processen, en ook het passeren van akten voor een notaris .

Bij het overlijden van P.J. Walrave op 08 november 1831 neemt zijn zoon August de taak van zijn vader over.

De toponiemen

De gronden op Raveschoot toebehorende aan de familie Piers droegen volgende toponiemen:

1. *De lange meers* (562 r.): begrensd in het oosten door *de kleine bosakker*, eigendom van de erfgenamen Franciscus De Vijlder, in het zuiden door het waterloopje en daarover de parochie van Kalken, in het westen *het kamerken* van Piers, en de erfgenamen F. De Vijlder.

2° *Het notstuk* (839 1/2 r.): begrensd in het oosten door de verhuurder Piers, in het zuiden *de droge viergemete* van de erfgenamen F. De Vijlder, in het westen de wezen Karel De Vijlder en in het Noorden de dreef van Raveschoot.

Not (znw. o. en m.) betekent de opbrengst van land, veldvruchten; nut, voordeel; in afgeleide betekenis: gebruik, genot, vruchtgebruik. Verder omschrijft het woord ook "wat men voor het drijven van landbouw en veeteelt nodig heeft, vee, zaad"(12).

3° *Het vierschaarakkerken* (610 r.): begrensd in het oosten door de rijweg van de erfgenamen F. De Vijlder en Piers, in het zuiden de erfgenamen F. De Vijlder, in het westen de verhuurder Piers met *de weede*, in het noorden de dreef van Raveschoot.

Dit toponiem spreekt voor zichzelf. Het is wellicht de plaats waar voorheen de vierschaar van Raveschoot samen kwam.

In 1802 wordt de partij als zaailand bestempeld.

4° *De koeweide*, ook *weede* genoemd, (569 r.), nu zaailand: begrensd in het oosten door *het vierschaarakkerken* en Piers, in het westen eveneens Piers, in het zuiden de erfgenamen F. De Vijlder en Piers, in het noorden de dreef van Raveschoot.

5° *Het kamerken* (599 r.), ook zaailand, begrensd in het oosten door Piers, in het zuiden door een beekje en daarover de parochie van Kalken, in het westen *het bosstuk* en in het noorden de erfgenamen F. De Vijlder.

Camere, camer (znw. vr. en m.), verkleinwoord camerkijn, betekent zowel gewelf, stookplaats, gevangenis maar ook loods, schuur. Op desbetreffende

partij land stond wellicht voorheen een kleine schuur of een klein bakhuis (13).

6° *Het bosstuk* (1176 r.), zaailand, begrensd in het oosten door de erfgenamen F. De Vijlder en *het kamerken*, in het zuiden door een beekje, in het westen en in het noorden door Jonkvrouw Marie Anne Moretus uit Antwerpen, in het noorden eveneens door de wezen Karel De Vijlder.

7° *De grote bosakker* (1160 r.), een partij land begrensd in het oosten door Pieter Everaert causa uxoris Catherine De Vos en de weduwe Van Damme, in het zuiden het beekje, in het westen de erfgenamen F. De Vijlder met *het klein bosakkerken* en Piers met *het vierschaarakkerken*, in het noorden de erfgenamen F. De Vijlder.

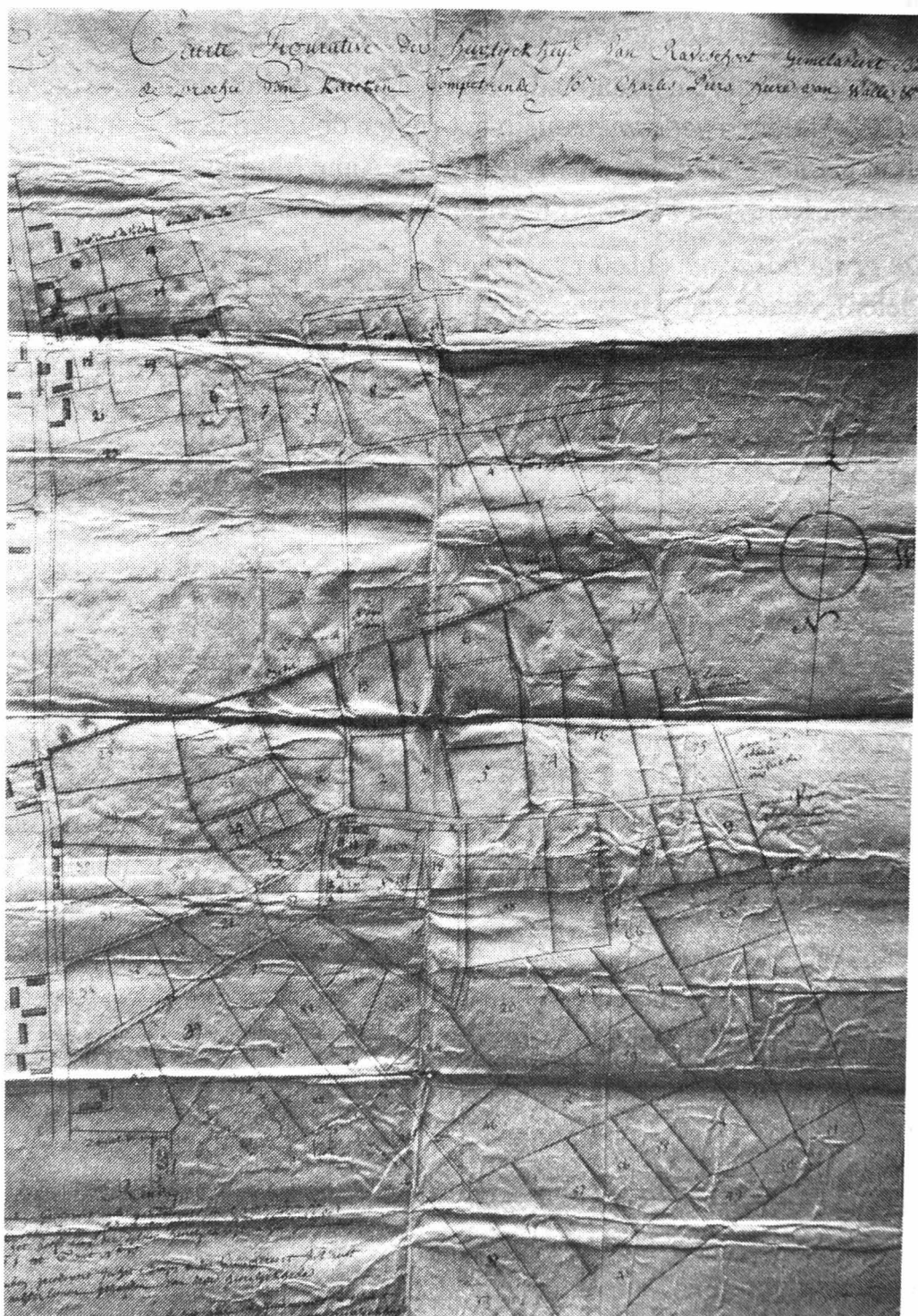
8° *De slagbos* (399 r.) een partij land begrensd in het oosten door de erfgenamen F. De Vijlder, in het zuiden Jonkvrouw Moretus uit Antwerpen, in het westen de parochie van Kalken en Lieven Bauwens, in het noorden de erfgenamen F. De Vijlder.

9° *Het vijlderstuk* (586 r.), zaailand, begrensd in het oosten door Pieter Bracke causa uxoris, in het zuiden de dreef van Raveschoot in het westen de grens met Kalken en daarover Gerard Verpon en in het noorden Judocus Bracke. Dit toponiem verwijst op het eerste zicht naar een familienaam nl. De Vijlder. Het kan ook verwijzen naar "vile" d.i. "gemeen" in de betekenis van gezamenlijk. Een stuk land dat gezamenlijk of gemeenschappelijk werd beweid, bewerkt (14).

In het negende en tiende jaar van de Franse republiek (1800-1802) werden de gronden van de erfgenamen Franciscus De Vijlder allen aangekocht door Joannes de Looze uit Gent.

De laatste twee partijen met 2/3 van de wallen behoren tot de pachthoeve Raveschoot.

De eerste partij land (316 r.) werd als volgt omschreven: *ter noortzijde van het resterende deel van den loghtingh ende hof van dit fonchier oostwaert gesepareert van het volgende deel door eenen paelsteen staende in den noorden tegen den wal ende zuijdwaert door twee paelsteen en staende vier voeten bijten de leste rotte (sic) jonge fruijthoomen ende den anderen in het westen tegen den wal*, en de tweede partij land (233 r.) als: *sijnde de loghtingh sonder den wal achter den huijse van het goedt te Raveschoot loopende langst d'oostseijde van den wal tot op het noortseijde van diere westwaert van de andere delen van den*

Figuratieve kaart van Raveschoot, midden 18e eeuw.
ons medegedeeld door de heer Maurits Vandeputte.
(RAG, Fonds Piers de Raveschoot, nr. 635)
(Foto Etienne Lagaet, Kalken)

selven loghtingh scheedende op de voornoemde paelsteen, alle volgens vercavelinge van den 10en october 1698.

Eugène Piers verkocht deze twee laatste partijen binnen de wallen van het goed Raveschoot op 19 februari 1808 aan Joannes de Looze.

De pachters

Het ontvangboek bestaat uit een katern van 8 bladzijden met daarop vermeld de voorwaarden en de ontvangsten. Het vangt aan op kerstavond 1796 en sluit af in 1838.

Daar rond 1818 vrijwel alle percelen verpacht worden aan een en dezelfde persoon heb ik voor de opsomming van de pachters eerst deze met één perceel, dan deze met twee etc. vermeld. Telkens worden er de eventuele voorvallen bij genoteerd.

De algemene voorwaarden geef ik meteen:

- de looptijd was minimum 6 jaar en de eerste gaat in op kerstavond 1795.
- de pacht diende betaald vóór vastenavond. Het in gebreke blijven werd beschouwd als een pachtbreuk.
- de betalingen dienen te geschieden *in numeraire klinkende specie het stuk ende geslaegen ende gemunt voor daete vanden lesten december van den jaere 1794.*
- de verhuurder neemt alle parochie- en landskosten op zich maar dienen door de huurder jaarlijks gerestitueerd.
- de pachter zal leveren *te velde het 10e deel* van alle vruchten die op deze gronden worden *gewonnen ende geschooren* en op eigen kosten geleverd in een magazijn te Gent.
- bij plundering, brandschatting, afpersing geldde geen kwijtschelding van het tiende.
- verder waren te onderhouden: de straten, de waterlopen en de grachten.
- de heer had het recht langs zijn goederen bomen te planten of te kappen.

De eerste in de rij pachters is:

- *Pieter Roels*, zoon van Lieven en wonende in *de Hanselaerstraete* te Kalken pachtte *het vierschaarakkerken* tot 1817.

Zoals hoger vermeld was de pacht steeds vóór vastenavond te betalen. Meer dan waarschijnlijk had Pieter Roels in 1815 problemen om zijn pacht op tijd te betalen. Op 21 december 1815 kwam deurwaarder Louis Van den Doorne uit Wetteren de pacht opzeggen in opdracht van Piers. Roels was niet thuis en het

deurwaarderexploot werd, na het te hebben voorgelezen aan Roels' vrouw, aan haar overhandigd. Vermoedelijk kon de pacht dan toch nog betaald, maar op 19 december 1817 werd deze definitief opgezegd. Het vierschaarakkerken werd dan vanaf 1818 door Pieter Poppe gepacht.

Roels pachtte van 1795 tot 1801 het vierschaarakkerken voor een jaarlijkse som van 12 Franse kronen, vanaf 1802 tot 1807 aan 71,10 frank of 39-4-0 gulden, en vanaf 1808 tot 1817 aan 40 gulden

Op pachtcontract van 17 fructidor jaar 9 (04/09/1801) staat ook vermeld dat de huurprijs overeenstemde met 4 zakken goede witte tarwe.

Tussen het eerste pachtcontract uit 1795 stak ook nog volgende nota:

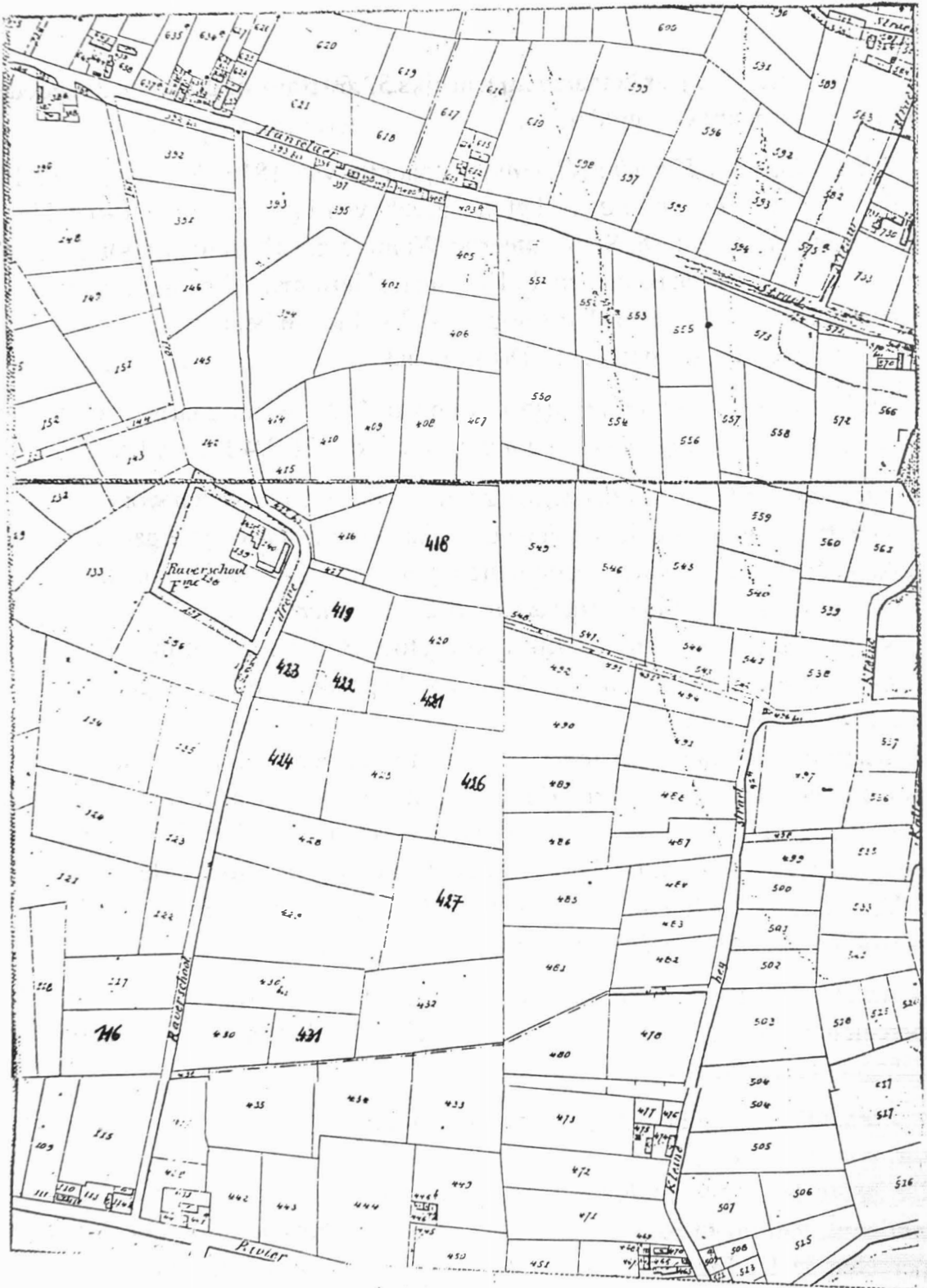
D'onderschreven verklaeren als dat Pieter Roels, woonende binnende prochie van Calcken wijk hanselaerstraete ten jaere 1700 vierentnegentig inde maendt ougste is opgereden met een kerre en peert inde plaetse van den baillui van Raveschoot, ter ordonnantie van de laeten van 't selve Raveschoot naer de stadt Antwerpen ten dienste van sijne Majesteijt op welke voyagie selve Roels heeft moeten verlaeten kerre ende peert hetwelke de onderschreven verclaeren geene aenbestede rede geweest en heeft, het peirdt weirdt bevonden tot twaelf ponden de keirre thien ponden ende darnassure met wijtte twee ponden grooten alles in courante munte desen 20en february 1796 (w.g.) Joannes Baptiste Van den Abeele en D. Scheire.

– *Joannes Franciscus Van Damme*. Hij pachtte de twee partijen, samen 549 roeden, gelegen binnen het goed Raveschoot vanaf 1795 tot 1807. Voor het jaar 1796 betaalde hij 6 ponden groten, vanaf 1797 tot 1801 jaarlijks 5 ponden groten en vervolgens 30 gulden tot de verkoop van de twee partijen aan Joannes de Looze.

J.F. Van Damme pachtte wellicht de partijen verder daar hij op de hofstede van Raveschoot woonde. De tiende op deze percelen kwam voor 1/3 aan de heer van Raveschoot en voor 2/3 aan de pastoor van Kalken toe.

Dat veel pachters problemen hadden met het betalen van de huurgelden blijkt ook hier. Van Damme werd op 18 floreal jaar 9 (08/05/1801) door P.J. Walrave, als gevolmatigde, aangemaand tot het betalen van 127,56 frank over twee jaar pacht het laatste jaar reeds verschenen op 1 pluviose jaar 9 (21/01/1800).

– *Karel Vermeire*, zoon van Judocus, uit Kalken pachtte *het kamerken*, vroeger *weede*, en *het bosstuk* voor een eerste termijn van 6 jaar (1795-1801) voor 42 Franse frank per jaar, daarna werden deze partij en gepacht door Pieter Poppe. K. Vermeire pachtte ook *de weede (koeyweede)* en dit vanaf 1802 tot 1814.

Uittreksel uit de Poppkaart van Kalken, Sektie A*.

A116 het vijlderstuk, A418 de grote bosakker, A419 het vierschaarakkerken, (A420) de kleine bosakker, A421 de lange meers, A422 en 423 de koeweide, A424 het notstuk, A425 het kamerken, A427 het bosstuk, (A428-A429) de droge viergemete, A431 het slagbos.

* Met onze dank aan het gemeentebestuur van Lochristi

Voor de eerste vier jaar betaalde hij jaarlijks 52,60 frank of 2 zakken 3/4 goede witte tarwe, daarna 30 gulden.

– *Pieter Joannes Herman (Herreman)* pachtte van 1815 *de weede* voor 19 gulden per jaar. *De prijsijse* van het pachtrecht werd geschat op 5-10-0 gulden. Bij de rekening van 1818-19 noteerde Walrave dat Herreman voor 32-10-0 gulden achterstallige pacht had. In 1836 lostte Herreman 17 gulden 1 stuiver en 9 deniers af en restte er in 1838 nog 15-8-3 gulden te betalen.

Pieter Poppe nam dit perceel in 1818 in pacht.

– *Judocus Versijpt (Van der Sijpt)*, zoon van Joannes, uit Laarne pachtte van 1795 tot 1801 *de lange meers* en *het notstuk* voor 26 3/4 Franse kronen.

– *Joannes Versijpt (Van der Sijpt)*, zoon van de voorgaande en wonende in de Rivierstraat pachtte beide partijen voor 6 jaar voor een jaarlijkse pachtsom van 158, 49 frank of 9 zakken goede witte tarwe. Van 1808 tot 1817 deelde hij de pacht (jaarlijks 90 gulden) met *Jacobus Blancquaert*.

J. Van der Sijpt was vermoedelijk afwezig toen Bellamien Matthijs, deurwaarder en wonende op de Markt te Wetteren, de pacht kwam opzeggen voor een partij van 94a 30ca.

B. Matthijs noteerde dat hij met de vrouw van Van der Sijpt sprak. Waren er hier ook achterstallige betalingen? De oppervlakte van de partij stemt niet overeen met een van de oppervlaktes van de gekende toponiemen. Wellicht gaat het om een perceel dat niet onder de heerlijkheid Raveschoot resorteerde.

J. Van der Sijpt pacht opnieuw voor 9 jaar de lange meers en het notstuk. De drie laatste jaren (1824-25-26) pachtte hij ze samen met Adriaan Bracke.

– *Adriaan Frans Bracke* pachtte van 1827 tot 1834 de twee voorgaande percelen voor 71 gulden per jaar. Bij zijn overlijden in 1834 zette zijn echtgenote de pacht verder.

– *Pieter Poppe*, de laatste in de rij, baatte onder Raveschoot in 1838 7ha 28a uit.

De grote bosakker en *het slagbos*, twee partijen land, en *het vijlderstuk*, zaailand, had hij in pacht sedert 1795. Tot 1801 betaalde hij voor deze drie percelen 38 1/2 Franse kronen. In 1802 nam hij *het kamerken* en *het bosstuk*, twee partijen zaailand, in pacht. Voor de 5 percelen betaalde hij jaarlijks 424,30 frank of 23 1/2 zakken goede witte tarwe, en dit tot 1807. Daarna betaalde hij tot 1817 jaarlijks 240 gulden.

In 1818 nam hij bij de voorgaande stukken nog in pacht *het vierschaarakkerken*

en de *koeweide*. Vóór notaris Jacques Leirens te Wetteren werd de pacht voor de 7 percelen bepaald, voor de eerste 3 jaren 295 gulden per jaar en de 6 volgende 310 gulden per jaar. Het 4e jaar betaalde hij zoals voorzien 310 gulden, de resterende jaren betaalde hij slechts 295 gulden. De drie laatste jaren deelde hij de pacht met *Johan Baptiste Nauts (Naudts)*.

– *Jean Baptiste Naudts* huurt de zeven percelen van 1829 tot 1838 voor 300 gulden per jaar. In de opsomming van 1835 worden echter 8 percelen vermeld. Hier worden ook de kadastrale nummers van de percelen vermeld. Het 8e stuk is het perceel Sektie A 116.

Extra inkomsten en uitgaven

De extra inkomsten hebben allen betrekking op verkoop van bomen.

Een eerste verkoop van bomen greep plaats op 12 brumaire jaar 10 (03/11/1801). De eindafrekening zag eruit als volgt:

verkoop hard hout	f 99"7
verkoop <i>murw</i> hout	f 38"8
	f 137"15
 <i>'t besproken ongeld van 2 stuivers</i>	
per koop - 45 kopen	4"10
<i>'t besproken ongeld van den xx penninck</i>	6"17"9
	f 149"2"9

Betalingen:

aan de gewezen officier Franciscus Van Kerckhove	
<i>over 't schalmen</i> en afroepen van de venditie	f 1"8"0
betaald voor jenever op de venditie	1"2"0
betaald voor de publicatie	0"6"0
het schrijven ervan en de zegels	0"8"0
kosten in 't leggen van de venditie en merken van de bomen	1"10"0
opmaken declaratie met zegel en neerleggen op de	
registratie te Aalst	0"14"0
het verzenden naar Aalst	0"7"0
proces verbaal en zegels	1"0"0
het zenden ervan naar de registratie	0"7"0
betaald voor de registratie	1"14"0
tentième 3%	4"0"0
	f 12"16"0

Het resterende bedrag van 136 gulden 6 stuivers en 9 deniers werd op 26 februari 1802 aan burger Augustin Piers uitbetaald.

In de rekening van 1816-1817 komt een post voor van £ 11-12-6. Dit bedrag werd over gemaakt aan de ontvanger van Raveschoot voor de familie Piers door Gratien Van Nieuwenhuijse in opdracht van de heer Joannes de Looze. Het betrof de helft van een bedrag, dat de opbrengst was van een verkoop van *questieuse boomen*. De familie de Looze wou hiermee moeilijkheden voorkomen daar niemand zich nog precies herinnerde wie de bomen liet aanplanten.

Op 9 december 1833 greep een verkoop van *canadaboomen* plaats die netto £ 229-4-0 opbrachten.

Bij de extra uitgaven noteer ik o.a.:

rekening 1796-97: de aankoop van een stuk lijnwaad van 75 ellen à 17 1/2 stuiver per el, gekocht bij Jacques Verschueren.

rekening 1798-99: het schatten van de gronden door Engelbert en Jacques Leirens voor de som van £ 4-0-0.

het vergoeden van de afgeschafte lening van 100.000.000 extra oorlogsbelasting voor het jaar 7 van de Franse republiek aan:

- Judocus Versijpt	£ 0-17-11
- Carel Vermeiren	1-10-0
- Pieter Poppe	1-1-2
- Pieter Roels	0-7-6
- J.F. Van Damme	0-6-9

planten van 16 plantsoenen Canada à 5 stuivers het stuk.

rekening 1802-03: aankoop bij P.J. De Smet van 16 *wulge poten* en 13 bij P.F. Dauwe voor de totale som van £ 1-12-0

Franciscus Van Kerckhove, officier van Raveschoot plantte deze aan voor de som van £ 2-9-0.

rekening 1806-07: aankoop bij Jacobus De Meyer van 22 *wulge potten* (sic) à 10 oortjes het stuk £ 2-15-0

betaald aan Van Kerckhove voor het snoeien, maken van de putten en het planten £ 5-5-0.

- rekening 1814-15: betaald aan de deurwaarder te Wetteren voor de pachtopzeg van Pieter Roels en Joannes Van Der Sijpt £ 8-16-3
Joannes Vander Sijpt stort in 1816 zijn deel in de kosten van de opzeg terug.
- rekening 1827:28: betaald aan Adriaan Bracke voor zijn arbeid in het aanplanten van *wulgen potten* (sic) £ 17-11-0.
- rekening 1829-30: aandeel in de lening van 12.000.000 zijnde 52 gulden 79 cents Nederlands, in courant 61-11-9
aandeel in de lening van 10.000.000, eenzelfde bedrag.
- rekening 1833-34: breken van de grond waarop de gerooide bomen stonden f 19-19-6
aankoop van plantsoen: 47 eiken à 4 stuivers het stuk f 9-8 0, 80 canada voor de som van f 16-0-0
dagloon voor het planten, putten maken, het aanbrengen van bramen als bescherming tegen de wilde konijnen f 5-1-6.
- rekening 1835-36: planten en snoeien van bomen f 1-14-0.
- rekening 1837-38: 5 dagen planten en snoeien f 7-9-0.

Notaris De Vijlder

In de afrekening van 1835-36 bracht August Walrave twee reizen naar Eksaarde en een naar Gent in rekening m.b.t. goederen in eigendom van Douarière Eugène Piers de Raveschoot en gelegen te Eksaarde en Moerbeke. Deze goederen werden beheerd door notaris De Vijlder uit Eksaarde.

De opdrachtgeefster vroeg Walrave volgende punten voor ogen te houden en hij noteerde op zijn memobriefje:

- opvragen van de rentebrief van *Landsheere* en hem zeggen dat hij de *croisen* moet betalen. Walrave noteerde achteraf *ontfangen*.
- informeren of de afgaande pachter van de molen solvabel is, nagaan van zijn *mogens van bestaan* en zijn goederen. August Walrave noteerde in potlood *is niet solvabel*.
- nazicht van de rekeningen en deze vervolgens voorleggen.
- wanneer voor het laatst de schatting van de goederen geschiedde.

Dan volgt een opsomming van de goederen:

1° *eene straete groot 559 roeden*

2° *land in gebruijck bij Van Renterghem à 70-0-0, nu Van Acker (deze laatste naam werd geschrapt en vervangen door) Benjamin Schepens à 33-0-0*

3° een windmolen verkocht

4° een dreve onverpacht tot Moerbeke

5° een bosch onverpacht groot 600 roeden

6° een bosch onverpacht groot 400 roeden.

Op 8 december 1837 reisde August Walrave opnieuw naar Eksaarde voor het opstellen van de eindafrekening van het beheer door notaris De Vijlder. Drie dagen later bracht hij verslag uit te Gent.

De laatste afrekening van notaris De Vijlder t.v.v. Philippe Piers de Raveschoot dateerde van 14 augustus 1823. Intussen waren de goederen eigendom geworden van Eugène Piers de Raveschoot.

Hier onder vindt u in résumé de inkomsten en de uitgaven van 1824 tot het overlijden van notaris De Vijlder. Deze afrekening werd in het Frans opgesteld.

– *Franciscus Geers* en *Joseph Steendam*, molenaars op de molen genoemd de *Brielmolen*, dienden nog 210 gulden te betalen, verder nog de jaren (vervaldag 24 mei) 1824 tot en met 1834 aan jaarlijks 150 gulden of een totaal van 1.860 gulden (15).

Op 23 januari 1834 kocht *Ferdinand De Lansheere* uit Kalken de Brielmolen aan, voor 1835 en 36 diende hij nog op een openstaand bedrag van 3000 gulden 4 1/2 intrest per jaar te betalen of een bedrag van 203 gulden 19 stuivers en 3 deniers.

– *Lucas Van Renterghem* huurde de *baronakker*. Notaris De Vijlder verkocht de oogst ervan als delging van de achterstallige pacht, opbrengst 80 gulden. Vanaf 25 september 1825 werd het stuk land verhuurd aan Benjamin Schepens à 33 gulden per jaar. Voor de periode van 1825 tot en met 1836 werd netto 363 gulden betaald.

– In 1829 verkocht de notaris *la raspe du bois* van 't draegboom te Moerkerke aan Jacques Haentjens voor de som van 24 ponden groten of 141 gulden en 4 stuivers.

In 1836 werd hetzelfde verkocht aan Thérèse De Vijlder uit Moerkerke voor de som van 18 ponden groten, de bomen brachten 10 ponden op of samen in gulden 168-0-0.

– De bomen op de *baronakker* werden verkocht op 23 januari 1834 en brachten netto f 111-7-0 op.

De totale inkomsten van deze afrekening bedroegen 2.927 gulden 10 stuivers en 3 deniers.

De kosten bedroegen voor deze periode in gulden 704-5-6. Het resterende bedrag van 2.223-4-9 min de 3% tentièmes of 66-14-0 werd op 28 februari 1838 door August Walrave uitbetaald aan de weduwe Piers geboren Coppens.

Ik houd eraan de familie Luc en Isabelle Walrave-De Splenter te danken voor de gelegenheid die ze me gaf deze bundel in te kijken en te ontsluiten.

VOETNOTEN

(1) Vandeputte Maurits, Het adelijk geslacht Piers de Raveschoot en haar vertakking te Olsene in: *Bijdragen tot de Geschiedenis en de Folklore van Zulte*, s.l., 1989, p. 74-95.

(2) De Potter F. en Broeckaert J., *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, 4e reeks, 1e deel, Kalken, Gent, 1889.

Broeckaert Jan, *Geschiedenis van Wetteren gevolgd van een historische schets der omliggende gemeenten*, Gent, 1862.

Dauwe Cyriel, *Calcken door de Eeuwen heen, historische bijdragen uit de archieven der gemeente*, Kalken, 1908.

De Wilde L., *Beervelde, historische nota's verzameld en bijgewerkt*, Gent, 1944.

(3) Préfecture du Département de l'Escaut

Le Préfet,

Vu le rapport du directeur des contributions, en date du 18 de ce mois, sur les changemens opérés jusqu'à ce jour dans les limites des communes de ce Département, dans lequel rapport il expose que deux portions de territoire dépendantes de la commune de Wetteren, 3e arrond', sont situées dans la commune de Calcken, et entourées de toutes parts par le territoire de cette dernière, le directeur demandant en conséquence que ces deux enclaves soient réunies à la commune de leur situation.

Vu le plan des lieux dressé par le géomètre en chef de Dép' le 18 Juin dernier, d'où résulte que ces mêmes enclaves dans tout leur périmètre en contact avec

le seul territoire de la commune de Calcken,
contiennent, la 1re
Et la 2^e

94 H	93 A	36 c
13 "	23 "	06 "

Contenance totale des deux enclaves

108 "	16 "	42 "
-------	------	------

Vu l'instruction de Son Excellence le Ministre de l'Intérieur, en date du 13 Mars dernier, portant que lorsqu'un terrain administré jusqu'à présent par une commune, sera enclavé de toutes parts dans le territoire d'une autre, le Préfet ordonnera, sur le champ, qu'il soit réuni à cette dernière commune, en vertu des lois du 1 X^{bre} 1790 et Messidor au 7.

Arrête:

Les deux enclaves de la commune de Wetteren, situées dans la commune de Calcken, 3e arrondⁱ de ce Département, sont réunies à la commune de Calcken, et feront désormais partie intégrante de son territoire.

Expéditions du présent arrêté seront adressées:

1° Au Sous-Préfet du 3e arrondissement.

2° Au Maire de la commune de Wetteren.

3° Au Maire de la commune de Calcken

4° Au Directeur des contributions, qui est chargé d'en donner copie au
Géomètre en chef.

Une dernière expédition sera adressée à S.E. le Ministre de l'Intérieur.

Fait à Gand, le 23 Août 1806.

Faipoult.

Zie noot 2, Broeckaert Jan.

(4) Zie noot 2.

(5) *Idem*.

(6) *Idem*.

(7) Zie noot 1.

(8) Jean-François de Looze (°1754) was gehuwd met Henriette Josephine Diericx (1759-1842), hun dochter Thérèse kwam na het overlijden van haar broer August (ongehuwd) in het bezit van een groot gedeelte van Raveschoot. Zij huwde in 1823 met Félix de Limon en hun dochter Eugenie (1824-1899) huwde op 15 mei 1843 met graaf Charles Constant Ghislain de Kerchove de Denterghem (1819-1882).

Zie noot 2, De Wilde L.

- (9) Gysseling Maurits, *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*, Tongeren, 1960, Deel 2, p. 827.
- (10) Overleden te Gent op 23 januari 1795.
- (11) Zie noot 1.
- (12) *Middelnederlandsch Handwoordenboek* bewerkt door J. Verdam, onveranderde herdruk en van het woord *sterne* af opnieuw bewerkt door C.H. Ebbinge Wubben, 's Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1932, p. 388.
- (13) *Ibidem*, p. 280.
- (14) *Ibidem*, p. 714.
- (15) Het betreft de molen Sektie D nr. 752. De molen werd in 1932 totaal afgebroken.
Inventaris van de wind- en watermolens in de provincie Oost-Vlaanderen, naar gegevens van het Archief van het Kadaster, derde aflevering, arrondissementen Oudenaarde en Sint-Niklaas in: *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oostvlaanderen*, 1962, tweede band, 16e jaar, Gent, 1963, p. 123, 6.06.D.

Oude jaargangen van tijdschriften doorbladeren levert soms aangename verrassingen op, zoals het artikel over de Kalkense priester Karel Bracke. Het is een bijdrage van de hand van Dom Aubert-Tillo van Biervliet, benedictijn van de abdij Steenbrugge. Onderstaande bijdrage verscheen reeds in het heemkundig tijdschrift uitgegeven door de heemkring "Jan Broeckaert" v.z.w. Wetteren, 1976, jg. 23, nr. 1, p. 5-10.

PASTOOR KAREL BRACKE UIT KALKEN

Aubert-Tillo van Biervliet o.s.b.

Wanneer de vijftigjarige herbergier Jan-Baptist de Schuyter, en de 49-jarige metser Antoon de Vierman op 6 september 1827 op het gemeentehuis van Kalken kwamen melden dat hun oom-pastoor Karel Bracke de vorige dag in zijn huis in het dorp van Kalken overleden was, zullen wellicht weinig mensen van Kalken beseft hebben welk een bewogen leven de tachtigjarige priester, die rustig in hun midden leefde en de mis opdroeg, had gekend. Karel Bracke werd te Kalken geboren op 20 maart 1747 als zoon van Pieter en Cornelia Colpaert, en er dezelfde dag gedoopt door onderpastoor Blanguaert. Zijn ouders zijn allebei te Kalken overleden. Mogen wij in Pieter Bracke, die volgens Fr. de Potter en Jan Broeckaert (Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen, 3e reeks, deel 3 (Gent 1879), blz. 23) in 1710 burgemeester was van Kalken, de vader van Karel herkennen? In ieder geval zien wij Karel aan het seminarie te Gent, en hij wordt te Gent priester gewijd op 9 december 1771. Het was toen de gewoonte dat de nieuwgewijde priesters nog een paar jaren voor bijscholing op het seminarie bleven. Vanaf 1774 zien wij hem in parochiedienst, op 20 juni 1774 als onderpastoor van Hamme, op 15 maart 1783 als onderpastoor van Laarne, en op 12 juli 1788 als pastoor van Nieuwkerken-Waas. Maar toen stonden voor deze priesters moeilijke tijden voor de deur: de Franse Revolutie. In juli 1794 zijn de Fransen voorgoed de baas in de zuidelijke Nederlanden, en vanaf 29 september 1795 gelden de Franse wetten ook voor ons. Op 19 fructidor jaar V (5 september 1797) worden de ambtenaren, waaronder ook de priesters, verplicht de eed van haat aan het koningschap, die in geweten niet toegelaten is, af te leggen. De beëdigden of fructidoriens mogen hun werk voortzetten, de onbeëdigden worden tot ballingschap of gevangenschap veroordeeld; zij worden echter door het volk geëerd en velen kunnen aldus in benepen omstandigheden, verscholen op de hofsteden, hun heilig

dienstwerk voortzetten. Karel Bracke weigert de eed van haat, en wordt met een vijftal andere priesters tot ballingschap veroordeeld, maar kan onderduiken bij aartsdiaken Wapenaert van Gent. Later wordt hij toch aangehouden en verblijft van 1799 tot 1801 in het Rasphuis te Gent.

Men slaakt een zucht van verlichting, wanneer op 15 juli 1801 tussen paus Pius VII en Napoleon te Parijs het Concordaat gesloten wordt. en hoewel Napoleon door de onmiddellijke en eenzijdige toevoeging van de Organieke Artikelen aan het Concordaat en door steeds grotere aanmatigheden zal bewijzen dat het hem vooral om de macht over de Kerk te doen is, gaan de kerken weer open en is de eredienst vrij. Een paar punten van het Concordaat zijn een nieuwe omschrijving der bisdommen, en de eed, die nieuwbenoemde bisschoppen en pastoors moeten afleggen. Aldus zijn de huidige bisdommen Brugge en Gent samengevoegd tot het bisdom Gent, met de nieuwe bisschop Mgr. de Beaumont, een Fransman, aan het hoofd, en vinden wij Westvlaamse priesters in Oost-Vlaanderen, en Oostvlamingen in West-Vlaanderen. Ook lezen wij in art. 13 en 14 dat degenen, die zich gestolen kerkelijk of zagezegd zwart goed hadden aangeschaft, het in geweten mochten behouden, in ruil voor een vergoeding door de staat voor de geestelijkheid.

Deze punten zijn zeer belangrijk voor Bracke, die op 20 december 1802 pastoor wordt van Oostrozebeke in West-Vlaanderen, en op 10 nivose jaar XI (6 januari 1803) de eed aflegt aan het Concordaat.

Nopens dat zwart goed zal Bracke een paar malen moeilijkheden krijgen. Hij wordt beschuldigd door zijn parochiaan Jacob van de Walle, die op 7 april 1807 overlijdt, de absolutie geweigerd te hebben, omdat hij zich zwart goed had aangeschaft. Hij wordt aangeklaagd door drie of vier "sakkersche zatlappen", zoals de meier bij zijn verdediging van Bracke zal schrijven, doch Mgr. de Beaumont krijgt van Portalis, de Franse minister van eredienst, een gepeperde brief van 8 mei 1807, waarin hij zegt dat Bracke en zijn onderpastoor moeten afgezet worden. Zijn opvolger als bisschop van Gent, Mgr. de Broglie, schrijft op 3 september 1807 dat de vicarissen-generaal, Bracke de nodige bescheidenheid moeten aanleren, doch eindelijk kan Portalis op 26 oktober 1807 zeggen dat Napoleon van alle vervolging tegen Bracke heeft afgezien. Wat was er gebeurd? Bracke had aan Van de Walle gezegd dat hij het zwart goed mocht behouden, wegens het Concordaat, doch dat hij berouw moest tonen over de aankoop van dit goed, die toen diefstal was. Hij gaf hem een paar dagen bedenktijd, vooraleer hij hem absolutie zou geven. Bij een nieuwe beroerte keerde hij echter terug, gaf Van de Walle zonder de minste aarzeling het H.

Oliesel, en de lijkdienst werd zoals naar gewoonte verricht. Bracke was hierin verkeerd dat hij aan Van de Walle onder de ogen van zijn vrouw en kinderen gezegd had wat hij hem onder vier ogen moest zeggen. In 1809 wordt Bracke nogmaals van een gelijkaardig geval beschuldigd. Hij zou Amandus Verleye, die eveneens zwart goed gekocht had, geweigerd hebben te bedienen, en zou ook gepreekt hebben tegen de scholen, die zich aansloten bij de keizerlijke universiteit. Weerom springt minister Portalis te paard en stuurt op 2 februari 1809 een kwade brief aan de bisschop Mgr. de Broglie. Deze heeft echter zijn sekretaris kanunnik le Surre op 26 januari 1809 naar Oostrozebeke gestuurd, en ook de burgemeester en de voornaamste ingezetenen van Oostrozebeke getuigen op 27 januari dat Bracke niets dan lof verdient. Op 8 februari 1809 zegt de meier (of burgemeester) daarenboven dat Bracke nooit tegen Napoleon of zijn scholen preekte, maar integendeel de soldaten op de kansel aanzette tot trouwe legerdienst.

Zoals ik boven schreef, voegde Napoleon op eigen houtje aan het Concordaat 77 Organieke Artikelen toe, die in niet geringe mate inbreuk maakten op de rechten van de Kerk, en gaf die samen met het Concordaat uit als wet van 18 germinal jaar X (8 april 1802). De reactie liet niet op zich wachten. De voormalige vicaris-generaal van het bisdom Namen, Cornelius Stevens (Waver, 1747-1828) verweet Napoleon zijn heerszucht over de Kerk en onze nieuwe bisschoppen hun slaafse gehoorzaamheid aan hem. Stevens' volgelingen noemden zich Stevenisten; zij waren gekant tegen Napoleon's godsdienstpolitiek, doch bleven de bisschoppen als wettig erkennen. Tegenover deze gematigde stevenisten ontstonden de extreme stevenisten, met aanvankelijk twee groepen, de groep Namen-Doornik, met pastoor Theys van Jumet als voorman, en de Brabantse groep met pastoor Filip Winnepenninckx, pastoor van Leerbeek, als hoofdfiguur. Zij dachten dat door de toegevingen van de bisschoppen aan Napoleon een nieuwe kerk gekomen was, "de kerk van Napoleon", die niet meer onder Rome stond, en kwamen buiten het kerkelijk verband te staan. Dit zijn de stevenisten, waarvan de afstammelingen nog wonen in de streek van Halle-Leerbeek, te Gits in West-Vlaanderen en op een paar andere plaatsen. Want rond 1810 zou ook in Oost- en vooral in West-Vlaanderen het stevenisme ontstaan, en hiervan zou Karel Bracke een grote figuur worden.

De grote oorzaak hiervan was de banvloek. Na de aanhechting door Napoleon van de Kerkelijke Staten bij het Franse keizerrijk op 17 mei 1809, sprak Pius XII op 10 juni 1809 de banvloek over de rovers van zijn staten uit. Verscheidene

pastoors weigerden daarom nog verder het gebed "Salvum fac" voor Napoleon na de hoogmis te zingen, zoals voorgeschreven was door art. 8 van het Concordaat. De Gentse bisschop Mgr. de Broglie oordeelde dat het gebed verder moest gezongen worden, omdat Napoleon niet met naam in de bulle vermeld werd. Desondanks weigerden verscheidene priesters uit gewetensbezwaar dit gebed te zingen, en voor vier Westvlaamse pastoors, Karel Bracke van Oostrozebeke, Constant Anckaert van Passendale, Jozef Fattou van Zonnebeke, en Jan Priem van Gits werd dit de oorzaak van een stevenistische reactie en een afscheiding van het bisdom. Als wij daarbij weten dat Mgr. de Broglie zelf wegens zijn moedige houding tegenover Napoleon op het zgn. Nationaal Concilie van Parijs in juli 1811 in de gevangenis vloog, en zijn vicaris-generaal M.M. de Meulenaere zich op 5 december 1811 wederrechtelijk tot kapittelvicaris liet kiezen, kunnen wij vermoeden in welke warboel het stevenisme van pastoor Bracke en de andere Westvlamingen geboren is.

Bracke wist zich door zijn onderpastoor Jan-Baptist Ysebaert (Lembeke, 1775-Moorsele, 1814) geruggesteund, en ook hun huishoudsters lieten zich niet onbetuigd. Hij handelde zeker uit gewetensbezwaren, was over die zaak in briefwisseling met de gewezen groot-vicaris van het voormalig bisdom Brugge, Lodewijk-Albert Caytan (Roeselare, 1742-Brugge, 1813), die ook het gebed weigerde te zingen, doch bij wie het niet tot een stevenistische reactie kwam, en trachtte door gelezen missen aan de moeilijkheden te ontsnappen. Aldus was er zelfs op Pasen 1810 geen gezongen hoogmis te Oostrozebeke. Op 9 februari 1811 schreef Mgr. de Broglie uit Roeselare aan pastoor Bracke, dat hij uit zijn ambt ontslagen was, en verbod kreeg om mis te lezen en de sacramenten toe te dienen; hij kreeg de raad om naar het klooster Terhagen bij Gent te gaan. Hij werd door de politie aangehouden, werd naar het krankzinnigengesticht van Sint-Juliaan te Brugge overgebracht, en zou vervolgens naar Kalken gevoerd worden, waar hij onder politietoezicht zou geplaatst worden. Intussen trachtte Bracke, die overtuigd was van zijn goed recht, in de mate van het mogelijke voor zijn getrouwen uit Oostrozebeke en de groepsgenoten uit Gits de diensten te verzorgen. In zijn plaats werd Jan-Baptist Valcke (Menen, 1770-Petegem-Oudenaarde, 1826) tot pastoor aangesteld, die er in gelukte ook Ysebaert uit de parochie te verwijderen, doch eerst op 31 juli 1811 volgde zijn officiële benoeming. Wanneer Napoleon in 1814 voor goed zijn matten oprolde, en Mgr. de Broglie triomfantelijk uit zijn gevangenschap naar Gent zou komen, oordeelde Karel Bracke dat hij nu ook naar zijn parochie kon terugkeren. Op 2 maart 1814 komt hij, vergezeld van Br. Paulus Desschaels,

naar Oostrozebeke, om rustig met zijn opvolger te spreken, en mis te lezen. Hij wordt echter door Valcke van het altaar weggesleurd, terwijl hij uitroept: "Ik ben hier de wettige pastoor!" Bracke liet zich niet onbetuigd: "Gij zijt een indringer van de bisschop en een pastoor van Napoleon!" Daarop ging het naar de sakristie, waar Valcke en de nieuwe onderpastoor Bracke buitengooden. Daarop keert Bracke naar Kalken terug, maar de pastoor durft hem ook geen toelating geven om mis te lezen.

Van de vier Westvlaamse stevenistische pastoors was Bracke de meest verzoenlijke. Anckaert van Passendale en Fattou van Zonnebeke stierven onverzoend; Priem van Gits zou zich verzoend hebben, doch een eigenlijk bewijs hiervan heb ik nog niet teruggevonden. Wanneer de nuntius Cyamberlani op 17 februari 1816 aan Bracke schreef dat het de wil van de paus was dat hij zich aan de bisschop onderwierp, toonde Bracke zich hiertoe bereid, zoals blijkt uit een brief van 3 oktober daaropvolgend van de onderpastoor van Lichtervelde. Oostrozebeke zweefde hem echter immer voor de geest. Nog op 10 januari 1817 vernemen wij dat hij de bisschop vroeg naar zijn oude parochie terug te mogen keren; parochie en pastoor waren volgens de opvatting van de pastoors voor de Franse Revolutie onafscheidelijk met elkaar verbonden. Bracke bracht echter rustig zijn laatste tien levensjaren door in zijn geboortedorp, waar hij op 5 september 1827 overleed, maar in 1839 waren er nog stevenisten te Oostrozebeke. In zijn opstand was hij een eerlijk man. Op 6 mei 1811 schreef hij aan de bisschop dat hij gaarne voor hem zijn leven wilde geven, maar het gebed voor Napoleon uit gewetensplicht niet meer zong, en in 1816 zegde nuntius Cyamberlani te Munster dat men eerbied moest opbrengen voor Bracke en de andere stevenistische priesters, omdat zij met goed inzicht een misstap hadden begaan. Het was de wil van de paus dat zij na onderwerping naar hun parochies zouden terugkeren, maar alles werd onderworpen aan de bisschop, en deze stelde uiteindelijk zijn veto!

De meeste gegevens komen uit mijn boek *"Het Stevenisme in Vlaanderen"* (Davidsfonds, Leuven, 1966). Mijn beste dank ook aan E.H.F. Michem, pastoor van Vinkt, voor de biografische gegevens, die hij mij over Bracke bezorgde.

Zie verder ook in: *Nationaal Biografisch Woordenboek, VII (1977), p. 94-99, s.v. Bracke, Karel.*

Deze publicatie werd overgenomen met toestemming van de auteur, waarvoor onze oprechte dank.

LAARNE, BOKKESPRONGEN EN WIJ

Roger De Bondt

Deze, die waarschijnlijk als aalmoezenier bij 't voetvolk gediend had, liet zich op zijn buik vallen met de armen boven 't hoofd... In één oogwenk was gans de dreef vol leven, overal werden deuren en vensters opengedaan en groepjes verschrikte mensen verdrongen zich om buiten te kijken. Bij Jef Dulle werd de winkeldeur opengeworpen en de huilende stem van Cezariene klonk luid, zodat gans de gebuurte het horen kon: «Onze radio is ontploft, hij sprong wel een halve meter hoog en viel dan ineens stil.» Tante Alice kwam ook buitengelopen. «De mijne ook, hij speelt ook niet meer.» Op dat ogenblik krabbelde de Z.E.H. onderpastoor recht en kwam in 't licht van de winkeldeur staan. «Oei, oei, meneer de onderpaster, ge zijt toch niet gekwetst zeker?» «Nee, nee, maar een geluk dat hij weg is, want anders zou er toch wel ene gekwetst geweest zijn» replikeerde de zeer verbolgen Eerwaarde. «Wie weg, waar weg?» vroegen de talrijke omstaanders aan de, nog op zijn benen trillende, geestelijke. «Wel, de belhamel die hier tegen mij aanbotste, hij kwam uit het gangske van Alice gelopen, vlak tegen mijn benen, en toen ik begon te beseffen dat er deugnietierij mee gemoeid was, kwam plots die vreselijke slag! Ik werd erdoor verblind en 'k hoor nog niet goed ook!» antwoordde de geschrokken onderpastoor. «'t Kwam dus uit 't gangske?» vroeg Jef Dulle «'t was dus onze radio niet?» «Nee waarachtig, 't was een echte bom geloof ik!» «Wie zou dat toch kunnen geweest zijn, wij hebben hier toch geen vijanden» vroeg tante Alice. «Maar nee, 't was maar een kleine snotter,» antwoordde de Eerwaarde Heer, «maar wie, wie...» en in zichzelf pratend ging de brave man verder. Stilaan, na 't voorval in 't lang en in 't breed besproken te hebben, sloten de deuren zich terug en werd alles weer kalmer. Als alles héél rustig leek kwamen voorzichtig twee kopjes van achter een berm kijken, knikten mekaar toe en zetten het op een lopen, richting kasteel... Nog vele dagen werd er gegist, vermoedens werden geuit en de «bomaanslag» besproken, doch niemand heeft ooit geweten wie er de «radio's» doen ontploffen heeft in de Kasteeldreef. Alleen 's maandags gedurende de lering is Mr. de onderpastoor langs de rijen devote leerlingen gewandeld, hen stuk voor stuk in de ogen kijkend. Maar Bony's blauwe ogen keken zo onschuldig dat de Z.E.H. onderpastoor hem zeker ons Heer zou gegeven hebben zonder biechten.

De hiernavolgende personen worden met een kunstboek bedacht:

- Fam. Lachaert-De Croock, Vaartstraat 38, 9288 Kalken
- Dhr. Maurice Bogaert, Kapellestraat 34, 9270 Laarne
- Dhr. Govaerts Alfons, Loereveldstraat 60, 9280 Overmere

Onder de nieuwe abonnés:

- Dhr. Beeckman Joseph, Bosstraat 14, 9270 Laarne
- Dhr. M. Vereecken, Centrumwijk 26, 9288 Kalken
- Mw. Maertens Maria, Ternstraat 19, 9270, Laarne

Het boek wordt u bezorgd door een van onze bestuursleden.

Castellum

Driemaandelijks tijdschrift van
De Vrienden van het Slot van Laarne en de
Geschied- en Heemkundige Kring voor Kalken en Laarne

Verantw. Uitg. Erik L. Schepens
Eekhoekstraat 5
9270 Laarne

Dienst wettelijk depot nr. B.D. 40.652

Oplage 520 exemplaren

Omslagfoto: Sint-Machariuskerk Laarne (Foto A.C.L. Brussel)

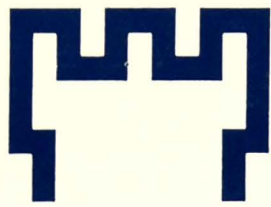
INHOUD

- Samenstelling bestuur	1
- Mededelingen	2
- Tentoonstelling Sint-Macharius n.a.v. 200-jarige herdenking Sint-Macharius-gilde	3
- Enige gegevens over de heerlijkheid Raveschoot Erik L. Schepens	4
- Pastoor Karel Bracke uit Kalken Aubert-Tillo van Biervliet	26

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun bijdrage.

Teksten mogen worden overgenomen mits vermelding van de bron en van de auteur, en het toezenden van een exemplaar.

Wij danken de directie van het Hotel Gravensteen te Gent voor het gebruik van de logo op de omslag.

castellum

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

JAARGANG VII – NR. 3 – SEPTEMBER 1990

KONINKLIJKE VERENIGING DER HISTORISCHE WOONSTEDEN VAN BELGIE
VERENIGING ZONDER WINSTBEJAG
Vergotestraat 24 - 1200 Brussel

ns Alexandre de Merode, Voorzitter
af Charles-Albert de Lichtervelde, Beheerder-Schatbewaarder
kheer de Pessemier, Bestuurder van de Vereniging en Afg.-Beh. van het Slot van Laarne
Van den Broecke, Regisseur van het Slot van Laarne

castellum

Hoofdredacteur : Erik L. Schepens

WEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN "DE VRIENDEN VAN HET SLOT VAN LAARNE"
EN DE GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING KALKEN EN LAARNE

CONSULTATIEVE RAAD:

Voorzitter: Jonkheer de Pessemier

COMMISSIE-VOORZITTERS

Archeologie: Prof. dr. Frans Verhaeghe

Architectuur: Arch. Lieven Hanselaer

Boekhouding: Maurice Clinckspoor

Castellum: Erik L. Schepens

Geschiedenis: Lic. Eric Balthau

Meubilering: Achiël Stevens

Park en Tuin: Cesar De Wilde

Toerisme en Huur: Jan Van den Broecke

WERKENDE LEDEN

De heer Albert Eeckhaut, erevoorzitter

De heer en mevrouw A. De Wilde-Hesters

De heer R. De Sy

De heer en mevrouw N. Verschelden

A.C.-project:

vrouw Anita Vermeulen en de heren Jacques De Wilde en Patrick Van Nieuwenhuysse

BESTUUR CASTELLUM GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING VOOR KALKEN EN LAARNE

Ere-voorzitter: Jhr. de Pessemier, Eekhoekstraat 5, 9270 Laarne

Voorzitter: Erik L. Schepens p.a. Slot van en te 9270 Laarne Tel. 091/31.88.66

Ondervoorzitter: André Van De Sompel, Kruisenstraat 70, 9288 Kalken

Secretaris: Dirk Clerick, Bieststraat 18, 9288 Kalken

Leden: Anne Thibau, Kasteeldreef 50, 9270 Laarne

Eric Balthau, Keistraat 14, 9270 Laarne

Roger De Bondt, Maalderijstraat 16, 9110 Sint-Amandsberg

Johan De Wilde, Bierstal 26, 9920 Lovendegem

Lieven Hanselaer, Mouterijstraat 4, 9288 Kalken

Marcel Meijs, Kruisenstraat 31, 9288 Kalken

Luc Props, Meirhoekstraat 21, 9270 Laarne

Wim Van de Voorde, Meirhoekstraat 25, 9270 Laarne

Frans Verhaeghe, Provinciebaan 78a, 9288 Kalken

Lidmaatschap CASTELLUM

Gewoon lid: 350,-

Steunend lid: 650,- (familiekaart)

Erelid: 1000,-

Beschermend lid: 2000,-

Rekening: 393-0430850-65 Castellum p.a. Slot van en te 9270 Laarne.

Voordeel voor de leden:

- gratis toegang tot het kasteel tijdens de openingsuren mits voorlegging van uw lidkaart
- bij tentoonstellingen korting op de toegangsprijs
- ieder lid krijgt het tijdschrift Castellum gratis per post aan huis
- uitnodiging tot de openingsrecepties van de activiteiten ingericht door de Vrienden van het Slot van Laarne, de Geschied- en Heemkundige Kring voor Kalken en Laarne en de Koninklijke Vereniging der Historische Woonsteden van België, gehouden op het slot.

MEDEDELINGEN

Langs deze weg sluit Castellum zich aan bij de prijs en de gelukwensen, die de katolieke bond van gepensioneerden uit Laarne voor de mooist gekostumeerde groep mocht ontvangen ter gelegenheid van het *Bal 1900* op de Gentse Feesten 1990.

*
* *

De barbecue van 4 augustus werd een groot succes: 230 deelnemers.
Dank aan alle deelnemers en sponsors.

*
* *

Het nummer van december is geheel gewijd aan een familiekroniek "De Wilde".

Personen die eventueel bijkomende nummers wensen kunnen dit mededelen op het nummer 091/31.88.66.

Prijs 180 fr. (verzending inbegrepen)

SPONSORS BARBECUE

Garage Seat Van De Velde, Lange Meire, Laarne

Uurwerken-Juwelen De Bock-Quipor, Lepelstraat 55, Laarne

Vinyl-vasttapijt Vervaet Jo, Lepelstraat, Laarne

Optiek Betty De Wilde, Lepelstraat, Laarne

Bloemensierkunst Temmerman-Van De Velde, Schoolstraat, Laarne

Beenhouwerij Everaert, Kasteeldreef, Laarne

Fietsen-Bromfietsen-moto's Goethals Willy, Brandemanstraat, Laarne

Vaillemans, Diestsesteenweg 249, 3200 Leuven

Onderhoud Centrale Verwarming Maenhout Filip, Meirhoekstraat,
Laarne

PVBA Clavama Van Hoecke Luc, Meirhoek 22, Laarne

Sanitaire-Dakwerken De Maesschalk Dirk, Termstraat, Laarne

Dakwerken De Wilde Gaston, Lange Meire 76B, Laarne

Garage Renault BVBA Haeghens, Steentjesstraat 74, Laarne
BVBA Van Sande, Heirweg, Laarne
Frituur Luc, Oostremstraat, Laarne
Bank Brussel Lambert, Dorp, Laarne
Generale Bank, Dorp, Laarne
Zakenkantoor De Wilde Dirk, Kerkstraat, Laarne
Algemene onderneming Versluys August, Kerkstraat, Laarne
Kledingszaak Crijns, Jozef Buyssestraat, Wetteren
Reizen Staelens, Stationsstraat, Wetteren
Bouwmaterialen Peerts, Vaartstraat 73, Kalken
Autocenter Necra, Dendermondsesteenweg, Kalken
Wuloplant, Heirweg, Kalken
Meubelzaak Idea, Jozef Buyssestraat, Wetteren
Garage Modern, Noordlaan, Wetteren
N.V. Inex, Molenstraat, Bavegem
Verzekeringen ABB, Maria Artios, Kerkstraat, Laarne

*
* *

Op 4 augustus trad ons bestuurslid Johan De Wilde in het huwelijk met Christel Van de Walle en werd het gezin van bestuurslid André Van De Sompel op 5 augustus met een derde dochter, Katelijn gezegend.
Aan beide families onze oprechte gelukwensen.

REMI CLAUS

° Laarne, 14 februari 1899

† Gent, 25 maart 1955

Roger De Bondt

De ouderen onder ons herinneren zich zeker nog zijn slank figuur, het scherpe aangezicht en de fonkelende, bruine ogen achter de tamelijk zware brilglazen!

Maar, wat de meesten niet weten, is de wijze waarop Remi het gebracht heeft, van buitenjongetje, uit het toenmalige doodse Laarne en als kind uit een bloemistenfamilie, tot reporter-redakteur, van het toen reeds overbekende dagblad uit onze streken, namelijk "De Landwacht" en "De Gentenaar"!

Het huwelijksboekje van Remi zijn ouders, met name Charles Louis Claus, dan nog landbouwer van beroep en van Augusta De Wilde, zonder beroep, gehuwd te Laarne op 20 januari 1885, was maar juist gepast, om het talrijke kroost van dit echtpaar in op te nemen, maar liefst 12 kinderen!

Het zesde kind uit dit huwelijk gesproten werd Emiel, Remi, Maria Claus gekerstend, geboren op 14 februari 1899 en boven de doopvont gehouden 's anderendaags 15 februari. Het was de E.H. vicaris P. De Neve, welke deze spruit tot lid van de H. Kerk promoveerde in de Laarnse kerk. Remi had nog 3 broeders en liefst 8 zussen, ik denk niet dat hij daar dikwijls het laatste woord zal gehaald hebben!

Van zijn prille jeugdijaren is ons, hélaas, niet veel meer bekend, enkel dat hij een flinke leerling was, in de toenmalige basisschool te Laarne, bijzonder speels met zijn klasgenoten en steeds belust op poetsen bakken waar het maar enigszins kon!

Op 12-jarige leeftijd, was er een eind gekomen aan de leerstof welke men hem kon meegeven in Laarne en moest de keuze gemaakt; gaan werken, zoals zovele anderen op die leeftijd, of verder studeren? Daar hij, zoals reeds geciteerd, een zeer goede leerling was, werd er thuis besloten tot het laatste en mocht Remi, zoals we hem verder maar blijven noemen, kollege lopen in Wetteren, slechts 'n 4-tal km van Laarne verwijderd en dus gemakkelijk per fiets te bereiken.

In het kollege heeft hij nog drie jaar verder gestudeerd en aldus zijn lager-middelbaar humaniora beëindigd. Voor die tijd en met de financiële middelen, welke zijn ouders toen slechts hadden met hun talrijk kroost, was dit reeds een

Jeugdportret van Emiel Remi Claus

GEMEENTE

Laerne

BURGERLIJKE STAND

De ondergeteekende, Ambtenaar van den Burgerlijken
Stand, verklaart, dat heden wettig huwelijk hebben aangegaan :

Charles Louis Claus beroep
van *landbouwer*; geboren te *Laerne*, 29 maart 1864
wonende te *Laerne*, zoon van *Casimir*
— en van *Justina Weyenberghe*, beide
landbouwers alhier woonende te zamen.

En *Augusta De Wilde* beroep
van *hondst*; geboren te *Laerne*, 26de ber 1869
wonende te *Laerne*, dochter van *Francis*, broer
bakker alhier en van *wijle Francisca Van Mouswet*
alhier overleden den 26 January 1885

Laerne den 1de Mei 1889.

C. J. Doelman

Contraxerunt matrimonium in Parochia *de Laerne*
die *1de* mensis *Maie* 1889

Coram me *J. W. Schoelcherpoff*

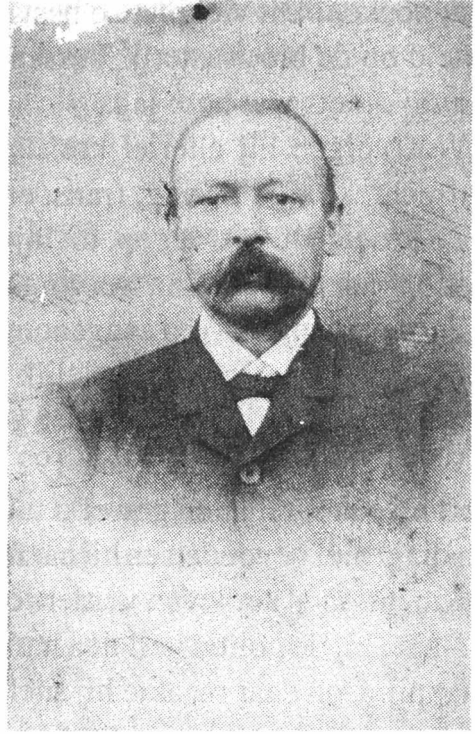
Kinderen gesproten uit dit Huwelijk

VOORNAAM	GEBORRTEN		OVERLIJDENS		AANMERKINGEN
	PLAATSEN	DAATEKENING	PLAATSEN	DAATEKENING	
Francis achiel	Laerne	17 Januari 1890	Laerne	17 Mei 1892	
Kaue Harst	id	5 august 1891	id	2 februari 1893	
Geest Cantom	id	14 april 1893	id	9 augustus 1900	Gedoopt ten Sept 1895 H. P. P. in
Marina Maria	id	23 august 1896	id	id	Gedoopt den 8 Maart 1897 H. P. P. in
Marina Maria	id	28 October 1897	id	id	Gedoopt den 29 Sept 1897 H. P. P. in
Marina Maria	id	14 Maart 1899	id	id	Gedoopt den 14 Maart 1899 H. P. P. in
Marina Maria	id	31 Mei 1900	id	24 Mei 1901	Gedoopt den 31 Mei 1900 H. P. P. in
Marina Maria	id	10 November 1901	id	id	Gedoopt den 10 Nov 1901 H. P. P. in
Marina Maria	id	27 Maart 1903	id	3 Jun 1903	Gedoopt den 27 Maart 1903 H. P. P. in
Marina Maria	id	13 Mei 1904	id	16 august 1904	Gedoopt den 13 Mei 1904 H. P. P. in
Marina Maria	id	7 Juli 1905	id	1904	Gedoopt den 7 Juli 1905 H. P. P. in
Marina Maria	id	23 October 1906	id	24 December 1907	Gedoopt den 23 Oct 1906 H. P. P. in

Kinderen gesproten uit het huwelijk van Charles Louis Claus en Augusta De Wilde, nr. 6 is Emiel Remi Claus

Augusta De Wilde

Charles Louis Claus

hele prestatie! Voor Remi was dit eveneens 'n hele klus, dagelijks door alle weer en wind 8 km afleggen, 's middags zijn boterhammetjes mee, om ze in de refter van de school op te smullen en dan 's avonds weer huistoe, om zijn lessen te leren en huiswerk te maken.

Vergeten wij vooral niet, in welke staat de wegen dan nog lagen en het materiaal dat er slechts ter beschikking stond! Ik denk hierbij aan de huidige fietsen, met soms 12 versnellingen! De fietsen uit de jaren 1912-1915, hadden zelfs nog geen vrijwiel of "pignon libre", zoals dit vroeger algemeen betiteld werd! Maar kom, hoewel Remi 'n tamelijk tener jongetje was, heeft hij het allemaal doorstaan en kwam hij met een flink eindresultaat naar huis. Hij was nu 15 jaar geworden en had een tamelijk opgeschoten figuur...

Wat nu? Terug voor de keuze, verder studeren, of niet? Ingeval van verdere studies, zou het Wetteren blijven, of Gent worden? Maar financieel ging het minder goed, bij de familie Claus. Immers Wereldoorlog I, had over onze streken gewoed en de bloemisterij vlotte te dien tijde zeker niet! De grote afnemers van onze begonia's waren de Duitsers, doch met de enorme inflatie

waar dat land mee worstelde, hadden zij andere katjes te geselen dan bloemen te kopen!

Gevolg voor Remi, tot zijn groot spijt, want hij leerde graag, thuis blijven en werk zoeken! Dit viel niet zo best mee en de meeste tijd werd hij thuis te werk gesteld op de bloemisterij. Tussendoor had hij hier en daar enkele jobs, maar eigenlijk niets wat hem lag.

Wel volgde hij allerlei kursussen, vooral gericht naar de rechten, zoals strafrecht, strafvordering, frans, enz...

Zo groeide hij verder op, tot hij op een bepaalde dag ging informeren bij de politie, waar men aan een wervingsactie begonnen was! Remi haalde het bij het ingangsexamen en werd aangenomen! Via de verschillende kanalen en verdere zelfstudie, kwam hij uiteindelijk terecht bij de Gerechtelijke Politie, dank vooral ook aan zijn reeds eerder gevolgde kursussen in de rechten.

Wij waren toen in het jaar 1921 en Remi was 29 geworden. Bij de politie heeft hij een 9-tal jaren gewerkt tot omstreeks eind 1930. Ook daar had hij nog zijn draai niet gevonden en hij aarzelde dan ook niet om weer ergens anders zijn zoektocht door het leven verder te zetten.

Nadat hij de politie verlaten had ging hij aan de slag bij een hypotheekmaatschappij. Ook daar maakte hij snel vooruitgang en werd reeds na een paar jaar bevorderd tot hoofdinspekteur!

Dit was dan een werk dat hem reeds lag, door het feit dat hij meer menselijke kontakten had, want Remi kon gewoonweg niet leven zonder onder de mensen te komen!

Ondertussen had hij zich als volksschrijver reeds een goede reputatie opgebouwd, dit door de talrijke artikels welke hij naar de krant "De Landwacht-De Gentenaar" opzond en welke regelmatig geplaatst werden. Maar vooral ook door zijn eigen opgericht weekblad, waarvan hij de auteur, uitgever en drukker was!

Het was in die periode, dat er in Remi zijn leven een grote verandering plaatsgreep: hij maakte kennis met de sympatieke weduwe, Madeleine Vermeulen, welke uit haar eerste huwelijk, waar ze haar man vroeg verloren had, een enig kind op te voeden had.

Deze kennismaking liep vlug uit op een officiële verloving, welke in de "Gazette van Gent" op volgende wijze aangekondigd werd:

Uit de beide Vlaanderen

Laarne. - Verloving

We vernemen met genoegen de verloving van den heer Remi Claus, bestuurder van de "Gazet van Laarne", bekend volksschrijver en hoofdinspecteur eener hypotheekmaatschappij, met Mejuffer Madeleine Vermeulen.

Aan onzen sympathieken confrater en zijn lieve juffrouw onze hartelijke gelukwensen. (Gazette van Gent, 7 september 1937)

Ook een bewijs, dat men niet altijd zijn krant mag geloven: "Gazette van Gent", wist blijkbaar niet dat juffrouw Vermeulen een "sympathieke" weduwe was, met een schattige dochter!

Na een goede maand verloving, verscheen in een artikel de volgende tekst van de hand van M. D'Hondt, waarschijnlijk in dezelfde "Gazette van Gent"?

Laarne

Rond een huwelijk

In ons blad van Donderdag hebben we het huwelijk gemeld van den heer Remi Claus, bestuurder der "Gazet van Laarne" en Hoofdopziener, met Mevr. Madeleine Vermeulen.

Door dit huwelijk heeft M. Claus nu de gemeente Laarne verlaten om zich met zijn lief vrouwtje in onze stad te vestigen.

Velen zullen het verdwijnen uit de streek van den sympathieken journalist en letterkundige betreuren. Het was op een ontvangst der pers, ten gemeentehuize van Laarne, dat we hem het eerst ontmoetten en sindsdien bleef M. Claus een trouwe vriend en confrater.

In zijn veel verspreid weekblad "De Gazet van Laarne" heeft hij meesterlijke brokjes neergepend. Ten allen kante worden zijn overwegingen graag gelezen. Alles is doorweven met een gemoedelijken schrijftrant, die getuigt van klaren kijk op de zaken en rijke woordenkennis.

In de oude burcht van Laarne, met zijn geheimzinnige zalen en kelders en in de heerlijke Damvallei heeft hij vele malen rondgedwaald. Gansch zijn jeugdig leven was gewijd aan de letterkunde. In menig dagblad verschenen dan ook ware parelkens van zijn hand.

En... Donderdag l.l. heeft hij vaarwel gezegd aan zijn jeugd en zich in den echt verbonden. We waren er bij als getuigen. Of het een gelukkige dag was voor Remi en Madeleintje! Ten huize en aan de kerk werden ze met bloemen overladen door bekenden, familieleden en vrienden. Mevr. Claus droeg op haar

mantel een kostbare orchidee, heel kunstig met groen versierd. Het was lijk een bloem vol liefde en zonneschijn die wilde beduiden: 't leven kan toch schoon en lief wezen...

's Namiddags werd in de hoofdstad een bezoek gebracht aan de nieuwe inrichting "Le Bruxelles". Op ons verzoek speelde het damenorkest "Carmen", valse du Printemps van Johan Strauss het jonge paar ter eere.

Laat in den avond hebben we van 't jonge paar afscheid genomen. Remi heeft ons beloofd voort te ijveren voor de ontwikkeling van ons volk, waar hij reeds door zijn knappe pen zooveel heeft toe bijgedragen.

En... de wonderschoone Damvallei, het geheimzinnige Stapsteen en de groene kikvorschen uit de oude wallen van het "Slot van Laarne", zullen graag Remi terugzien in het geurig Lentetij met zijn lief vrouwtje aan zijn zij!

M. D'Hondt

Gazette van Gent?, 17 oktober 1937.

Tot zover M. D'Hondt, in poëtische bewoording...

Wat mij wel een weinig bevreemdend toeschijnt, is vanwege de stad Gent, via het kabinet van de schepen van Openbare Gezondheid, Maatschappelijk Werk, Handel en Nijverheid, het volgende kaartje met gelukwensen: "*Van harte wensch ik U oprecht en diep geluk bij het stichten van een christelijken haard.*" Getekend, P. Boonants en gedateerd op 11-10-1937. Dus eigenlijk reeds verzonden, vóór het huwelijk van Remi in de krant vermeld stond. Ik vermoed dat die toenmalige schepen ook weer een van de talrijke vrienden van Remi was!

Bekijken wij nu even enkele aspecten van de verscheidene pennevruchten door Remi in zovele mooie stukjes verwoord...

Er was vooreerst zijn "Gazet van Laarne", waar hij vele van zijn ontboezemingen in kwijt kon. Dit betrof dan vooral plaatselijke gebeurtenissen van Laarne zelf, zoals kaartingen, schietingen, wielerskoersen, geboorten en huwelijken, kortom alles wat de volksmens, vooral in een buitengemeente interesseerde. Maar ook gebeurtenissen op kultureel gebied, toneel, film, boeken, enz...

Maar er was héél wat meer, dan zijn plaatselijke krant; zo gaf hij eveneens een hele reeks voordrachten, betreffende de kankerbestrijding! Deze voordrachten werden begeleid met diavoorstellingen, waarin de verscheidene aspecten en voorzorgen, ter voorkoming en opsporing van deze vreselijke ziekte aan bod kwamen. Een nichtje van hem draaide de projekties, terwijl Remi

zijn spreekbeurt uitbouwde. Vlotte prater als hij was, wist hij evneens alle hem gestelde vragen op een begrijpbare wijze te beantwoorden.

Wat weinige inwoners van Laarne wisten, was de door hem geschreven en uitgegeven novelle, getiteld "Huwelijk onder Hypnose" en door de critici omschreven als "magisch-realistisch"!

Ook de in zijn eigen drukkerij verschenen bijdrage over de diefstal van een paar panelen uit het bekende schilderij "Het Lam Gods" op 11 april 1934, uit de St.-Baafs-katedraal te Gent. Het betrof hier, zoals welbekend, het paneel "De Rechtvaardige Rechters" en het paneel de "H. Johannes" voorstellend. Het eerstgenoemde tot op heden nog niet teruggevonden! Maar lees hier volgend wat Remi in dit verband neerpende:

EEN TRAGISCH-KOMISCHE GESCHIEDENIS

ARSEEN GOEDERTIER

de man van Wetteren en "Het Lam Gods"

Door Remi Claus.

't Ja, wie waren ze die medeplichtigen, zullen we het ooit te weten komen? Ook Remi is er niet meer om het eventueel verder uit te pluizen, indien het nog mogelijk is ... (zie bijlage).

Wat ik ook nog kon ontdekken met betrekking tot Remi zijn veelzijdige mogelijkheden was een feuilleton, geschreven door de fransman MAXIME LA TOUR, vrij uit het Frans vertaald en omgewerkt door E. R. Claus! De titel van dit werk luidde als volgt "Verraden door haar beste vriendin". Het trok wel mijn aandacht, dat Remi hier ondertekende met zijn eerste voornaam Emiel en dan pas met Remi?

Alles opnemen wat Remi gepresteerd heeft op literair gebied zou onbegonnen werk zijn. Kortom, zijn veelzijdig talent werd door niemand betwist, hij was, zoals men in de volksmond zeg" in alle handen goed" en overal vond hij de weg!

Zo belanden wij stilaan bij het jaar 1948, inderdaad een jaar waarin Remi uiteindelijk volledig tot ontplooiing kan komen, namelijk het in dienst treden bij het dagblad "De Landwacht-De Gentenaar"! Dit was precies op 1-1-1948, dat hij begon als reporter bij voornoemde en in onze streek goed gekende krant...

Hier kon hij zich eindelijk uitleven en kwam zijn talent volledig aan bod. Met hart en ziel wijdde hij zich helemaal aan zijn nieuwe taak, die hem gans in beslag nam.

VERRADEN

door haar beste vriendin.

door MAXIME LA TOUR

Vrij naar het Frans en ongewerkt door E. R. CLAUS

Weldra passeert de gestalte dicht voor hem; naar de houding en de doenwijze heeft hij zich niet bedrogen. 't Is wel zijn vrouw die naar het poortje voortschrijdt...

Aan de andere kant van de muur heeft het komen en gaan plotseling opgehouden. Een metaalachtig geluid treft zijn oor, veroorzaakt door het krassen van de sleutel in het slot der deur.

Tegen de donkere schemering van de geopende deur ontwaart hij een vrouwelijke en een mannelijke schaduw.

Dit vizioen duurt slechts een seconde.

Een hand heeft de deur reeds dichtgetrokken, zonder ze te sluiten... stappen verwijderen zich langs de muur.

Steeds het minste gerucht vermijgend, is Paul vlug uit zijn verborgen hoek te voorschijn gekomen, juist nog op tijd om de twee schaduwen van daar straks te zien verdwijnen in de tuin van een nabije villa.

Met de revolver in de vuist richt hij zich eveneens naar de villa... en vergeet meteen het poortje toe te trekken... op welks drempel zich weldra de onduidelijke vorm, die hem stap voor stap sinds zijn vertrek uit het kasteel gevolgd is, onbeweeglijk aftekent.

Spoedig had hij zich ook daareen enorme vriendenkring gevormd, dit vooral door het feit, dat hij steeds ten dienste stond en men hem niets kon misvragen. Remi was altijd bereid te helpen, met raad en daad.

Hierdoor, werd hij zowel door zijn kollega's als door zijn bazen op handen gedragen en werden hem steeds meer belangrijke opdrachten toevertrouwd, gans de provincie door!

Bij de provincie bleef het niet beperkt, zijn reportages breidden zich uit, niet enkel in België. Remi werd zelfs uitgezonden naar de buurlanden, om belangrijke verslagen te maken van verschillende gebeurtenissen of manifestaties!

Nu laat ik hier een paar reportages volgen, welke door hem gemaakt zijn en waarvan ik het fotomateriaal kon bemachtigen. Er waren er nog zoveel meer, maar ik moest mij beperken tot de mij toegewezen en te achterhalen stukken, wat betreft de personen en de gebeurtenissen op de foto's, zodat ik de zekerheid had geen onjuiste gegevens te verstrekken aan onze lezers. Onder één van de vele verslagen, vond ik de inhuldiging van een nieuwe zaal, in de Zoo van Antwerpen: zaal voor nijlpaard en tapir, waar onder de belangstellenden de heer Staatsminister Frans Van Cauwelaert en mevr. Craybeckx, echtgenote van de Antwerpse burgemeester aanwezig waren, met nog vele andere personaliteiten.

Een wel zeer ongewone gulden-jubelviering, was zijn verslag rond het vijftigjarig verblijf van juffr. Anna De Sorgeloose, als leek, in het groot Begijnhof te St.-Amandsberg. Dit moet tevens een familiefoto geweest zijn, naar ik vernam van zijn stiefdochter, welke mij verschillende familieleden, waaronder neven en nichten aantoonde. Haar moeder, Remi zijn vrouw, bevindt zich uiterst rechts op de foto, met haar handtas voor zich.

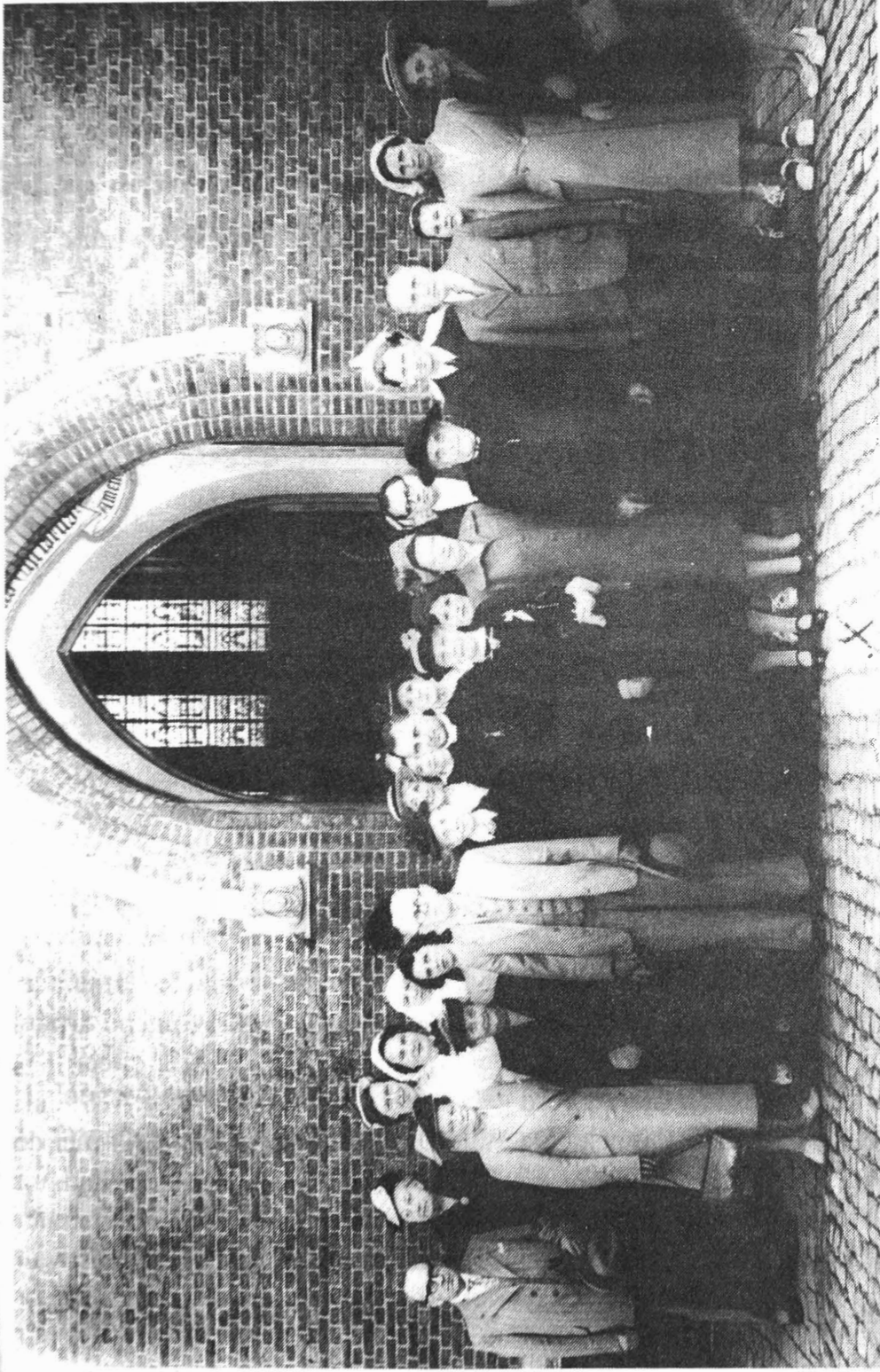
Een mooie opname van Remi zelf, welke genomen werd, tijdens zijn reportage over de begrafenis van de heer Jerome Willems in 1948, landbouwer-burgemeester, van de gemeente Machelen a/d Leie. (gemeente welke thans gefusioneerd is met de gemeente Olsene en Zulte, pilootgemeente). De heer Jerome Willems was reeds burgemeester voor W.O. II, maar werd vervangen door een oorlogsburgemeester tijdens de bezetting. Hij was een van de eersten welke tijdens de bevrijding opstapte naar het gemeentehuis, omgord met zijn driekleurige sjerp, om er de Belgische vlag uit te hangen. Echter een weinig te vroeg, want de Duitse bezetters waren nog niet weg en tussen Astene en Olsene werden er nog verscheidene mensen weggevoerd en in Machelen zelf werd er nog geschoten! Remi citeerde deze teraardebestelling als volgt: de opperste hulde vanwege het gemeentebestuur aan zijn onvergetelijke burgemeester, de heer Jerome Willems....

Inhuldiging van een gedeelte van de Antwerpse Zoo (zaal voor het nijlpaard en de tapir).

Vooraan rechts de heer F. Van Cauwelaert en Mevrouw L. Craybeckx, in het midden E. Remi Claus met bril.

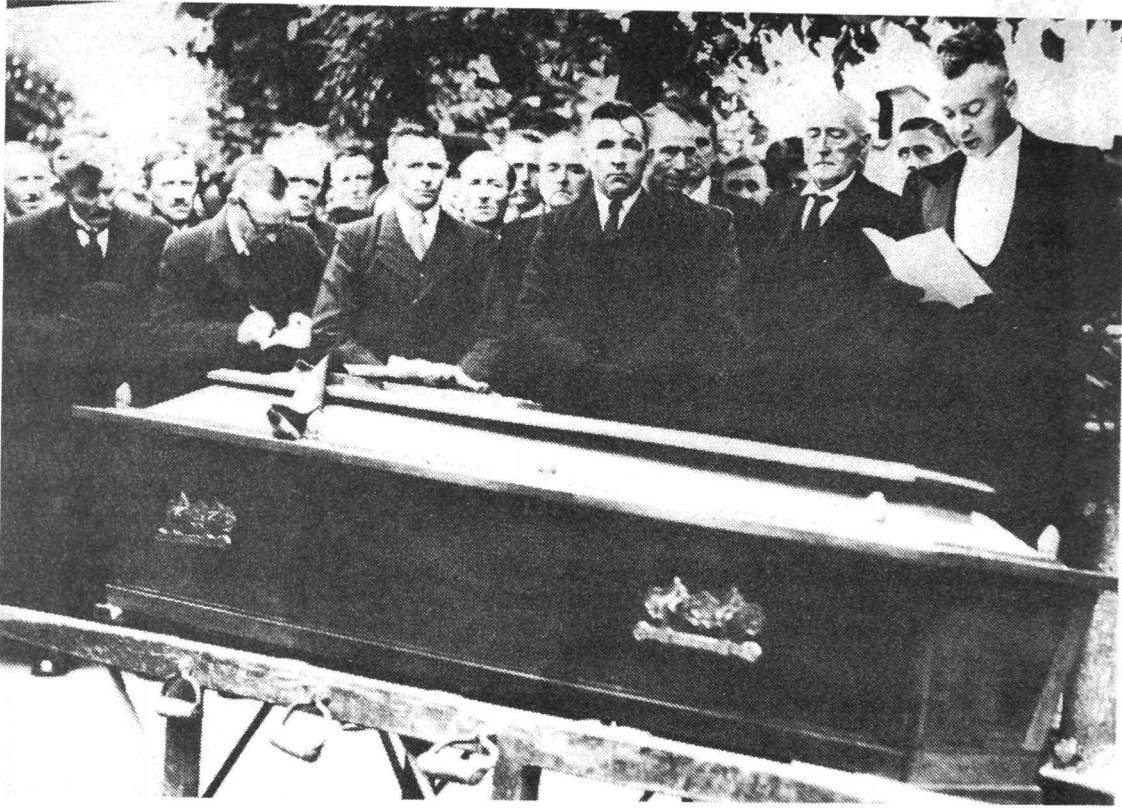
(Foto L. Meuris, Berchem)

Een ongewoon gulden jubelviering. Rond het vijftigjarig verblijf van juffer Anna De Sorgeloose als leek in het Groot-Begijnhof te Sint-Amandsberg.

Uiterst rechts Madeleine Vermeulen echtgenote E. Remi Claus.

(Foto Henri De Jonghe, Sint-Amandsberg)

Machelen aan de Leie. De grafenisplechtigheid van burgemeester Jérôme Willems († 1948)

Tweede van links E. Remi Claus.

(Foto Pol Verplaetse Gent).

Nog talrijke reportages volgden elkaar op, te veel om allen hier te vermelden, maar laat ik hier even een oud kollega aan het woord, welke volgend artikel schreef, bij het overlijden van Remi te Gent, op 25 maart 1955, ik citeer:

"De heer Emile, Remi Claus, werd geboren te Laarne op 14 febr. 1899, als zoon van Karel Claus en Augusta De Wilde. Hij trad in het huwelijk met de weduwe Madeleine Vermeulen, op 13-10-1937, welke een dochtertje had, uit haar eerste huwelijk. Hij was metterwoonst eerst gevestigd in de Forelstraat, later in de Eendrachtstraat, 122 te Gent. Hij kwam als journalist in dienst van het blad, op 1-1-1948 en deed van dan af grote reportages voor het blad, *in binnen- en buitenland*, zodat hij met reden de "reizende reporter", kon genoemd worden. Hij vertaalde of herwerkte ook (gezien zijn rijke fantasie en zijn begaafdheid als volksschrijver) tal van feuilletons, die in het blad verschenen

en schreef er ook zelf. Ook wijdde hij aan bepaalde gebeurtenissen die hem boeiden, brochures, zoals aan de diefstal van "Het Lam Gods", der gebroeders Van Eyck uit de St.-Baafskatedraal te Gent.

Hij overleed op 25 maart 1955 in het Bijloke hospitaal te Gent, gesterkt door de genademiddelen der H. Kerk.

xxx

Ons blad wijdde op 27-3-55, het volgende treffend overlijdensartikel aan de figuur van Remi Claus! Er zijn weinige journalisten in het Vlaamse land en ook daarbuiten, die de heer Claus niet kenden. Allen waren van meet af met hem bevriend, want geen mens die zo hartelijk en zo dienstvaardig in het journalistenvak stond als hij. Hij leefde voor zijn blad en ging totaal op in zijn werk. In het leven kreeg hij het ook wel eens aan de harde zijde, maar zijn schoon optimisme ging er niet bij verloren. Hij was de reizende reporter bij uitstek van het blad. Toen hij op zijn laatste grote reportage naar de Westhoek, bij gelegenheid van het kattenfeest, een lange beschouwing schreef, over de kerkhofkruiskens langs de wegen, moest hij reeds de adem van de dood over zich hebben gevoeld. Eenvoudig en rustig ging hij heen, zoals hij had geleefd en zoals hij ook steeds de pen hanteerde. *Die pen bezorgde hem trouwens een eigen plaats in de dagbladliteratuur! Hij zag niet slechts de dingen langs de uiterlijke kant*, doch zelfs in de meest alledaagse gebeurtenissen, legde hij een gaaf stukje van zijn rijk en trouw gemoed, met een licht tintje melankolie, dat de gewone man in de straat telkens intens wist te treffen! Hij liet een grote leemte in zijn werkkring en bij de zijnen, omdat oprechte goedheid zijn heerlijkste gave was...

Deze "In Memoriam" werd hoogstwaarschijnlijk geschreven door Remi zijn kollega, de heer Hugo Tomme, oud redaktiesecretaris en overleden in september 1975. Tot daar een paar kollega's van Remi.

Hier wil ik zeker, een poëtische passage, niet onthouden aan onze lezers, in verband met zijn verslag over het "Kattenfeest" te Ieper. Hugo Tomme, heeft volgens mij heel duidelijk gemerkt in deze beschrijving van de kerkhofkruiskens, dat Remi inderdaad iets aanvoelde over zijn naderend einde! Had hij reeds pijn, of wist hij meer, wij weten het niet? Maar zijn reportage over de "Kattenhoogdag" is verschenen in "De Gentenaar" op 7 maart 1955 en Remi overleed op 25 maart 1955, dus amper een paar weken later...

Ik citeer: "Alle wegen leiden naar Ieper"

Wanneer men, langs waterige met sneeuwkladden landouwen de Westhoek

Mevrouw E. Remi CLAUS-VERMEULEN, *zijn echtgenote* ;
Mijnheer en Mevrouw Gustaaf WEZE-DE PAEPE en dochtertje Godelieve ;
zijn dochter, schoonzoon en kleindochter ;
Mejuffer Flavie CLAUS ;
Mijnheer en Mevrouw Tb. VAN DEN BERGE-CLAUS, kinderen en kleinkinderen ;
Mejuffer CLARA CLAUS ;
Mejuffer MARCELLA CLAUS ;
Mevrouw Weduwe Georges SCHEPENS-VERMEULEN, kinderen en kleinkind ;
Mijnheer en Mevrouw Charles DE GRAEVE-VERMEULEN ;
Mijnheer en Mevrouw Maurice VERMEULEN-BALLIU dochter en schoonzoon ;
*zijn zusters, schoonzusters, schoonbroers,
neven en nichten* ;
Eerw. Broeder Arnulfus-Marie, in de wereld Leon CLAUS ;
Mijnheer en Mevrouw Honoré CLAUS-DE ROCKER, kinderen en kleinkinderen ;
zijn ooms, tante, neven en nichten ;
De familiën CLAUS, DE WILDE, VERMEULEN,
melden Ued. met diepe droefheid doch met christen gelatenheid het pijnlijk verlies dat zij hebben
ondergaan door het afsterven van

M I J N H E E R

Emiel Remi Marie CLAUS,

DAGBLADSCHRUVER

geboren te Laarne op 14 Februari 1899 en godvruchtig overleden te Gent in
het Burgerlijk Hospitaal op 25 Maart 1955 gesterkt door de Genademiddel-
len onzer Moeder de H. Kerk en de Apostolische Zegen.

De plechtige lijkdienst, waartoe Ued. vriendelijk uitgenodigd wordt
zal plaats hebben in de parochiale kerk van St Antonius (Heirnis) te Gent
op Woensdag 30 Maart 1955 om 9.30 uur, gevolgd door de teraardebestelling
op het Kerkhof van St Amandsberg. — Men vergadert aan de Kerk.

WEES HEM INDACHTIG IN UW GEBEDEN

Gent, 25 Maart 1955
Eendrachtstraat, 122

NOCH BLOEMEN, NOCH KRANSEN.

nadert, valt onmiddellijk de drukte op van een verkeer, dat op dit tijdstip van het jaar zeer ongewoon aandoet.

De winter heeft nog zijn laatste kleedje niet afgeschud en over de eindeloze vlakke die anders omzeggens in de mijmering van 't voorbijje verdroomt, is er gewoonlijk weinig leven te bespeuren.

Het kan er vereenzaamd zijn en stemmig om te mediteren. De blikken hangen dan vast aan de jonge gewassen die wortel schoten in deze bodem en dagtekenen uit een periode die stilaan naar een beproefd voorgeslacht verwijst.

Hier glooit zachtjes het onafzienbare slagveld om ginds uit te deinen op een heuvelrug, gehuld in witte schemer. Het klokje heeft er een andere klank, 't weer duistert er moedelozer en de stilte is er drukkender. Wat hier teloor ging zweeft daarboven iets eindeloos, onbepaalbaar, verzoenends, vredig.

Wat'n zoete heimweestemming ligt er niet geweven rond de stervensuren die men daar aanvoelen kan?

Speels klappert eikenlover en roerloos omkransen donkere cypressen het grote zwarte kruis dat u op elk soldatenkerkhof zeggen wil: tel ze, de vele, vele kleine kruisen...

Het is dit dramatische land dat we doorkruisen, de uit zijn puinen en vernieling verzezen landstreken, waar elk dorp, elk gehucht, elke hoeve, elk bos en watering met een mysterie omhuld is...

Einde citaat, zonder kommentaar...

Wat betreft zijn buitenlandse reportages, er waren er verscheidene, maar ook hier heb ik een selectie gemaakt, om het geheel niet te overladen. Aldus heb ik er slechts een paar genomen, waarvan ik dacht dat ze wel lieten uitschijnen dat Remi werkelijk belast was met grotere reportages...

Hierbij volgt het verslag dat hij maakte ter gelegenheid van de kroning van koningin Elisabeth II van Engeland. Ik citeer:

DE KROON OP HET HOOFD HARER MAJESTEIT

Het trotse Albion zette de kroon op het hoofd Harer Majesteit Koningin Elisabeth II.

De staatsie van het hof en de weergaloze traditionele luister hebben hun ongemeen verloop gekregen.

Andermaal is de scepter aan de handen ener vorstin toevertrouwd geworden. In alle talen ter wereld heeft men gebeden opdat ze de waardige en even glorierijke opvolgster zou wezen van Koningin Elisabeth en van Koningin Victoria.

Aldus voltrok zich volgens de strengste voorschriften van het protocol een historische gebeurtenis, waarvan de glans elke verbeelding tart.

Hare Majesteit heeft de hulde van de beschaafde wereld groots en omvangrijk gezien. De regerende Huizen kwamen voor Haar Waardigheid buigen en geschenken aanbieden - het Commonwealt getuigde over zijn onwankelbare aanhankelijkheid - de lords en de pairs defileerden naast de vlootvoogden, maarschalken en legeroversten, tijdens het ongeziene praalvertoon in Westminster Kathedraal. Honderdduizenden juichten de gracieuse Koningin over de kilometers-lange doortocht toe.

Het leek als een blijde, een triomfantelijke intrede die de scharen doortrilde en tientallen millioenen anderen uren lang in begeestering hield, bij radio- en televisieposten.

Londen stak in feestdos, zoals alleen een stad als Londen dit vermag.

Het was iets enig, bedwelmend en onvergetelijk, iets dat de trouw en de gehechtheid aan het oudste en invloedrijkste koninkrijk geslacht bezegelde en de kreet spontaan aan de lippen ontrukte: Lang leve Hare Majesteit Koningin Elisabeth!

Moge Haar regering een zegen zijn voor het Britse Gemenebest en bijdragen tot het bevorderen van de vrede onder de rassen en volkeren der aarde! "Tot daar Remi zijn bijdrage over de Britse kroningsplechtigheid.

Een tweede verslag, dat ons eigenlijk wel iets nauwer aan het hart lag was zijn reportage over het huwelijk van onze Prinses Josephine-Charlotte en Erfgroothertog Jan van Luxemburg. Ik laat hier zijn poëtische bloemlezing volgen:

"ALS IN EEN SPROOKJE"

Er ligt zo'n wonderbaar "iets" in de geluksbeschouwing der mensen - iets dat tot de wereld der fantasie schijnt te behoren en slechts vorm en uitdrukking vindt in een rijk van sagen, legenden en sprookjes...

De dichterlijke verbeelding lijkt er glans en gloed om te weven - ze verrukt de ziel met paradijselijke verlangens en laat ons blikken op al het heerlijke dat aan enkele bevoorrechten ten dele valt.

"Twee vorstenkinderen vonden elkaar - zij: een lieftallige gracieuze verschijning - hij: een onversaagd, fier en ridderlijk man... Ze hadden geleden en gestreden omdat ze deugdzaam waren... en nu, nu wapperen de feestvlaggen op de tinnen der slottorens waarheen ze met gouden koetsen worden gevoerd... Van einde en verre heeft men kransen en bloemen gebracht, alle klokken luidden en een niet te overschouwen menigte juischte hen uitbundig toe."

Als kinderen luisterden wij naar die meeslepende verhalen, waarbij de parelen van zwevende nimfen, verzonken koningskronen en vervlogen geslachten te pas kwamen. De rivier orgelde er haar eigen mysterieus lied, terwijl de dennen beefden van ontroering...

Doch meer nog op de drempel waar de tere bloem der liefde ontluikt en het nestje gebouwd wordt op de onwezelijke kammen van een verrijzende dageraad - daar waar de verliefden voor de eerste maal de glimp opvangen van het eenmaal ontsloten land hunner dromen - worden ze betrokken in de heimweevolle poëzie dezer begenadiging.

Weer lijkt het een sprookje, maar thans is het werkelijkheid geworden. De koninklijke prinses heeft de uitverkorene groothertogelijke erfprins langs de wegen der voorzienigheid ontmoet en twee volken hebben God geloofd en dank gezegd en ook gebeden opdat hij dit jeugdig vorstelijk paar overvloedig zou zegenen.

Twee dynastieën zullen in de banden des bloeds, twee volkeren ten nauwste verenigen.

Het onsterfelijke beeld van de "heilige" uit het Noorden, straalt daarboven uit.

Uit "Duizend en één Nacht" komt de historie van eeuwen licht en een historie die de schoonmenselijkste betrachtingen symboliseert en door het Belgische en Luxemburgse volk uitgejubeld werd rond het huwelijk van H.K.H. Prinses Josephine-Charlotte en Erfgroothertog Jan van Luxemburg."

Ernst wanneer het moest, maar zoals al zijn kollega's beamen, was hij zeker een humorist en tevens een grappenmaker waar zich de gelegenheid voordeed. Iemand beetnemen, of zelfs eens spoken, daarvoor ging hij niet uit de weg. Getuige daarvan het volgende verhaal, dat mij verteld werd door Maria Spruyt, weduwe van Maurits De Veirman, uit Laarne Dorp.

"In die tijd stonden er langs de kerkwegel, welke vanuit de Schoolstraat naar de Achterstraat liep en uitkwam aan het café "Het Fonteintje", een hele rij sparren, welke het vroegere kleinere kerkhof afsloten van die kerkwegel. Op een bepaalde dag, kwam de vader, van de vroegtijdig overleden Albert Van De Velde, schrijnwerker, in Laarne Dorp wonend, vanuit de Schoolstraat langs de kerkwegel huistoe gegaan. De man had zich verlaat en het was reeds goed aan het donkeren wanneer hij met zijn pik over de schouder rustig doorstapte en plots een stem hoorde, welke uit de sparren van het kerkhof scheen te komen! Eerst schrok "Noard" (Bernard) en langzaam kwam hij dichterbij naar de plek waarvandaan hij de stem gehoord had... Opnieuw klonk, nu duidelijker, de

stem, welke het volgende in rijmvorm uitriep: "Ik hange en ik wippe"! Meteen zag "Noard" een witte gedaante met een soort doodsmasker voor het aangezicht in een van de sparren zitten! Nu was de reactie van Bernard Van De Velde, helemaal anders dan verwacht bij het zien van dergelijke spookgestalte. Bijgelovig was de man niet en hij geloofde zeker niet aan spoken! Hij riep terug naar de gestalte; "Ik heffe en ik sla!" Meteen zijn pik van de schouder nemend en snel in de richting van het vermeende spook lopend! Doch dit wachtte de man met de pik niet af, liet zich nog sneller uit de spar naar beneden glijden en vluchtte weg over het kerkhof! Noard is hem dan maar niet achterna gelopen en is rustig, monkelend in zichzelf, naar huis toe gewandeld..."

Wie was nu dit spook; niemand minder dan onze Remi Claus, die naar zichzelf vertelde, eerst zeer geschrokken was van Noard zijn reactie, maar het daarna, met veel plezier verder uitbracht, omdat naar hij zei, "die versjes niet mochten verloren gaan"!

Remi had soms echt wonderlijke bevingingen wanneer het om een grap ging! Iemand anders zou er nooit aan denken zoiets als wat nu volgt uit te halen, maar hij wel!

Hij was samen met een kennis op bezoek bij een bevriende boer en terwijl zij samen over het erf aan het wandelen waren, viel zijn blik op een groepje kakelende witte kippen, de "leghorn" genaamd.

Een twintigtal liepen er scharrelend rond de mestvaalt en in het gras van de boomgaard, toen Remi plots opmerkte: "'t Ziet hier zwart van de witte kiekens!" Gelach van de boer en de kennis van Remi en daar bleef het voorlopig bij...

Maar ondertussen had hij in gedachten reeds zijn plan opgemaakt en het vervolg was om te schateren!

's Anderendaags morgens, wanneer boer en boerin buiten kwamen om de beesten te voederen en uit te mesten, stonden ze met de mond open van verbazing naar de kippen te staren! Een tiental onder hen, had rond de hals een stropdas aan en dit in verscheidene kleurschakeringen, netjes kort afgeknipt, zodat ze niet over de grond sleepten!!

De boer en zijn gade hebben er heel wat tijd aan gespendeerd om de mooi uitgedoste kippen te vangen en ze te ontdoen van hun kleurige uitrusting.

Lang moesten ze niet zoeken naar de dader, want de boer herinnerde zich vlug de uitspraak van Remi; "'t Ziet hier zwart van de witte kiekens!"

Remi had eens te meer een lumineuze oplossing gevonden om dat talrijke witgepluimde volkje in een variërend kleedje te steken!

Ik mag zeker niet besluiten, voor ik het meest spektakulaire gebeuren

Remi Claus op 50-jarige leeftijd

verhaal, wat Remi aan de bevolking van Laarne bezorgd heeft, namelijk een oefening van de Navo-legers!

Op een bepaalde dag verscheen in zijn plaatselijk weekblad, door hem uitgegeven, waarvan de titel luidde "Gazet van Laarne" de volgende tekst: "De legerleiding van de Nato heeft besloten, gezamenlijke oefeningen te houden, met Engelse, Franse en Belgische strijdkrachten. Daar deze oefeningen niet van gevaar ontbloomt zijn, werd besloten om deze door te voeren op een bepaalde

afstand van de woongebieden. Daarom is, in gezamenlijk overleg besloten, deze manoeuvres te laten plaatsvinden in de "Prullebossen", tussen Wetteren en Laarne, Termstraat gelegen. Deze oefeningen zullen aanvangen rond 15,00 uur in de namiddag, tot ongeveer het invallen van de duisternis. Men doet beroep op de medewerking van de bevolking der Termstraat, in die zin, dat er gevraagd wordt door de legerleiding, deuren en vensters te sluiten en best de luiken dicht te houden langs de kant van de straat, om eventuele schade te vermijden! Deze oefeningen vinden plaats op 1-4- !"

Deze mededeling verscheen dus enkele dagen vóór de zogezegde legeroefeningen en was reeds het onderwerp van café- en buurtgesprekken! Maar het gevolg op de dag zelf, was enorm! Remi Claus welke de promotor was van het hele opzet, had een afspraak gemaakt met een van zijn vele vrienden, de genaamde Cyriel Verlinden, in Laarne welbekend en lid van de toenmalige, plaatselijke fanfare, of beter gezegd, de St.-Cecilia Harmonie. Cyriel was op de dag van het grote gebeuren omgereden langs Wetteren en was langs die kant met zijn fiets, tot in de "Prullebossen" aangekomen! Precies om drie uur, wanneer de zogenaamde oefeningen moesten aanvangen, begon hij daar "verzamelen" te blazen op zijn trompet en daarna, "alarm"!

Ik heb het niet persoonlijk meegemaakt, maar, van vele getuigen horen bevestigen, ondanks het feit dat velen gezegd hadden er niet in te geloven en dat het slechts om een aprilgrap te doen was, dat de helft van de Laarnse bevolking in de Termstraat stond te kijken en te luisteren! Wat meer was, de kleine snotters reden met de fiets af en aan naar het dorp toe om te roepen dat het toch echt was en de toeschouwers groeiden steeds meer aan! Cyriel Verlinden in het bos maar gas geven op zijn trompet, al de militaire deuntjes welke hij nog kende gingen erdoor!

Later, ja later dan, wanneer ze het erover hadden, de dorpelingen, hoorde men steeds hetzelfde: ofwel hadden ze er niet geweest, ofwel waren ze alleen maar eens komen kijken, om te weten hoeveel er zich hadden laten beetnemen! Maar het echt geloofd, nee dat had niemand.

Wanneer men mij deze story vertelde, kon ik mij zo voor de geest halen, wat zich daar afgespeeld had en kon ik mij eveneens levendig voorstellen, hoe Remi en Cyriel zich gekronkeld hebben van de lach, om het succes van hun zo goed geslaagde 1-Aprilgrap! Zelden heb ik een betere gehoord... .

Wel, deze passage toont nogmaals aan, hoe Remi werkelijk was: een optimist, humorist en grappenmaker, maar dan wel ten gepaster tijde. Want het was wel zoals zovele van zijn oud kollega's bevestigden, dat hij vooral leefde

voor zijn werk. Zijn "Gentenaar" en zijn "Landwacht" lagen hem nauw aan het hart! Nooit telde hij zijn uren, wanneer het erom ging iets te achterhalen, wat voor zijn reportages van belang kon zijn! Gelukkig, had hij een echtgenote, welke met hem meeleeft en nog steeds dankbaar en liefdevol over hem kan vertellen...

Ook dat was een bewijs, in mijn opinie, dat Remi Claus een ingoede man was. Wanneer een echtgenote van haar overleden man na al die jaren nog kan zeggen; "We hebben het samen goed gehad." Dan is in weinig woorden alles gezegd!

†
Mevrouw E. Remi Claus—Vermeulen, zijn echtgenote
Mijnheer en Mevrouw Gustaaf Weze—De Paepse en dochter-tje Godelieve;
zijn dochter, schoonzoon en kleindochter

Mejuffer Flavie Claus;
Mijnheer en Mevrouw Th. Van den Berge—Claus, kinderen en kleinkinderen;

Mejuffer Clara Claus;
Mejuffer Marcella Claus;
Mevrouw Weduwe Georges Schepens—Vermeulen, kinderen en kleinkind

Mijnheer en Mevrouw Charles De Graeve—Vermeulen;
Mijnheer en Mevrouw Maurice Vermeulen—Ballu, dochter en schoonzoon;

zijn zusters, schoonzuster, schoonbroers, neven en nichten
Eerw. Broeder Arnulfus-Marie, in de wereld Leon Claus;

Mijnheer en Mevrouw Honoré Claus—De Rucker, kinderen en kleinkinderen;

zijn ooma, tante, neven en nichten
De families Claus, De Wilde, Vermeulen,

melden Ued. met diepe droefheid doch met christen gelatenheid het pijnlijk verlies dat zij hebben ondergaan door het sterven van

MIJNHEER

Emiel Remi Marie CLAUS

Dagbladschrijver

geboren te Laarne op 14 Februari 1899 en godvruchtig overleden te Gent in het Burgerlijk Hospitaal op 25 Maart 1955, gesterkt door de Genademiddelen onzer Moeder de H. Kerk en de Apostolische Zegen.

De plechtige lijdienst, waartoe Ued. vriendelijk uitgenodigd wordt zal plaats hebben in de parochiale kerk van St Antonius (Heirnis) te Gent op Woensdag 30 Maart 1955 om 9.30 uur, gevolgd door de teraardebestelling op het kerkhof van St Amandsberg. Men vergadert aan de ker.

Familieleiden, vrienden en kennissen die bij vergetelheid geen doodsbericht ontvangen hebben, worden vriendelijk verzocht, dit, als dusdanig te aanzien.

Wees hem indachtig in uw gebeden.
Gent, 26 Maart 1955
Bondsdrachtstraat 122
Noch bloemen, noch kransen.

†
LATEN WIJ BIDDEN VOOR DE ZIEL VAN

de Heer

EMILE REMI MARIE CLAUS

echtgenoot van Mevrouw Madeleine Vermeulen,

geboren te Laarne op 14 februari 1899 en overleden te Gent op 25 maart 1955, gesterkt door de genademiddelen van de H. Kerk.

Is het niet zó, dat wij de schoonheid en de waarde van een mens pas in volheid kunnen aanvaarden wanneer hij is heengegaan? En dat wij ons blind hebben gestard op de kleine, broze dingen van het leven.

Hij was een man die veel vrienden had en ontzaglijk veel van de mensen hield. Niets bracht hem meer vreugde dan goed en dienstvaardig te zijn voor allen met wie hij in betrekking kwam, en zijn haast kinderlijke oprechtheid was niet zijn minste gave.

Hij stond voor God en de mensen zoals hij was: diep christelijk en eenvoudig en dankbaar voor de simpelste blijk van waardering.

In zijn jarenlange journalistieke arbeid had hij aandacht en bijzondere zorg ook voor de geringste mensen en de gewoonste feiten. In alles zag hij iets dat de moeite loonde, en hoe pijnlijk en zwaar hem het werk in de laatste tijd geworden was, toch verloor hij dat tintje jeugdige romantiek en dat overwoestbaar enthousiasme niet, die zijn stijl zo typisch maakten.

Het leven kon hem niet zó hard slaan dat hij er zijn Godvertrouwen en zijn optimisme bij verloor. En toch voelden zij die hem elke dag beter leerden kennen en waarderen, dat hij, elke dag steeds meer getrokken werd naar een fijner en rijker leven. Wellicht heeft dat hem weer naar de diepe rust in God hem de genade geschonken van een vrede en gelaten afscheid.

Hij was een goed mens van wie allen de gedachtenis onafscheidebaar zullen dragen. Met liefde en schone bagaaftheid heeft hij de goede strijd gestreden tot de laatste krachten.

Mijn dierbare Vrouw, met mij hebt gij dapper het lief en het leed gedragen: uw veilige zorg heeft mij tot de laatste dag verblijd en gesterkt. Ik ben U hiervoor uit de grond van mijn hart dankbaar.

Aan mijn geliefde kinderen en mijn Godelieveke, aan verwanten, vrienden en oeffraters durf ik een eenvoudig gebedje vragen opdat de goede Meester mij barmhartig zou zijn en in zijn grote goedheid zou ontvaangen.

"Santje" of "doodsbeelden" van E. Remi Claus

Mevrouw Madeleine
Vermeulen
weduwe E. Remi Claus

Tot besluit wil ik hier allen danken, welke op een of andere wijze bijgedragen hebben, om deze beknopte levensbeschrijving mogelijk te maken! Ik citeer hier in de eerste plaats, mevr. De Smet-Flavie Van Den Bergh, zijn nicht en vooral ook zijn nog levende echtgenote mevr. Madeleine Vermeulen, aan wie ik de toestemming dankte voor deze reportage en de talrijke foto's, mij in bruikleen afgestaan. Dank eveneens aan mevr. Roobroeck Gerard-Madeleine De Wilde en aan de E.H. Pastoor Van Avermaet, voor zijn opzoeking in het kerkarchief.

Een bijzonder dankwoord, aan de huidige redactie van het dagblad "De Gentenaar" voor hun inzet, om mij de nodige gegevens en fotokopijen te bezorgen, zonder dewelke mijn werk teveel zou ingeboet hebben aan realiteit!

Ook hartelijk dank aan de heer en mevrouw Weze voor de talrijke inlichtingen en de bezorgde krantenknipsels.

Bijlage:

Een Tragisch - Komische Geschiedenis

ARSEEN GOEDERTIER

de man van Wetteren

en

“HET LAM GODS,,

door

R. CLAUS

Brochure van de hand van F. Remi Claus, gedrukt te Laarne op A5 formaat
Met onze dank aan Jo Bombay uit Drogen.

TER INLEIDING

Een tragi-komische bladzijde in de geschiedenis van een der schoonste kunstgewrochten van de menschheid!

Tragi-komisch, zonderlinge tegenstelling welke de atmosfeer van een diefstal belicht, eenerzijds om het treurspel waarin de beschaving wordt betrokken, ook om het karakteristiek van dezen aanslag die het «gangsterachtige» een toppunt liet benaderen.

Inderdaad heeft deze gebeurtenis het wereldgemoed geschokt en in de kunstmiddens een geweldige beroering teweeg gebracht.

Uit het volk is de verontwaardiging opgelaaid, al bleef ze nog binnen de perken eener engere beschouwing en het onvoldoende begrip der aangetaste waarde van dit meesterwerk.

Een wandaad tegen het persoonlijk bezit gepleegd heeft altijd verstrekkende gevolgen voor den dader maar een vergrijp tegen gemeenschappelijke goederen krijgt een diepere beteekenis voor de samenleving.

Vooral waar het heiligschennissen of aanslagen op ons nationaal patrimonium betreft zal een natuurlijk opstandsgevoel onmiddellijk tegenover dit vandalenwerk reageeren.

Van dit standpunt uit willen wij ons onderwerp behandelen en het volk meteen leeren klaar zien in toestanden en handelingen die maar al te dikwijls den ondergrond vormen der geheime misdadigheid.

Dit werkje is vooral geschreven om verkeerde inzichten en misplaatste voorstellingen te keer te gaan. Het blijft in 't bijzonder bij de persoonlijkheid van den dader en houdt de betekenis in van het absoluut zelfstandig gepleegd vergrijp, zonder ook maar eenigzins de nakomelingen of bloedverwanten in 't gedrang te brengen of hun gezag en eer te krenken.

Waar het de maatschappelijke kwesties aanraakt is het ingegeven door een vurig verlangen om gezondere opvattingen in de verschillende verhoudingen te zien ontstaan en een wederzijds vertrouwen te zien vestigen op meer eerlijkheidszin en de eerste begrippen der gebiedende naastenliefde.

Al kan men aandraven met de kwalificatie, eigenschappen toegekend aan bepaalde personen of organismen soms zonder geweten maar dikwijls geleid door belangen, eerezucht en behoeften, we houden ons aan een stellige, ook voor hen niet te ontkennen wet, dat alle geloof in de waarheid, aan de waarheid zelf moet ontleend worden.

In deze overwegingen hebben wij getracht onze gedachten, vorm en gestalte te geven. De wisselende stof dezer dramatische komedie zal daarom dit beeld in zijn naakte strengheid belichten.

De Schrijver

«Het Lam Gods»

Op 11 April 1934, werden in de Sint-Baafskathedraal te Gent twee paneelen uit het vulluik «*Het lam Gods*» gestolen. Deze gebeurtenis heeft, gelijk een bliksemstraal uit een helderen hemel, het land en de wereld in opschudding gebracht.

Men weet dat dit meesterwerk der primitieve kunst in de hoofdkerk opgehangen alle dagen aldaar zichtbaar is voor het publiek. Duizenden en nog duizenden bezoekers komen jaarlijks genieten van dit wonderbaar naar de hoogst denkbare fantasie ontworpen gewrocht waarvan de penseeling wordt toegeschreven aan de gebroeders Van Eyck.

Voor al Nederlandsche, Engelsche, Fransche, Duitsche, Italiaansche en Amerikaansche toeristen gaan voornamelijk naar de oude stede, om dit éénig en onvergelykelyk voortbrengsel der Vlaamsche schilderschool te bewonderen.

Zes honderd jaar heeft het aan de wisselvalligheden van den tijd weerstaan; zes volle eeuwen hebben niet kunnen inwreten op dit frisch lichtend kleurenspeel, dat in volmaakte harmonie en geniale evenwichtigheid alle scheppingen der kunst onverminderd blijft beheerschen.

«*Het Lam Gods*» is de luisterrijke weergave van wat het verleden aan grootheid, roem, schoonheid, adel en verlijning inhoudt. Het is de getuigenis van een in het mystiek leven bewegende ziel, die alleen in de hoogste sferen de inspiratie heeft kunnen vinden en ze wist uit te werken in een machtig alles omvattend geheel vol geestelijke aanschouwelykheid.

Drie honderd figuren, elk op zich zelf een meesterwerk vormend en geboetseerd naar het begrip hunner waardigheid, stellen de aanbidding van het Lam voor.

Een eigenaardige stemming, vol poëzie, de gedachten opvoerend naar het bovennatuurlijke, het goddelijke gaat hiervan uit. De Majesteit van het Opperwezen alles overheerschend blijft nochtans in verhouding der tinten en schaakeeringen. Licht- en schaduwkanten, menschen en natuur, gebouwen en

kerktorens hebben dit godsdienstig motief boven alle andere doen uitschitteren. Daarom ook berusten zijn reproducties in de kunstcentra en museums van de wereld.!

De Man van Wetteren

Op elk landelijk dorp worden er mensen gevonden die als de incarnatie zijn van de stroomingen die daar bestaan.

Naar gelang de gemeenten groter of kleiner zijn zal het aanzien dezer lieden hooger of lager staan. Ze kenmerken zich door hun aanstellerij, blijven zooveel mogelijk afgezonderd en komen nu en dan van achter de schermen om met veel lawaai en gedruisch hun waarheden te orakelen.

Wat hier echter het potsierlijkste van is, is wel dat juist deze parasieten het gewoonlijk verder brengen dan den meer begaafden sterveling die bogen kan op zedelijke hoedanigheden en geestelijke waarden.

Dit komt omdat deze laatsten gewoonweg openhartiger zijn en den «moed» missen om hun beste vrienden zooals het dikwijls gaat, niet te verloochenen om den vriend van den Keizer te zijn.

De eerste zijn dus mensen zoals Wetteren er een in den persoon van Arsène Goedertier bezat, mensen met zekere eigenschappen die door de massa niet vermoed worden en zich huichelachtig genoeg voordoen om het genoten vertrouwen op bepaalde ogenblikken in 't gedrang te brengen.

Het zijn hooghartige, vewaaande, niets ontziende individuen, die met opgeheven hoofd, de lederen reistasch onder den arm u voorbijgaan en zich inbeelden dat ze waarlijk het «élite» der gemeente vertegenwoordigen.

Mijnheer Arsène, we zagen hem zoo dikwijls door de straten van Wetteren, met dien eigen toon van zelffierheid die hij komedieachtig ten toon spreidde.

Wat zegden de mensen? Nen deftigen burger, een die het «ver» heeft gebracht, nen strijder voor 't goede!

Kleine werkers zouden hem eerbiedig groeten, maar ja zijn hoofd stak vol muizenissen; hij zag er steeds bekommerd uit en hoogstwaarschijnlijk had hij ze in het voorbijgaan toch niet opgemerkt.

Mijnheer Arsène deed veel om vertrouwen in te boezemen; dat chic gekleede heerschap had zijn brievenstasch vol met waarden, en hij had soms den heelen inhoud uit de brandkast bij om een glas bier te betalen.

Dat is een kunst zooals een andere, en daarmee vangt ge andere centen.

De burgerij hield zich meer afzijdig. Niet dat ze een oogenblik een slechten

toestand veronderstelden maar die klas redeneert en zoekt, en waar ze den koenen baanbreker in open of gesloten «lucht» kon toejuichen, bleef ze niet ten achter.

Dat was precies de oplossing niet die de goede Arsène betrachtte.

Neen, de beste onder de beste der burgers zond gedurende die periode honderde uitnoodigingen voor geldplaatsingen; beloofde intresten dat ge er van duizelde en de eerste slachtoffers kwamen. Gelijk een muis aan den kaas ruikt liepen de eerbare menschen met hun spaarcenten in de val. Bah, dat gebeurt nog, zal Arsène geoordeeld hebben, en waar anderen ongestraft uitgeraken kan ik evenzoo van de gelegenheid profiteeren.

Mijnheer Arsène was dus wisselagent, finantieman en bankier, titelkes die uw verbeelding naar stapels bankpapier, naar goud, munt, akties en naar de beurzen voert, waarheen zachtrijdende limousinen u voeren.

Spijtig dat vader Cats in Wetteren niet woonde op 't oogenblik dat onzen goeden «Arsène» er zijn rolleken speelde. Die dichter had het zoo schoon gezegd: «Geen Sant verheven in eigen land», maar hij leefde in andere tijden, ten minste Arsène zou hem nu tegengesproken hebben.

Zoo geraakte deze heerschzuchtige kerel op zijn toppunt. Hij triomfeerde over zooveel menschen, huichelde en bleef huichelen, inkasseerde, noteerde, droomde van kasteelen en kunstwerken, dacht aan Rome, Florentië, de Louvre, en... het Lam Gods.

Zijn waanzin deed hem duizelen; hij was geklommen tot de hoogste sport die hij bereiken kon, van waaruit hij zijn «welgevulde» levensbaan kon overschouwen.

Een lachje van zelfvoldaanheid zal om zijn mond gespeeld hebben, en in de glazen van zijn gouden neusnijper zal de glans zijner oogen een straalken hebben gelegd. Wat een marionnettenspel heeft dat ventje kunnen beheerschen! Ook al een eigenschap die aan iedereen niet is gegeven.

*

* *

Op het einde der maand November werd deze man in de volle ontplooiing zijner krachten neergeveld en zijn stoffelijk overschot met volle praal ter aarde besteld. Honderden en nog honderden menschen stonden langs den weg. De klokken treurden, de vlaggen hingen halfstok. In 't stille Novemberweer bewoog zich de lijkstoet door de straten en treurmarchen galmden door de lucht.

Een opeengepakte menigte schaarde zich om zijn graf. Bloemen en kransen werden neergelegd en een laatste vaarwelgroet uitgesproken. Er kwam een beetje zon op de grijze kerkhofgesteenten en ver, heel ver sluierden de herfstnevelen den hemel... Zoo verging voor de zooveelste maal de glorie van de wereld.

De Lijkreden

Hieronder volgen de lijkreden uitgesproken bij het graf van dezen zoogezegden pionier, iemand die niet terugdeinsde om zijn vandalenwerk te voltrekken en een onnoemlijken aanslag op den kostbaarsten schat der beschaving te plegen.

Ter verontschuldiging dient aangehaald dat deze vooraanstaanden uit onze politieke middens nooit konden vermoeden in hoever Arsène Goedertier van het vertrouwen dat hij genoot, heeft misbruik gemaakt. Des te ellendiger zal zijn handelwijze in een klaar daglicht komen te staan, juist omdat hij zich tot feiten leende die volledig in tegenspraak waren met zijn doenwijze. De katholieke partij komt onverminderd uit deze beroering omdat de verantwoordelijkheid persoonlijk is, en niet kan inslaan op de beginselen die ze huldigt.

Wanneer een leider tot welke partij hij ook behoorde zich vergrijpt aan een misdaad, zullen alle eerlijk denkenden deze buiten beschouwing laten.

Wat de Kerk betreft, al is Arsène Goedertier koster of wat ook geweest, haar principen blijven onaanvechtbaar; ze kan alleen treuren om het verval harer dienaars zoals ze het doet voor alle stervelingen die de grondslagen harer leer durven verwaarloozen.

Lijkrede uitgesproken door Staatsminister Baron Tibbaut.

Mevrouwen, Mijnheeren,

Als Voorzitter van het Verbond van Onderlingen Bijstand van het Arrondissement Dendermonde, kom ik hier onzen betreurden Ondervoorzitter, met rouw en eerbied begroeten als eenen strijder die gevallen is op het eereveld.

Onzen vriend Arsène Goedertier was een dier helderziende burgers, die den kristenen plicht beseffen de werkersfamilieën te steunen tegen de wisselvalligheden van het leven, en die den Onderlingen Bijstand aanzien als eenen redengel.

Hij sprak erover als een apostel, wiens woord overtuigend en meeslepend klonk en wiens praktischen zin doeltreffende middels wist te vinden van aanmoediging en propaganda.

Hij was de inrichter dier schoone algemeene vergaderingen, in zijne maatschappij «De Eendracht», vergaderingen, die, door het getal toehoorders indruk maakten op de gemoederen en die een machtigen aantrok gaven aan het gedacht van onderlingen bijstand.

Hij was een ieverige voorzitter, die fier was over zijne edele taak en die ze wist te vervullen met den geest der kristelijke broederlijkheid.

Zijne bekwaamheid en zijne genegenheid waren derwijze geschat dat hij gevierd werd als een leider.

Hij werd aangesteld als ondervoorzitter van het Arrondissementsverband, alwaar hij, met zijnen ontwikkelden en diepgaanden geest een overwegende rol speelde in de besprekingen die de angstvolle tijden meebrachten; en hij nam de zware taak op zich de plaatselijke maatschappijen van het kanton Wetteren bij te staan om hunne werkzaamheden aan te vuren en hunne diensten praktisch in te richten.

Eere aan den overtuigten mutualist, die zooveel heeft bijgedragen om den geest van vooruitzicht te verspreiden, om aan de schoone gemeente Wetteren een eereplaats te doen bekleeden in de machtige beweging der mutualiteit, en om het Verbond op stevige grondslagen te vestigen.

Zijne Majesteit de Koning beloonde zijne verdiensten door het bijzonder eereteeken van eerste klas, dat ook nog, ter eere van Wetteren, te rechte kwam aan zijne medewerkers.

Als burger, telde Arsène in zijne familie stichtende voorbeelden van kristelijke plichtsbeseffing, van zelfverloochening, die hij op treffende wijze wist te volgen.

Hij was bekommerd met den plicht van het Staatsbestuur, de rampen van deze droevige tijden te lenigen in de mate der mogelijkheid en daarom had hij nog, Zondag laatst, met een helderen geest, de bespreking ingeleid van de politieke inrichting van het Arrondissement.

Die laatste krachtspanning, die ingegeven was door een klaar besef van het algemeen belang, bracht misschien den doodslag mede, en vriend Arsène viel op het eereveld omringd van aller achting en van de bijzondere erkenenis der duizende huisgezinnen die door zijn tusschenkomst, den troost en den steun genoten van den Onderlingen Bijstand.

Zijne ziel mag in vrede rusten, zijne edele werken zullen zijne onderbroken taak voortzetten voor 't welzijn zijner neergeslagen burgers; zij vormen als een bestendig gebed dat de goede God zal aanhooren om zijnen getrouwen dienaar te beloonen in het eeuwig leven.

* * *

Lijkrede uitgesproken door Mr. Bosch Pieter, bestuurslid van het «Werkmans-huis»

Mevrouwen, Mijnheeren,

De mutualiteit «De Eendracht» wordt plots in een diepen rouw gedompeld. Die kreet van Zondag namiddag, Mijnheer Arsène Goedertier is overleden, sloeg ons door hart en ziel! Kon het waar zijn!... Helaas, het was zoo, en menig onder ons ging treurend heen... naar huis... stil en droef een traan wegpinkend. Hoe onverwachts! Hoe groot was die slag voor ons! Hij was immers de stichter onzer organisatie. Altijd bekommerd om de nood te weren en de ellende te lenigen bij onze aangesloten leden, wanneer zij door ziekte beproefd werden. Hij was in den strijd bij dage als bij nachte. In nauwe voeling stond hij, met al de leden van zijn Ziekenbond. Hij heeft hem groot gebracht ten koste zelfs van zware offers en hij alleen wist door zijn wijs beleid en grondige kennissen van geldelijke bekommernissen te vrijwaren. Ook was de duurzame overledene bekommerd om het lot der zustermaatschappijen, hij wilde ze nauwer bijeenbrengen, en stichtte het Kantonaal Verbond, waar hij als Voorzitter de leiding waarnam en ook deze Bestuursleden kunnen getuigen van zijn ernst en groote ontwikkeling.

Hij was de ideale man voor onze Mutualiteit en het laatste dat de vastberaden en koene baanbreker aan zijn organisatie schonk was: ons bestendig Secretariaat dat zal blijven bestaan als eeuwige herinnering aan onzen welbeminden overleden Voorzitter.

Wie durft in zulke benarde tijden denken aan uitbreiding eener organisatie ten koste van geldelijke offers? Wie ooit zou durven de hand slaan aan het ontwerp van ons nieuw bureel? Helaas, 't was zijn laatste verwezenlijking!

Maar zijn schrandere geest dacht verder. Hij wilde zijn Mutualiteit zien bloeien, hij wilde haar steeds hooger en hooger tillen, en dit alles ten bate van zijn leden, die hij beminde, die hem nauw aan 't harte lagen.

Mijnheer de Voorzitter!!!... U zijt te vroeg aan onze ware vriendschap en diepe genegenheid ontruikt... Uw taak was nog niet af. Oh, mij dunkt ik hoor nog de woorden die u immer op de lippen zweefden, uw eeuwige bekommernis: «De Mutualiteit «De Eendracht» moet en zal de sterkste worden in ledental, om zoo in haar schoot, en door het stoffelijk voordeel dat ze zullen genieten, hen te leiden naar den schaapstal van den Goeden Herder».

Uw taak was dus nog niet ten einde. Uw edele plannen niet uitgevoerd! De Almachtige God heeft er anders over beschikt en als diep overtuigde christenen buigen we, vol eerbied het hoofd en we snikken het uit: «God, dat Uw heilige Wil geschiede».

Mijnheer de Voorzitter, uw verdiensten zijn groot op uw korte levensbaan; maar nog grooter waren uw toekomstplannen. We kennen ze, en ik ben de tolk van gansch uw bestuur en leden, hier samengeschaard rond uw te vroeg gedolven graf, om plechtig te beloven den weg die u ons aanwees, voort te bewandelen.

Rust dus in vrede, edel wezen, want hand in hand, getrouw aan uwe voorbeelden, zullen uw bestuursleden voortwerken, tot uitvoering uwer grootsche en kristelijke betrachtingen, en rusten zullen we niet om het programma, dat ge u zelf opgelegd had, te verwezenlijken.

Aan u echter, zijn duurzame Echtgenoot, Kind en Bloedverwanten, zeg ik in naam zijner bloeiende Mutualiteit, weent! Weent overvloedig rond zijn graf, want u is een hoofd en een hart ontnomen, waarop uw huiselijk geluk geschraagd werd; doch weent niet zonder hoop! God is evenwel ondoorgronddelijk in zijn werken, maar Hij verlaat de zijnen nooit.

De Mutualiteit «De Eendracht» deelt met u den grooten rouw mede. Want ook voor ons was hij als een vader..

Rust in vrede!... onzen geliefden Voorzitter, en met onzen rechtzinnigen en welgemeenden dank, die ons onvoldoende schijnt voor uw afgedane taken, zullen we nooit uw ziel vergeten in onze gebeden... Wees hem barmhartig, mijn God! En schenk dees duurzame ziel de eeuwige rust.

Door Mr. Ferdinand Van Durme, leeraar bij de Gemeentelijke Teekenschool.

Mevrouwen, Mijnheeren,

De droeve taak is mij opgelegd, in naam van het Bestuur, van de Leeraars en van de Leerlingen der Gemeentelijke Teekenschool, een afscheidsgroet te brengen aan onzen diepbetreurden Voorzitter-Bestuurder, den heer Arsène Goedertier.

Voor 1910 leeraar aan de Teekenschool te Zele, is hij in zelfde hoedanigheid tot 1922 werkzaam geweest aan de teekenschool alhier, om daarna in den Bestuurraad te treden, waarvan hij thans voorzitter was. Pas drie weken geleden, werd hij aan zelfde inrichting tot Bestuurder aangesteld.

Zijn alzijdige kennis, gepaard met een verfijnd kunstgevoel en een ingeboren behoefte tot mededeeling zijner praktische bevindingen, maakten van heer Arsène Goedertier, den geschikten Bestuurder, den rechten man op de rechte plaats, tot verderen bloei onzer pluutselijke Academie van Teekenen en Bouwkunde.

Het was dan ook met eerbied en innige voldoening, dat leeraars en leerlingen, ter gelegenheid zijner plechtige aanstelling tot Bestuurder, hem aanhoorden, bij de uiteenzetting van het plan dat hij had opgevat, om de leergangen ten beste te schikken en op de meest nuttige wijze aan te passen, aan de noodwendigheden onzer toekomstige vaklieden.

Bezield als hij was, met een ongeëvenaarden geest van toewijding, wilde hij zijn beste krachten onvoorwaardelijk inspannen om onze Teekenschool vooruit te helpen en aan de spits te brengen van alle soortgelijke instellingen.

Helaas! het noodlot heeft er anders over beschikt, de wreede dood komt onzen besten leidsman uit de rangen rukken! Wij buigen deemoedig bij dezen harden en plotselingen slag.

De eerbiedwaardige gade en het minnelijk zoontje, de gansche familie Goedertier, bieden wij ons innig rouwbeklag aan. Dat het hun een troost weze te gedenken, dat de dierbare afgestorvene, voor het goede dat hij hier heeft gesticht, niet onbeloond zal blijven.

Vaarwel, heer Arsène Goedertier, onze zoo zeer betreurde Voorzitter, Bestuurder! Wij zullen uw aandenken immer in eere houden!

Gij zijt gevallen bij de taak. Gij hebt uw plicht volbracht!

Rust zacht nu bij den Heer, in eeuwig, zalige vrede!

Door M. Du Château, Burgemeester, namens de gemeente en de Katholieke Partij.

Mevrouwen, Mijnheeren,

Wie van ons, had durven denken, zich heden op het stille en treurig kerkhof te zullen bevinden, om er met henepen harte een laatsten plicht van erkentelijkheid en dankbaarheid te vervullen, een laatsten blijk van vriendschap en achting te betoonen, aan een goeden en waren vriend, een werker en strijder voor het algemeen welzijn. Hoe fataal werd hij van tusschen zijn vrienden weggerukt!

De ontroering was groot, de ontsteltenis treffend, toen zich — zoo onverwacht als wreed — de droeve en pijnlijke mare verspreidde van het schielijk overlijden van den heer Arsène Goedertier.

Enkele uren vroeger, vertrok hij nog vol levenslust en beziel met de innige overtuiging zijn plicht te vervullen naar een belangrijke vergadering, alwaar de belangen zijner politieke overtuiging hem heenvoerden.

Begeesterd met de gedachte «Wel te doen» leende hij bereidwillig zijn gewaardeerde medewerking en steun aan zaken, die zijn wijs en verstandig doorzicht, hem als nuttig en voordelig voorstelden en van dit ogenblik af was zijne verdediging gemeend en onbewimpeld met de meeste krachtadigheid en welsprekendheid.

Machtig in woord en gebaar sprak hij tot ons en gansch zijn uiterlijk vertoonde de diepe overtuiging die zijn ziel beheerschte.

De drang naar meer en beter, naar sterke en ideale uitwerking zijner kristene en politieke opvattingen legde hem die slagwoorden in zijn taal.

De samenleving was voor hem het strijdperk niet waar de kleine moest worden overrompeld door den groote, en, waar geen ander gevoel kan heerschen dan haat en nijd. Neen, dit strijdperk kwam hem voor, onder de gedaante van een meer uitgebreide familie waar de groote des te meer plichten tegenover de nederige heeft.

En 't was dan ook de kristen naastenliefde en gewetensplicht die hem plaats deed nemen nevens den werkersstand en zoo werkte hij met liefde voor het welzijn van verschillende volksinrichtingen.

De Teekenschool... vooreerst als schrijver, naderhand als Bestuurslid en ten slotte als Voorzitter der Besturende Commissie bleef hij niet onwerkdadig en bewees hij de onschatbaarste diensten.

Man van kennis en bevoegdheid, deden hem alras het noodzakelijke en

noodwendige dezer school inzien en zoo bezorgde hij aan onze gemeentelijke Akademie naam en faam.

Als Burgemeester der gemeente zeg ik hem hartelijk dank, namens het gemeentebestuur en de bevolking, voor alles wat hij ten dien opzichte gedaan heeft.

De Onderlinge Bijstand, het Davidsfonds, vonden in hem een ware verdiger.

Bij al die inrichtingen deed hij zich gelden door zijn toewijding, zijn verkleefdheid en zijn onverpoosd streven naar beter, naar hoger op!

En zoo zagen wij hem aan 't werk... onvermoeibaar, doordrijvend.

Als Hoofd der Katholieke Partij zeg ik hem verder dank, voor zijn verkleefdheid aan al onze katholieke instellingen, want hij was niet alleen overtuigd kristen maar tevens katholiek met woord en daad en van jongs af doorliep hij al onze rangen.

Zijn vrienden, die 't geluk hadden met hem zoo menige avond in vergadering door te brengen, bewonderden hem en ondervonden zoo menigmaal wat edel karakter en trouwe ziel hij bezat.

Zijn droeve dood beheerscht voor mij het beeld van lang vervlogen oorlogsdagen. In al de pracht van zijn machtig leven stond hij ridderlijk in de vuurlinie en met den ijver van zijn vurig hart en zijn taaien wil streed hij heerlijk.

Moge het offer van zijn leven de vruchtbare herleving onzer gemeenschap inluiden in een meer broederlijke streving opdat wij ten slotte naar zijn woord en zijn voorbeeld in alle oprechtheid een doel zouden betrachten en bereiken: het behoud der gemeenschap in reinheid, liefde en vrede.

Aan zijn diepbetreurde gade en jonge zoon, aan zijn achtbare familie bieden wij onze eerbiedige en rechtzinnige gevoelens van innige deelneming aan.

't Weze hen een troost te weten, dat onze duurzame vriend reeds het hemelsch loon zijner aardsche toewijding heeft ontvangen.

En in dit vast gedacht zeggen wij den overledene niet een koud en hopeloos «vaarwel» maar een smartvol en gelaten «Tot wederziens».

**GERECHTELIJK ARRONDISSEMENT
VAN GENT
PARKET VAN DEN
PROCUREUR DES KONINGS
BERICHT**

De ondergeteekende procureur des Konings te Gent, brengt ter kennis van het publiek dat de dader van den diefstal van het meesterwerk «Lam Gods», polyptiek der gebroeders Van Eyck, gepleegd in St.-Baafshoofdkerk te Gent, in den nacht van 10-11 April 1934, is vereenzelvigd geworden.

Hij is onlangsoverleden en was van Belgische nationaliteit. Het ontvreemde paneel, dat bestaat uit twee op elkander liggende schilderijen op eikenhout, stelt voor op den voorkant, hetgeen men overeengekomen is, de «Rechtschappen Rechters» te noemen; op den achterkant de beeltenis van den H. Joannes Baptista.

Deze laatste schilderij is weergevonden en reeds aan de St.-Baafskerk teruggegeven.

Ongelukkig is het paneel dat de «Rechtschappen Rechters» voorstelt zoek gebleven en de dief heeft zijn geheim in den dood medegesleept.

Dit paneel dient teruggevonden te worden opdat het onsterfelijk kunstwerk der gebroeders Van Eyck volledig zou kunnen hersteld worden.

Het gansche land is erbij betrokken en eenieder heeft voor plicht het gerecht in zijn opzoeken te helpen.

In naam van de kerkfabriek van Sint-Baafskerk is de ondergeteekende gemachtigd te verklaren dat eene premie van 25.000 frank is uitgelooft aan hem die aan het gerecht of aan een der geestelijken, gehecht aan voormelde hoofdkerk, inlichtingen zal verschaffen, welke de ontdekking van het vermiste paneel zullen medebrengen.

Het parket is ervan overtuigd dat dit paneel niet werd vernietigd en dat het dient opgespoord te worden in het land en wel voornamelijk te Gent en omliggende.

(get) Fr. De Heem,
Procureur des Konings te Gent.

Dit maakte den tekst uit van een aanplakbrief die dan in de stad werd uitgeplakt.

Het was den Woensdag 11 April dag op dag een jaar geleden dat de verdwijning van het kostbaar paneel door een kerkbediende werd vastgesteld.

De geheimzinnige bekendmaking

Enkele weken na den diefstal ontving het bisdom een brief waarin gemeld werd dat het paneel niet vernietigd maar terug ter beschikking der geestelijkheid zou gesteld worden indien deze een groote som wilde betalen, zonder hiervan het gerecht op de hoogte te brengen.

Maar in 't bisdom twijfelde men of men soms met geen oplichter te doen had. Er werd dan ook op dit voorstel niet ingegaan. Bij middel van kleine aankondigingen werd met den dief onderhandeld. Hij zou daarom eerst de bewijzen moeten leveren dat hij wel degelijk in 't bezit was van den schat. Er kwam nadien nog een schrijven met terzelve tijd het bewijs van een plaatsing in depot ter Noordstatie van Brussel. Toen is de Z.E.H. Kanunnik Van der Gheyn met de rechterlijke politie naar Brussel vertrokken waar inderdaad het paneel, de H. Joannes voorstellende, gevonden werd.

Het werd aldaar naar het gerechtshof vervoerd en nadien naar Gent overgebracht. Niemand sprak over deze vondst en de grootste geheimzinnigheid sluierde deze kwestie.

De dief liet van zich niet meer hooren tot het onderzoek in zoover vorderde dat men wist wie het in handen had.

Niemand minder dan Arseen Goedertier was de dader van de kerkdiefstal te Sint-Baafs. Zoals men weet werd deze man na een opwinding op een politieke zitting door een beroerte getroffen.

Dit gebeurde te Dendermonde op 25 November 1934. Een uur nadien was hij een lijk. Van dit oogenblik af wist men dat hij het geheim der gestolen paneelen kende. Op het uiterste oogenblik heeft hij het aan zijn omgeving verklaard, maar was niet meer bij machte aan te wijzen waar het was verborgen. Arseen blies den laatsten adem uit en droeg vooralsnog zijn geheim in den dood mee.

Later bij het nazicht der boeken werden ten zijnen huize kladschriften gevonden die de kopijen waren zijner briefwisseling met het bisdom. Het stond van toen af vast dat niemand minder dan de alomgeachte heer Goedertier, Voorzitter der maatschappij van onderlingen bijstand «De Eendracht», Bestuurder-Voorzitter der Akademie van Schoone Kunsten, Voorzitter der plaatselijke afdeeling van het Davidsfonds Wetteren, vereerd met het Kruis van

Eerste Klas en der Herinneringsmedalie der Honderdjarige Onafhankelijkheid van België, de vandaal was die zijn handen had besmet aan dit heiligschendend werk.

Er werd toen ook bevonden in welken benarden financiële toestand hij verkeerde. Steeds hooger en hooger wilde hij stijgen, alles opofferend aan de grenzelooze verzuchtingen van zijn hoogmoed, steeds dieper zakkend in den afgrond waarin hij terecht kwam om ten slotte een laatste doordrijvend middel te beproeven, om aan geld te geraken.

Had de dood hem niet verrast wellicht ware een oplossing aan deze zaak gegeven geweest en misschien zou het paneel «De Rechtvaardige Rechters» in zijn vroegere glorie geprikt hebben onder de hoge gewelven der Gentse kathedraal.

*

* *

Tentoonstelling Vlaamse Archeologie

In het Westvlaamse Oudenburg loopt momenteel een interessante tentoonstelling over de Vlaamse archeologie. Men brengt er een overzicht van de archeologische opgravingen in Vlaanderen en wat voor werk Vlaamse archeologen in het buitenland hebben verwezenlijkt.

De goed verzorgde voorstelling van de voorwerpen laat u aangenaam van de prehistorie naar de Middeleeuwen leiden. Rijk geïllustreerd zijn de verwezenlijkingen door onze archeologen in het buitenland. De catalogus is geen saaie opsomming van de tentoongestelde stukken maar een boeiend en rijk verlucht boek. Ook wordt er de archeologie gesitueerd in de wetenschap en in het wetenschappelijk beleid.

De tentoonstelling en de catalogus zijn aanraders. De tentoonstelling loopt nog tot en met 4 november in het voormalig abtsgebouw, in de omgeving van het marktplein. Ze is dagelijks toegankelijk van 10 tot 12 en van 14 tot 18 uur. Met de toegangkaart kan men ook in Ettelgem, in het oud Romaanse kerkje, een tentoonstelling over Oudenburg in de Romeinse tijd bezoeken.

In Oudenburg is een goede bewegwijzering voor de tentoonstellingen.

Dirk Clerick

Castellum

Driemaandelijks tijdschrift van
De Vrienden van het Slot van Laarne en de
Geschied- en Heemkundige Kring voor Kalken en Laarne

Verantw. Uitg. Erik L. Schepens
Eekhoekstraat 5
9270 Laarne

Dienst wettelijk depot nr. B.D. 40.652

Oplage 570 exemplaren

Omslagfoto: Laarne, het dorp zoals Remi Claus het gekend heeft.

INHOUD

- Samenstelling bestuur	1
- Mededelingen	2
- Lijst sponsors barbecue	3
- Remi Claus Roger De Bondt	5
- Een tragisch-komische geschiedenis, Arseen Goedertier R. Claus	29

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun bijdrage.

Teksten mogen worden overgenomen mits vermelding van de bron en van de auteur, en het toezenden van een exemplaar.

Wij danken de directie van het Hotel Gravensteen te Gent voor het gebruik van de logo op de omslag.

JAARGANG VII — NR. 4 — DECEMBER 1990

KONINKLIJKE VERENIGING DER HISTORISCHE WOONSTEDEN VAN BELGIE
VERENIGING ZONDER WINSTBEJAG
Vergotestraat 24 - 1200 Brussel

Prins Alexandre de Merode, Voorzitter
Graaf Charles-Albert de Lichtervelde, Beheerder-Schatbewaarder
Jonkheer de Pessemier, Bestuurder van de Vereniging en Afg.-Beh. van het Slot van Laarne
Jan Van den Broecke, Regisseur van het Slot van Laarne

castellum

Hoofdredacteur : Erik L. Schepens

RIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN "DE VRIENDEN VAN HET SLOT VAN LAARNE"
EN DE GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING KALKEN EN LAARNE

CONSULTATIEVE RAAD:

Voorzitter: Jonkheer de Pessemier

COMMISSIE-VOORZITTERS

Archeologie: Prof. dr. Frans Verhaeghe

Architectuur: Arch. Lieven Hanselaer

Boekhouding: Maurice Clinckspoor

Castellum: Erik L. Schepens

Geschiedenis: Lic. Eric Balthau

Meubilering: Achiel Stevens

Park en Tuin: Cesar De Wilde

Public-Relations: Luc Props

Toerisme en Huur: Jan Van den Broecke

WERKENDE LEDEN

De heer Albert Eeckhaut, erevoorzitter

De heer en mevrouw A. De Wilde-Hesters

De heer R. De Sy

De heer en mevrouw N. Verschelden

A.C.-project:

Mevrouw Anita Vermeulen en de heren Jacques De Wilde en Patrick Van Nieuwenhuyse

BESTUUR CASTELLUM GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING VOOR KALKEN EN LAARNE

Ere-voorzitter: Jhr. de Pessemier, Eekhoekstraat 5, 9270 Laarne

Voorzitter: Erik L. Schepens p.a. Slot van en te 9270 Laarne Tel. 091/31.88.66

Ondervoorzitter: André Van De Sompel, Kruisenstraat 70, 9270 Kalken

Secretaris: Dirk Clerick, Bieststraat 28, 9270 Kalken

Leden: Anne Thibau, Kasteeldreef 50, 9270 Laarne

Eric Balthau, Keistraat 14, 9270 Laarne

Roger De Bondt, Maalderijstraat 16, 9040 Sint-Amandsberg

Johan De Wilde, Meirestraat 25, 9921 Vlinderhout

Lieven Hanselaer, Mouterijstraat 4, 9270 Kalken

Johan Marckx, Warande 11, 9270 Laarne

Marcel Meijs, Kruisenstraat 31, 9270 Kalken

Luc Props, Meirhoekstraat 21, 9270 Laarne

Wim Van de Voorde, Meirhoekstraat 25, 9270 Laarne

Frans Verhaeghe, Provinciebaan 78a, 9270 Kalken

Lidmaatschap CASTELLUM

Gewoon lid: 350,-

Steunend lid: 650,- (familiekaart)

Erelid: 1000,-

Beschermend lid: 2000,-

Rekening: 393-0430850-65 Castellum p.a. Slot van en te 9270 Laarne.

Voordeel voor de leden:

- gratis toegang tot het kasteel tijdens de openingsuren mits voorlegging van uw lidkaart
- bij tentoonstellingen korting op de toegangsprijs
- ieder lid krijgt het tijdschrift Castellum gratis per post aan huis
- uitnodiging tot de openingsrecepties van de activiteiten ingericht door de Vrienden van het Slot van Laarne, de Geschied- en Heemkundige Kring voor Kalken en Laarne en de Koninklijke Vereniging der Historische WoonSteden van België, gehouden op het slot.

LAARNE 1990 - EEN TERUGBLIK

Reeds in maart werd het werkjaar ingezet met de tentoonstelling "Miniatuurautootjes"; expositie die in het VTM-nieuws werd aangekondigd en mocht zich daardoor in een ruime belangstelling verheugen.

Ter gelegenheid van het tweehonderd jarig bestaan van de plaatselijke Sint-Machariusgilde - die inmiddels het predikaat "Koninklijk" kreeg - werd op initiatief van Erik L. Schepens een tentoonstelling rond deze heilige en zijn belang in Vlaanderen, opgezet in het Slot. De jaarlijkse ommegang deed voor het eerst in meer dan 50 jaar opnieuw het slot aan.

De Dag van de Vlaamse Pint vond plaats tijdens het laatste weekend van juni. Wegens de zeer slechte weersomstandigheden, gekenmerkt door hevige rukwinden en regen, was de opkomst eerder laag. De barbecue, ingericht door de "Vrienden" en de Heemkring genoot daarentegen van een stralende zon. De binnenkoer was net groot genoeg om de meer dan driehonderd sympathisanten te kunnen herbergen. De inzet van de inrichters, inzonderheid van Luc Props, die tevens heel wat sponsors voor deze manifestatie wist warm te maken, maakte van deze dag een succes.

Wegens de Gentse Floraliën werd de 12e Bloemenpracht verschoven naar de maand juli. Dank zij de kundigheid en het enthousiasme van initiatiefnemer Cesar De Wilde en van de door hem bijgebrachte exposanten konden duizenden bezoekers vaststellen hoe de schoonheid van oude stenen nog geaccentueerd wordt door de aanwezigheid van bloemen.

Na maanden voorbereiding en repetitie brak midden augustus het ogenblik aan van de Première van het openluchtspektakel. De zware inspanningen van alle medewerkers werden meer dan beloond door de staande ovaties, de unaniem positieve kritieken in de pers, de internationale weerklank en de meer dan 7000 toeschouwers. De unieke sfeer onder de tweehonderd medewerkers, de beroepsernst van Gaby Six en Johan Lateir, het aangrijpende script "De Heksen van Laarne" van Gaston M. Van der Gucht en het elan van regisseur Frank Van Laecke zorgden voor een reeks van opvoeringen van een ongemeen hoog artistiek niveau.

Het kasteel en de gemeente Laarne kregen door dit cultureel gebeuren ongetwijfeld nog meer internationale uitstraling. Een initiatief dat derhalve zeker voor herhaling vatbaar is.

Naar een idee van slotregisseur Jan Van den Broecke sloot de tentoonstelling "Op twee Wielen" het werkjaar af. Ook hier was zeer veel belangstelling. Er

werd een overzicht van de geschiedenis van de fiets gegeven; zijn sociale, militaire en sportieve rol.

Op het restauratiefront werden - zij het wellicht minder spectaculair in het oog springend dan vorig jaar - fundamenteel belangrijke vorderingen gemaakt: de bijgebouwen waarin het restaurant is ondergebracht werden gerenoveerd en herschilderd; de XVIIe-eeuwse toegangsboog aan de straat werd gerestaureerd en de brug opnieuw geplaveid; de ringmuur die de binnenkoer afsluit werd hersteld en voorzien van pannen en zodoende beschermd tegen verval voor de komende tijden.

Op het ogenblik dat dit Castellumnummer van de pers rolt, zullen wellicht eveneens de restauratiewerken aan de bedaking van het slot en het ingangskasteeltje zijn aangevangen.

Al met al een vruchtbaar en, voor de toekomst van het slot, beslissend jaar. Ik wens dan ook alle medewerkers, vrijwilligers, sponsors en de overheid te danken voor de tijdens het jaar 1990 opgeleverde arbeid, medewerking en morele steun.

Jonkheer de Pessemier
Afgevaardigde bestuurder
Slot van Laarne.

HERNIEUWING LIDMAATSCHAPSBIJDAGEN

Mevrouw, Mijnheer,

Jonkheer de Pessemier belicht in zijn overzicht het succes van het werkjaar 1990 en met dit extra dik Castellumnummer wordt eveneens een vruchtbare jaargang afgesloten.

Voor de komende jaargang - de 8ste reeds - staat de planning in voor opnieuw meer dan 160 bladzijden tekst met o.a. een bijdrage over het kunstpatrimonium van de kerk van Kalken; de oudst gekende vermelding van Laarne; de vrije passage van de heer van Laarne door Heusden ...

En traditiegetrouw vindt u in dit decembern timer een overschrijvingsformulier om uw bijdrage voor 1991 over te maken:

gewoon lid	350,-	
steunend lid	650,-	(familiekaart)
erelid	1.000,-	
beschermend lid	2.000,-	

rekening 393-0430850-65 Castellum p.a. Slot van en te 9270 Laarne.

Met onze oprechte dank voor uw steun en belangstelling

namens alle medewerkers Castellum
Erik L. Schepens
voorzitter

* * *

Langs deze weg wensen wij al onze leden een vredevol Kerstfeest en Nieuwjaar toe.

12e BLOEMENPRACHT BEGONIAS IN HET SLOT VAN LAARNE

Inde jaren zestig van deze eeuw werden er op ongeveer 500 bedrijven begonias gekweekt. Daarvan telde men in Laarne 45 bloemisterijen met begonias. Op een rendabel bedrijf werden er jaar 80 tot 120.000 knollen geoogst. De evolutie op teelttechnisch gebied heeft tesamen met de mecanisatie daar heel wat aan veranderd. Het aantal begoniabedrijven in het Gentse is nu gedaald tot een 150 tal waarvan een 6 tal in Laarne.

De produktie werd weliswaar verhoogd tot 300 à 500.000 knollen per bedrijf. Er zijn er die zelfs meer dan één miljoen begoniaknollen per jaar oogsten.

In 1952 werd een eerste begoniatentoonstelling gehouden in de kasteeldreef te Laarne. Ongeveer in diezelfde periode kwam ook Lochristi in de belangstelling met zijn "Begoniafestival" dat jaarlijks plaats greep tot in 1988, om dan te verdwijnen en naar men zegt voorgoed.

In Laarne werd vroeger opgehouden met het begoniagebeuren, om allerlei redenen die we hier niet willen vermelden.

1977 was het jaar dat men in het slot van Laarne een eerstebloemen- en plantententoonstelling presenteerde onder de benaming "Bloemenpracht". Een initiatief van de verantwoordelijken van het slot en de plaatselijke V.V.V.

Het werd een jaarlijks terugkerend evenement en dat dit jaar plaats had op het laatste weekend van juli, en in het teken stond van de "Begonia".

Voor de meer dan 4000 bezoekers viel er wel wat te bewonderen. Om te beginnen bloeiende begoniaplanten in verschillende variaties van kleuren en vormen, in de parken, in bakken op de kaaimuren en in schalen in het slot. Verder werden er bloemen in allerlei vormen voorgesteld zowel in openlucht, op het water van de binnenwal en in het slot.

Van een begoniaplant in bloei kan men veel en lang genieten. Er zijn om te beginnen de verschillende soorten met een grote verscheidenheid aan kleuren. Vergeten we daarbij ook niet de lange bloeiperiode van de planten die in openlucht staan, en die loopt van mei tot oktober.

Als men enkel de bloemen benut, geeft dit ons heel wat mogelijkheden, omdat we bij het tentoonstellen de bloemen kunnen verwerken in allerlei objecten en tapijten. In openlucht en in het slot waren meer dan 100.000 op die wijze verwerkt. De vele soorten en kleuren waren een streling voor het oog. Om echt van te genieten. Een ware propaganda voor het gebruik van de begonia in de tuin. Natuurlijk dat er ook andere planten en bloemen werden ingeschakeld om het geheel aan te vullen.

In openlucht waren het de grote, mooi gevormde exemplaren van laurieren en Eyonymus op stam. Op de binnenwal spotten twee fonteinen hun waterstralen in het rond. Daar omheen waren telkens 6 schalen geplaatst, die gevuld waren met begoniabloemen in verschillende kleuren en motieven.

In het slot zelf waren het niet alleen de begoniabloemen die op verschillende manieren opgesteld de bezoekers in de ban brachten. Dat was ook het geval voor de vele mooie groene en bloeiende planten die het geheel aanvulden.

Zo onder meer de 4m hoge Hedera, "gloire de Marengo", de 5 even hoge zuilen van Scindapsus, de opgeschoten volle vormen van Ficus Benjamina met de exotische Phoenixsencicas.

Opvallend was de aanwezigheid van bloeiende azaleas, in die periode van het jaar. Zelfs de beroepslui stonden daarvoor in bewondering.

Ook de Bromelia kwam een steuntje geven om het geheel op te vrolijken. Terracota is nu "in". Logisch dat hiervoor een beroep werd gedaan op een specialist ter zake. De kapel was de daarvoor voorbehouden plaats. Met voornamelijk Fuchsia en Crysantenum frutescens als plantenmateriaal werd de kapel in een fleurrijk geheel omgevormd, de slotkapel waardig.

En dan de Amerikaanse hangbegonias van John Denert uit Lochristi, die in verschillende plaatsen van het slot in de ruimte hun mooie vormen en bloemen aan het publiek voorstelden.

De inrichters "De Koninklijke Vereniging der Historische Woonsteden van België" met als afgevaardigde beheerder Jonkheer de Pessemier, behaalden met deze bloemenpracht het zoveelste jaarlijks succes.

Realisator was Cesar De Wilde, architect J. Lefevere, medewerkers waren Jozef Van Damme en Marcel De Wilde.

Een bijzonder woord van dank verdienen de Tuinbouwschool van Wetteren, alle bedrijfsleiders en medewerkers die door het ter beschikking stellen van planten en bloemen, het plukken van de bloemen, en de hulp die zij verleend hebben bij de opbouw van de tentoonstelling.

De duizende bezoekers hebben nog maar eens kennis gemaakt met de Gentse begonia en het Slot van Laarne.

Cesar De Wilde

TEN GELEIDE

Wie in Laarne De Wilde noemt zal zich, na het lezen van deze genealogische studie van Johan R. J. De Wilde, wellicht een beetje gelukkig en tevens fier voelen. Hij zal er stellig van overtuigd zijn dat ook zijn voorouders uit de Late Middeleeuwen stammen. En, wie weet, besluit hem niet de lust om zelf te gaan speuren naar de ouderdom van zijn voorgeslacht. Wie zich echter aan een dergelijke studie begeeft moet weten dat het enorm veel tijd en geduld vraagt om een behoorlijke stamboom op te stellen, maar eens men ermee bezig is, wordt het boeiend en laat het je niet meer los.

Als rasechte Larenaar en als telg van een oude De Wilde-stam die in Laarne als "pachters" bekend staat ben ik heel blij deze studie te kunnen voorstellen.

Na enkele beschouwingen over de familienaam De Wilde, brengt de auteur een familiechroniek die start in de bewogen jaren midden de 16e eeuw en een boeiend relaas brengt van de familie doorheen de eeuwen.

De auteur heeft in dit werk voorzichtigheidshalve geen gewag gemaakt van de bijnamen die de verschillende families De Wilde er in vroegere jaren hebben bijgekregen, maar wellicht ligt ook daar een nog onontgonnen studiegebied open.

Als historicus en leraar geschiedkunde kan ik alleen maar respect opbrengen voor het hier geleverde opzoekingswerk en voor de manier waarop dit naar voren wordt gebracht, precies en stijlvol.

Als schepen ten slotte, krijg ik langs deze weg de gelegenheid de redactie en de medewerkers van het tijdschrift Castellum geluk te wensen voor hun reeds gepresterde werk, ook voor de kwaliteit en de variëteit van de gebrachte bijdragen. Op deze wijze helpt dit tijdschrift mee aan de bewustmaking van onze mensen dat geschied- en heemkunde nog veel waardevols te bieden hebben. Tevens zorgt het ook voor de verdere uitstraling van onze mooie historische gemeente. Ik ben de auteur van deze studie en de uitgevers daarom heel dankbaar.

Roger De Wilde
schepen

WOORD VOORAF

Twee doelstellingen stonden voorop bij het maken van deze genealogische studie. In eerste instantie werd gepeild naar de ouderdom van de familienaam De Wilde in het algemeen. In een tweede fase werd de eigen afstamming langs vaderszijde grondig uitgediept.

Het eerste gedeelte van de tekst bevat enkele inleidende beschouwingen over de schrijfwijze, de oudste getuigenissen en de betekenis van de familienaam in kwestie, evenals een uitweiding over de streekgebondenheid ervan (in Laarne en omliggende) sinds de Late Middeleeuwen.

Deel twee behandelt de eigenlijke stamboom langs vaderszijde van de auteur. Dekroniek vat aan in de late 16de eeuw en eindigt bij de dood van de grootvader van de auteur in 1974. De rode draad doorheen het verhaal is natuurlijk de opeenvolging van vader op zoon, maar het relaas wil meer zijn dan een opsomming van namen en data. Naast de samenstelling van elk gezin werd ook geprobeerd om de juiste woonplaats te achterhalen. Belangrijk zijn ook de beroepsbezigheden. Het verhaal handelt in de eerste plaats over landbouwers; sommigen van hen hadden ook andere werkterreinen. In samenhang daarmee werd gezocht naar de mate van welstand die zij kenden, en de eventuele evolutie daarin. Voor zover er daarover relevante documenten bewaard zijn, werd hun onroerend goed bestudeerd: de grootte, de wijze van inbezitneming, de continuïteit van vader op zoon, enz... Tenslotte bleek ook herhaaldelijk de nefaste rol van de oorlogen wat betreft de mogelijkheden tot bezit en landbouwproductie. Zo poogt deze familiegeschiedenis het wel en wee van deze mensen op te roepen.

Bronnen voor dit alles waren de parochie- en bevolkingsregisters, quoteboeken, atlassen van het kadaster, ommestellingslijsten, staten van goed, lijsten van opheffingen en andere documenten van financiële aard. Voor de jongste generaties werd dit aangevuld met anekdotes en verhalen die nog in de familie circuleren. Ik houd eraan een woord van dank te richten tot dhr. E. L. Schepens, E.H. Van Avermaet en dhr. F. Vanheule, omdat zij, elk op hun eigen terrein, de inzage van moeilijk te raadplegen documenten mogelijk maakten.

Johan R.J. De Wilde

DE WILDE

te Laarne

een familiekroniek

JOHAN R.J. DE WILDE

EERSTE DEEL: BESCHOUWINGEN OVER DE FAMILIENAAM DE WILDE

1.1. Schrijfwijze

De familienaam De Wilde wordt in het Nederlandse taalgebied door duizenden mensen gedragen. In Oost-Vlaanderen, dat de dichtste verspreiding kent, schrijft men meestal *De Wilde*, in West-Vlaanderen verkiest men *Dewilde*. In Nederland treft men ook de schrijfwijze *de Wilde* aan.

In het verleden was de schrijfwijze ook zeker niet uniform. De oudste vermeldingen staan dikwijls in Latijnse teksten, waar men gewoon *Wilde* schrijft (b.v. Hugo Wilde). De afwezigheid van het lidwoord valt te verklaren door het feit dat het Latijn geen lidwoorden kent. Bovendien zou het gebruik van het Latijnse voorzetsel *de*, dat een andere betekenis heeft, tot verwarring kunnen leiden. De Middelnederlandse teksten bieden een heel gamma van sterk gelijkende schrijfwijzen. Talrijk zijn: *de Wilde*, *den Wilde*, *den Wilden*. Zeldzamer vindt men: *de Wylde*, *Wilden*, *die Wilde* en *des Wilde*. In Franse teksten leest men soms *le Wilde en li Wilde*, hoewel men daar gewoonlijk vertaalt in *le Sauvage*. Indien het vrouwen betrof, schreef men dikwijls *sWilden* (b.v. Lysbette sWilden).

1.2. Oudste getuigenissen

Reeds in de 12de eeuw duikt de naam op in de beschikbare documenten; dus in een periode waarin men dikwijls een persoon nog preciezer probeerde te duiden door zijn vader te noemen of zijn plaats van herkomst. Toch verschijnen in die periode de eerste familienamen: b.v. de Vallo (Vande Walle).

Enkele voorbeelden, waarvan het merendeel uit Oost-Vlaanderen en daterend uit de 12de eeuw tot de eerste helft van de 14de eeuw, kunnen het voorkomen van de familienaam De Wilde staven:

- 1) 1169: Hugo Wilde is getuige bij een overdracht van „XX mensuras terrae” aan de Sint-Pietersabdij te Gent¹.
- 2a) 1202 (?): Philips, graaf van Vlaanderen en Diederik graaf van Holland, zorgen voor het tot stand komen van een godsvrede na de moord op Wasselin van Galen en Ludolf Wilde².
- 2b) 1208 (?) Aansluitend bij nr. 2a. De broers Henricus en Arnolfus Wilde behoren tot de mensen die gezworen hebben om de godsvrede te bewaren³.
- 3) Omstr. 1210: Fulcro Libart koopt het erfdeel van „Godescalci Silvestris”

(Latijnse genitief, een van de voorbeelden waarin de naam De Wilde in het Latijn vertaald werd, hierover verder meer)⁴. Voor zijn zoon zie nr. 4a en b.

- 4a) Omtr. 1210: Arnunt zoon van Aven kocht een „hofstat” van „Gosuini filium Wilden”⁵.
- 4b) Omstr. 1225: Fulcro Libart kocht een stuk land van „Gosins filio Godescal-kes Wilden”⁵.
- 5) Omstr. 1220: Woutre Wilde te „Desseldonc”⁶. Is misschien dezelfde als de Walterus Wilde die zich een perceel land kocht in „Sloterhege”⁷ of Woitin „colonus te Wilde Landegem”⁸.
- 6) Omstr. 1236: Arnulfus Wilde verkoopt een stuk grond te Oostakker aan Willem de Racht?. Is mogelijks dezelfde als A.W. vermeld onder nr. 2b.
- 7) Omstr. 1262-1273. Verschillende vermeldingen die naar alle waarschijnlijkheid een en dezelfde persoon betreffen.
 - a) Watier le Wilde, balliu de Gant (11 november 1262), genoemd n.a.v. de aanduiding van scheidsrechters voor de behandeling van de geschillen die gerezen waren tussen de steden Gent en Brugge tijdens de aanleg van het Lievekanaal¹⁰.
 - b) de overdracht van een „franca hereditas” te Vroondijke aan Margaretha van Vlaanderen¹¹.
 - c) Walterus Wilda is een van de schepenen van het Brugse Vrije. Zijn zegel hing aan een document van 1 september 1268¹².
 - d) Woutre de Wilde: zijn zegel hing aan een charter van 21 juli 1273¹².
 - e) Walter de Wilde wordt in oktober 1273 genoemd in een oorkonden Margaretha, gravin van Vlaanderen en Henegouwen¹³.
- 8) 1281: Gillis Wilde. Het Liber Inventarius van de Sint-Pietersabdij te Gent vermeldt zijn naam onder de belastingplichtigen van de nieuwe tiende te Temse¹⁴.
- 9) 1291: Jehans li Wilde woonde volgens de Gentse baljuwsrekening van 1291 „Outre Breuc”¹⁵.
- 10) 1295: Jan des Wilde en Lijsbeth zijn zuster behoorden tot de cijnsplichtigen te Burcht in het Land van Waas¹⁶.
- 11) 1314-1315: Annekin de Wilde en 17 anderen werden verplicht om op pelgrimstocht te gaan¹⁷.
- 12) 1322-1323: Heinr(ic) den Wilden was een van de „pijnres, delvers ende hoosers” die werkten aan het Gravensteen te Gent¹⁸.
- 13) Arnoud de Wilde (gestorven omstreeks 1328) was de bezitter van een huis te Schoten, dat later ter Kleef werd genoemd¹⁹.

Ene Arnoud de Wilde bezat in 1299 een huis in de Brugse Noordzandstraat.

- 14) Op 3 juli 1330 en 15 november 1331 rekende men Gillis de Wilde onder de leenmannen van Gerard van Ressegem, heer van Massemen²⁰.
- 15) 1331 en 1351: 'sWilden Steghe was de naam van een (nu verdwenen) steegje in de Gentse Sint-Pietersnieuwstraat²¹. De benaming „Wildersteghe” duikt nog op in 1516.
- 16) 1336: Willemme den Wilden kreeg een lening van 14 schellingen en 8 penningen²².
- 17) 1342: Van Symoene den Wilde ontving Gent in dat jaar 21 schellingen aan erfrenten²³.
- 18) 1342: In Gent leefde een wever Arnout de Wilde²⁴, die in dat jaar (wellicht tijdelijk) schepen van Gent is geweest.
- 19) 1348: Jan de(n) Wilde kreeg in Gent een lening²⁵.
- 20) 28 juni 1349: In een document van die dag wordt Boudin de Wilde genoemd in zijn hoedanigheid van schepen van het Axelerambacht²⁶.

Al deze vermeldingen zijn opgenomen in gepubliceerde bronnen. Een omstandiger onderzoek „ad fontes” zou ongetwijfeld nog meer bewijsmateriaal opleveren. Ook in latere periodes neemt het aantal getuigenissen sterk toe, met verwijzingen naar mensen uit alle lagen van de bevolking, inclusief de adel. Heel veel vertellen deze terloopse vermeldingen natuurlijk niet.

Geen woord over afkomst of leeftijd. De meeste voorbeelden spreken over mannen. Familiebanden komen alleen terloops ter sprake (nrs. 2b, 4a en b, 10). Toch springen hier en daar enkele details in het oog.

Enkelen behoorden blijkbaar tot de toplaag van de maatschappij: misschien wel leden van het stedelijk patriciaat en/of grootgrondbezitters. Toen de graven van Vlaanderen en Holland zich inspannen om een godsvrede tot stand te brengen tussen enkele van hun onderdanen, dan zal dat alleszins niet voor gewone volksmensen geweest zijn (nr. 2a en b). Walter de Wilde (nr. 7a en b) is gedurende enkele maanden of jaren de baljuw van Gent geweest, en als dusdanig de rechterhand van de graaf van Vlaanderen. Hijzelf (of een naamgenoot) is ook schepen geweest van de kasselrij van Brugge (nr. 7c). Vele decennia later bekleedde Boudin de Wilde deze functie in het Axeler-ambacht (nr. 20).

De baljuwsrekeningen van Gent geven aanvullende informatie over andere klassen zoals arbeiders (nr. 12), een houtbreker (nr. 16) en een wever (nr. 18). Veelbetekenend is wel dat reeds in het tweede kwart van de 14de eeuw een straatje in het gebied van de Gentse Sint-Pietersabdij verwijst naar de naam De

Wilde (nr. 15). Deze is echter zeker niet alleen verbonden met de stad Gent: ook in Brugge is de naam in het begin van de 14de eeuw naspeurbaar bij de ambachten. Er zijn ook verwijzingen naar Desteldonk (nr. 5), de plaats Wilde te Landegem (nog steeds in gebruik!), Oostakker (nr. 6). Temse (nr. 8), Burcht (nr. 10) en Schoten (nr. 13). Dikwijls betreft het plaatsen ten oosten van Gent en ten noorden van de Schelde. Moet men in dat gebied de oorsprong van de naam zoeken? In elk geval heeft hij er door de eeuwen heen (en ook nu nog) een ruime verspreiding gekend (zie 1.4).

1.3. Betekenis(sen)

Het ligt voor de hand om de betekenis van deze familienaam te verklaren als een synoniem van „onbeheerst, onstuimig, woest, ruw, onbeschaafd, geweldig, teugelloos, rondzwervend” en dergelijke meer. ongetwijfeld hebben bepaalde individuen in de loop van de geschiedenis door hun karakter of hun sociale houding een dergelijke typering ten volle verdiend.

Maar er is meer. De omschrijving „wild” is ook van toepassing op de natuur; inz. een bepaalde natuurtoestand. In oude teksten zijn benamingen als de *wilderness*, *het wilde land* of *den wilden acker* legio. Zoals hierboven (1.2 nr. 5) reeds aangestipt werd, kan een bepaalde plaats (of stroom) deze naam als toponiem krijgen, en vandaar ook de persoon die er woont of er vandaan komt. Wanneer de familienaam De Wilde verlatijnst werd, dan zocht men eerder in deze richting. Men gebruikte hiervoor alleen het adjectief *silvestris* (nevenvorm: *silvagus*) terwijl het Latijn voor de vertaling ook de beschikking heeft over de adjectieven *ferus* of *ferox*. Het eerste is verwant met het substantief *fera* dat *wild dier* betekent, het tweede verwijst eerder naar onstuimigheid (b.v. van een adolescent). In hun Latijnse notities gebruikten de middeleeuwse schrijvers geen van beide.

Zowel het Latijnse *silvestris* als *silvagus* (vanwaar het Franse; le sauvage/ sauvaige) zijn stam- en betekenisverwant met het Latijnse substantief *silva* dat o.m. *bos*, *woud* betekent. Silvestris kan derhalve betekene: 1) bosachtig; 2) van het bos/woud; 3) in het wild groeiend, wild; 4) landelijk.

Nu stelt M. Gysseling voor het Nederlandse woord dat: „Het woord *wild* zou inderdaad kunnen samenhangen met het Oudnederlands *wald*, nu *woud*. ”²⁷

Ook in het Nederlands heeft er dus een duidelijke verwantschap bestaan.

De keuze van het Latijnse *silvestris* verraadt ook eerder een voorkeur voor een connotatie met alles wat in de natuur (het bos óf het land) leeft. Vandaar dat de naam De Wilde ook kan verwijzen naar iemand die in een bebost of bosrijk, niet tot landbouw omgevormd gebied leeft. Aangezien Vlaanderen eeuwen geleden

veel meer bossen telde dan nu, is deze verklaring niet uit de lucht gegrepen.

1.4 Verspreiding in Oost-Vlaanderen

Hoewel men de familienaam in deze tijd bijna overal in oost-Vlaanderen aantreft, is hij toch het sterkst aanwezig in de gemeenten tussen de steden Gent, Lokeren en Dendermonde. Het aantal bedraagt er momenteel verschillende tientallen per gemeente. Deze dichte verspreiding is niet toevallig. De naam heeft immers in dat gebied een lange traditie. J.J. De Wilde stelt dat in de Middeleeuwen een Gents geslacht met deze naam verschillende goederen bezat te Laarne, Kalken en Oombergen²⁸.

Dit gegeven wordt bevestigd in de vroege 16de eeuw door het Rente- en Cijnsboek van de Heerlijkheid van Laarne²⁹. Dit lijvige register werd begonnen in 1506 en bevat niet alleen voor Laarne maar ook voor Kalken en Wetteren onschatbare gegevens o.m. voor de naamkunde en de plaatsnaamkunde. Wij beperken ons hier tot de familienaam in kwestie en constateren dat ongeveer 15 mensen met deze naam vermeld werden. Hier en daar vindt men bovendien nog de naam van de vader, dus van mensen die zeker reeds in de tweede helft van de 15de eeuw in dat gebied woonden; b.v.:

- Jan de wilde fs Jacops (fs = filius = zoon van)
- Jacob de wilde fs Symoens
- Jan de wilde fs lauwereyns
- Jacob de wilde fs Ghyselbrecht³⁰.

Twee generaties later verschaffen de penningkohieren, opgesteld in de jaren 1570, ons een aanvulling en bevestiging van de gegevens uit het Renteboek; en, dit niet alleen voor de reeds genoemde gemeenten, maar ook voor de omliggende parochies. Wetteren (met Ertbuer) telt het hoogste aantal gezinshoofden luisterend naar de naam De Wilde: 9 (4 op Ertbuer). Ook in Kalken zijn ze talrijk: 8. Dan volgen Laarne (6), Heusden (4), Destelbergen (3) en Overmere (2). Meer oostelijk komt de naam minder voor: alleen Zele (6) en Hamme (2) in het land van Dendermonde. In Lokeren één eigenaar (op Hillare). In meer noordelijk gelegen parochies als Lochristi, Zeveneken en Wachtebeke zoekt men tevergeefs naar mensen met deze naam in die periode³¹.

Het is in de tweede helft van de 16de eeuw en in het gebied onmiddellijk ten oosten van Gent dat, door de nevelen van het verleden heen, de eerste persoon van de hierna volgende stamouderreeks waarneembaar wordt.

TWEEDE DEEL: DE WILDE - EEN FAMILIEKRONIEK

De stamouderreeks

Stam-overgrootouders:

Gheleyn De Wilde
(ca 1555-1633)

X Catharina Braeckmans
(? - 1630)

Stam-grootouders:

Franchoy De Wilde
(ca 1578-1648)

XX Maeyken Ryckaert
(? - na 1668)

Stam-ouders:

Mattheus De Wilde
(1635-1696)

X Maria D'haese
(1639-1669)

Oud-betovergrootouders:

Jan De Wilde
(1662-1733)

X Anna Van Brussel
(1672-1749)

Oud-overgrootouders:

Francies De Wilde
(1708-1780)

X Theresia Clink(er)spoor
(ca 1709-1783)

Oud-grootouders:

Jacobus De Wilde
(1747-1798)

X Barbara De Bruycker
(1746-1816)

Oud-ouders:

Lieven De Wilde
(1777-1845)

X Judoca Braeckman
(1778-1851)

Betovergrootouders:

Bernard De Wilde
(1820-1909)

X Paulina Bracke
(1820-1889)

Overgrootouders:

Emiel De Wilde
(1863-1950)

X Cordule Van Peteghem
(1867-1911)

Grootouders:

Bernard Jozef Remi De Wilde
(1895-1974)

X Julia De Weerd
(1896-1971)

Ouders:

Lucien Frederik Gustaaf De Wilde
(1937-

X Liliane P.R.M. Craeynest
(1939-

()

Johan Remi Julien De Wilde
(1962-

X Kristel M.A. Vande Walle
(1961-

§ 1. GHELEYN DE WILDE

(° omstreeks 1555 - † 23 juli 1633)

Toen Gheleyn (Latijn: Gislenus)¹ De Wilde omstreeks het midden van de 16de eeuw geboren werd, behoorde Vlaanderen tot de meest welvarende gebieden van Europa. Het telde verschillende belangrijke en dichtbevolkte steden. De alfabetisatie bereikte velen; ook de talrijke landbouwers en wevers. Onze voorouders feestten graag en overvloedig. Maar de vrede en vreugde die de schilder Pieter Breughel als ooggetuige op zijn doeken vastlegde, zouden niet blijven duren. Want in de eerste plaats wogen de belastingen van de Spaanse soevereinen Karel V en Philips II zwaar door. Op sommige plaatsen begon de werkloosheid de kop op te steken. Wat bovendien de geest van velen in elke laag van de bevolking bezig hield, was de toenemende invloed van het protestantisme. Waar sommigen in onze streken nog toegeeflijk stonden tegenover het nieuwe gedachtengoed, daar was Philips II ongenadig. De repressie van overheidswege was genadeloos. Dit verschil in religieuze opvattingen was niet de enige, maar wel een van de belangrijkste oorzaken van de opstand, die uitbrak in het derde kwart van de 16de eeuw². Na de Beeldenstorm in 1566 werden onze streken gedurende tientallen jaren in een diepe ellende gestort. De Tachtigjarige Oorlog (tot 1648) bracht over de "Zeventien Provinciën" een helereeks rampen van verschillende aard. De jaren 1570 waren een periode van toenemende fiscale druk en van de eerste grote militaire confrontaties. Gent (om in onze provincie te blijven) viel in handen van de opstandige Willem van Oranje, maar werd heroverd door de Spaanse hertog Alva. Vijf jaar later richtte Gent een Calvinistische republiek op, die zeven jaar stand zou houden: Gentse milities overvielen toen meer dan eens de omliggende dorpskernen. Daarnaast maakten Spaanse muiters, zwervende rovers en gedeserteerde huurlingen de wegen onveilig. Op de wegen naar de steden en markten beroofden zij boeren en werden reiswagens geplunderd.

In de jaren 1580 namen de vernielingen toe, toen de nieuwe landvoogd Parma onze streken gewapenderhand terug onder het Spaanse juk dwong. Tijdens de veldtochten leefden duizenden soldaten van het land.

Mislukte oogsten leidden in 1586 tot een zware graancrisis en hongersnood. Reeds in 1571 en het najaar van 1581 hadden epidemieën een hoge tol aan mensenlevens geëist.

Na de overgave van Gent in 1584 teisterde een nieuwe vorm van geweld de Vlaamse dorpen: Hollandse vrijbuiters begonnen strooptochten te houden

vanuit hun basissen in Holland en Zeeland. Vooral na de instorting van het centraal gezag in de Zuidelijke Nederlanden op het einde van de jaren '80 hadden zij bijna vrij spel. Zij probeerden de gemeenten aan hen schatplichtig te maken of overvielen dorpen en plunderden ze leeg. Zo waren Oostakker en Destelbergen hun doelwit op 17 april 1595³.

Pas omstreeks 1600 slaagde de Spaanse overheid er in om de toestand in Vlaanderen terug onder controle te krijgen. Maar de ontredde was verschrikkelijk. Vele dieren en mensen waren omgekomen. Tienduizenden anderen waren weggevlucht om nooit meer terug te keren; dikwijls naar het noorden, op zoek naar godsdienstvrijheid, vrede en bestaanszekerheid⁴. Voor hen die bleven (in sommige gemeenten rond Gent was dat nog 1/10de van de oorspronkelijke bevolking) was er enkel armoede. Alom zag men platgebrande hoeven. De oogsten waren verwoest; de velden lagen braak en overwoekerd door onkruid. Het tekort aan arbeidskrachten en de graanschaarste dreven de voedselprijzen de hoogte in. Wolven zwierven over het land. Om een titel uit Breughels werk te gebruiken: het was werkelijk een triomf van de dood.

In dergelijke dramatische omstandigheden probeerde de generatie van Gheleyn De Wilde te overleven en zich een menswaardig bestaan op te bouwen. Dat er uit de beschreven periode weinig getuigenissen tot ons zijn gekomen, zal niemand verbazen.

Op een niet nader te bepalen tijdstip in deze crisisperiode heeft Gheleyn zich met zijn echtgenote op Beervelde gevestigd. Wie zijn ouders waren of waar zijn geboortehuis stond, is niet meer te achterhalen. Dat zijn afkomst evenwel te situeren valt in het gebied onmiddellijk ten oosten van Gent, is, gezien de bevindingen in het eerste deel, meer dan waarschijnlijk.⁵

Gheleyns naam komt in de penningkohieren nog niet voor; noch als pachter, noch als eigenaar. Wellicht had hij, op het ogenblik dat de lijsten in kwestie werden opgesteld, nog niet de vereiste leeftijd bereikt. Voor volwassenen lag die volgens de toenmalige normen op 25 jaar, en in de praktijk gebeurde het zeer dikwijls dat sommige telgen thuis bleven tot hun dertigste (zeker in crisisperiodes). Rond de eeuwwisseling woonde Gheleyns gezin op het grondgebied van Beervelde. Het toenmalige gehucht Beervelde behoorde met Destelbergen op administratief vlak tot de Kasselrij van Oudburg. De Gentse Sint-Pietersabdij bezat in dit gebied vele gronden en rechten. Beervelde beschikte toen niet over een eigen kerk, maar had wel een kapel die gewijd was aan de heilige Daniël. Die kapel was nauw verbonden met de kerk van Destelbergen. Zo moesten inwoners van Beervelde, die hun kind wilden laten dopen, zich naar de kerk van

Destelbergen begeven.

De parochieregisters van Destelbergen (bewaard sinds 1598) leren ons dat Gheleyn na 1598 nog 3 kinderen liet dopen⁶. Het betreft zijn jongste kinderen. De uitzonderlijk in het Nederlands opgestelde aantekeningen vermelden de naam van de vader, de dopelingen en de peter en de meter; maar niet die van de moeder: een bewijs van de zwakke positie van de vrouw in de maatschappij van die tijd. Deze kinderen waren: Gelynken (7 mei 1600), Vynken (8 december 1602) en Adriaenken (5 april 1605). De peter van Gelynken was Maximiliaan Van Hove, pastoor. Dit is een eerste getuigenis van het feit dat Gheleyn op goede voet stond met de vooraanstaanden in zijn parochie. Ene Adrianus De Wilde werd peter van de gelijknamige zoon van Gheleyn: betreft het hier een broer van de vader? Gelukkig is de naam van de "uxor Gisleni De Wilde" in andere documenten (de huwelijksregisters van Destelbergen) bewaard gebleven. Zij heette Catharina Braeckmans en samen met Gheleyn had zij een talrijk kroost. Het echtpaar had zeker 3 zonen die de volwassenheid bereikten en trouwden: Franchoys⁷, Jan (beiden tesamen genoemd in 1622) en Gheleyn (Jr.). Franchoys vestigde zich in het begin van de 17de eeuw te Laarne en trouwde met Elisabeth De Hase. Gheleyn jr. huwde in 1619 Joanna De Hase (zuster van Elisabeth ?) en bleef te Destelbergen wonen, net zoals Jan die zijn leven deelde met Elisabet Audenaert. Elk van deze echtparen mocht zich verheugen in de geboorte van verschillende kinderen. Catharina Braeckmans was getuige bij het huwelijk van haar dochters Joanna (met L. Calle in 1621), Anna (met L. Van De Kerckhove in 1626) en Catharina (met P. Demaerschalc in 1627). Livina (geboren als Vynken in 1602) huwde in 1624 met M. Vervae. Aan deze reeks dochters mogen ook nog Beatrix De Wilde (X Joannes De Pauw in 1624) en haar zuster Amelbergha worden toegevoegd. Enkele van deze kinderen (Gheleyn jr. en Livina) zijn dus vrij jong (d.w.z. voor hun vijfentwintigste) getrouwd. Gheleyn De Wilde "daude" wordt in het begin van de 17de eeuw als een van de eerste inwoners opgetekend in enkele lijsten van Destelbergense parochianen die aan soldaten logement moesten verschaffen⁸:

- op 19 juni 1604: 2 of 3 soldaten
- 2 oktober 1604: 4 soldaten
- 8 oktober 1605: maar liefst 5 vendels voetvolk werden verdeeld over verschillende huizen; Gheleyn kreeg toen 32 logés toebedeeld, hij moet dus over vrij veel ruimte beschikt hebben.
- 17 december 1606: 5 soldaten (met paarden).

Enkele terloopse en onvolledige aantekeningen, die niet altijd dateerbaar zijn,

vertellen ons nog iets over zijn bezittingen: tot zijn erfdeel had, vóór 1607, alleszins een stuk meers van 89 roeden behoord⁹. Men noemt hem (of is het zijn zoon?) als pachter van 250 roeden meers "inde crommeersch" (in het bezit van Christiaen De Meulenaere). Gheleyn was eigenaar van "een bundere landts liggende up tboschlandt"¹⁰. De vermeldingen van meersen wijzen erop dat hij vee heeft gehad. Zo is het zeker dat hij schapen heeft gekweekt. In 1651 immers verklaarde een voormalige werknemer van Gheleyn De Wilde, Gheleyn Scheere genaamd (48 jaar oud) dat hij (in zijn jeugd) de schapen had gehoed van "eenen Ghelain de Wilde, wel den tydt van zes jaeren"¹¹. Ene Joris Aerts heeft eveneens als schaapsherder voor Gheleyn gewerkt (zie verder).

In 1608 kocht Gheleyn een kleine hofstede in Laarne van Jan Baert, een welstellende boer en grootgrondbezitter. Gheleyn heeft er zelf nooit gewoond, maar liet zijn zoon Franchoys erin trekken. Het erf met toebehoren heeft hem iets meer dan 50 pond gekost¹². Gheleyn beschikte dus alleszins over een klein vermogen. Hij kan dit verworven hebben door de verkoop van landbouwoverschotten, misschien ook door schaaпsteelt en wolproductie. Maar hij had ook andere werkterreinen.

In 1599 begaf hij zich naar Columbanus Vrancx, de abt van de Sint-Pietersabdij, toen nog "neffens Ghendt" gesitueerd. Hij vroeg en verkreeg de toestemming om in het kwartier van Beervelde de "pietantie tiende" op te halen; een lokale belasting ten voordele van de abdij. Eveneens in 1599 was hij verantwoordelijk voor het ophalen van de bijdrage voor het onderhoud van soldaten, ingekwartierd in Destelbergen: in het Ferieboek treedt hij op als eiser tegen Joos De Muelenaere¹³. Een bondige nota van 25 juli 1605 getuigt dat hij bij de burgemeester van Destelbergen was voor het opstellen van een "coyhier van et caesghelt", een andere kleine belasting¹⁴. Het ogenblik was in elk geval goed gekozen: de vijandelijkheden tussen Spanje en Holland namen in deze periode af, en in 1609 ondertekenden de oorlogvoerende partijen een wapenstilstand, waaraan zij zich gedurende 12 jaar ook hebben gehouden.

De termijn van het pachtcontract tussen Gheleyn en de abt bedroeg zes jaar, en ging in op Kerstavond 1600. Jaarlijks moest er 25 pond opgebracht worden. De overeenkomst werd in tweevoud opgesteld en door beide partijen ondertekend. Gheleyn De Wilde kon blijkbaar wel lezen, maar niet schrijven: hij ondertekende met een persoonlijk kenteken (zie fig. 1, l.o.)¹⁵.

Na afloop van dit contract werd de overeenkomst nog verschillende malen verlengd:

- 1) De termijn van het tweede pachtcontract tussen Gheleyn en de abt bedroeg opnieuw 6 jaar, met ingang op Kerstavond 1606. Jaarlijks moesten er 26 pond worden opgebracht, evenals zes ponden wijngeld.
- 2) Op 24 mei 1612 voor 3 jaar (blijkbaar de normale termijn); het pachtbedrag werd vastgesteld op 36 pond per jaar. Ingangsdatum: Kerstavond 1612.
- 3) Reeds op 19 december 1614 werd een nieuw contract opgesteld, dat pas een jaar later, op Kerstavond 1615 ingang vond. De termijn bedroeg opnieuw 3 jaar en jaarlijks moesten 44 ponden betaald worden. De stijging lijkt te wijzen op een toename van de belastingplichtigen en hun welvaart in de vredesperiode 1609-1621.
- 4) Op 17 maart 1618 volgde nog een vernieuwing voor 3 jaar, met Kerstavond 1618 als begin. Het bedrag was opnieuw verhoogd; ditmaal tot 50 ponden per jaar.

Dit contract liep dus af in 1621. Ook het Twaalfjarig Bestand liep naar zijn einde toe. De vijandelijkheden herbegonnen in 1621 en voor onze streken braken opnieuw zeer slechte tijden aan (tot 1648). Wie na 1621 de "pietantie tiende" ophaalde in Beervelde is niet bekend; 3 jaar later was dit opnieuw de taak van François Baert. Een laatste document, ondertekend door Gheleyn De Wilde, dateert van 28 oktober 1630. Het is een officiële verklaring n.a.v. een proces waarvoor zijn getuigenis als voormalig tiendenpachter onontbeerlijk was, maar de tekst vertelt ons weinig over zijn leven¹⁶. Alleen zijn kenteken, neergepend met onregelmatige halen, verraaft een bevende hand. Hij was toen (vermoedelijk) ongeveer 75 jaar oud. In dat jaar verloor hij zijn echtgenote. Zij overleed op 24 juni. Gheleyn zelf stierf 3 jaar later op 23 juli 1633.

De aanhef van het document in kwestie: "Ick, Ghilain De Wilde wonende te Beervelde verclaere" enz... spreekt voor zich. Waar hij precies gewoond heeft is niet zo duidelijk. Een verklaring van Joris Aerts, daterend van 16 februari 1622, bevat een kleine aanwijzing¹⁷. J. Aerts getuigt immers dat hij "geschut (heeft) de schaepen van Geleyn de Wylde up de ... Bervelde heye". Zijn zoon Franchoys woonde op dat ogenblik in zijn onmiddellijke nabijheid op het grondgebied van de parochie Laarne, dat onder de jurisdictie van het Land van Dendermonde viel.

§ 2. FRANCHOYS DE WILDE

(° omstreeks 1578 - † september(?) 1648)

Franchoyo (Latijn: Franciscus) De Wilde werd geboren omstreeks 1578. Zijn leven werd net zoals dat van zijn vader voor een groot deel overschaduwd door de vreselijke tijden waarin hij leefde: de 'Tachtigjarige Oorlog' werd pas beëindigd in 1648, tegelijk het jaar van Franchoyo's dood. Gedurende zijn leven heeft hij verschillende moeilijkheden en tegenslagen gekend; sommige daarvan waren te wijten aan de oorlog, andere dan weer niet.

In de documenten uit die tijd noemt men hem meestal "Franchoyo De Wilde, zoon van Gheleyn". De toevoeging was zeker niet overbodig, want ze onderscheidde hem van enkele tijd- en streekgenoten met dezelfde naam. In Laarne leefde toen immers nog een François De Wilde (° 1598), die de zoon was van Lieven. In het naburige Heusden woonden François De Wilde de oude en zijn gelijknamige zoon, die ook beiden in Laarne (als afdrijvers of afzetenen) gronden uitbaatten. Franchoyo De Wilde (zoon van Gheleyn) gaf zelf zijn doopnaam door aan een van zijn zonen!

Zijn jeugd heeft hij doorgebracht op het grondgebied van Destelbergen en Beervelde. In 1608 kocht zijn vader voor hem (hij was ongeveer 30 jaar oud) "een behuysde hofstedeken ghelegghen te Laerne in de Kegelstraete". De koop werd gesloten voor "sessendertich pondt grootte ende tcattheyl is ghepresen veerthien pondt thien schellinghen grootten"¹⁸. De Kegelstraat had in de 17de eeuw ook 2 andere namen: de "Mussche-straete ofte Revierstraete" bestaat nog steeds onder de laatste benaming (tegelijk N 449). De hofstede lag vlakbij de heide van Beervelde aan de westelijke kant van de straat. De oppervlakte ervan bedroeg 388 roeden. Dit bezit werd nog in hetzelfde jaar uitgebreid met 2 stukken grond (297 en 168 roeden), die aan dezelfde kant van de Rivierstraat lagen. Een nieuwe aanwinst van 183 roeden in 1610 bracht het onroerend goed van Franchoyo in zijn straat op 1036 roeden (= 1 ha 53 a 85 ca)¹⁹. Later, in 1614, volgden 2 aankopen waarvan de oppervlakte niet bekend is. Drie jaar nadien verkocht hij enkele percelen. Uit het decennium daarna zijn geen gegevens bewaard²⁰.

Op het erf in de Rivierstraat woonde Franchoyo samen met Elisabet De Hase. Zij noemden hun eerste kind Daniël (° 11 april 1609). De meter Elisabet De Wilde is ongetwijfeld een zuster van Franchoyo. Het kind is op jeugdige leeftijd gestorven. Om onbekende redenen verloofden Elisabet en Franchoyo zich pas op 28 oktober 1612. Hun huwelijk werd ingezegend op 25 november 1612 in

de kerk van Destelbergen. Maar omdat zij in de parochie Laarne woonden, werd de geboorte van hun kinderen aldaar in de doopregisters ingeschreven: Franciscus (15 september 1613), Gislenus (28 februari 1616 - waarvoor Gislenus De Wilde peter was)²¹ en tenslotte een dochter Jacoba (25 mei 1620).

Elisabet De Hase overleed op 25 augustus 1622. Op dat ogenblik waren nog 3 van hun kinderen in leven: "Fransken, Jaquemin ende Lyntken" (hier lezen we de Nederlandse versie van de doopnamen), resp. 9, 2 en 5 jaar oud. Als voogd voor de weeskinderen werd o.a. Jan De Wilde, zoon van Gheleyn, aangezocht. Deze plaatste zijn handtekening op het document dat de familieleden zelf als Staat van Goed opstelden²². Franchoy's kon echter niet schrijven en plaatste dus zijn "merck" (kenteken)²³. In dit document noteerde men ook dat het gezin één paard en koeien bezat. Op het veld stonden koren en tarwe, waarvan er ook voorraden in de schuur lagen. Als erfgoed voor de kinderen kwamen 2 gemeten land te Destelbergen in aanmerking: een weide en een akker.

Als weduwnaar bleef Franchoy's nog enkele jaren in de Rivierstraat wonen. In 1630 verkocht hij zijn erf en de hem resterende percelen²⁴ en verhuisde in westelijke richting naar het kruispunt van het "Magherhet", dat destijds deel uitmaakte van de parochie Laarne. Enkele maanden later kwam er ook in de familiale situatie een grondige verandering. In december 1632 verloofde hij zich officieel met Maria (Maeyken) Ryckaert; zij huwden te Lochristi op 8 januari 1633. Zij was de weduwe van Lieven De Vriendt en had zelf reeds enkele kinderen. Het toch al grote nieuwe gezin groeide nog aan door de geboorte van MATTHEUS (° 24 september 1635)²⁵, Petrus (° 15 november 1637), Maria (° 29 november 1639), Judoca (° 24 juni 1641 en zeer jong gestorven) en tenslotte Anna (° 28 januari 1643)²⁶. Deze familie woonde op de hoek van de "Magherhetstraete" (nu Klein Gent) en het "Vossestraetken". De andere wegen, die op het kruispunt uitkomen zijn de "Seversstraete" (nu: Zevestraat) en de Breestraat²⁷. Een korte uitweiding over het geografisch kader is hier wel op zijn plaats. Immers, na Franchoy's hebben nog verschillende generaties van zijn nageslacht in de onmiddellijke buurt van dit kruispunt gewoond en gewerkt. Zij woonden op een afstand van ongeveer 10 km van de Gentse Dampoort en op 1 km ten noorden van de Dendermondse steenweg (of: Heirweg). In vreedstijd was dit ongetwijfeld een pluspunt: mits een kleine verplaatsing konden zij vlot hun landbouwoverschotten verkopen in de naburige gemeenten of op een van de markten in Gent.

Toch is de nabijheid van de grote weg of stad niet altijd een voordeel geweest. Want in oorlogstijd trokken vele legers langs de belangrijke wegen en Gent was

een stad die elke bevelhebber wou veroveren of behouden. Bij de gevechten om Gent (en in de 17de en 18de eeuw is dit meer dan eens gebeurd), deelden de dichtsbijzijnde gemeenten in de schade. Uit vele documenten blijkt hoe de boeren door de eeuwen heen telkens weer werden getroffen door de oorlog. In de tweede fase van de Tachtigjarige Oorlog (1621-1648) vielen Hollandse troepen nu en dan de Zuidelijke Nederlanden binnen, terwijl de Spaanse bezetter die probeerde te verdedigen en behouden. De Vlaamse boerenbevolking was echter voor geen van beide partijen veilig. Overal waren plunderingen, brandstichting en andere misdaden weer schering en inslag. Vandaar dat men in de parochies overging tot het vormen van een burgerwacht. Zo ontstonden in Laarne verschillende secties o.l.v. een korporaal (voor elke wijk één). Een dergelijke groep bestond uit 10 à 12 bewapende mannen. Vanaf 1635 zijn verschillende namenlijsten van deze wacht te Laarne bewaard gebleven. Franchoys De Wilde vinden we erin terug van 1635 tot 1637. Hij heeft de leiding over zijn wijkgenoten en bezit een roer, d.i. een vrij langwerpige vuurwapen dat kon afgevuurd worden zonder een steunvork te gebruiken. Enkele anderen waren bewapend met een "pycke" (piek)²⁸. Franchoys wordt, na 1637, niet meer vermeld op de wachtrol. De lijst van 1640 maakt ons duidelijk waarom. Op dat ogenblik deelde men hem in bij de "hauderlynghen": zijn leeftijd (60+) verleende hem vrijstelling voor het lopen van wachtrondes. Meteen had hij ook geen verplichtingen meer voor andere verdedigingsopdrachten: zo had hij in 1635 deel uitgemaakt van een ploeg van "aangeduide vrijwilligers" die in Dendermonde de stadsvesten mochten helpen versterken. Vele jaren later, in 1649, werd zijn zoon "Matthys" De Wilde (toen 14 jaar oud en met het geweer van zijn vader) wel aangeduid voor de burgerwacht. Franchoys was reeds meer dan 50 jaar oud toen hij zich vestigde in het Mageret. Enkele verspreide aantekeningen vertellen ons iets over zijn bezigheden in die tijd:

- 1) Na het overlijden van een alleenstaande ging men soms over tot een openbare verkoop. Op de veiling na het overlijden van Margriete De Maerschallck (1638) kocht Franchoys zich een beetje huisraad. Hij was er vergezeld van Eloy Rottiers (een buurman) en Mattheus Van Loo (de peter van Franchoys' zoon Mattheus). Hoe belangrijk die veilingen wel waren mag blijken uit het volgende voorbeeld: Jacques De Wilde, zoon van Joris, was in 1639 op 2 verkopen aanwezig waar hij heel wat gebruiksvoorwerpen aankocht. En niet zonder reden, want in dat jaar huwde hij met Catharina Backers²⁹.

- 2) Franchoy's De Wilde is blijkbaar geen man geweest die met zich liet sollen. In het Laamse Ferieboek (1537-1650) komt zijn naam in de periode 1637-1647 maar liefst 9 maal voor ... telkens als eisende partij³⁰. Eenmaal was er een aanklacht tegen hem: volgens Gillis Schepens uit Heusden was er iets mis met de "coop en leverynghe van een tonne biere" (18 maart 1643)³¹. De gegevens van de procedurerol zijn meestal te bondig om te kunnen uitmaken waarvoor een aanklacht werd ingediend en wie er in het gelijk werd gesteld. Uitzonderlijk zien we dat Franchoy's in een van deze geschillen optreedt in samenwerking met Jan De Vlieghe; en dit in hun hoedanigheid van voogden over het weeskind Pauwels De Vylder tegen Andries De Maerschallck (1638-1639)³². Soms zijn de "verweerders" wijkgenoten van Franchoy's: bv. Eloy Rottiers (1645) en Lieven De Maerschallck de jonge (1647). Uit zijn laatste levensjaren zijn nog heel wat gegevens bewaard gebleven over zijn werkzaamheden als landbouwer. In de buurt van het Mageret kocht hij zich nog verschillende percelen. Maar: de zand- en heidegronden in deze omgeving munten niet bepaald uit qua vruchtbaarheid! Anno 1647, een jaar voor zijn dood, beschikte hij over de volgende gronden³³:
- 1) een kleine hofstede van 114 roeden, gelegen op de hoek van het kruispunt (zie boven). Aanvankelijk had hij in de hoeves net ten noorden van dit huis gewoond (tot 1635); maar hij verkocht één ervan in 1639 aan Eloy Braeckman.
 - 2) "de bogaert van Hullem": onmiddellijk ten westen van nr. 1 en dus ook gelegen aan de Vossestraat. Grootte: 260 roeden. Aangekocht in 1635.
 - 3) "de reubens acker"; ten noorden van nr. 1 en ook gelegen aan de Mageretstraat. Grootte: 729 roeden. Een aankoop uit 1637.
 - 4) de westelijke helft van de "acker van Keghel" (in Raveschoot?) Halve grootte: 210 roeden.
 - 5) de west- en oostakker van Adriaen Dauwe, een aankoop uit 1646, met een oppervlakte van 738 roeden.
 - 6) een grote weide ten oosten van de Breestraat mat 550 roeden .
 - 7) nog een grote weide, waarschijnlijk ten oosten van de voorgaande. Aangekocht in 1647 en 420 roeden metend.
 - 8) de helft van "Calle Braeckmans herve van Eloy Ackerman". Werd ook aangekocht in 1647, en de (halve) grootte bedroeg 314 roeden.
- De totale oppervlakte van deze gronden, waarvoor hij 9 ponden, 1 schelling en 9 groten belasting betaalde, bedraagt 3335 roeden (= 4 ha 95 a 25 ca). In 1647 gebruikte hij daarvan 1875 roeden voor de teelt van gewassen³⁴. Dat waren:

boekweit (dat ook op zandige gronden goede opbrengsten geeft en waarvan men pap en koeken maakte), koren (meer precies: rogge), het duurdere tarwe, evenals haver, gerst en vlas.

Ondanks deze niet geringe bezittingen en de niet te onderschatten inspanningen ging het hem toch niet voor de wind. Een wettelijke passering d.d. 17 juni 1648 is in feite een schuldbekentenis vanwege Franchoys en zijn vrouw; het gaat om een bedrag van iets meer dan 37 ponden - een grote som voor een eenvoudige "lantsman"³⁵. De achterstallige gelden waren voor meer dan de helft (23 ponden) bestemd voor de kinderen uit de voorgaande huwelijken van beide echtgenoten; de rest was men verschuldigd aan verschillende belastingontvangers. Zo kritiek was de financiële situatie, dat het echtpaar zich verplicht zag om have en goed ter hand te stellen van de schuldeisers: bed, stoelen, banken, tafels, alle vruchten op het veld en nog 2 oude koeien "deene grys ende dandere root van haere", evenals een "rendeken rootblauwe van haere".

Enkele maanden later, vermoedelijk in september, is Franchoys De Wilde overleden. Hij was ongeveer 70 jaar oud.

Zijn weduwe heeft nog in hetzelfde jaar het huis en alle percelen verkocht, waarna zij genoodzaakt was om een deel van een huis te huren voor zichzelf en de overblijvende wezen. Vermoedelijk trokken zij in ten huize van de weduwe van Eloy Ackerman in de Breestraat. Vele jaren later zou dit huis door de inmiddels volwassen geworden Mattheus De Wilde worden aangekocht.

Gedurende de periode 1648-1660 is het zeer stil rond de familie. De weduwen waren vrijgesteld van het verschaffen van logement aan vreemde soldaten: een schrale troost in donkere tijden. Slechts eenmaal heeft Maeyken Ryckaert een kleine hoeveelheid graan gezaaid: in 1656 bezaaide zij een oppervlakte van 50 roeden met koren³⁶. Pas wanneer Mattheus De Wilde, de oudste zoon uit haar tweede huwelijk, op eigen houtje begon te werken, trad de familie terug uit de anonimiteit.

§ 3. MATTHEUS DE WILDE

(° Laarne, 24 september 1635 - † Laarne, 18 mei 1696)

Wanneer men Mattheus' leven overschouwt, dan bemerkt men dat zijn leven al evenzeer als dat van zijn vader getekend is geweest door vele tegenslagen van uiteenlopende aard. In zijn prilste jeugd was er oorlog. Hij verloor zijn vader op 13-jarige leeftijd. Nog drie andere internationale conflicten heeft hij meege maakt: de Devolutie-oorlog, (1667-1668), de "Guerre de Hollande" (1672-1678, gevolgd door een economische terugval), en tenslotte de Negenjarige Oorlog (1689-1697), waarvan hij het einde niet meer heeft mogen beleven. Ondertussen verloor hij tweemaal een echtgenote en overleefde hij drie van zijn kinderen. Bovendien was hij betrokken bij een juridisch geschil tussen twee hoge heren dat bijna twintig jaar aansleepde. Ondanks alle tegenslagen heeft hij een ongelooflijke hardnekkigheid en weerbaarheid getoond; en zo wist hij een bescheiden begin om te buigen tot een toenemende welstand in zijn oude dag.

3.1. Het proces (1661-1679)

Mattheus was nog niet zo lang meerderjarig (volgens de destijds geldende normen) toen hij op 9 februari 1661 een hofstede kocht van de erfgenamen van Eloy Ackerman. De aankoopsom bedroeg "46 pond, 10 schellingen groten eens ende 20 schellingen gr. te betalen ten daghe van onterfvenisse"³⁷ Men noemde het perceel soms het "houckackerken" en hij zou er wonen tot zijn dood.

Het was gelegen in de heerlijkheid "den Nieuwengaver (alias van Belle)" die zich, ten noorden van de Heirweg, uitstreckte over het grondgebied van het toenmalige Laarne, en aansloot bij Kalken. De heer van Kalken en zijn gerechtsdienaren hadden er bepaalde heerlijke rechten . Daarom was het dat Nicolaas Van Hecke, baljuw van Kalken en het gebied van de Nieuwengaver, zich in het genoemde jaar 1661 naar Mattheus De Wilde begaf met het verzoek om de tiende penning op de aankoopsom voor zijn huis te betalen. Mattheus weigerde. Tegenover de wet van Kalken verklaarde hij dat zijn nieuwe aanwinst niet tot de Nieuwengaver behoorde en dat hij dus geen belasting moest betalen aan de baljuw die in dat gebied bevoegdheid had³⁸. Deze jarenlang volgehouden weigering was niet zomaar het verzet van een onwetende of onbemiddelde boer. In werkelijkheid maakten Mattheus' houding en de weloverwogen argumentatie deel uit van een vooropgezet plan, dat uitgedacht was door de nieuwe (sinds 1656) heer van Laarne, Gerard van Vilsteren, en diens baljuw Jacques Onghenae. De bedoeling was van bij de aanvang om de rechten van de heer van Kalken over het gebied van de Nieuwengaver in twijfel te

trekken en vervolgens in te palmen ten voordele van de heer van Laarne. Jacques Onghenae gaf Mattheus De Wilde daartoe instructies³⁹.

Het is onmogelijk om hier in detail de talrijke verwickelingen te volgen en weer te geven die in de loop der jaren de volgende partijen tegenover elkaar plaatsten: enerzijds de prins van Massemen, graaf van Izegem, heer van Kalken en Nieuwengaver, geassisteerd door zijn baljuw Nicolaas Van Hecke en anderzijds de Baron van Laarne, zijn baljuw (die overleed nog voor het proces definitief afgesloten werd) en Mattheus De Wilde. In grote lijnen gezien, is het volgende gebeurd. Aanvankelijk probeerde men het geschil voor de vierschaar van Kalken te regelen. Toen men daar niet uit de impasse geraakte, werd het probleem voor de rechtbank van de Raad van Vlaanderen gebracht, die op dat ogenblik zitting hield in het Gentse Gravensteen (1668). In het kader van het onderzoek gaf de bevoegde commissaris Raes Vanden Ghote aan de beëdigde landmeter J.B. De Poorter de opdracht om een schets te maken van het kruispunt waar Mattheus' "Houckackerken" gelegen was (zie fig. 2). Ondertussen veranderde natuurlijk ook de probleemstelling: het onderzoek spitste zich in eerste instantie niet meer toe op de vraag of Mattheus al dan niet de belasting aan de baljuw van Kalken moest betalen, maar wel op de vraag aan wie van beide edellieden het recht toekwam om in het betrokken gebied belastingen te innen. Ook voor de rechtbank van de Raad van Vlaanderen verliep alles niet zo vlot, zeker niet toen tijdens de oorlogsperiode 1672-1678 de gehele kwestie een wijle op de achtergrond geraakte. Pas in 1679 viel het definitieve verdict. De heer van Kalken heeft met overvloedig bewijsmateriaal kunnen aantonen dat hijzelf wel degelijk het recht had om in de Nieuwengaver belastingen te innen: de rechtbank besliste dus onherroepelijk in zijn vóordeel⁴⁰. Zo hoorde ook Mattheus, die ontboden was om het vonnis te horen, dat hij met de heer van Laarne in het ongelijk werd gesteld. Enkele jaren later (1683) kwam de Nieuwengaver na onderlinge schikkingen tussen de heren toch volledig onder het gezag van Gerard van Vilsteren. Welke gevolgen dit alles had voor Mattheus De Wilde (hij had toch de kastanjes uit het vuur gehaald) is onbekend.

3.2. Het familiale leven

Toen Mattheus De Wilde zich in 1661 een eigen hofstede kocht, was dat in de eerste plaats n.a.v. zijn huwelijk met Maria D'haese. Zijn bruid was afkomstig uit Lochristi, alwaar zij op 20 november 1639 was geboren. Mattheus' ouder wordende moeder woonde bij hen in. Zij werd de meter van het eerste zoontje JAN (Latijn: Johannes)⁴¹, die geboren werd op 10 augustus 1662 en nog op dezelfde dag gedoopt. Een tweede zoontje Andreas (° 3 juni 1666) bleef echter

niet lang in leven. In de winter van 1669 overleed ook Maria; zij was nog geen 30 jaar oud. De doodsoorzaak is niet bekend. Misschien is zij, zoals zoveel vrouwen in die tijd, gestorven in het kraambed. Zo was Mattheus al vrij jong weduwnaar. Enkele jaren later, omstreeks 1673, hertrouwde hij met Andriessyne De Verman⁴². Zij schonk hem een dochter Livina op 27 juni 1674. Maar ook dit huwelijk was geen lang geluk beschoren: Andriessyne overleed op 24 september 1676.

Mattheus bleef nu achter met 2 kleine kinderen. Maar ook toen heeft hij niet in zijn lot berust. Op 13 november 1678 hertrouwde hij te Laarne met Jacquemyne Vervaet. De dochter van Lieven Vervaet was 14 jaar jonger (° 21 juni 1649). Verschillende kinderen zagen nog het levenslicht: Livinus (1679), Judoca (1681), Franciscus (1683), Petronella (1686), Maria (1688), Catharina (1690) en Pieter (1693).

Mattheus' schoonzuster Maria Bracke was meter van Maria, zijn broer Pieter peter van de jongste spruit. Door een bizar toeval zijn net die 2 kinderen heel jong gestorven. Maar anderzijds heeft Mattheus nog de geboorte meegemaakt van 2 kleindochters in het huwelijk van zijn oudste zoon Jan. Ten tijde van Mattheus' dood op 18 mei 1696 waren dus nog 7 van zijn kinderen in leven. Zijn zoon Jan was in het ouderlijk huis blijven wonen met zijn echtgenote, hun derde kind was op komst. Na het overlijden van Mattheus bleven in totaal 3 volwassenen en 8 kinderen in een en hetzelfde huis: het moet er heel levendig aan toe gegaan zijn!

3.3. De staten van goed (1669, 1676, 1696)

Drie van deze documenten zijn bewaard gebleven omtrent Mattheus' huwelijken: de eerste uit 1669 (na het overlijden van zijn eerste "huysvrouw") met daarin zijn handtekening⁴³. Een tweede uit 1676 (n.a.v. de dood van zijn tweede echtgenote) en de laatste uit 1696 (afsterven van Mattheus)⁴⁴. Zoals gebruikelijk, werden zij opgesteld door de plaatselijke baljuw en griffier, wanneer na de dood van een of beide ouders minderjarige kinderen achterbleven. Men stelde telkens voogden aan: een langs vaderszijde (de zgn. "voocht paeterneel") en een langs moederszijde ("voocht maeterneel").

Staten van goed zijn heel rijke bronnen omdat zij een inventaris bevatten van alle bezittingen (roerend en onroerend goed) in een bepaalde familie op een gegeven ogenblik. Van al deze bezittingen wordt de afzonderlijke prijs genoteerd, waarvan de som het batig saldo oplevert. Daarvan worden dan de schulden afgetrokken (de zgn. "commeren"), die kunnen bestaan uit achterstal-

lige pacht- en belastinggelden, niet betaalde rekeningen, uitstaande leningen, enz. Aan de hand daarvan bepaalde de plaatselijke overheid dan of een gezin nog solvabel was of niet.

Men noteerde er ook de waarde van het “best hoofd”: volgens een gebruik uit de Middeleeuwen mocht de plaatselijke heer beslag leggen op het meest waardevolle stuk uit de erfenis na een overlijden.

Dankzij deze 3 staten van goed uit het leven van Mattheus is het mogelijk om via 3 momentopnamen een evolutie te zien in de welstand van zijn gezin. De hierna volgende rubrieken kunnen daarvan een samenvattend overzicht bieden.

3.3.1. Overzicht

<u>Overlijden</u>	<u>Dagtekening doc.</u>	<u>Aangestelde voogden (VP en VM)</u>
11 jan. 1669	14 maart 1669	VP = Jacquemyne De Wilde (Mattheus' oudere halfzuster) VP = Pieter D'haese
14 sept. 1676	27 oktober 1676	VP = Gillis Lammens VM= Lieven De Verman
18 mei 1696	4 juli 1696	VP = Pieter De Wilde (broer van M.) en later Jan De Wilde (zoon van Mattheus) VM = Jacquemyne Vervaeet (!)

3.3.2. Financiële situatie, geldmiddelen en juwelen

Toen men in 1669 Mattheus' solvabiliteit berekende, kwam men tot een klein batig saldo: 10 pond, 7 schellingen, 11 groten en 9 denieren; een bedrag dat niet op naam van de vader, maar van het weeskind werd gezet. Het gezin kon dus blijkbaar nog maar net het hoofd boven water houden. Hiervoor zijn er verschillende oorzaken. Ten eerste: Mattheus' start als landbouwer “ex nihilo”. Ten tweede: de verwikkelingen van het proces die wellicht veel tijd en energie gevraagd hebben en ten derde wellicht ook de nasleep van de oorlog van 1667-1668.

In 1676 is de toestand kritiek maar niet dramatisch: een klein tekort van 2 pond, 1 schelling, 10 groten en 6 denieren. Waarna de oppervoogden van Laarne (= ± het gemeentebestuur) de financiële situatie aanvaardden als “betere ghedaen dan ghelaeten”. Hoewel Mattheus op dat ogenblik meer percelen in bezit had dan in 1669 (en die ook verpachtte), lieten ook hier dezelfde externe factoren als in 1669 hun negatieve invloed gelden⁴⁵. Twintig jaar later is de financiële

situatie aanzienlijk verbeterd. Mattheus had in de oorlogsjaren van 1689-1697 wel enkele gronden verkocht⁴⁶, maar bij zijn dood is er toch een batig saldo van iets meer dan 134 pond. In de behandelde staten van goed sprak men voorzichtigheidshalve nooit over contant geld. Slechts één keer noteerde men een gouden ring in een zilveren houder (1676).

3.3.3. Woning en erf

De ligging en het uitzicht van Mattheus' hofstede zijn duidelijk zichtbaar op de kaart uit 1668 (fig. 2). Het geheel was gelegen aan de oostzijde van de Breestraat, dicht bij het kruispunt met de Vossestraat en de Zevestraat. Het driehoekig lapje grond was omgeven door grachten en hagen en mat 135 roeden (iets meer dan 2000 m²). Deze oppervlakte verdubbelde toen Mattheus in 1674 het aanpalend land kocht Antheunis Ackerman. Het huis zelf had naast de keuken en de stallingen een zolder en kelder. Nog niet zichtbaar op de kaart uit 1668, zijn de bomen (fruitbomen ?) en de schuren. In 1676 gebruikten zij immers een "cleene schuere", die op de westzijde van het erf stond. Blijkbaar volstond die nog niet, want in zijn laatste levensjaren richtte Mattheus met de hulp van zijn zoon Jan en enkele anderen een tweede en grotere schuur op ten noorden van zijn huis. Zij bestond geheel of grotendeels uit hout. Aan de straatzijde stonden eiken.

3.3.4. Groot en klein huisraad

Uiterste eenvoud is het kenmerk van het interieur van de hofstede. De twee belangrijkste plaatsen van het huis waren de keuken en het slaapvertrek. Het meubilair van de keuken bestond uit een tafel en stoelen, aangevuld met een "garderoppe" en een "rennebancke" (dit is eerder een bergplaats voor voedsel dan een zitbank)⁴⁷. De vrouw des huizes werkte in de keuken met het spinnewiel. Nog andere voorwerpen vonden er een plaats: de "maertcurf", de manden (b.v. de naaimand en de schoenlapmand), een tang, het hangijzer (in de open haard) met daarbij een brandel (= brandijzer) en verschillende ketels. IJzeren pannen, borden, tenen voorwerpen, aardewerk (waaronder "gheleyert werck"; d.i. faïence) en het wafelijzer maken de rest van de inboedel uit. Terloops noemt men ook een broodblok, een lamp, enkele emmers.

In de bij de keuken aansluitende kelder stond de karnemelkkuip met enkele tonnen.

Zolder en slaapkamer waren één. Daar stond het bed met zijn toebehoren zoals lakens, dekens, oorkussens, een fluwijn. Men plaatste er ook een "coeffeer"

(later 2). De vermelding van de wieg geeft het geheel een huiselijke tint. De oudere kinderen sliepen op dekens.

3.3.5. Levensmiddelen en voorraden

De korenvoorraad en het boekweit werden op de zolder en in de schuur opgeslagen. Ook haver, kaf, stro, vlas (gezwengeld en ongezwengeld) en het zaaigoed vonden in het laatste gebouw een plaats.

In de kelder stonden biertonnen en de melkkuip. Gedurende zijn beginjaren moest Mattheus de boter nog aankopen. Later, met het voller worden van zijn veestallen, kon hij zelf voor boter, melk en vlees zorgen. Dat men ontspanning en een feestje wel wist te waarderen, bewijzen de rekeningen van de tabak, de brandewijn en het nooit ontbrekende wafelijzer.

In 1669, toen hij zich omwille van de rechtsprocedures naar Gent moest begeven, kocht hij er “wynckelwaere” (die hij doorverkocht in Laarne), plus tabak en “ander specerije”. Hij schafte zich toen ook tarwe, erwten, azijn en brandewijn aan.

3.3.6. Landbouwgereedschap

Van een ploeg is nergens sprake. Spade(s) en schop wijzen op het harde werk te velde. Mesthaken, riek en vork ontbreken niet, evenmin als de bijl, de kapmessen en de hamers. Bij de oogst en het dorsen gebruikte men de zeisen en de vlegels. Ook de wan voor het scheiden van kaf en koren wordt eenmaal vermeld. Ter verwerking van het vlas stonden er boothamers en een zwengel klaar. Mattheus bezat ook een “cortewaeghen” en een kar (alleszins in de jaren '90).

3.3.7. Vee

Aanvankelijk bezat Mattheus geen vee, maar in 1676 stond er een kalf op stal en liepen er vier hoenderen op het erf. Twintig jaar later waren er drie koeien en twee “rendekens”, evenals een paard. Dit werd soms verhuurd - tenminste: wanneer het niet door het leger werd opgeëist voor wagen diensten. Elders is een beschrijving van dat paard bewaard⁴⁸. Het was een ruïn, “rootachtich” van kleur en met een stervormige vlek op het voorhoofd en een witte achterpoot. Zeven jaar oud in 1692 werd de waarde ervan op 19 pond geschat. Waarschijnlijk heeft Mattheus nooit schapen of varkens gekweekt.

3.3.8. Kledij

Over kleding wordt weinig geschreven. Men maakte alleen een onderscheid

tussen (boven) klederen, lijnwaad en slaapkledij. Alleen in 1696 noteerde men dat de overledene 8 hemden had (lijnwaad), een stoffen hemd en broek, een hoed en kousen. Schoeisel vermeldde men niet, maar wel een schoenlapmand met toebehoren. Dat elke huisvrouw zelf kledingsstukken kon vervaardigen bewijzen de vermeldingen van spinnewiel, haspel en garen.

3.3.9. Brandstof

Herhaaldelijk deelt men iets mee over hout: gezaagd hout, sprokkel- en brandhout, schelfhout. Zij bewaarden het o.m. op zolder. In 1696 telde men 600 mutsaarden, hetgeen er op wijst dat Mattheus land gebruikte voor het aanplanten van brandhout, dat hij nadien ook verkocht. Over turf of steenkolen geen woord.

3.4. Werkzaamheden als landbouwer

3.4.1. Bezittingen

Door middel van een tabel (zie fig. 3), gebaseerd op het quoteboek uit de periode 1671-1717, kan men de wijzigingen in het onroerend goed van Mattheus volgen⁴⁹.

Vermits zijn moeder na de dood van haar echtgenoot alles verkocht had, was Mattheus verplicht om vanaf nul te beginnen. Onder de druk van de sterk stijgende pacht prijzen zochten de mensen van zijn generatie zoveel mogelijk gronden aan te kopen en in volle bezit te bewerken. Wat Mattheus betreft: twaalf aankopen zijn er geweest, meestal in vrede tijd afgesloten. Drie daarvan werden terug verkocht, alle in oorlogstijd⁵⁰. Het is niet bekend hoe Mattheus de middelen heeft verworven voor zijn eerste aankoop in 1661: misschien had zijn moeder nog een spaarpotje, of wel heeft hij in zijn jonge jaren zelf geld verdiend als dagloner. Na zijn huwelijk verwierf hij geleidelijk aan steeds meer percelen en zijn bezittingen waren het grootst in 1688: 7 ha 32 a en 26 ca. Het jaar nadien begon de oorlog, waarin hij 2 percelen verkocht. De ligging van enkele percelen is, dankzij de situeringen in het quoteboek, soms nog precies te achterhalen. Zoals we reeds zagen, lag zijn hoeve aan de oostkant van de Breestraat. De grond van A. Ackerman sloot in het noorden bij zijn boerderij aan (nr. 4), de voorste en achterste Langelijnnestede (nr. 7 en 9) net ten zuiden ervan. De "turf" (nr. 2) is het perceel in de hoek gevormd door de Bergstraat (vroeger: Berckstraat) en Zevestraat; twee percelen zuidelijker lag de Lobbeschootheide (nr. 5). Ook nr. 8 lag ten oosten van de Bergstraat. De Vosakker (nr. 13) werd begrensd door de Vossestraat (N.) en de Breestraat (O.) en lag dus

Fig. 3 MATTHEUS DE WILDE (aktief 1661-1696): overzicht van aan- en verkopen van gronden.

BENAMING/OMSCHRIJVING	JAAR GROOTTE	TOT. OPP. BEZITTINGEN	BELASTINGEN Afzonderl. Totaal
1) Hofstede (= "houckacker")	1661 135 R	135 R = 20 a 5 ca	0-3-4-6 0-3-4-6
2) "den turf"	1668 486 R	621 R = 92 a 22 ca	0-12-1-10 0-15-6-4
3) 1/2 akker (Lobbeschoot)	1673 405 R	1026 R = 1 ha 52 a 37 ca	0-11-9-9 1-7-4-1
4) Grond A. Ackerman	1674 135 R	1161 R = 1 ha 72 a 41 ca	0-3-4-6 1-10-8-7
5) 1/2 van "Lobbeschoothye"	1675 180 R	1341 R = 1 ha 99 a 14 ca	0-8-0-0 1-17-8-7
6) Verkoop van nr. 3	1677 -	936 R = 1 ha 39 a 0 ca	- 1-6-10-10
7) Achterste "langelijne" stede	1680 540 R	1476 R = 2 ha 19 a 19 ca	0-15-0-0 2-1-10-10
8) Akker + heide	1682 1257 R	2733 R = 4 ha 5 a 85 ca	1-14-9-4 3-16-8-2
9) Voorste "langelijne" stede	1684 240 R	2973 R = 4 ha 41 a 49 ca	0-6-6-0 4-3-2-2
10) 1/2 akker in het Mageret	1685 188 R		0-5-8-9
11) Akker in "de reecht"	1685 310 R	3471 R = 5 ha 15 a 45 ca	0-13-10-0 5-2-8-11
12) De "grootte weede" van L.H.	1686 660 R	4131 R = 6 ha 13 a 46 ca	0-16-6-0 5-19-2-11
13) Vosakker	1688 800 R	4931 R = 7 ha 32 a 26 ca	1-0-0-0 6-19-2-11
14) Verkoop van nr. 10	1689 -	4743 R = 7 ha 4a 34 ca	- 6-13-6-2
15) Verkoop van nr. 11	1691 -	4433 R = 6 ha 58 a 30 ca	- 5-19-8-2
16) Verkoop van nr. 2 (1/2)	1696 -	4190 R = 6 ha 22 a 21 ca	- 5-13-7-3

tegenover de hofstede. Ten noorden van het kruispunt lagen de nrs. 3 en 10. Nr. 11 lag waarschijnlijk ten zuiden van nr. 7 en 9. Ook de grote weide (nr. 12; ook "platte weede" genoemd), was gelegen in het gebied tussen Bree- en Bergstraat.

3.4.2. Landbouwproduktie en -gewassen

Aan de hand van de prijzijen van de tienden kunnen wij voor 22 jaren van zijn leven Mattheus' produktiecijfers nagaan. De gegevens zijn evenwel niet altijd chronologisch aaneensluitend⁵¹.

Hij bebouwde grosso modo de volgende oppervlakte:

- minder dan 1 ha: 15 maal (aanvangsjaren)

- 1 à 2 ha : 2 maal

- 2 à 3 ha : 3 maal

- 3 à 4 ha : 1 maal

- meer dan 4 ha : 1 maal.

Het is jammer dat uit de laatste periode van zijn leven zo weinig gegevens bewaard zijn gebleven, omdat juist dan zijn produktie toeneemt, evenals de afwisseling in de gewassen.

Uit zijn beginjaren bewaren wij het beeld van een kleine boer, met weinig grond en een laag gezinsbudget; een gegeven dat door de staat van goed wordt bevestigd. Zo werkte hij tussen 1661 en 1667 alleen maar "up syn stede". Maar met het toenemen van het aantal percelen in eigen bezit, groeiden natuurlijk ook de produktiemogelijkheden; zeker in de jaren 1680, toen zijn zoon Jan als volwassen arbeidskracht zijn steentje bijdroeg tot de toenemende welstand van het gezin. Een toppunt in de produktie bereikte Mattheus alleszins in 1685; blijkens de prijzije van de tienden oogstte hij op de volgende gronden deze gewassen⁵²:

"ande stede Jacques Matthys	I ^e L haver	(fig. 3, nr. 10)
reechtacker ande stede Maerschalc	I ^e L coorn	(nr. 11)
	I ^e L boucqt	
stede Ackerman, Langelyne ende	II ^e L coorn haver	(nr. 4, 7
J. Philips	II ^e boucqt	en 9)
aldaere	III meucken vlas	
groot weede oost wed. Hooghwys	V ^e coorn	(aankoop 1685/6)
op de turf	I ^e L coorn herst	(nr. 2)
aldaere	IIII meucken vlas	
groot heye & lobbeschootken van		
Heesvelde	X ^e L coorn	(nr. 8 en 5)
aldaere	I ^e L bouqt."	

Het vlas niet meegerekend, komt men tot een totale oppervlakte van 2750 roeden, d.i. iets meer dan 4 ha. Het jaar daarop haalt hij nog 2550 roeden (plus 18 meuken vlas).

Toen enkele jaren later de Negenjarige Oorlog uitbrak, kwam er een wijziging in dit beeld. De produktie nam af, evenals de variëteit in de gewassen. Liever dan te moeten toezien hoe de vruchten van zijn noeste arbeid door opeisingen of vernielingen verloren gingen, besliste de boer om zijn produktie te beperken; hij bezuinigde vooral op de duurdere graansoorten. De percelen die zodoende overbodig werden, probeerde men te verkopen.

Uit het bovenstaande voorbeeld blijkt duidelijk welke gewassen Mattheus heeft verbouwd. Op twee uitzonderingen na (1662 en 1666) heeft hij steeds koren gezaaid, dat bovendien jaarlijks een ruim deel van de totale oogst uitmaakt. Boekweit werd gezaaid sinds 1670. De vermeldingen van tarwe zijn zeldzaam (1683, 1686, 1693). Haver duikt op in 1674, hetgeen de vermelding van grootvee in de staat van goed uit 1676 bevestigt. Gerst komt zeer zelden voor (1677 en 1685-86). Vlas, zo belangrijk voor het vervaardigen van de kledij, was een constante sinds 1673.

Na de dood van Mattheus werkte zijn echtgenote verder tot omstreeks 1700. Zij verkocht 2 percelen en kocht 2 andere aan.

3.5. Oorlogsellende

Gedurende het laatste derde van de 17de eeuw trachtte Frankrijk tot driemaal toe onze gewesten aan zich te onderwerpen. Ook in Laarne heeft men de schokken tussen de grootmachten Frankrijk en Spanje gevoeld (1667-68, 1672-78 en 1689-1697).

Een eerste gevolg voor de parochianen was de verplichte inkwartiering van soldaten. In de talrijke lijsten die n.a.v. deze "logerynghe" werden opgesteld prijkt ruim twintig maal de naam van Mattheus De Wilde; vooral in de jaren 1674, 1675, 1676, 1692 en 1695.

Soms duurde zo'n verblijf niet langer dan een dag: b.v. 1 ruiter op 3 mei 1677. Maar het kon ook langer duren: nog in 1677, van 15 mei tot 5 juli, verbleef er een soldaat bij Mattheus. Nu en dan waren het hele groepen: b.v. 18 soldaten van 25 tot 27 oktober 1692⁵³. Ook in vreedstijd was dit soms nodig: in 1683, toen er nog altijd werd geplunderd, verbleven er op een gegeven ogenblik 8 soldaten bij Mattheus⁵⁴.

De bescherming was niet altijd afdoende. Men weet dat in het begin van oktober 1675 de Fransen Laarne verwoestten. De documenten spreken over een

brandschatting⁵⁵: vermoedelijk werd alleen het dorpscentrum getroffen en bleven de meer afgelegen gehuchten gespaard. Nergens lezen wij dat Mattheus De Wilde toen schade had. Toen hij twee jaar later een perceel verkocht, was dat veeleer omdat hij handen tekort kwam op het land na de dood van zijn vrouw in 1676. Opnieuw organiseerde de gemeente Laarne een burgerwacht. De verdelingen per wijk werden terug opgetekend en bij de buurtpatrouilles staat ook Mattheus vermeld in 1668, 1681, 1683, 1689 en 1690⁵⁶. Net zoals zijn vader vroeger is hij bewapend met een roer. In 1689 zat een van zijn zonen in een andere groep; zonder twijfel zijn oudste zoon Jan (toen 27 jaar). Ook hij bezat een roer.

Voor de meer welstellende boeren was er van tijd tot tijd nog een andere taak. Zij die een paard én wagen bezaten, moesten soms voor het leger troepen en materiaal vervoeren. Mattheus was een van de weinige boeren die door deze uitrusting hiervoor in aanmerking kwamen. Op 29 juli 1692 moesten enkele boeren met paard en kar naar Kalken rijden: Mattheus vervoerde toen gerst. In hetzelfde jaar vertrok hij ook naar Desteldonk en "Laetem"⁵⁷. Twee jaar later vervoerde hij met Gillis Van Hecke (een buurman) de bagage van enkele officieren en soldaten naar Lembeke⁵⁸.

Reeds in 1675 had bij een vergoeding gekregen voor de levering van hout aan de wacht in Kwatrecht⁵⁹. En in 1689 verwachtte men van hem in Dendermonde 21 bussels hooi en 3 meuken vlas. Normaal was voor al deze inspanningen een vergoeding van overheidswege voorzien.

Mattheus stierf nog voor het einde van de Negenjarige Oorlog op zestigjarige leeftijd. In zijn laatste levensjaren was er nog een groot lichtpunt geweest: zijn zoon Jan ging een veelbelovende toekomst tegemoet.

§ 4. JAN DE WILDE

(° Laarne, 10 augustus 1662 - † Laarne, 5 februari 1733)

4.1. Gezinsleven

Jan De Wilde was de eerstgeborene van Mattheus en Maria D'haese. Bijna 30 jaar oud, huwde hij op 14 februari 1692 te Heusden met de tien jaar jongere Anna Van Brussel. Zij namen hun intrek in de boerderij van Jans vader in de Breestraat te Laarne, waar verschillende kinderen werden geboren. Mattheus De Wilde werd peter van het eerste kind: Catharina (° 30 december 1692). Jacquemyne Vervaeke gaf haar doopnaam aan de tweede dochter Jacoba (° 2 september 1694). Nog 6 kinderen volgden: Petronella (° 21 oktober 1696),

Joannes (° 14 maart 1699), Adrianus (° 11 maart 1701), Livina (° 20 januari 1706; Jans halfbroer Livinus nam de rol van peter op zich), FRANCISCUS⁶⁰ (° 23 februari 1708: als peter en meter werden Jans halfbroer Franciscus en halfzuster Petronella gevraagd) en tenslotte Maria-Anna (° 17 juli 1712).

Het gezin bleef in Mattheus' huis wonen na diens dood. Tenminste: in een deel ervan. Want daar had Jan recht op krachtens de staat van goed uit 1669, opgesteld na de dood van zijn moeder⁶¹. Bij loting kreeg hij de noordelijke helft van het huis met de keuken toegewezen. Ook de noordelijke helft van het erf, met daarop de grote schuur, kwam ingevolge dat document in Jans bezit. Zijn halfzuster Livine kreeg een vierde deel van het huis, en de weduwe Jacquemyne Vervaet (met haar 5 jonge wezen) het laatste deel.

In 1696 nam Pieter De Wilde (Mattheus' broer) aanvankelijk de voogdij over Jans halfbroers en -zusters op zich. Enkele weken later nam Jan die taak over⁶². Twee jaar later werd hij eveneens voogd over zijn minderjarige neef Franciscus De Wilde, toen de genoemde Pieter De Wilde op zestigjarige leeftijd overleed⁶³. Dit is niet het enige terrein geweest waarop Jan een belangrijke verantwoordelijkheid op zich nam. Uit het volgende mag blijken dat hij ook talent en ambitie bezat om zich op te werken. Want hoewel hij, zoals zijn voorouders, geheel zijn leven landbouwer is geweest, heeft hij daarenboven verschillende magistraturen bekleed in zijn eigen parochie.

4.2. Magistraturen

Het begon allemaal in 1693, toen hij voor de eerste keer "ontfangher" werd, de plaatselijke inner van de belastingen. Dit was niet zonder risico, want het was oorlogstijd. Jan betaalde hiervoor toen 11 pond. De wet voorzag dat enkele mensen zich borg stelden voor hem. Tussen deze borgers vinden wij de namen terug van Mattheus De Wilde (1693-1695) en Jan Van Brussel (schoonbroer van Jan)⁶⁴. Het was Jans opdracht om "den ontfanck op te nemen ende betaelynghe te doene tot Dendermonde ande heere ontfanghere". Hij bekleedde dit ambt van 1693 t.e.m. 1702, in 1707 en 1709⁶⁵. De discontinuïteit kan verklaard worden door de perikelen van de Successie-oorlog van 1701-1713, toen er vermoedelijk niet jaarlijks een ontvanger werd aangesteld. In 1711 nam Jacques Van Rysselberghe zijn taak over: Jan De Wilde is aanvankelijk "certifiant" geweest voor zijn opvolger.

In 1707 had Jan ook nog een andere taak vervuld met financiële verantwoordelijkheid. De vierschaar van Laarne had hem toen de opdracht gegeven om te bepalen in hoeverre elk gezinshoofd in de parochie door de oorlog was

getroffen en om de opgelopen schade te vergoeden. In deze documenten is zijn handtekening bewaard⁶⁶. Aldus verwierf hij veel inzicht in de financiële situatie van de inwoners van Laarne, en genoot hij bovendien een enorme bekendheid. Het toont trouwens ook aan dat hij het vertrouwen had van de gezagsdragers in Laarne.

Tussen 1710 en 1715 bekleedde hij blijkbaar geen ambt maar hij werd bij verschillende transacties van onroerend goed in Laarne als getuige gevraagd⁶⁷. In het voorjaar van 1716 behoorde hij voor het eerst tot het schepencollege van Laarne. Met het voorbijglijden van de jaren schoof hij op naar de rang van eerste schepen. In het najaar van 1724 bracht hij het tot burgemeester⁶⁸. Hij is dan ruim 62 jaar oud. Dit ambt bleef hij waarnemen tot in 1729. Zo had de kleinzoon van een inwijkeling uit Destelbergen zich op lokaal vlak opgewerkt. Na zijn burgemeesterschap bleef hij nog betrokken bij de ommestelling (tesamen met Niclaes Levaert). Hij zetelde trouwens ook nog bij de schepenen in 1730-1731, maar steeds minder frequent naarmate de maanden verstreken. Een steekproef toont duidelijk dat, wanneer de gemeenteraad in spoedzitting bijeenkwam, hij nooit aanwezig was. Op zijn leeftijd was een onverwachte verplaatsing naar het dorpscentrum wellicht te zwaar. In zijn laatste levensjaren hield hij zich ook bezig met de prijzije van de tienden: in dit ambt heeft hij zijn jongste zoon Francies geïntroduceerd.

4.3. Werkzaamheden als landbouwer

4.3.1. Bezittingen

Voor het bepalen van de bezittingen in onroerend goed, die door Jan De Wilde werden verworven, hebben we de beschikking over 2 quoteboeken⁶⁹. Veertien percelen heeft hij verworven, waarvan alleen de eerste twee terug verkocht werden (zie de tabel van fig. 4).

Van bij de aanvang bezat hij 2 percelen, ongetwijfeld door de steun van zijn vader. Van Mattheus gebruikte hij ook enkele gronden; b.v. de Vosakker in 1693. Jan kocht nog voor het einde van de Negenjarige Oorlog een drietal percelen aan. Het hoekperceel “den turf” kreeg hij (gedeeltelijk) van zijn stiefmoeder omdat dit stuk, krachtens de staat van goed uit 1669, voor de helft (243 roeden) tot zijn erfenis behoorde. Jan investeerde zwaar na de oorlog: maar liefst 4 percelen kwamen erbij op een tijdspanne van 2 jaar (nr. 6 t.e.m. 9). Nr. 7 kwam eveneens van zijn stiefmoeder. De aankoop werd voor een deel mogelijk gemaakt door de verkoop van zijn eerste percelen. Hij deed ze van de hand omdat ze onvoldoende rendement boden en/of te ver van zijn boerderij

Fig. 4 JAN DE WILDE (aktief 1693-1732): overzicht van aan- en verkopen van gronden.

BENAMING/OMSCHRIJVING	JAAR	GROOTTE	TOT. OPP. BEZITTINGEN	BELASTINGEN	
				Afzonderl.	Totaal
1) Bruggevelt	1693	432 R		0-13- 2- 9	
2) Somershecht stuck	1693	504 R	936 R = 1 ha 39 a 0 ca	0-16-10- 6	1-10- 0- 9
3) Heye van L. Scheire	1694	535 R	1471 R = 2 ha 18 a 45 ca	0-13- 4- 0	2- 3- 4- 8
4) Een "grootte weede"	1696	540 R		0-18- 0- 0	
5) 1/2 van "den turf"	1696	243 R	2254 R = 3 ha 34 a 72 ca	0- 6- 0-11	3- 7- 5- 7
6) Windgat (=Schrijversland: 1/2)	1698	321 R		0-11- 7- 3	
7) De "grootte weede" van L.H.	1698	660 R	3235 R = 4 ha 80 a 40 ca	0-16- 6- 0	4-15- 6-10
8) Achterste Bruggeveld	1699	323 R		0-18-11- 9	
9) Stede van wijlen P. Calle	1699	378 R		0- 9-15- 6	
10) Verkoop van nr. 1 en 2	1699	-	3000 R = 4 ha 45 a 50 ca		4- 3-11- 5
11) Bos van Clara Mavaux	1701	680 R	3680 R = 5 ha 46 a 48 ca	1- 0- 9- 4	5- 4- 8- 9
12) Heilandeken	1712	360 R	4040 R = 5 ha 99 a 94 ca	0- 8- 0- 0	5-12- 8- 9
13) Vroegere stede van Buurman	1717	400 R	4440 R = 6 ha 59 a 34 ca	0-11- 1- 4	6- 3-10- 1
14) Hofstede van Mattheus D.W.	1718	135 R	4575 R = 6 ha 79 a 39 ca	0- 3- 4- 4	6- 7- 2- 5
15) De "grootte weede" (Breestr.)	1721	550 R	5125 R = 7 ha 61 a 7 ca	0-15- 3- 4	7- 2- 5- 9

lagen. Misschien werd ook de partij bos van C. Mavaux (nr. 11) reeds aangekocht vóór het uitbreken van de oorlog van 1701-1713. De voorspoed van de vreedstijd had de aankoop van 4 of 5 stukken begunstigd. Na 1701 brak een periode aan met het tegenovergestelde beeld. Gedurende de oorlog volgde slechts één aankoop, in 1712 (nr. 12). In zijn laatste twintig levensjaren streefde Jan nauwelijks naar uitbreiding. De laatste drie percelen lagen alle aan de Breestraat. Eén ervan was zijn eigen erf, dat volledig in zijn bezit kwam na het vertrekken of overlijden van zijn inwonende verwanten.

Indien men in het quoteboek vermeldt dat een perceel werd begrensd door een straat, dan is het mogelijk om dat perceel min of meer te situeren. Dat zijn hofstede (nr. 14) aan de Breestraat lag, werd reeds aangestipt. Aan dezelfde kant van deze straat lagen ook twee van Jans weides (nr. 4 en 15). Aan de overkant lag de stede waar ooit Buurman gewoond had (nr. 13). De "turf" werd reeds gesitueerd n.a.v. de aankoop ervan door Mattheus De Wilde (1668). Aan de Bergstraat (vroeger: Berckstraat) lag ook de heide (eens eigendom van Scheere, nr. 3), en de tweede aankoop uit 1693, die tevens vlakbij het Bettenheet (Beddeneed) lag. De andere gronden waren omgeven door diverse eigenaars, en kunnen niet precies gesitueerd worden. Toch is het niet overdreven om te stellen dat ook deze wel in de onmiddellijke nabijheid van de bovenvermelde straten zullen gelegen hebben.

Net zoals zijn vader bereikte Jan de hoogste welstand pas op gevorderde leeftijd. Door zijn laatste aankoop in 1721 kwam zijn bezit, omgerekend, op 7 ha 61 a en 7 ca. Jan leefde toen als hereboer. Deze situatie bleef onveranderd tot aan zijn dood in de winter van 1733. Zijn weduwe behield lange tijd alles zoals het was.

4.3.2. Landbouwproductie en -gewassen

De prijzijen van de tienden verschaffen heel wat informatie over de werkzaamheden als landbouwer. Uit 31 jaren van Jans leven is zijn produktie bekend⁷⁰.

Die kan men als volgt indelen:

- minder dan 1 ha bewerkt: 3 maal
- 1 à 2 ha bewerkt: 8 maal
- 2 à 3 ha bewerkt: 12 maal
- meer dan 3 ha bewerkt: 8 maal.

Globaal gezien vertoont dit overzicht een snellere en gunstigere evolutie dan dat van Jans vader (zie 3.4.2.).

Na een bescheiden begin groeide Jans produktie al vlug boven de twee hectaren

(1697). Tien jaar later bewerkte hij al meer dan 3 ha. Een knecht stond hem toen terzijde. Toen kwam er een tijdelijke terugval: in 1708, toen er om Gent gestreden werd, berekende men te Laarne geen prijszije. In 1709 kende men een verschrikkelijk koude winter: Jans produktie besloeg er nauwelijks meer dan 1 ha. Maar in 1711 bezaaide hij terug meer dan 2 ha. Verschillende jaren ging alles goed voor Jan; tot in de periode 1722 - 1725 de produktie weer daalde. Een tijd van slechte oogsten? In elk geval kende men in Vlaanderen hongersnood omstreeks 1726. Vanaf dat jaar steeg Jans produktie terug. Maar in 1731 en 1732, in zijn laatste levensjaren dus, heeft Jan de inspanningen zelf beperkt (minder dan 2 ha bewerkt). Net zoals bij zijn bestuurstaken hier een teken dat hij wat gas terugnam! Jan De Wilde haalde zijn grootste oogst binnen in 1721: 2350 roeden (het vlas niet meegerekend) ofwel ongeveer 3 1/2 ha.

In deze periode behoorde hij reeds een hele tijd tot de schepenen van Laarne. Wij willen hier nog wijzen op een merkwaardig gegeven. Tijdens de jaren van zijn burgemeesterschap (niet ervoor en slechts één maal erna) noteerde men in de lijsten van de prijszije bij elk perceel ook nog de totale oppervlakte zoals die was vastgelegd in het quoteboek. Zo kan men de percelen in kwestie heel vlot identificeren. Zoals b.v. in 1727⁷¹:

" 535	dheye van Scheire	125 taerwe
	daer	150 haver
540	groote wee	200 b(oucqwey)t
243	dhelft turf	125 aver
310	dhelft wintgat	9 m. vlas
640	groote wee	7 m. vlas
	daer	300 cooren
323	achterste brugghevelt	claver
378	heylandeken	200 cooren
680	bosch Clare Mavaux	300 cooren
360	heyland	50 erten
400	stede van Buurman	125 cooren bt.
550	groote wee an Breestr.	350 tarwe

Voor deze oogst betaalde hij 5 pond, 12 schellingen en 6 groten belasting. Alleen de grond rondom zijn boerderij liet hij braak liggen. Verder valt op dat hij zijn gronden niet volledig bezaaide. Ofwel weidde hij daar zijn vee (want dat bezat hij), ofwel plantte hij er hout aan, zoals zijn vader. Nu en dan liet hij

ze ook gedeeltelijk braak liggen.

Welke gewassen heeft hij gezaaid en in welke mate? Koren en vlas zijn bijna altijd van de partij geweest. Net zoals boekweit overigens, dat dikwijls in combinatie met andere gewassen voorkomt. Tarwe verschijnt vanaf 1697 regelmatig: het kende dus een belangrijker rol dan bij Mattheus De Wilde. Haver bezette bijna jaarlijks een veld vanaf 1698, hetgeen bewijst dat Jan vee bezat. De twee laatste gewassen verschijnen niet toevallig na het beëindigen van de Negenjarige Oorlog! Wat gerst betreft, is er slechts één vermelding (1698): het had net zo min als bij Mattheus veel bijval. Sporadisch kwamen ook erwten (1709, 1714, 1727) en klaver voor (1727, 1729 en 1730). De afwezigheid van de aardappel in de oogsten van Jan De Wilde is veelbetekenend. Deze teelt, die zich omstreeks 1720 in het Land van Dendermonde verspreidde, werd in den beginne alleen door de armere lagen van de bevolking aangeplant en genuttigd (een zgn. "culture de misère")⁷². Dat Jan geen aardappelen plantte, is nogmaals een aanwijzing van zijn welstellende status te Laarne in de vroege 18de eeuw.

In zijn laatste jaren beperkte hij zijn produktie, maar hij behield wel al zijn eigendommen. Na zijn overlijden op 70-jarige leeftijd (5 februari 1733) nam Anna Van Brussel het beheer van de boerderij over⁷³. Tot haar dood in 1749 bleef zij actief. Zij had daarbij gedurende enkele jaren de steun van haar jongste zoon Francies, die zij in het jaar 1738 drie percelen schonk.

Na haar dood op 5 april 1749 kwamen de meeste percelen in handen van Jacques Van Rysselberghe; met inbegrip van de stede die Mattheus De Wilde tientallen jaren eerder had aangekocht. Deze overdracht kon geschieden door Jacques' huwelijk met Maria-Anna De Wilde, de jongste dochter van Jan en Anna Van Brussel. Francies De Wilde bezat toen al geruime tijd een eigen huis.

4.4. Oorlogsellende

Hierboven werd reeds beschreven hoe een oorlogsperiode belemmerend kon zijn voor de mogelijkheden tot uitbreiding en produktie. Maar ook het inkwartieren van soldaten, het gedwongen uitvoeren van karweien, het vervoer van materiaal van en voor het leger en verliezen in de oogst behoorden tot de ergelijke gebruiken en gebeurtenissen in oorlogstijd waarvan ook Jan De Wilde niet gespaard bleef.

1) Van 17 dec. 1706 tot 10 jan. 1707 moest hij een dragonder huisvesten; later nog een soldaat met een vrouw en 2 paarden ... in juni 1713 onderdak voor 3 man, enz...

2) Na 1701 was hij voor korte of langere tijd van huis weg om te gaan werken aan het Scheldeveer te Wetteren of door verplaatsingen naar Dendermonde. In 1707 rijdt hij met zijn buur Pieter Van Eesvelde tot vier maal toe naar Grembergen met vaten bier⁷⁴.

3) Men verwachtte van hem ook een levering van haver, melk, hooi en stro (1708)⁷⁵.

4) Op verschillende lijsten van de burgerwacht vinden we zijn naam terug: in 1683, 1689, 1690, 1693 en 1694. In het laatste jaar is hij de hoofdman van zijn groep, en gewapend met een roer⁷⁶.

5) Op bepaalde ogenblikken stelde men lijsten op waarin men vermeldde hoeveel personen per huis aanwezig waren, hoeveel voorraden er overbleven, en of er paarden waren. Zo vernemen we o.m. dat Jan in 1694 een merrie kocht en in 1696 een ruïn. Hij verkocht beide paarden niettemin na enkele maanden⁷⁷.

6) Omstreeks 1697 kreeg hij een vergoeding voor “verlies ende schade in tarwe”. In dat jaar roofden Brandenburgse soldaten trouwens een koe van zijn oom Pieter⁷⁸.

Na de nederlaag van Frankrijk in 1713 bleef het ongeveer een kwarteeuw rustig. Dat was de tijd waarin Francis De Wilde, de jongste zoon van Jan, opgroeide en een gezin stichtte.

§ 5. FRANCIES DE WILDE

(° Laarne, 23 februari 1708 - † Laarne, winter 1780)

Voor de meeste jonge mensen uit die tijd begon het zelfstandige leven rond hun dertigste levensjaar. Dan pas huwden zij en begonnen zij als landbouwer. Voor Francies (hij verkoos deze versie van zijn doopnaam Franciscus)⁷⁹, begon alles enkele jaren vroeger. In 1733, het sterfjaar van zijn vader, werd hij voor de eerste maal aanvaard bij de “ghesworen thiende prysers”. Amper 25 jaar oud, trad hij er in de voetsporen van zijn vader. Deze gezworenen waren met vier en zij bepaalden jaarlijks de graanprijzen, en hoeveel elke inwoner van Laarne diende te betalen in verhouding tot zijn oogst. Ook hier bestond een rangorde. De laatst opgenomen man werd het laast genoemd. Zo b.v. in de PT van 1733⁸⁰: “volgens de prijsje door Paulus Seghers, Joannes Ackerman, Jan Vervae, ende Fran(cie)s De Wilde filius Jans als ghesworene”. Op dat ogenblik heeft Francies nog geen eigendommen.

Op twee korte onderbrekingen na (1736-37 en 1745-46) heeft Francies heel zijn

leven lang dit ambt waargenomen. Naarmate er anderen wegvielen, klom hij op in de hiërarchie ervan, en in 1766 bereikte hij de eerste plaats⁸¹.

Omstreeks 1735 was Francies De Wilde als ongehuwde zoon van een vroegere hereboer en notabele, die bovendien zelf reeds een openbaar ambt bekleedde, een aantrekkelijke partij voor zijn vrouwelijke leeftijdsgenoten. Francies verloofde zich vrij vlug met Theresia Clink(er)spoor, een meisje uit Heusden dat ongeveer één jaar jonger was. Hun huwelijk zou op merkwaardige manier tot stand komen. Want hij was blijkbaar niet gehaast om te trouwen en daarom begaf Theresia zich in juli 1736 naar de Officialiteit van het Bisdom Gent met het verzoek om Franciscus De Wilde, zoon van Joannes, zijn huwelijksbelofte te doen nakomen⁸².

En Theresia heeft haar zin gekregen, want zij huwden te Laarne op 26 oktober 1736. Drie jaar later werd het eerste kind boven de doopvont gehouden: Francies' jongere zusters Maria-Anna werd meter van het gelijknamige meisje (° 28 november 1739). Francies' moeder trad op als meter voor Johannes Baptista (° 20 oktober 1742). Later volgden nog: Joanna Maria (° 23 november 1744), JACOBUS (° 20 juli 1747)⁸³ en een tweeling: Egidius en Livina (° 7 september 1751), die geen lang leven beschoren was. De meter en peter van Jacobus waren Francies' zuster Jacoba en zijn schoonbroer Jacobus (Jacques) Van Rysselberghe.

Het jonge echtpaar heeft nog een tijdje ingewoond bij Francies' moeder. Omstreeks 1736-37 (de jaren dat hij niet betrokken was bij de prijzije van de tienden) heeft Francies zich een eigen boerderij opgericht op een van de gronden van zijn vader; meer bepaald de "groote weede" aan de Breestraat (aangekocht in 1721). Ongetwijfeld is dit mogelijk geweest door steun van thuis uit. Het quoteboek spreekt in 1738 over "de groote weede nu behuyst west de breestr(aete) noort theylandeken van rottiers zuyt pr. vervaet gr. V^cL roe(de)n tbun(der) XXV sch(ellinghen) comt 0-15-3-4"⁸⁴.

Zijn nieuwe woonst lag, in zuidelijke richting, niet ver van het ouderlijk huis aan dezelfde kant van de Breestraat.

5.1. Werkzaamheden als landbouwer

5.1.1. Bezittingen

Ook voor Francies geldt dat hij in de eerste plaats landbouwer was. Opnieuw kan men aan de hand van de quoteboeken in chronologische volgorde de reeks aan- en verkopen volgen (zie fig. 5)⁸⁵. Elf inbezittingen zijn er geweest. De meeste van die gronden droeg hij nog tijdens zijn leven over aan zijn zoon

Fig. 5: FRANCIES DE WILDE (aktief 1738-1780): overzicht van aan- en verkopen van gronden

BENAMING/OMSCHRIJVING	JAAR GROOTTE	TOT. OPP. BEZITTINGEN	BELASTINGEN	
			Afzonderl.	Totaal
1) De "grootte weede" nu + huis	1738	550 R	0-15- 3- 4	
2) "Heye" van L. Scheire	1738	535 R	0-13- 4- 0	
3) Bos van Clara Mavaux	1738	680 R	1-0- 9- 4	
4) 1/2 van "den turf"	1738	243 R	0- 6- 0-11	2-15- 5- 7
5) De "grootte weede" (2/3)	1749			
6) De "grootte weede" (1/3)	1751	640 R	0-16- 6- 0	3-11-11- 7
7) Oude stede (= "heylant")	1760	378 R	0- 9- 5- 6	
8) Oude stede aan de Breestr.	1760	400 R	0-11- 1- 4	4-12- 6- 5
9) "twilde ackerken"	1762	377 R	0-10- 5- 8	5- 3- 0- 1
10) Verkoop van nr. 9	1763	-	-	4-12- 6- 5
11) Bruggeveld a.d. Breestraat	1765	445 R	0-13- 7- 6	5- 6- 1-11
12) "Naildemans heyeken"	1766	384 R	0-10-11- 4	5-17- 1- 3
13) Verkoop nr. 2 en 12	1772	-	-	4-12- 9-11
14) Verkoop nr. 3, 4, 7 en 8	1778	-	-	2- 5- 4-10
15) Verkoop nr. 11	1779	-	-	1-11- 9- 4

Jacobus. Slechts 2 gingen over in handen van derden (nr. 10 en 11). Het begon zeer goed voor Francies. In 1738 schonk zijn moeder hem 3 percelen. Deze waren reeds lang voorheen aangekocht door zijn vader (fig. 5 (nr. 1-3) = fig. 4 (nr. 15, 3 en 11)). Van Lieven Celie kocht hij in hetzelfde jaar de helft van de reeds vermelde "turf": alles tesamen genomen, bezat hij toen reeds meer dan 2000 roeden (= bijna 3 ha). Toen brak de Oostenrijkse Successie-oorlog uit (1740-1748). Pas nadat deze storm geluwd was, ging Francies over tot zijn volgende aankoop: na het overlijden van zijn moeder in 1749 kwam hij in het bezit van een deel van een andere grote weide van zijn ouders. Het resterende deel verwierf hij in 1751 (nr. 5 en 6). Maar de meeste gronden van zijn ouders gingen in 1749 (via huwelijk) over naar de reeds genoemde Jacques Van Rysselberghe. Niet eerder dan in 1760 volgden nieuwe aankopen. Het betreft 2 percelen die voorheen door Jan De Wilde aangekocht waren, en via Jacques Van Rysselberghe terug in Francies' bezit kwamen (fig. 5; nr. 7 en 8 = fig. 4; nr. 9 en 13). In 1762 kocht hij "twilde ackerken" van Adriaen Bracke, maar het jaar daarop verkocht Francies het terug aan dezelfde Bracke (nr. 9 en 10). Nog 2 aankopen (1765 en 1766) brachten zijn totaal op 4.255 roeden of 6 ha 31 a 87 ca. Tot in 1772 bleef deze toestand ongewijzigd. Zijn zoon Jacobus begon toen voor zichzelf en Francies stond hem daartoe 2 percelen af (nr. 2 en 12). Toen hij 70 jaar oud was, besliste Francies om het rustiger aan te doen. Vier percelen werden dankbaar aanvaard door dezelfde zoon (nr. 3, 4, 7 en 8). Een jaar later verkocht hij het "brugghevelt" aan zijn buurman Frans Van Overmeire (nr. 11). Hij hield toen nog zijn boerderij en een grote weide (nr. 1 en 5 + 6). Francies De Wilde overleed in de winter van 1780⁸⁶. Zijn weduwe stierf op 19 november 1783 ongeveer 74 jaar oud. Zij had in 1781 de grote weide overgedragen aan haar oudste zoon Joannes. Vermits Francies De Wilde geheel zijn leven in de Breestraat heeft gewoond, is het niet verbazingwekkend om te constateren dat de meeste van zijn percelen in hetzelfde gebied lagen. Vlakbij zijn erf grensden nog twee stukken grond aan de Breestraat (nr. 8 en 11). Naar het oosten toe had hij grond aan de Bergstraat (nrs. 2, 4 en 7). Naildemans heide (nr. 12) lag vlakbij de Ascoopstraat. Het wilde akkertje (nr. 10) lag netten zuiden van de Heirweg. De grote weide tenslotte (nr. 5 en 6) lag halverwege de Bree- en Bergstraat "in de berckten".

5.1.2. Landbouwproduktie en -gewassen

De lijsten van de prijzije bieden een nagenoeg volledig overzicht van Francies' landbouwproduktie⁸⁷. In grote lijnen geschetst kunnen zijn werkzaamheden

over 41 jaren als volgt ingedeeld worden:

- minder dan 1 ha bewerkt: 6 maal (aanvangsjaren, 1772, 1778-80)
- 1 à 2 ha bewerkt: 29 maal
- 2 à 3 ha bewerkt: 6 maal (jaren 1760).

Francies haalde zijn eerste oogst binnen op dertigjarige leeftijd in 1738. De produktie betrof een oppervlakte van 825 roeden, een hoeveelheid die niet meer bereikt zou worden 1749. En daar waren verschillende oorzaken voor. Algemeen gezien, vielen de oogsten slechts uit na de koude en natte lente en zomer van 1740. Aansluitend was er gedurende vele jaren aanhoudend oorlogsgeweld ten tijde van de Successie-oorlog (tot 1748). Daarnaast werd de Vlaamse bevolking tussen 1742 en 1746 getroffen door epidemieën. Op 11 juli 1745 werd Gent bezet door de Fransen. Gedurende enkele maanden is Laarne toen schatplichtig geweest aan de Franse kroon. Zo moest Francies in 1747 de volgende goederen afstaan: "14 bustelen hoij ende stroy met thien meuckens haver"⁸⁸. In die periode bezat hij vermoedelijk al een "waghen" en paard, waarmee hij voor het leger materiaal en voorraden moest vervoeren.

Na de oorlog nam zijn produktie weer toe (tussen 825 en 1200 roeden in de periode 1749-1759). Na de aankopen van 1760 zette deze gunstige tendens zich verder (1050 tot 1700 roeden tussen 1760 en 1771). De tijdsspanne 1770-1772 kende herhaaldelijk misoogsten. In 1772 oogstte Francies slechts op 650 i.p.v. de geplande 1400 roeden⁸⁹. In dat jaar schonk hij aan zijn zoon Jacobus 2 percelen; zijn oogsten verminderen dan natuurlijk ook (1050 à 1325 roeden). In zijn allerlaatste levensjaren verbouwde hij alleen nog het hoogstnodige (in 1778-1780 resp. 550, 350 en 275 roeden)⁹⁰.

Zijn topjaar was 1766 met 1700 roeden (iets meer dan 2 1/2 ha) en 3 meuken vlas⁹¹:

" heyken	300 cooren	(zie fig. 5; nr. 12)
cromheye	225 C(ooren) h(aver)	(nr. 2)
1/2 turf	125 C.	(nr. 4)
haermbos	225 C.	(nr. 3)
stede	125 C. g(erst)	(nr. 1)
plattewee	150 Claver (?)	(nr. 5 en 6)
daer	3m vlas	
brugghevelt	100 b(oekweit) h(aver)	(nr. 11)
dreefacker	250 C.b.	(nr. 8)
daudestede	200 tar(we)	(nr. 7)

Uit de lijsten van de prijzije, opgesteld in hun typische "telegramstijl" wordt vlug duidelijk dat de benamingen van de percelen in de volksmond niet altijd gelijklopend waren met die in de quoteboeken. Zo werd de heide (vroeger van L. Scheire) ook de "byle" of "cromheye" genoemd (nr. 2). Het stuk grond aan de Breestraat, waarop een oude hoeve stond, werd het dreefakkertje genoemd omdat er een dreefje naar toe liep, vertrekkende van de Breestraat. Een laatste voorbeeld: het bos dat ooit van Clara Mavaux was geweest, stond tientallen jaren bekend als het "aermenbos".

Net zoals zijn vader zag Francies geen heil in de teelt van aardappelen. Koren (rogge) bleef enorm belangrijk. Boekweit werd regelmatig gezaaid, maar het belang ervan nam toch af. Francies verbouwde, vooral na de oorlog, bijna jaarlijks tarwe. Vlas hoorde ook dikwijls bij de oogst, maar zelden in grote hoeveelheden. Haver duikt pas op in 1743, en kent niet eerder dan in 1753 een ruimer aandeel in de oogst. Vanaf 1768 tot 1778 wint het nog aan belang. Gerst groeide vanaf 1758 op zijn akkers. Had Francies in die periode soms een grotere veestapel?

In 1778 (het jaar waarin hij nog 2 percelen overhield) stopte zowel de produktie van haver als die van gerst. Precies in dat jaar begon ze bij zijn zoon Jacobus; zo wordt ons duidelijk dat de bejaarde Francies niet alleen zijn grond, maar ook zijn vee doorgaf aan zijn jongste zoon.

§ 6. JACOBUS DE WILDE

(° Laarne, 20 juli 1747 - † Laarne, ? april 1798)

6.1. Gezinsleven

Jacobus De Wilde huwde op 2 december 1769 te Destelbergen met Barbara De Bruycker. Zij was aldaar geboren op 21 mei 1746. Het echtpaar trok in bij Jacobus' ouders in de Breestraat te Laarne. Hun eerste kind werd geboren en gedoopt op 11 mei 1770: Francies De Wilde nam het peterschap aan over de jongen die Petrus Franciscus genoemd werd. Een tweede zoon (° 6 november 1773) kreeg de naam Joannes Franciscus en Jacobus' moeder Theresia Clinckspoor werd er de meter van. Nog acht kinderen zagen het levenslicht: Petrus (° 5 augustus 1775), LIVINUS (° 5 augustus 1777)⁹², Livina Joanna (° 17 januari 1779, Jacobus' broer Joannes was peter), Egidius (° 22 oktober 1780), Judoca (° 12 oktober 1782), Isaac (° 28 december 1784), Judocus (° 12 augustus 1786) en Macharius (° 3 oktober 1788), genoemd naar de patroonheilige van de

parochie Laarne. In de doopregisters vindt men vanaf 1779 telkens de handtekening van Jacobus terug (zie bijlage II). De handtekening van de moeder werd niet gevraagd, wel die van de peter en meter. Zo wordt ook duidelijk dat Jacobus' oudere broer Joannes niet kon schrijven, en dus het welbekende kruisje moest plaatsen (1779).

In 1789 kreeg het gezin het bezoek van pastoor J.B. Peeters, die bezig was met het opstellen van een lijst van al zijn parochianen⁹³. Hij noteerde overal de gezinssamenstelling en - niet altijd even nauwkeurig - de leeftijd van elk familielid. Volgens zijn aantekeningen zijn zowel Jacobus als Barbara dan 43 jaar oud (sic). Zij bewonen in de Breestraat een eigen huis ("in propriis")⁹⁴. Anders dan in de doopregisters noteerde de pastoor ditmaal de voornamen van de kinderen zoals ze thuis werden aangesproken: Cies (18 jaar), Jan Cies (16 j.), Pier (14 j.), Liven (12 j.), Livine Joanne (10 j.), Gille (9 j.), Ireneken (7 j.), Isaac (3 j. - sic) en Macharius (1 j.).

Judocus (° 1786) wordt niet meer vermeld en is dus jong gestorven. De pastoor schreef echter ten onrechte dat Jacobus (pater) was overleden! De arme man was wellicht misleid door de gelijkenis tussen de twee doopnamen.

In de Status Animarum staat ook zwart op wit dat Jacobus' oudere broer Joannes (Jan) even verderop in dezelfde straat woonde. Deze was op 16 mei 1771 te Laarne gehuwd met Theresia Colman. Door zijn huwelijk kwam hij in dat jaar in het bezit van de boerderij van zijn overleden schoonvader Louis Colman⁹⁵. Dit gezin mocht zich tussen 1772 en 1782 verheugen in de geboorte van 6 kinderen: Catharina, Joannes Franciscus, Barbara, Petronilla (jong gestorven), Joanna Petronilla en Livinus. Men bemerkt dat 2 kinderen hier dezelfde doopnaam kregen als de tweede en vierde zoon van Jacobus: er was nu eenmaal geen grote keuze in de door de Kerk opgelegde heilignamen! Geheel hun leven lang hebben Joannes en Jacobus vlakbij elkaar gewoond, en na hun dood zou telkens een van hun zonen de boerderij overnemen.

Net als zijn voorouders was Jacobus een landbouwer. Er zijn geen aanwijzingen dat hij ooit een openbaar ambt heeft bekleed. De tweede helft van de 18de eeuw was voor Vlaanderen lange tijd vredig en voorspoedig. Niet eerder dan in 1785 was er voor de eerste maal sinds lange tijd weer enige onrust: te Laarne stelde men toen een wachttol op waarin de namen van Joannes en Jacobus De Wilde voorkomen⁹⁶. In 1789, het jaar van de Brabantse Omwenteling, gebeurde hetzelfde.

Drie jaar later verklaarde Frankrijk de oorlog aan Oostenrijk, dat over onze gewesten de scepter zwaaid. Na verschillende veldslagen (in 1792, 1793 en

Fig. 6: JACOBUS DE WILDE (aktief 1772-1798): overzicht van aan- en verkopen van gronden.

BENAMING/OMSCHRIJVING	JAAR	GROOTTE	TOT. OPP. BEZITTINGEN	BELASTINGEN	
				Afzonderl.	Totaal
1) "Heye" van L. Scheire	1772	535 R		0-13-4-0	
2) "Naildemans heyeken"	1772	384 R	919 R = 1 ha 36 a 47 ca	0-10-11-4	1-4-3-4
3) "Petegemsbosch" (Ascoopstr)	1777	456 R	1375 R = 2 ha 04 a 19 ca	0-11-4-10	1-15-8-2
4) "Bosch van den aermen"	1778	680 R		1-0-9-4	
5) 1/2 van "den turf"	1778	243 R		0-6-0-11	
6) Oude stede (= "heylant")	1778	378 R		0-9-5-6	
7) Oude stede aan de Breestr.	1778	400 R	3076 R = 4 ha 56 a 79 ca	0-11-1-4	4-3-1-3
8) Hofstede van Francies D.W.	1780	550 R	3626 R = 5 ha 38 a 46 ca	(werd niet verrekend)	
+) Verkoop van de grote weide	1781	-	-	-	3-6-7-3
9) Verkoop van nr. 2	1784	-	3242 R = 4 ha 81 a 44 ca	-	2-15-7-11
10) Half bunder "opsomerseet"	1785	542 R	3784 R = 5 ha 61 a 93 ca	0-17-2-8	3-12-10-7
11) Verkoop van nr. 5	1788	-	3541 R = 5 ha 25 a 84 ca	-	3-6-9-8
12) Verkoop van nr. 7	1797	-	3141 R = 4 ha 66 a 44 ca	-	-

1794) kwamen onze streken onder Frans bewind.

Op lokaal vlak leidden deze gebeurtenissen ertoe dat in Laarne opnieuw een burgerwacht werd opgericht. Jacobus had in 1793 de leiding over de 12de groep ervan, en in 1795 over de 35ste groep⁹⁷.

6.2. Werkzaamheden als landbouwer

6.2.1. Bezittingen

Het is niet gemakkelijk om aan de hand van het quoteboek de bezittingen van Jacobus De Wilde op te sporen⁹⁸. Want de hem betreffende gegevens werden gemakshalve tussen de paragrafen aangaande de bezittingen van zijn vader genoteerd. Na de dood van Francies De Wilde verving men de hoofding “Francies de wilde f(iliu)s Jan” gewoon door “1781 Jacobus de wilde fs Fran(cie)s”. Zoals we nog zullen zien, heeft deze werkwijze hier en daar tot fouten geleid. Toch is wel het volgende duidelijk. De jong gehuwde Jacobus kreeg reeds op zijn vijfentwintigste 2 stukken grond van zijn vader om met de opbrengsten daarvan zijn gezin te kunnen onderhouden (zie fig. 6, nr. 1 en 2). Vijf jaar later kocht Jacobus zelf een partij los aan (nr. 3). Dit Peteghemsbosch (ook kurkenbos genaamd) lag ten zuiden van “Naildemans heyeken” (nr. 2) vlakbij de Ascoopstraat. Hij bezat vanaf toen iets meer dan 2 ha. Toen Francies De Wilde in 1778 zijn produktie tot het hoogstnoodzakelijke beperkte, verwierf Jacobus nogmaals 4 percelen van zijn vader (nrs. 4 t.e.m. 7). Bij diens dood in 1780 bleven nog twee percelen over: de hofstede en de weide. Jacobus kreeg de hofstede (waar hij trouwens woonde) en zijn broer Joannes de grote weide, die net naast Joannes’ gronden lag. Hierbij heeft de griffier in het quoteboek twee fouten gemaakt. Ten eerste heeft hij vergeten om de afzonderlijke belasting voor de hofstede bij te tellen bij de totale belastingssom.. En ten tweede heeft hij de bijdrage voor de grote weide afgetrokken van Jacobus’ totaal, terwijl die weide nooit in diens bezit is geweest. Zo vergiste de schrijver zich tweemaal in Jacobus’ voordeel!

In 1784 verkocht Jacobus het kleine stuk heide bij de Ascoopstraat (nr. 2). Het jaar nadien kocht hij een groter stuk aan (nr. 10). De oppervlakte van zijn hofstede meegerekend, bezat hij op dat ogenblik 3784 roeden of 5 ha 61 a 93 ca. Na twee verkopen (nr. 11 en 12; resp. in 1788 en 1797) verminderde deze oppervlakte met ongeveer 1 ha.

Van de 9 inbezittingen had Jacobus er dus 6 aan zijn vader te danken. Het zevende perceel verwierf hij na diens dood. Zelf heeft hij 2 gronden aangekocht. Het geringe aantal is verrassend. Misschien was hij grotendeels tevreden met

wat hij had. Anderzijds kwamen door de aangroei van de bevolking steeds minder percelen vrij, die bovendien alsmaar verder onderverdeeld werden. Drie percelen heeft hij verkocht: het valt op dat twee ervan (nr. 2 en 3) het verst van zijn boerderij verwijderd lagen.

6.2.2. *Landbouwproduktie en -gewassen*

Vanaf het begin (in 1773) tot in 1795 kan men de produktiecijfers van Jacobus De Wilde achterhalen in de lijsten van de prijzije van de tienden⁹⁹. Na 1795 werden de quoteboeken in Laarne nog nauwelijks bijgehouden. Niemand ging nog rond voor de prijzije. Want het nieuwe Franse bestuur had abrupt de oude gewoontes en gebruiken afgeschaft, nadat Vlaanderen in 1795 officieel bij Frankrijk was ingelijfd.

Gedurende de periode van 23 jaar, waaruit Jacobus' landbouwproduktie bekend is, bebouwde hij in grote lijnen de volgende oppervlakte:

- minder dan 1 ha: 5 maal (1773 t.e.m. 1777)

- 1 à 2 ha: 17 maal

- meer dan 2 ha: 1 maal (1790)

Zolang als Jacobus 2 percelen in bezit had, bedroeg de bebouwde oppervlakte 225 à 350 roeden. T.t.v. de aankoop van 1777 is er een stijging tot 500 roeden. Na de inbezitneming van 1778 ging de produktie nogmaals de hoogte in: 700 à 950 roeden. De laatste aankoop (1785) maakte een uitbreiding tot 1000 à 1525 roeden mogelijk. De latere verkopen hebben in deze opwaartse trend geen opvallende wijzigingen gebracht.

De hoogste produktie werd bereikt in 1790¹⁰⁰: 1525 roeden (plus 4 meucken vlas) of iets meer dan 2 ha en 26 a.

Zij was als volgt verdeeld over de percelen:

"wintgat	400 C(ooren) b(oekweit)
heije	50 boeq.
daer	2 M(eucken) V(las)
1 beijle	150 taerwe
2 berckte	150 cooren
3 berckte	200 C(ooren) G(erst)
daer	75 taerw
magerheije	200 cooren
berckste	200 C(ooren) h(aver)
stede	100 C.h.
daer	2 M. V."

Voor deze oogst betaalde hij 3 pond, 1 schelling en 4 groten belasting.

De zeer bondige plaatsaanduidingen laten bijna geen enkele precieze identificatie van de percelen toe. Opvallend is dat Jacobus' laatste aanwinst, gelegen bij het "wintgat", het hoogste productiecijfer haalt, terwijl de andere percelen daar ver onder blijven.

In de onrustige periode 1792-1795 nam zijn productie duidelijk af (b.v. 1150 roeden in 1793, 1125 in 1795).

Het overzicht van de door Jacobus verbouwde gewassen biedt nagenoeg hetzelfde beeld als bij zijn vader. Koren (rogge) bleef nog steeds het belangrijkste, zowel door de frequentie als in de hoeveelheden. Tarwe was eveneens belangrijk (en ontbrak enkel in 1779 en 1789). Boekweit werd bijna jaarlijks gezaaid, maar zelden in grote hoeveelheden. Ook het vlas bleef goed vertegenwoordigd. Haver werd binnengehaald vanaf 1778, het jaar dat Jacobus het vee van zijn vader overnam. Gerst werd dikwijls gezaaid in combinatie met andere teelten in 1779-1785, 1787, 1787-1790 en 1795. De aardappel komt nog steeds niet voor.

Uit een andere bron vernemen we hoeveel dieren Jacobus bezat. In de oorlogsperiode 1793-94 werden in Laarne verschillende lijsten opgesteld over have en goed van alle inwoners ¹⁰¹. Jacobus bezat toen een huis met haard en had een knecht in dienst. In zijn stallen telde men een paard en vier koeien. Zijn broer Joannes had 2 koeien.

Na de verovering van de Oostenrijkse Nederlanden begonnen de Fransen hun nieuwe wingewest schaamteloos uit te persen ter ondersteuning van hun vele oorlogen. Voor Vlaanderen brak opnieuw een tijd van armoede aan.

Vóór zijn dood vierde Jacobus nog het huwelijk van zijn twee oudste zonen en de geboorte van de eerste kleinkinderen. Hij overleed, relatief vroeg, op de leeftijd van 50 jaar in de lente van 1798. Het register der overlijdens vermeldt alleen dat hij werd begraven op 7 april 1798. Ook de doodsoorzaak blijft in het ongewisse.

Enkele maanden later werden de Vlaamse jongemannen door de Franse krijgswet verplicht tot dienstplicht in de Franse legers. Deze proscriptie én de antigodsdienstige maatregelen van de Fransen waren de voornaamste oorzaken achter het uitbreken van de zgn. Boerenkrijg (najaar 1798). Er zijn geen aanwijzingen dat één van de zonen van Jacobus en Barbara bij deze gebeurtenissen betrokken is geweest. De weduwe zelf bleef in het huis van haar man wonen. Zij overleed op 13 februari 1816 en werd daags nadien begraven.

6.3. Een ooggetuigenverslag

Omstreeks 1800 legde M. Faipoult, het Franse hoofd van het Schelddedepartement, een uitgebreid dossier aan over zijn ambtsgebied ¹⁰². Hij weidde daarin verschillende bladzijden aan overwegingen over de Vlamingen; hun voorkomen, levenshouding, kwaliteiten, voeding, opvoeding van kinderen, enz... en dit in alle standen van de maatschappij ¹⁰³. Vooral zijn beschouwingen over de plattelandsbevolking mogen hier weerhouden worden.

6.3.1. Lichamelijke kwaliteiten

“De inwoner van het Schelddedepartement haalt, in het algemeen, een gemiddelde grootte van 1m60 tot 1m70. Hij is robuust, sterk en begiftigd met alles wat hem voor de arbeid geschikt maakt. De vrouwen zijn, alhoewel kleiner, toch niet minder fijn ... Hun grote vruchtbaarheid is opmerkelijk ... het is niet uitzonderlijk om op het platteland, en zelfs in de steden, gezinnen aan te treffen met 10, 12 of 14 kinderen. Hun bevallingen verlopen voorspoedig en licht, hun kinderen zijn sterk en goed gebouwd.”

6.3.2. Volksaard en levenshouding

“De Belg is zwijgzaam. Bij de families op het platteland heerst binnenshuis een diepe rust; zij behouden deze ingesteldheid zelfs temidden van hun ontspanning. Inderdaad, op hun landelijke feesten, kermissen genoemd, zijn er geen zangen of lichte dansen zoals die welke de feesten in de Provence of Lanquedoc verlevendigen. Op de kermissen danst men ook, maar het betreft niet het grootste gedeelte van de aanwezigen. Men vindt er mannen en vrouwen, gezeten rondom talrijke tafels bedekt met potten bier. Men brengt de dag door met drinken en met een balspel. Men lacht weinig; men kwam in een nogal ernstige stemming en men keert ook zo naar huis terug. Maar uit deze zelfopgelegde en stille aard volgt ook dat de Belgen bedachtzaam zijn en standvastig in hun gevoelens en in de uitvoering van de plannen die ze hebben uitgedacht. Zelden geven ze zich over aan ontwerpen die de verbeelding elders zo gemakkelijk voortbrengt ... Zij nemen graag hun voorvaderen als voorbeeld. Deze hebben de arbeid, de spaarzaamheid en de volharding in het eenmaal aanvaarde werkschema beschouwd als de enige wegen naar het geluk of de rijkdom; en ook de dag van vandaag denkt men er zo over.

Op het platteland werken alle gezinsleden, groot en klein, van ‘s morgens vroeg tot ‘s avonds voor een tamelijk bescheiden loon. Enkel door een uitzonderlijke ijver kan de familie in haar onderhoud voorzien. De beloningen zijn klein omdat

de aarde, zanderig en van nature uit onvruchtbaar, slechts een opmerkelijke vruchtbaarheid kan bereiken en behouden middel van werkingskosten, meststof en door beredeneerde inspanningen. En zo, na het aftrekken van deze onkosten, blijft er maar weinig over voor de eigenaar en de dagloner.”

De Vlaming staat afkerig tegenover een krijgsdienst die hem ver van huis zal voeren en de conscriptie zal, volgens Faipoult, geen succes kennen in het Schelddedepartement. Wat de Vlaming afschrikt is: “het besef hun dagelijkse bezigheden te moeten laten vallen, en, door de aard van het soldatenleven, de gewoonte van sedentaire arbeid te verliezen evenals de zekerheid om ... de nuttige en vreedzame status van familiehoofd te verwerven”.

Op moreel vlak velt Faipoult het volgende oordeel over de toenmalige Vlaming: “Hij bezit een sterk en rechtzinnig inzicht, en tegelijkertijd een standvastig en vreedzaam karakter. Hij is rechtuit, trouw aan zijn verbintenissen en gesteld op zijn rechten, zijn vrijheid en zijn godsdienstgebruiken. Indien het mogelijk is om hem enige smaak voorrechtzaken te verwijten, dan is dat de fout van de voormalige gerechtsdienaren en de vroegere organisatie van de rechtbanken ...”

6.3.3. Voeding

Over de voeding van de Belg het volgende: “Hij eet steeds een weinig van een grof en slecht gekneet brood; de aardappelen vormen zijn belangrijk voedsel; het bier is zijn enige drank ...” (p. 31). Verderop (p. 35) volgt een omstandiger beschrijving van de maaltijden: “Deze aardappelen ... worden, nadat ze geschild zijn, in een kookpot met water gelegd. Wanneer ze gekookt zijn, stampen men ze fijn en vermengt ze met karnemelk. Dat is het middagmaal voor iedereen: wat overblijft wordt opzij gezet, en wordt gedurende gans de dag gebruikt met een aanvullende voeding. Die bestaat uit een licht stukje roggebrood besmeerd met sterk gezouten en gepeperd varkensvet, of wel een brij van karnemelk en boekweitbloem, of een kleine hoeveelheid gezouten varkensvlees. Stukje bij beetje went men de kinderen zo aan het gebruik van alle soorten voedingsmiddelen.”

Nog in de 20ste eeuw kon men verschillende bestanddelen van dit menu op de tafels der boerenfamilies terugvinden!

§ 7. LIEVEN DE WILDE

(° Laarne, 5 augustus 1777 - † Laarne, 25 maart 1845)

Van het kroostrijk gezin van Jacobus De Wilde en Barbara De Bruycker zijn er 8 kinderen volwassen geworden¹⁰⁴. Slechts één van hen kon het ouderlijk huis overnemen. Die eer is Petrus (de derde zoon) te beurt gevallen. Deze huwde met Isabella Vermeersch, bij wie hij verschillende kinderen had. Zijn neef Lieven De Wilde (niet te verwarren met Petrus' gelijknamige broer) nam het huis van zijn vader Joannes in de Breestraat over; waar voorheen 2 broers naast elkaar woonden, verbleven nu 2 neven¹⁰⁵.

Maar de naaste verwanten van Petrus zwermden uit. Zijn zusters vonden elk een echtgenoot. Livina Joanna De Wilde huwde met Jean Baptiste Vanden Corteput en vestigde zich in de Kerkstraat. Judoca werd de vrouw van Bernard Verschraegen en week uit naar Beervelde. Bij de 5 broers stelt men een merkwaardig gevoel van saamenhorigheid vast; vóór 1818 zochten en vonden zij allen een woonst in de Meersstraat te Laarne¹⁰⁶. De oudste, Petrus Franciscus, was gehuwd met Thérèse Seghers; Johannes Franciscus (de tweede zoon) met Petronille Dauwe. De 2 jongste broers, Isaac en Macharius, waren getrouwd met (resp.) Jeanne Josine en Thérèse Plaetinck: zij deelden in de Meersstraat aanvankelijk hetzelfde huis. In alle huwelijken werden kinderen geboren. Van de 6 broers waren er in 1818 vijf landbouwer; alleen Macharius was dagloner.

Lieven De Wilde huwde op 30 december 1807 met Josyne Braeckman uit Heusden. Zij was aldaar geboren als Judoca Maria Braeckman op 13 november 1778¹⁰⁷. Zij schonk hem vijf kinderen, voor wie enkele verwanten als peter of meter optraden:

- 1) Barbara (° 10 december 1808). Haar peter was Joannes Franciscus De Wilde (oudere broer van Lieven).
- 2) Carolus/Charles (° 25 februari 1810). Zijn meter was Livina Joanna D.W, een zuster van Lieven.
- 3) Seraphina (° 5 februari 1812). Haar peter was Petrus D.W., Lievens broer in de Breestraat.
- 4) Francisca/Françoise (° 2 februari 1816). Haar peter was Isaac De Wilde, een jongere broer van Lieven.
- 5) BERNARDUS/BERNARD (° 4 juli 1820)¹⁰⁹. Zijn peter was Lievens jongste broer Macharius, die te Laarne overleed op 2 maart 1875 op de gezegende

leeftijd van 86 jaar.

Later schreef men ook een Ursula (° 1829) en Sophie De Wilde (°1835) in. Zij waren de dochters van de ongehuwde Barbara. Ook deze meisjes werden in het gezin opgenomen.

In 1818 woonde bij Lieven en Josyne ook nog het echtpaar Haeghens-Bollaert in¹¹⁰. Niet lang daarna bleef Lievens gezin alleen over. Blijkens de tellingen en bevolkingsregisters heeft hij heel zijn verdere leven als landbouwer in de Meersstraat gewoond¹¹¹. Luidens het bevolkingsregister van 1829 (dus opgesteld in de Hollandse periode) was het gezin Rooms-katholiek¹¹². In dat jaar woonden ook 2 meiden in: Catharina De Caene uit Zeveneken en Joanna Francisca Vervaet uit Laarne.

De generatie van Lieven De Wilde heeft eigenlijk vier verschillende landsbesturen gekend. Vóór 1794 kenden onze gewesten een vrij voorspoedige tijd onder de Oostenrijkers. Van 1794 tot 1814 waren de Fransen heer en meester. Uit die tijd stammen nog enkele lijsten die getuigen van hun opeisingen in Laarne¹¹³. Bij de leveringen van 1813-1814 stond ook de bijdrage van Lieven De Wilde genoteerd: “250 pond patat”. Meteen een bewijs dat hij o.a. aardappelen verbouwde. Naast de vermeldingen van opgeëist stro, is dit een van de zeldzame gegevens over zijn landbouwproduktie.

Na de Fransen volgde de heerschappij van Nederland (1815-1830). In 1830-31 bevocht België zijn onafhankelijkheid.

Tijdens de Hollandse periode, en meer bepaald in 1822, stelde men een kadastrale atlas op van Laarne¹¹⁴. Gecombineerd met de schaarse gegevens over de kadastrale belasting blijkt hoeveel grond Lieven De Wilde in bezit had¹¹⁵, en hoe elke vierkante meter werd aangewend (zie fig. 7). Men ziet duidelijk het woonhuis (links) en de stallen. Lieven bezat iets meer dan 1 ha. Het geheel had de vorm van een onregelmatige rechthoek. Vanaf de straat gezien was het ongeveer 200 meter diep; de gemiddelde breedte bedroeg 50 meter. Het grootste gedeelte werd aangewend voor de landbouw. De indeling was als volgt¹¹⁶:

<u>Nr. op het plan</u>	<u>Soort</u>	<u>Grootte</u>
102	terre	87 a 90 ca
103	jardin	5 a 90 ca
104	verger	3 a 60 ca
105	bat(iments)	3 a 50 ca
106	jardin	1 a 30 ca
TOTAAL		1 ha 2 a 20 ca

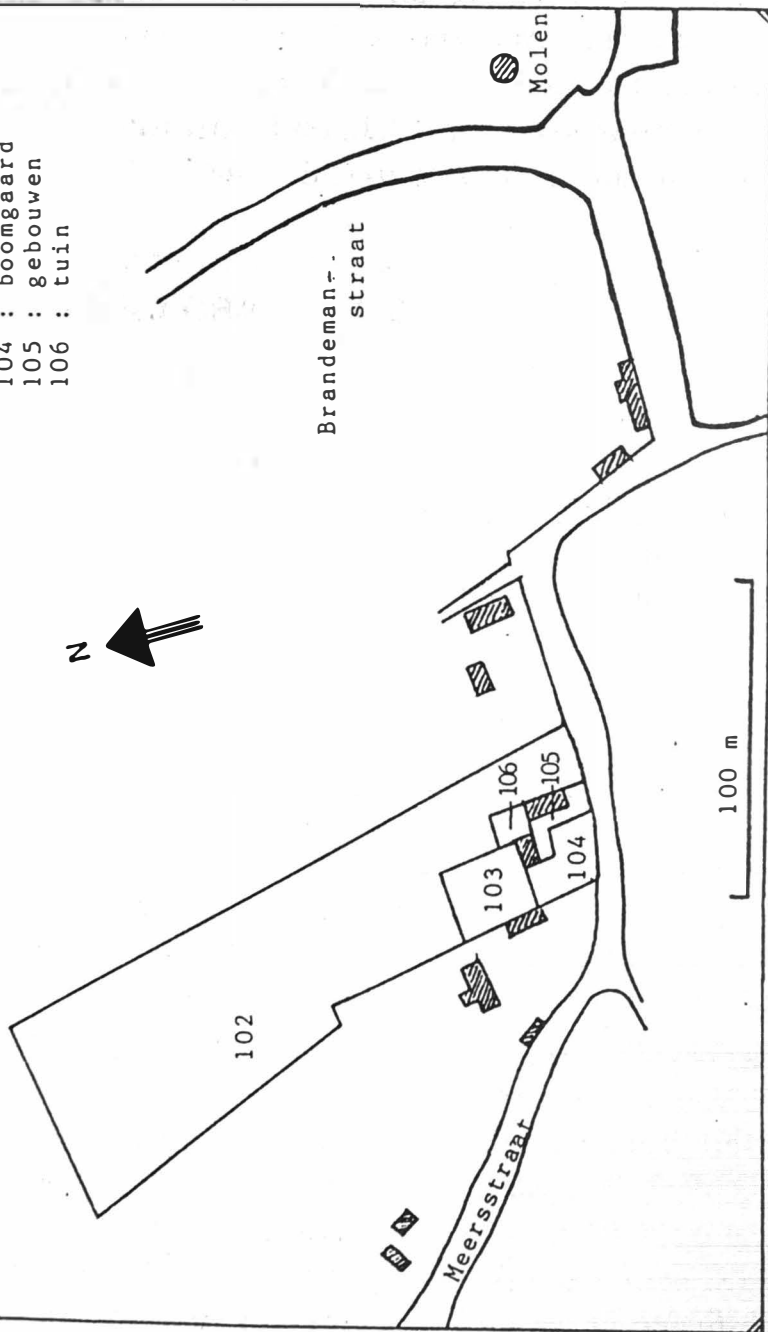
Fig. 7 De eigendommen van Lieve De Wilde in de Meersstraat (2de kwart van de 19de eeuw)

Naar : Atlas du plan cadastral parcellaire de la commune de Laerne (1822):

Section B, 1re feuille.

(RAG, Kaarten en plans nr. 2087)

Perceel nr. 102 : landbouwgrond
103 : tuin
104 : boomgaard
105 : gebouwen
106 : tuin

Volgens de octrooien uit de periode 1819-1823 werd Lievens “fortuin” geschat op 10 florijnen; hetgeen evenveel is als zijn broer Pieter en zijn neef Lieven en méér dan zijn broers Isaac (6 flor.) en Joannes Franciscus (5 flor.) Maar de weduwe van de oudste broer (Petrus Franciscus) spande de kroon met een kapitaal van 60 florijnen in 1823¹¹⁷. Al deze gegevens wijzen dus eerder op een bescheiden landbouwbedrijfje. Het ligt voor de hand dat Lieven eveneens als pachter zal gewerkt hebben.

Lieven De Wilde overleed op 25 maart 1845 en werd daags nadien begraven. Zijn weduwe stierf 6 jaar later op 11 mei 1851. Na haar dood kwam het erf in het bezit van hun jongste zoon Bernard.

§ 8. BERNARD DE WILDE

(° Laarne, 4 juli 1820 - † Laarne, 18 maart 1909)

In theorie zou men mogen verwachten dat er over Bernard De Wilde rijkelijk informatie bestaat. Immers, de periode waarin hij de volwassenheid bereikte (nl. de 2de helft van de 19de eeuw), ligt nog niet zó ver terug in het verleden. Hij bereikte bovendien een zeer hoge leeftijd en heeft steeds te Laarne gewoond.

Niettemin valter overhem niet zoveel terug te vinden. De voornaamste oorzaak van deze beperktheid is dat er zeer weinig documenten zijn bewaard, die stammen uit het Laarne van de 19de eeuw¹¹⁸. Meer dan 80 jaar na zijn overlijden is het ook zo goed als onmogelijk om nakomelingen te vinden die de man voldoende gekend hebben om er een getuigenis over af te leggen. En zo is het te verklaren dat wij over Bernard De Wilde alleen nog de meest elementaire zaken kunnen achterhalen, zoals leeftijd, samenstelling van het gezin, beroep, en (niet altijd even precies) zijn woonplaats.

Het bevolkingsregister van Laarne uit het midden van de 19de eeuw is een van de voornaamste bronnen¹¹⁹. De aantekeningen tonen aan dat Bernard na het overlijden van zijn moeder Josine (Regine) Braeckman alleen achterbleef op de boerderij. Eén jaar later huwde hij, bijna 32 jaar oud, met Paulina Bracke. Zij was op 20 februari 1820 te Laarne geboren en huwden zij ter plaatse: op 2 juni 1852 het burgerlijk huwelijk en daags nadien het kerkelijk. Waarna zij zich vestigden in het ouderlijk huis van Bernard. Aldaar zagen 4 kinderen het levenslicht:

1) Augustus (° 24 september 1853)¹²⁰.

2) Augusta (° 26 januari 1856). Haar meter was Barbara De Wilde.

3) Pieterjan (° 6 januari 1860). Zijn meter was Seraphina D.W.

4) EMILUS (° 10 januari 1863)¹²¹. Dit kind kreeg onmiddellijk na de geboorte een nooddoop door de geneesheer ("iam baptizatum a medico") en daags nadien door de priester. Ondanks dit weinig beloftevolle begin zou hij, in volle gezondheid, een zeer hoge leeftijd bereiken.

Het bevolkingsregister stelt duidelijk dat de vader landbouwer was. Paulina Bracke oefende geen specifiek beroep uit. Hun kinderen gingen allen naar school¹²².

Zoals voor Lieven De Wilde beschikken we ten tijde van de generatie van Bernard over een "Atlas Cadastral Parcellaire", ditmaal uit 1863¹²³. Onder nr. 1350 in de "alfabetische Lyst of Legger" blijkt Bernard De Wilde in Sectie B de eigenaar te zijn van de nrs. 102 t.e.m. 106. Derhalve bezat hij juist dezelfde percelen als zijn vader in 1822 (zie fig. 7): op 40 jaar tijd was dit noch toe-, noch afgenomen! De interne verdeling in 1863 was als volgt:

Sectie B nr. 102	= land	= 81 a 0 ca
nr. 103	= tuin	= 5 a 90 ca
nr. 104	= boomgaard	= 5 a 80 ca
nr. 105a	= huis	= 80 ca
nr. 105b	= huis	= 50 ca
nr. 106	= boomgaard	= 7 a 20 ca

De totale oppervlakte in 1863 bedroeg 1 ha 1 a 20 ca, of 1 are minder dan in 1822. De oppervlakte van de percelen is licht veranderd, evenals de aanwending. In vergelijking met 1822 is de landbouwgrond verminderd (nr. 102), evenals de beschikbare oppervlakte voor de gebouwen. Niettemin bemerkt men op het plan dat het woonhuis (met de lange zijde evenwijdig met de straat) naar het westen toe verlengd is. Ook achteraan is een gebouwtje bijgevoegd. De grootste verandering is die van nr. 106: de vroegere (groenten)tuin is in 1863 ook boomgaard, zodat de gebouwen aan de straatzijde en langs beide zijden omringd waren met bomen.

Omstreeks 1867 is het gezin naar de Zandstraat nr. 7 verhuisd¹²⁴. Alle kinderen werden volwassen en huwden. August, de oudste, trouwde met Marie Leonie De Vos. Twee zonen werden geboren, die Bernard en Emiel werden genoemd. August verdiende zijn brood als trapper. Augusta, de enige dochter, werd in de

echt verbonden met Charles Louis Van Houck¹²⁵. Pieterjan deelde zijn leven met Emilie Dauwe; daar zagen acht kinderen het levenslicht. Ook Emiel vond een echtgenote (zie § 9).

Maar er was niet altijd vreugde en voorspoed. Het overlijden van zijn echtgenote op 10 oktober 1889 was een eerste zware zware slag voor Bernard. Minder dan een maand later stierf ook zijn oudste zoon: hij was amper 36 jaar oud en diens vrouw droeg nog hun tweede kind.

Het werd geboren in januari 1890 en zou niet lang in leven blijven. Bernard overleefde ook zijn dochter: Augusta was 40 jaar toen zij overleed op 28 juli 1896.

Volgens het bevolkingsregister uit het laatste decennium van de 19de eeuw woonde Bernard in de Brandemanstraat nr. 9 en zijn zoon Pieterjan woonde bij hem in¹²⁶. Emiel leefde daar ook tot zijn huwelijk (1894); toen verhuisde hij naar het nr. 4 in dezelfde straat.

Na de eeuwwende waren de rollen omgedraaid: Pieterjan De Wilde bezat het ouderlijk huis (!) in de Meersstraat (nr. 14), en zijn oude vader woonde toen bij hem in. En daar overleed Bernard op de respectabele leeftijd van 88 jaar en 8 maanden op 18 maart 1909. Geen enkele van zijn voorvaders was zo oud geworden. Zijn jongste zoon Emiel zou hem bijna evenaren.

§ 9. EMIEL DE WILDE

(° Laarne, 10 januari 1863 - † Laarne, 29 november 1950)

Emiel De Wilde werd geboren in de Meersstraat op 10 januari 1863 omstreeks 8 uur in de morgen. Zoals gezegd, vond de begeleidende geneesheer het wenselijk om het kind een nooddoop te geven. Daags nadien werd de baby nogmaals gedoopt door E.H. Van Mossevelde, de toenmalige pastoor van Laarne. Op dezelfde elfde januari tekende hij dit doopsel ook op in zijn register¹²⁷. Ondanks deze duidelijke notities is er in latere documenten een fout geslopen in de opgave van Emiels geboortedatum. Bijna overal leest men dat hij zou geboren zijn op 12 (sic) januari 1863; ook op zijn doodsprentje staat het zo afgedrukt. Emiel zelf lijkt zich nooit om een rechtzetting bekommerd te hebben.

Over de jeugd van de jongste telg van Bernard en Paulina Bracke is zeer weinig bekend¹²⁸. Zoals zijn broers en zus ging hij naar school en hielp hij op de boerderij. Rond zijn twintigste levensjaar kreeg hij bericht van het Belgisch

ROYAUME DE BELGIQUE

MINISTÈRE DE L'AGRICULTURE, DE L'INDUSTRIE ET DES TRAVAUX PUBLICS

Service de santé, hygiène publique et voirie communale.

INSPECTION DES VIANDES DE BOUCHERIE.

À tout ses collègues, membres du jury, chargés d'examiner les personnes qui désirent occuper les fonctions d'inspecteur des viandes, priées par l'article 2 du règlement du 9 février 1897, sur le commerce des viandes de boucherie, assistés que le soir

E. De Wilde à l'honneur

et aide, avec succès, l'épreuve réglementaire.

Écrits le présent certificat à Gand

le 21 Mars 1897

L'Inspecteur.

Le Secrétaire.

Les Membres du jury.

Le Président.

Willy

Willy De Wilde

Fig. 8: Het diploma van Emiel De Wilde (1892).
Ware grootte: ± 25,5 cm op ± 34 cm. Privé-bezit.

leger. In het kader van de loting moest hij zich aanmelden in het gemeentehuis te Wetteren. Het lot was hem niet gunstig gezind en hij werd erin geloot. Maar zijn ouders hadden hun voorzorgen genomen. De wet liet toe dat men zich vrijkocht van legerdienst door aan een vervanger een bepaald bedrag te betalen. Onder deze voorwaarde bleek een jongeman uit Wetteren (wiens naam niet bekend is) bereid om Emiels legerdienst over te nemen. Naast het gegeven dat Emiels hulp thuis niet gemist kon worden, blijkt uit deze handelwijze dat het gezin niet onbemiddeld was. Emiel zou zijn tijd ook niet verprutsen. Gedurende de 19de eeuw was de economische toestand sterk veranderd. Een leven als landbouwer bleek voor velen onhaalbaar of onhoudbaar en zij zochten hun heil in andere beroepen. Zo werd Emiels oudste broer tapper, diens zoon Bernard smid. Emiel zelf gaf het leven als landbouwer niet op, maar probeerde zich door studie meer bestaanszekerheid te verwerven. Na het afleggen van een examen verwierf hij op 21 mei 1892 te Gent het diploma van vleeskeurder (zie fig. 8). Vol trots werd het kostbare document ingekaderd en opgehangen in de slaapkamer. Voor de rest van zijn leven zou “Miel” in Laarne bekend staan als “boerenslachter”. Voor de uitoefening van deze stiel ging hij, op aanvraag, rond van boer tot boer. De slachterswinkels uit de omgeving konden eveneens op hem een beroep doen. Tenslotte was hij ook wel eens werkzaam in het slachthuis te Wetteren (tot het ogenblik dat daar een veearts werd aangeduid). Hij heeft daarnaast verschillende mensen in deze stiel opgeleid.

Bij het slachten droeg hij steeds een vest in blauw lijnwaad. Voor het zouten en scheiden van het vlees bestond de kledij uit een blauwwit gestreepte vest en een witte schort uit lijnwaad. Hij zag steeds zeer nauwgezet toe op de hygiëne. Bij zijn thuiskomst kon hij zijn gezin verblijden met verse stukken vlees, want het was de gewoonte om bij het slachten van varkens of runderen een “zende” mee te geven aan de slachter. Een zende bestond uit enkele bloedworsten en witte worsten, een stuk hoofdvlees en enkele varkenskoteletten.

Twee jaar na het behalen van zijn diploma trad Emiel in het huwelijk. Aanvankelijk (zo verklaarde hij later zelf aan zijn kleinkinderen) was hij niet gehaast om te trouwen. Niettemin vond hij zijn gading niet ver van het ouderlijk huis. In de Brandemanstraat woonde de vier jongere Maria-Cordula Van Peteghem (° 20 januari 1867). Haar ouders, Charles-Louis Van Peteghem en Juliana Isabella Audenaert waren welstellend. Emiel en “Cordule” huwden op 22 mei 1894 voor de wet en op 23 mei in de kerk van Laarne.

Op 19 juni 1895 werd hun enig kind geboren. De grootvader gaf graag zijn doopnaam door aan zijn kleinzoon wiens volledige naam Bernard Jozef Remi

De Wilde luidde. Maar er was een schaduwzijde aan hun geluk. De bevalling was voor Cordule een zware beproeving geweest en zij zou nooit volledig herstellen.

Het was in deze periode dat Emiel voor zijn echtgenote een fiets kocht opdat zij zich zou kunnen behelpen. Zij was de eerste vrouw in Laarne die een dergelijk vervoermiddel had. De parochieherder evenwel was zo geshockeerd dat hij zich terstond naar hun huis begaf om hen daaromtrent de les te spellen! De tijden zijn ondertussen wel veranderd ...

In die tijd woonde het gezin in de Brandemanstraat nr. 4¹²⁹. Dit huis was eigendom van de familie Van Peteghem. Daar werden zij bijna het slachtoffer van diefstal. Emiel was 's morgens heel vroeg vertrokken om te slachten. Een dief had zich tijdens zijn afwezigheid toegang verschaft tot het huis en bedreigde Cordule en haar kind. Gelukkig kwam Emiel op dat ogenblik onverwachts thuis, waarop de dief onmiddellijk de benen nam. Men heeft nooit geweten wie het was.

Op 30 mei 1901 verwierven Emiel en Cordule "bij proces-verbaal van toewijs" een hofstede "met afhangendheden en grond", gelegen in de Quastraat nr. 3, waar zij van dat ogenblik zouden wonen. Tevens kwamen zij in het bezit van een perceel landbouwgrond met een grootte van meer dan 1 ha, eveneens in de Quastraat¹³⁰. Drie percelen, komende van de familie van Cordule, wisselden ook van eigenaar.

Enkele jaren later (1905 ?) vierde hun zoon zijn Communiefeest. N.a.v. deze gebeurtenis lieten zij een grote foto maken (zie fig. 9A): de identificatie van de personen van dit kleine gezin stelt uiteraard geen problemen.

In 1911 ging de gezondheid van Cordule fel achteruit. Zij verviel in een derde crisis sinds de geboorte van haar zoon; en deze maal was de afloop noodlottig. Zij overleed op 18 juni van dat jaar, 44 jaar oud. Naast het eigen leed dat vader en zoon moesten verwerken, had dit verregaande gevolgen. Bernard Jozef Remi diende zijn studies af te breken om zijn vader te helpen, en Emiel werkte niet meer als slachter om zich volledig aan het werk op de boerderij te kunnen wijden. Slechts na het huwelijk van zijn zoon in 1921 nam hij zijn taken als slachter terug op.

De eerste Wereldoorlog bracht voor Emiel geen opvallende wijzigingen in zijn bestaan. Na de oorlog kocht hij een perceel aan te Kalken. Dit bracht het totaal van zijn onroerend goed op 4 ha 10 a en 20 ca. Van de 6 percelen lagen er 2 te Laarne (Quastraat), 3 te Kalken en 1 te Lokeren. Na zijn dood ging alles over op zijn zoon.

Fig. 9A.

Emiel De Wilde, zijn echtgenote
Cordule van Peteghem en hun zoon
Bernard Jozef Remi.

Omstreeks 1905.

Ware grootte van de foto ± 17 op 23
cm.

Fig. 9B. Emiel De Wilde op zijn erf in de Quastraat te
Laarne (1942)

Emiel is nooit hertrouwd. Na de oorlog nam hij een meid in dienst tijdens de periode dat zijn zoon de (nu verplichte) legerdienst vervulde. Deze meid mocht zelfs blijven nadat Bernard J.R. terugkeerde, huwde en ging inwonen op het erf van zijn vader. Maar toen er op mysterieuze wijze steeds weer etenswaren verdwenen, kreeg zij haar ontslag.

Emiel sleet de laatste decennia van zijn leven in het gezelschap van zijn zoon, schoondochter en kleinkinderen. Organisatie en werkschema doorheen het jaar bleven grotendeels en lange tijd bij hem berusten. Toen hij zich op hogere leeftijd inspande om een varken in een kelder te dragen, bezeerde hij zich aan de heup. Vanaf dat ogenblik zou hij zich behelpen met een wandelstok. En zo heeft men hem vereeuwigd, in zijn door-de-weekse werkkledij, op zijn erf, in 1942. Hij was toen bijna 80 jaar oud (fig. 9B).

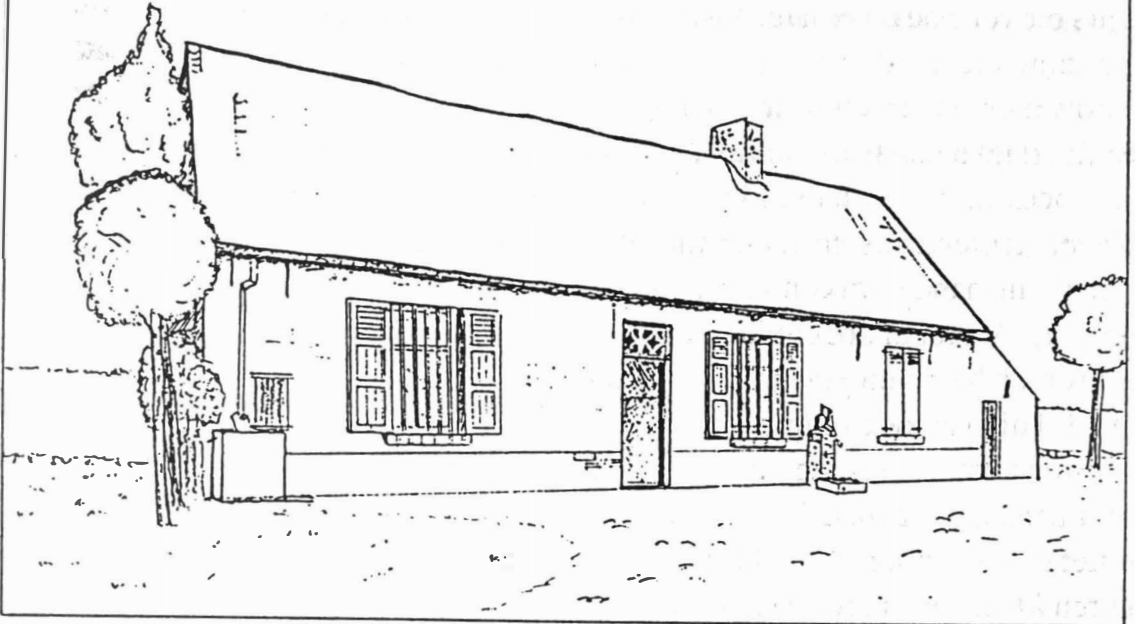
Hij stond bekend als een streng, nauwgezet en kristelijk man, voor wiemen veel ontzag had. Als gepensioneerde legde hij graag een kaartje. Hij maakte dikwijls wandelingen door de velden en kauwde op tabakspruimen. Bij het lezen gebruikte hij een pince-nez. Zijn algemene gezondheidstoestand is steeds goed geweest. Naar het einde van zijn leven toe, nam hij pillen voor zijn hart. Hij overleed thuis op 29 november 1950. Twee maanden later zou hij 88 geworden zijn.

De boerderij in de Quastraat te Laarne.

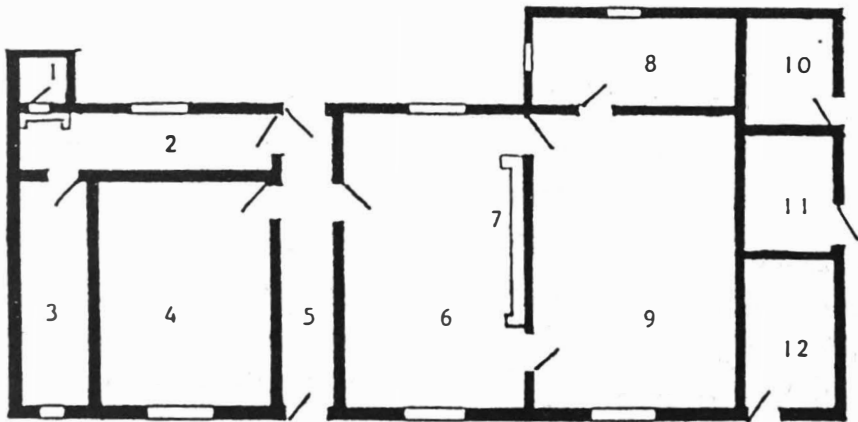
Gedurende meer dan een halve eeuw hebben Emiel De Wilde en zijn afstammelingen in de boerderij aan de Quastraat gewoond. Het is derhalve interessant om na te gaan op welke wijze boerderij en erf waren ingericht om op die manier nog een deel van de toenmalige leefwereld op te roepen.

Het geheel ligt ten noorden van de Quastraat. Links was een hek, rechts staan de muren van de stallingen tot aan de rand van de straat. Wanneer men via het hek het erf betrad, zag men schuin rechts voor zich het woonhuis (fig. 10A). Destijds stonden er twee bomen voor. Het bouwjaar van het huis valt te dateren omstreeks 1830. Men kon van binnen uit dak noch zoldering zien, vermits de woonvertrekken voorzien waren van een bezet plafond (wat in die tijd niet vanzelfsprekend was). De ramen waren beveiligd met tralies. Op de plattegrond (fig. 10B) ziet men de indeling van het huis. Diverse vloeren waren gelegd met rode of blauwe tegels. In de keuken stond een brede Vlaamse schouw met een koperen kruisbeeld, 2 kandelaars en antieke borden er op. In de winter plaatsten zij voor deze haard een Leuvense buisstoof. Aan de noordzijde en achterkant van het huis lag een groententuin. Aan de oostzijde

A. Vooraanzicht (straatzijde)

B. Plattegrond

1 = bakhuis; 2 = schotelhuis met open haard; 3 = slaapkamer-tje (kinderen); 4 = slaapkamer Emiel; 5 = gang; 6 = keuken + woonkamer; 7 = Vlaamse schouw; 8 = kelder + voûte (slaapk.); 9 = slaapkamer ouders; 10 = runderstal; 11 = varkensstal; 12 = zandhoek + bergplaats materiaal.

Fig. 10: Het huis van Emiel en Remi De Wilde.
Laarne, Kwastraat nr. 3. Eerste helft van de 20ste eeuw.

bevond zich een boomgaard met de meeste inheemse fruitsoorten (uitgezonderd kersen). Aan deze zijde waren tegen het huis een runder- en varkensstal en een hok voor de werktuigen aangebouwd. In de noordoostelijke hoek van het erf stond een houtmijt.

Voor het huis stond in de zomer een zitbank. Bij de venster van de keuken bemerkt men een waterpomp. Natuurlijk ontbrak op de boerderij de mesthoop niet. Daarnaast, en halverwege tussen het woonhuis en de stallingen aan de straatzijde, stond het hoenderhok en de slijpsteen waar Emiel zijn slachtersmessen wette. Tevens had men midden op het erf een washok en een kalverhok opgericht, evenals een open haard voor het bereiden van rundervoeder. De afvoer van het vuile water liep vandaar naar de beek aan de oostzijde. Zoals reeds werd vermeld, begrepsden diverse stallingen, aaneensluitend, het erf aan de straatzijde. Onmiddellijk naast het hek was de stal voor het paard (en eventueel enkele runderen), vervolgens een voederstal en een koestal. Dan het toilet en een varkenshok. In de schuur stond de dorsmachine met het reservekoren (tas), met daarnaast het wagenhok en een bergplaats voor het stro. Uiterst rechts was de aardappelkelder met de hooischelf. Het erf was omheind met een haag, waar de bewoners zich vrij doorheen konden bewegen. Met deze accomodaties streefde men ernaar om zoveel mogelijk autarkisch te zijn.

§ 10. Bernard Jozef REMI DE WILDE

(° Laarne, 19 juni 1895 - † Laarne 13 december 1974)

De enige nazaat van Emiel De Wilde en Cordule Van Peteghem stond zijn leven lang bekend onder zijn derde doopnaam Remi. Op volwassen leeftijd was hij, met zijn lichaams grootte van $\pm 1m75$, groter dan zijn vader.

Als kind volgde hij de lagere school in Beervelde. Dit ondanks zijn katholieke achtergrond, want de stichteres van de school huldigde de denkbelden der Liberalen. Het onderwijs had er een goede naam; zo kon men o.m. lessen Frans volgen, hetgeen toen nog uitzonderlijk was. In die tijd deed Remi ook zijn Plechtige Communie.

Na het beëindigen van de lagere school schreven zijn ouders hem in op het Heilig Maagdcollege te Dendermonde. Maar de kleine Remi werd op het internaat zo aangegrepen door heimwee, dat hij op een gegeven ogenblik wegliep van school en op zijn eentje naar huis terugkeerde. Waarna zijn verbolgen vader hem zijn studies liet vervolgen in het Waalse Ath, waar hij

meteen ook een sterke kennis van het Frans moest verwerven. Omstreeks 1909 legde hij bij wijze van hobby een postzegelverzameling aan¹³¹.

Hij studeerde goed en men plande voor hem een toekomst als onderwijzer (destijds nog een prestigieus beroep); maar de vroegtijdige dood van zijn moeder in 1911 maakte dit onmogelijk: voortaan zou hij zijn vader bijstaan in het werk op de boerderij.

Ondertussen was in België de militaire dienstplicht ingevoerd. Volgens zijn leeftijd behoorde Remi tot de lichte van 1915. In de militielijsten leest men dat hij vrijstelling heeft proberen te bekomen, waarbij hij aanvoerde dat hij een "onmisbare steun (was) van vader weduwnaar"¹³². Het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog plaatste dit vraagstuk op de achtergrond. Een nieuwe verplichting doemde op: de Duitse bezetter eiste hem op om voor hen te werken. Liever dan hieraan gevolg te geven, heeft Remi verschillende maanden ondergedoken bij hem thuis! Zorgvuldig verborgen in het achterkamertje (fig. 10B, nr. 8) naast de slaapkamer van zijn vader (een kleerkast verborg de toegangdeur) wachtte hij met een lotgenoot (Clement Van Mossevelde) het einde van de oorlog af. Eten kregen ze via de zolder. Twee kleine ramen gaven uitzicht op de buitenwereld. Slechts 's avonds konden zij even de benen strekken en een luchtje scheppen. En het feit dat er soms een Duitse soldaat was ingekwartierd vergde de uiterste behoedzaamheid.

Na de oorlog moest hij dan toch zijn legerdienst vervullen. Voorzien van het stamnummer 168-2694 was hij oorspronkelijk ingedeeld bij het "18 geschut"¹³³. Hij kwam evenwel terecht bij de cavalerie (in Duitsland of de Duitstalige Oostkantons). Men stelde hem te werk als kok in de mess van de officieren.

Eens deze episode achter de rug, huwde hij met de één jaar jongere Julia De Weerd (° 28 oktober 1896). Zij was het derde kind van het landbouwersgezin Henri De Weerd - Rosalie De Meyer en was afkomstig uit de Bastelaerestraat nr. 769 te Lochristi. In die gemeente huwden zij op 24 en 25 augustus 1921. Zij lieten zich toen op foto vereeuwigen (fig. 11 A) en trokken in bij Emiel De Wilde in de Quastraat. Daar werden verschillende kinderen geboren. Eerst zagen vier meisjes het levenslicht: Angela Rosa (° 15/12/1923), Rachel Maria (° 01/02/1927), Dionysia Noëlla Maria (° 28/03/1931) en Henriette Bertha (° 19/04/1933). Tenslotte werd ook de lang verhoopte zoon geboren op 23 september 1937: Lucien Frederik Gustaaf. Al deze kinderen zijn nu nog in leven. Niet alleen het gezin groeide en bloeide; ook de bezittingen namen toe. Remi en zijn vrouw voegden aan de percelen van Emiel nog verschillende eenheden

toe. Dit gebeurde via aankopen in 1923, 1927 (twee), 1929 en 1934. Men bemerkte dat zij tijdens de economische wereldcrisis geen risico's hebben genomen. Pas na de Tweede Wereldoorlog volgden nog 2 aankopen ¹³⁴. De eerste was de verwezenlijking van een oude droom. Bijna 60 jaar oud, hadden Remi en Julia al meer dan eens te kennen gegeven dat zij graag in de Laarnse Kasteeldreef zouden wonen. Emiel De Wilde was enkele jaren tevoren gestorven, en de kinderen begonnen het ourdelijk huis te verlaten. Groot was hun vreugde, toen bleek dat de Van Rysselberghes in de Kasteeldreef nr. 44 (nu : 54) hun huis wilden verkopen. Eind 1954 : na een seintje van de onderpastoor was de zaak binnen de kortste keren beklonken: voortaan zouden Remi en Julia in het centrum van Laarne leven. De laatste aanwinst in 1956 bracht de totale oppervlakte van hun onroerend goed op iets meer dan acht en een halve hectare, weliswaar versnipperd over 14 percelen. Het oude erf in de Quastraat werd van toen af verpacht.

Het leven op de boerderij

Welke werk- en levensgewoontes waren in de Quastraat van tel? Indien wij hier ook met het alledaagse rekening houden, dan is dat voornamelijk om de volgende beweegredenen. Hun levenswijze was nog helemaal doordrenkt van tradities en behoudsgezindheid. Veel van wat in het begin van deze eeuw in landbouwmiddens als maatstaf gold, was eeuwenlang toegepast en doorgegeven van vader op zoon. Voor hen was de overlevering van die gebruiken ook vanzelfsprekend en natuurlijk. En juist dit alles dreigt in onze eeuw met zijn razend snelle evoluties verloren te gaan. Om een zo getrouw mogelijk beeld van hun leefwereld te geven, dienen ook de volgende aspecten, zij het dan kort, onder de loep genomen te worden.

1. Materiaal

Naast hun gewone gereedschap beschikten Emiel en Remi De Wilde ook over een dubbele ploeg en een dorsmachine. Tijdens een van de eerste handelingen met die ploeg haalde Remi zich de hand open aan een van de vlijmscherpe messen: het litteken zou voor de rest van zijn leven zichtbaar blijven. Zij behoorden tot de eersten die over een dergelijk werkinstrument beschikten. Even zeldzaam in de jaren '30 was hun dorsmachine met benzinemotor. En bijna had Remi zich te Gent (omstreeks 1935) een motorfiets gekocht; maar toen bleek dat zijn vrouw met dat idee allesbehalve ingenomen was, ging de aankoop niet door. Voor zijn verplaatsingen naar de Gentse Vrijdagmarkt zou

Fig. 11A.

Huwelijksfoto van
Remi De Wilde en
Julia De Weerd
(augustus 1921).

Ware grootte van de
foto: 10 op 15 cm.

Fig. 11B

Handtekeningen van
het echtpaar.

Laarne, de 21/11/1970

Voor waar en echt verklaard.
R. De Wilde

J. De Weerd

hij zijn fiets blijken gebruiken¹³⁵. Bijna iedereen in het gezin beschikte over een dergelijk vervoermiddel. Later zou hun zoon wel een motorrijwiel krijgen. Een auto is er nooit geweest. Voor het werk op het land beschikte Remi over een paard en 2 karren. Dit paard leende hij soms uit aan boeren indien zij hem hielpen bij het binnenhalen van de oogst.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het paard opgeëist door de Duitsers. Slechts met wat mensenkennis en een flinke boerenhesp voor de Duitse kommandant in Lokeren kon dit verlies vermeden worden. Na de bevrijding van België heeft Remi met paard en kar deelgenomen aan de feeststoet.

2. Produktie van gewassen en vlees

Op het land werden de volgende gewassen geteeld: rogge, tarwe, haver, aardappelen, rapen, bieten, loof en vlas. De oogsten werden aangevuld met groenten uit de tuin en fruit uit de boomgaard. Er waren ook verschillende dieren. Ten eerste: 2 ossen en 4 à 5 koeien. Na moeilijkheden met een werkonwillige jonge os, beslisten zij om een paard te kopen (in het midden van de jaren '30). Er werden verschillende varkens gekweekt; sommige om te slachten (in de winter), andere om te verkopen. Over het erf liepen ook kippen, een hond en katten. Zij hadden ook een welgevuld duivenhok, want op zondag speelde Remi mee met de duivenmelkers van Laarne. Gedurende enkele jaren was er zelfs een half tamme ekster. En toen er zwaluwen gingen nestelen in de paardestal, werd dat algemeen als een gunstig voorteken beschouwd.

3. Werkzaamheden

Op de boerderij was er altijd werk, en van elk lid van het gezin werd medewerking verwacht. Naarmate hun leeftijd vorderde, werden de kinderen steeds vaker ingeschakeld in het landbouwbedrijf - ook gedurende het schooljaar. Een greep uit de activiteiten:

- de koeien melken, roskammen, begeleiden naar en bewaken op de wei
 - varkenseten koken en geven
 - hout kappen en opmaken in bundels
 - pikken, binden, wieden, maaien, dorsen. Het hooi keren om het te drogen
 - de mest schudden en op een kar laden om vervolgens het land te bemesten
 - aardappelen rapen, sorteren en planten
 - onderhoud van het erf en de grachten, de haag scheren
 - met paard en kar, geladen met zakken graan, naar de molen gaan om te malen.
- Tijdens de oorlog moesten zij hiervoor naar Bottelare gaan omdat alleen daar

de molenaar een vergunning had om te malen.

Om de 6 weken plande men een grote wasbeurt voor het linnen. Daarbij draaiden de mannen de machine bij de waskuip. Vier dagen nam deze wasbeurt in beslag: eerst koken en wassen, dan bleken, terug wassen en tenslotte drogen op het grasveld. Men spreidde het linnen met fierheid tentoon, want een gevulde linnenkast werd beschouwd als een teken van welstand.

Zij stonden op rond 5 uur 's morgens. Eerst ging men in de stal werken en dan pas was het ogenblik aangebroken om zich te wassen en te eten. Na het middageten was er al eens tijd voor een middagdutje. In de wintertijd ging men slapen rond 19 u. - 19u30. 's Zomers was dat een uurtje later.

4. Maaltijden en feesten

Per dag waren er gewoonlijk een vijftal maaltijden. Na het werk in de stal was het tijd voor het ontbijt. De schoolgaande jeugd dronk eerst een tas chocolademelk alvorens naar school te vertrekken. Rond 9u kwamen er boterhammen met spek of hesp op tafel. 's Middags nuttigden zij een volledige maaltijd met pap, aardappelen, vlees en groenten. Om 16u opnieuw boterhammen met toespijs (dikwijls smout of zelfgemaakte confituur, geen vlees)¹³⁶. 's Avonds werd nog een bord pap of pudding verorberd. Voor de maaltijden op zondag werd bouillonsoep gemaakt. Vermits men in de Quastraat over een eigen bakoven beschikte, kon men wekelijks zelf een zestal broden bakken (fig. 10 B, nr. 1). 's Zondags at men rozijnebrood. Aan tafel dronken zij tafelbier uit tonnetjes of water. Gedurende de oorlogsjaren at men veel grof roggebrood en voor de bereiding ervan werd ook zuurdesem gebruikt. Maar bij feestelijke aangelegenheden (zoals Kerst- en Nieuwjaarsavond) bakte men pannekoeken op de stoof. Wanneer de oogst binnen was, werd iedereen vergast op een grote wafelenbak. Tijdens de kermissen ("wijkskeskermis" en "Sinksenkermis") kwam de familie samen voor een overvloedige maaltijd, met koffie en vlaaien achteraf.

5. Kleding

Naar eeuwenoude traditie werden verschillende kledingsstukken vervaardigd door de vrouw des huizes en de oudere dochters. De mannen droegen in de winter een broek in velours, een hemd en een mouwloos vest. 's Zomers verkozen zij een katoenen broek. Gedurende de werkdagen liepen zij op klompen; alleen 's zondags trokken zij schoenen aan. De pet was hun enige hoofddekseel, en dit alle dagen van de week. Bij het werk op het land in de zomer droegen de vrouwen een halsdoek rond de nek of op het hoofd en de mannen

een strohoed. Enkel op de wekelijkse rustdag en op feestdagen dosten zij zich uit als welstellende boeren. Dat was de gelegenheid voor het dragen van een kostuum en das (blauw of grijs, zelden zwart), aangevuld met het horloge met ketting.

6. Interieur

De vertrekken waren eenvoudig ingericht en opgesmukt. Om bij de belangrijkste te blijven: de keuken bevatte een kast, tafel, stoelen, naaimachine, de karn, de stoof en een klok met koperen kettingen en gewichten, die later vervangen werd door een reguleur. In de slaapkamer stelde men naast het bed een commode (met een beeld van het Heilig Hart, een O.-L.-Vrouw onder een globe, en koperen kandelaars), een kleerkast en een zetel. Remi bewaarde er ook een revolver en tweeloop. Aan de muren hing weinig of geen versiering. Na de oorlog kocht men een radio aan. Het huis in de Kasteeldreef had een voorplaats die alleen mocht worden gebruikt indien er bezoekers kwamen. In alle vertrekken waren voorwerpen met een religieuze betekenis.

7. Religieus en sociaal leven

Een O.-L.-Vrouwbeeld op de schouw en de kruisbeelden getuigden van hun katholiek geloof. In een kader hing een afbeelding met de tekst "God ziet U - hier vloekt men niet". Elke zondag gingen ze getrouw naar de mis. Ook in processies stapten zij mee. Bij gelegenheid gingen zij op bedevaart naar Oostakker.

Voor politiek interesseerden zij zich weinig of niet. Beroepshalve waren zij aangesloten bij de Boerenbond. Zij onderhielden vooral met hun naaste verwanten goede contacten.

De oude dag van Remi De Wilde en Julia De Weerdt

Op hogere leeftijd was Remi De Wilde nog slank en sterk gebouwd. Voor het lezen van de krant (iets wat hij zeer graag deed) gebruikte hij een bril. Hij rookte zelden, zijn voorkeur ging uit naar sigaren. Een ijzersterke gezondheid was zijn deel. Hij stond bekend als een noeste werker en een man van weinig woorden. Soms beefden zijn handen, zoals men kan zien aan de handtekening uit 1970 (fig. 11 B).

Zijn kinderen werden groter en volgden elk hun eigen levensweg. Zijn oudste en jongste dochter traden in het klooster; Angèle bij de Zusters van de Visitatie, en Henriette als missiezuster bij de Zusters van Liefde. De anderen huwden en vonden soms hun woonplaats buiten Laarne. Rachel had 1 jongen en 3 meisjes

en Denise een zoon.

Lucien verkoos een leven als slager en ging in leerschool te Gent, waar hij ook zijn vrouw leerde kennen. Na hun huwelijk vestigden zij zich, met steun van thuis uit, te Heusden (1960).

Hierdoor kwam een einde aan twee tradities. Negen generaties lang had deze tak van De Wildes ononderbroken te Laarne gewoond en er gewerkt als landbouwer¹³⁷. Dit tijdperk werd toen afgesloten. Lucien De Wilde en Liliane Creynest kregen 2 kinderen. Vol vreugde nam Remi het peterschap op zich over zijn kleinzoon Johan Remi Julien De Wilde (° 18 juni 1962). Julia De Weerdts werd de meter van Marijke (° 27 september 1966). Deze geboortes vonden plaats in een ziekenhuis (te Gent) en niet langer thuis, zoals een generatie voordien nog het geval was geweest.

Bijna 2 decennia lang hebben Remi en Julia nog in de Kasteeldreef gewoond, waar zij een rustig leven leidden.

In februari 1971 openbaarden zich de eerste tekenen van de langdurige, slepende ziekte die Julia De Weerdts gedurende een half jaar aan haar ziekbed kluisterde. Zij overleed thuis te Laarne op 26 augustus 1971, bijna 76 jaar oud, na een gelukkig samen leven en werken gedurende 50 jaar.

Dit verlies brak ook enigszins de veer bij Remi. Hij overleefde zijn vrouw slechts enkele jaren. Bij herstellingswerken aan zijn huis vatte hij een kou die hem fataal zou worden.

Hij overleed, na een korte ziekteperiode, te Laarne op 13 december 1974. Zijn 5 kinderen en 7 kleinkinderen, de naaste verwanten en vrienden volgden hem enkele dagen later naar zijn laatste rustplaats.

Bijlage I: *Overzicht van eigenaars, luisterend naar de familienaam De Wilde, en levend in de Oost-Oudburg en het land van Dendermonde omstreeks 1570-1575.*

Steunend op de Penningkohieren is het mogelijk om te bepalen wie omstreeks 1570 in een bepaalde gemeente leefde als eigenaar en/of als pachter. Men kan 4 categorieën onderscheiden:

- 1) eigenaars met alleen een hofstede op eigen naam.
- 2) eigenaars van een hofstede en ander onroerend goed.
- 3) eigenaars van 1 of meer percelen, maar zonder hofstede in deze gemeente. Het betreft dikwijls, maar niet uitsluitend, afzetenen.
- 4) pachters in een bepaalde gemeente. Dikwijls zijn het inzetenen, maar bij vergelijking van de Penningkohieren verschijnen vaak mensen uit de omringende gemeenten.

Wij beperken ons hier vnl. tot de eerste twee categorieën, met aanvullende inlichtingen.

Er dient vooraf aangestipt dat het aantal van 9 eigenaars te Wetteren enigszins misleidend is. Bij Wetteren hoorde toen immers ook het gebied van Ertbuer, destijds gelegen tussen Heusden, Laarne en Destelbergen.

Het overzicht van deze eigenaars met de familienaam De Wilde ziet er uit als volgt:

DESTELBERGEN

- 1) Eigenaars van een hofstede en ander onroerend goed:
 - LIEVEN en JAN DE WILDE, zonen van Jan, bewoonden tesamen een hofstede in de omgeving van de Aenhoutstraat (resp. 2/3 en 1/3). Lieven pachtte ook nog in Destelbergen en Heusden.
 - MATTHYS DE WILDE bezat (ook) een hofstede in de Aenhoutstraat. Hij pachtte in Destelbergen.

HEUSDEN

- 1) Eigenaars met alleen een hofstede op eigen naam:
 - JOOS DE WILDE, zoon van Pieter, had een hofstede van een half gemet en pachtte in H.
 - De weduwe van JAN DE WILDE.
- 2) Eigenaars van een hofstede en ander onroerend goed:
 - JOOS DE WILDE had o.a. een behuisde hofstede van 2 gemeten en bezat ook grond in Laarne.

- LAUREYS DE WILDE: zijn gronden lagen uitsluitend in H., waar hij ook pachter was.

LAARNE

- 1) Eigenaar met alleen een hofstede op eigen naam:
 - WILLEM DE WILDE verpachtte een boerderij aan zijn gelijknamige zoon (1571).
- 2) Eigenaars van een hofstede en ander onroerend goed:
 - JOORYS DE WILDE bezat verschillende hectaren grond en pachtte in Laarne; hij had tevens percelen te Ertbuer en Kalken.
 - LIEVEN DE WILDE te Eesvelde had waarschijnlijk ook bezittingen te Wetteren. Een Lieven De Wilde verpachtte aan zijn broer Gillis een bunder heide.
Niet te verwarren met de Lieven De Wilde, zoon van Joorys.
 - PIETER DE WILDE: eveneens te Eesvelde (1575 en 1577). Pachtte in Kalken.

WETTEREN

A) Ertbuer

- 1) Eigenaars met alleen een hofstede op eigen naam:
 - GILLIS DE WILDE: was ook eigenaar en pachter te Heusden.
 - JAN DE WILDE, zoon van Andries, had een behuisde stede van 1 gemet en wellicht ook bezittingen te Laarne.
- 2) Eigenaars van een stede en ander onroerend goed:
 - ANDRIES DE WILDE: bezat ook grond in Laarne (een bos) en Heusden, waar hij ook als pachter aanwezig was.
 - JAN DE WILDE: o.a. een behuisde stede van 5 gemeten.

B) Wetteren

- 1) Eigenaars met alleen een hofstede op eigen naam:
 - JOOS DE WILDE: een behuisde hofstede van 2 dagwand.
 - LUGIER DE WILDE: was eveneens pachter te W. en Laarne.
 - MARGRIET SWILDEN (1572).
- 2) Eigenaars van een stede en ander onroerend goed:
 - DANEEL DE WILDE: had alleen bezittingen te W.
 - PAUWELS DE WILDE: een behuisde stede en één perceel. Pachtte waarschijnlijk te W. en Kalken.
 - PAUWELS DE WILDE bezat verschillende percelen van wisselende grootte.

KALKEN (waar men steeds "De Wylde" schreef)

1) Eigenaars met alleen een hofstede op eigen naam:

- GILLIS DE WILDE was ook pachter in K. Hij had wellicht bezittingen in Laarne en pachtte aldaar.
- ROELAND DE WILDE te Eesvelde pachtte te Kalken, Laarne en Wetteren.

2) Eigenaars van een hofstede en ander onroerend goed:

- JACOP DE WILDE bezat ook land in Overmere (1571), en werkte er als pachter.
- JAN DE WILDE, zoon van Joos. Pachtte in K.
- BAUWEN DE WILDE pachtte in K. en Overmere.
- JAN DE WILDE te Eesvelde.
- JAN DE WILDE in "De Kruisen", was vermoedelijk smid.
- LIEVEN DE WILDE pachtte eveneens in Kalken.

OVERMERE

1) Eigenaars van een hofstede en ander onroerend goed:

- CERSTIAEN DE WILDE, die ook pachtte in O.
- JACOP DE WILDE was ook pachter in zijn parochie.

LOKEREN

Op "Hillaer" bezat JACOP DE WILDE verschillende percelen.

ZELE

1) Eigenaars met alleen een hofstede op eigen naam:

- JAN DE WILDE, ruiters (Langvelde)
- JAN DE WILDE, zoon van Ludger (Langvelde)
- de weduwe van LUDGER DE WILDE (Langvelde)
- JAN DE WILDE (Avermate)
- PIETER DE WILDE (Avermate)

Allen pachtten eveneens te Zele.

- 2) Eigenaar van een hofstede en ander onroerend goed:
 - JAN DE WILDE, zoon van Gillis (Langvelde).

HAMME

- 1) Eigenaar van een hofstede:
 - JAN DE WILDE (Dorp)
- 2) Eigenaar van een hofstede en ander onroerend goed:
 - MERTEN DE WILDE (Dorp), was eveneens pachter te H.

N.B.: JOOS DE WILDE bezat een olie-windmolen op de Dormenkouter.

Hij pachtte daarnaast een grote hofstede.

(Bron voor Zele en Hamme: L. Pee, Agrarische en sociaal-economische toestand & bevolkingsevolutie in het land van Dendermonde tijdens de 2de helft der XVIde eeuw, Gent, 1967, p. 428, 432 en 453).

ADDENDA

- 1) Te Kalken bezaten de wezen van Denys De Wilde een stuk meers.
- 2) Te Wetteren worden ook genoemd: Jan de Wilde (zoon van Denys) en Joos De Wilde, alias Leys.
- 3) Te Overmere leefde ook een Denys De Wilde.

In Lochristi, Zeveneken, Wachtebeke, Appels, Oudegem, Eeghem, Denderbelle, Opwijk, Sint-Onolfsbroek, Moerzeke en Berlare vindt men omstreeks 1575 de familienaam De Wilde niet terug.

Het "merck" (kenteken) van :

Gheleyn De Wilde
(1606) - RAG;
St.-Pieters II, 1064.

François De Wilde
(1622) - RAB;
LO 336.

Oij mij mattheus de wilde

mattheus de wilde

Handtekeningen van Mat-
theus De Wilde (1669 en
1678) - LO 247 en 37.

my als gesont jander veld

jander veld

Handtekeningen van Jan
De Wilde (1711 en 1715)
- LO 362 en 363.

O maen den jngste
dys is ein myn
voldaan
Francis de Wilde

Handschrift van Francis De
Wilde (1747) - LO 199.

Jacobus De Wilde

Jacobus De Wilder

Handtekening van Jacobus De Wil-
de (1786) - Laarne PR (dopen).

Gebruikte afkortingen

AGL = Archief Gemeentehuis Laarne

AKL = Archief Kasteel van Laarne

APL = Archief Pastorij van Laarne

BR = bevolkingsregister

FAVV = Familie-archief Van Vilsteren (in AKL)

LM = Laarne Modern (in RAB)

LO = Laarne Oud (in RAB)

PK = penningkohier

PR = parochieregister

PT = Prijzije van de tienden

RAB = Rijksarchief te Beveren

RAG = Rijksarchief te Gent

SAG = Stadsarchief te Gent

SvG = Staat van Goed

Wij raadpleegden ook de **ALGEMENE GESCHIEDENIS DER NEDERLANDEN**, (15 dln), Haarlem, 1977-1983; in het bijzonder de hoofdstukken gewijd aan de landbouw in de 16de t.e.m. de 18de eeuw.

VOETNOTEN

Eerste deel

- 1) A. Van Lokeren, Chartres et documents de l'abbaye de Saint-Pierre au mont Blandin à Gand, Gand, 1868, nr. 314 (p. 177-8).
- 2) P. Van Duyse - E. De Busscher, Inventaire analytique des Chartres et Documents appartenant aux archives de la ville de Gand, Gand, MDCCCLXVII, nr. 29. De datering is m.i. foutief en moet vele jaren eerder geplaatst worden, vermits graaf Philips overleden is omstreeks 1191.
- 3) P. Van Duyse en E. De Busscher, nr. 30.
- 4) M. Gysseling en A. Verhulst, Het oudste goederenregister van de Sint-Baafsabdij te Gent (eerste helft XIIIe eeuw), Brugge, 1964, p. 72.
- 5) Gysseling-Verhulst, p. 74 (1210) en 83 (1225).
- 6) Gysseling-Verhulst, p. 69 en 70.
- 7) Gysseling-Verhulst, p. 81.
- 8) A. Van Geertsom, Familienamen uit het land van Waas, in AOKLW, 56, 1948, p. 299.
- 9) Gysseling-Verhulst, p. 91.
- 10) Second cartulaire de Gand, Recueilli par F. De Potter, Gand, s.d., nr. III p. 16.

- 11) E. Warlop, De Vlaamse adel vóór 1300, Handzame, 1968, deel I, p. 361.
- 12) E. Vanden Bussche, Inventaire des archives de l'état à Bruges. Section première. Franc de Bruges. Tome I. Chartres, Bruges, MDCCCLXXXI, Acte n. 30.II (1268) en 38 (1273).
- 13) C. Vleesschouwers, Het archief van de abdij van Boudelo, Deel II, Regesten der oorkonden, Brussel, 1983, nr. 264.
- 14) A. Van Geertsom, "Voornamen uit het Land van Waas (1244-1796)", in AOKLW, 62, 1957, p. 59.
- 15) J. Vuylsteke, Oorkondenboek der Stad Gent. Gentsche Stads- en Baljuwsrekeningen 1280-1336, Gent, 1900, p. 6.
- 16) A. Van Geertsom, Voornamen, in AOKLW, 62, 1957, p. 37.
- 17) Oorkondenboek der stad Gent. Eerste afdeeling: rekeningen. Ite deel. Uitleggingen tot de Gentsche stads- en baljuwsrekeningen 1280-1315. Nagelaten werk van J. Vuylsteke, uitgegeven door V. Vander Haeghen en A. Van Werveke, Gent, 1906, p. 187.
- 18) J. Vuylsteke, Oorkondenboek, p. 281.
- 19) J.W. Groesbeek, Middeleeuwse kastelen van Noord-Holland. Hun bewoners en bewogen geschiedenis, Haarlem, 1986, p. 23.
- 20) C. Vleesschouwers, Boudelo, deel II, nr. 534 en 539.
- 21) M. Gysseling, Gent's vroegste geschiedenis (in de spiegel van zijn plaatsnamen), Antwerpen-Brussel-Gent-Leuven, 1954, nr. 567.
- 22) N. De Pauw en J. Vuylsteke, De rekeningen der stad Gent. Tijdvak van Jacob van Artevelde 1336-1349, Gent, 1874, Deel I, p. 33.
- 23) De Pauw-Vuylsteke, Deel II, p. 173.
- 24) De Pauw-Vuylsteke, Deel II, p. 210.
- 25) De Pauw-Vuylsteke, Deel III, p. 339 en 454.
- 26) C. Vleesschouwers, Boudelo, deel II, nr. 631.
- 27) In een schrijven naar de auteur d.d. 18/10/1989.
- 28) J.J. De Wilde, "De Wilde" in L'intermédiaire des généalogistes, nr. 79, 1959, p. 62. Helaas vermeldt hij hier geen bronnen.
- 29) RAB, L.O., 519. Het register is alfabetisch opgesteld volgens de doopnamen der eigenaars.
- 30) RAB, L.O., 519; f° XIII r°, XV v°, LVIII v° en LXI v°, LXIII.
- 31) De penningkohieren zijn lijsten van belastingplichtigen. Zij bevinden zich heden in het Stadsarchief te Gent; Reeks 28. Werden gegraadpleegd: Nrs. 28/119 (Heusden), 14/61 (Destelbergen), 31/134 (Kalken), 79/333 (Wetteren), 72/304 (Overmere-Uitbergen), 40/165 (Lokeren), 39/164 (Lochristi), 82/351 (Zevencken), 77/323 (Wachtebeke).
Voor een overzicht per gemeente: zie bijlage I.

Tweede deel

- 1) Niet te verwarren met Guillelmus (Willcm) of Aegidius (= Gillis, Gilles). De varianten van de Nederlandse doopnaam Gheleyn: Ghelyn, Ghelcin, Ghelain, Gileyn, Geleyn, Gheleyen. Zijn familienaam werd wel eens De Wyldc geschreven.
- 2) Voor deze periode zie: G. Parker, The Dutch revolt, London, 1985 (revised edition).
- 3) A. De Vos, De strijd tegen de Vrijbuiters binnen de kasselrij van Oudburg (1584-1609), Gent, 1957, p. 21.
- 4) Zo o.m. de voorouders van J.J. De Wilde, vermeld onder deel 1, voetnoot 28. De Vlaamse inwijkelingen hebben in aanzienlijke mate bijgedragen tot de welvaart van Hollands "Gouden Eeuw". J. Briels, *Zuid-Nederlanders in de Republiek 1572-1630. Een demografische en cultuurhistorische studie*, St.-Niklaas, 1985.
- 5) Zie bijlage I. Tussen deze vermeldingen (een 40tal) bevindt zich ongetwijfeld Gheleyns vader.
- 6) RAB, PR, (Dopen 1598-1621 te Destelbergen), resp. blz. 10, 18 en 25. Men mag G.D.W. dus niet gelijkstellen met een Gellyn De Wilde uit Gent, die gehuwd was met Elisabeth Wijckaert en die verschillende bezittingen had in het Gentse "Akkerghem".
Deze overleed te Gent op 18 oktober 1618 en liet de volgende minderjarige kinderen achter: Hans, Ghilain (!), Fransken (!), en Tanncken. Zie SAG, Staten van Goed, Reeks 330, nr. 135, f° 58 r° en v°.
- 7) Stam-grootvader van de schrijver. Zie § 2.
- 8) RAG, Destelbergen 38. In het Dest. Feriënboek uit de periode 1598-1602 vinden wij zijn naam reeds terug op 15 september 1598. Zie RAG, Destelbergen 23, f° XIII r° (1598), f° XXI r° (30 maart 1599) en XLIII v° (5 juni 1601).
- 9) RAG, Destelbergen, 24, f° XX r° en v°.
- 10) RAG, Sint-Pieters I, nr. 708, f° 40 v°, nr. 190 (2de hand) en f° 84 r°, nr. 396 (2de hand).
- 11) AKL, FAVV, zonder nr. Documenten betreffende de bevoegdheid van de baljuws van en te Laarne en Destelbergen. Met dank aan E.L. Schepens.
- 12) AKL, FAVV, voorlopig nr. 576; baljuwsrekeningen van Kalken-Nieuwengaver. Bevestigd door het quoteboek van Laarne. Zie ook verder onder §2.
- 13) RAG, Destelbergen, nr 23, f° XXI v°.
- 14) RAG, Destelbergen, nr 38, doc. dd. 25 juli 1605.
- 15) RAG, Sint-Pieters II, nr. 1064.
- 16) RAG, Sint-Pieters II, nr. 578. Doc. dd. 30 oktober 1630.
- 17) RAG, Sint-Pieters II, nr. 586. Informatie ingewonnen n.a.v. een grensbetwisting tussen Destelbergen en Kalken.
- 18) AKL, FAVV, voorl. nr. 576: uit een uittreksel van de baljuwsrekeningen van Kalken (Nieuwengaver). Vanaf 1608 leefde Franchoys niet meer in de Oudburg, maar in het Land van Dendermonde.

- 19) Een vierkante rocde = 14,85 m².
- 20) RAB, LO, nr. 22 (Quoteboek 1595-1617), f° II XXXVIII v°.
- 21) Betreft het hier de vader of de broer van Franchoy's?
- 22) RAB, LO, nr. 336.
- 23) Zie bijlage II.
- 24) AKL, FAVV, voorl. nr. 576. De hofstede werd verkocht voor 133 pond, 6 schellingen en 8 groten en het "cattheyl" voor 66 pond, 16 schellingen en 8 groten. Bevestigd door RAB, LO, nr. 23 (Quoteboek 1629-1647); f° II XVII r°.
- 25) Stamvader van de schrijver. Zie § 3.
- 26) Tussen de peters en meters van deze kinderen vinden we een Maria en Judocus De Wilde. Indien zij al familie waren van Franchoy's, dan valt de graad van verwantschap niet meer aan te tonen.
- 27) Breestraat - uit: brede straat! Volgens de toenmalige normen was zij inderdaad breed, voldoende althans om 2 boerenkarren naast elkaar te laten passeren. De gewone breedte van een boerenweg uit die tijd kan men nog duidelijk zien in het noordelijk deel van het Vossestraatje.
- 28) RAB, LO, nr. 190. (Militaire leveringen, burgerwachten, enz...). Een ordonnantie uit 1623 over het lopen van wachtrondes bewijst dat men zich in Laarne al vroeg bezig hield met de beveiliging. Zo eiste men dat men gebruik maakte van een behoorlijk geweer.
- 29) RAB, LO, nr. 402.
- 30) RAB, LO, nr. 487, f° XVIII v°, XXX r°, LX r°, LXI v°, CXVI v°, CLXII v°, CXC v°, CCXL v°, CCXLII v° en CCXLIII r°.
- 31) RAB, LO, nr. 487, f° CXLVI v°.
- 32) RAB, LO, nr. 487, f° XXX r° en LX r°.
- 33) RAB, LO, nr. 24 (Quoteboek 1647-1670); geen aanduiding van folium.
De evolutie van aan- en verkopen kan men min of meer volgen in het voorgaande quoteboek (periode 1629-1647): zie LO, nr. 23, f° II XLII v° (Mageret) of f° II XVII r° (Rivierstraat).
- 34) RAB, LO, nr. 56 (Pryzyen van de tienden 1647). Het vlas werd niet verrekend in het totaal omdat men dit niet in roeden (oppervlaktemaat) uitdrukte, maar in meucken (inhoudsmaat).
In 1643 bezaaide Franchoy's 1000 roeden + 9 meucken vlas.
In 1644 bezaaide Franchoy's 1650 roeden + 5 meucken vlas.
In 1645 bezaaide Franchoy's 1225 roeden + 8 meucken vlas.
- 35) RAB, LO, nr. 341.
- 36) RAB, LO, nr. 57, PT 1656.
- 37) RAB, LO, nr. 496 (Erfb ouck 1640-1666), f° II LXXXV v° en II LXXXVI r°.
Zijn moeder betaalde de ommestelling tot en met 1665, het jaar waarin Mattheus 30 jaar oud werd!

- Men verwarre deze Mattheus De Wilde, zoon van Franchoy, niet met zijn oudere naamgenoot (°1616) uit Laarne, die de zoon was van Andries en Anna Nollé en die later huwde met Catharina Schepens.
- 38) Deze samenvatting is gebaseerd op de volgende bronnen:
- 1) RAG, Raad van Vlaanderen, nr. 15388, (vooral de bundel: "Facto probato vel concessio facile est de jure discernere" (1679)).
 - 2) AKL, FAVV, voorl. nr. 554, 576 en 577 (waaruit deze verklaring van Mattheus).
- 39) RAG, RvV nr. 15388, "Facto ... discernere", § LI.
- 40) RAG, RvV, nr. 15388; "Facto ... discernere", slotparagraaf.
- 41) Oud-betovergrootvader van de schrijver. Zie § 4.
- 42) Maria De Verman in de parochieregisters. Herkomst onbekend; vermoedelijk Wetteren.
- 43) Zie bijlage II.
- 44) RAB, LO, nrs. 247(1669), 250 (1676) en 256 (1696).
- 45) NL de oorlogsjaren 1672-1678 : zie ook punt 3.5.
- 46) Zie punt 3.4.1.
- 47) *Rennebancke of rebanck*: zie J. Weyns, Volkshuisraad in Vlaanderen, Antwerpen, 1974 (4 dln), nr. 264)
- 48) RAB, LO, nr. 196 (Quohier van werckpeerden uit 1692). In die periode bezaten zeer weinig landbouwers te Laarne een paard.
- 49) RAB, LO, nr. 25, f° IIII^r III r°. De eerste 2 aankopen werden reeds opgetekend in het voorgaande Quoteboek (1647-1670); zie RAB, LO, nr. 24 (geen fol.). Bij het opstellen van de quoteboeken kwam men het laatst in de Breestraat, en hetzelfde merkt men in de ommestellingslijsten.
- In de quoteboeken noteerde men per eigenaar de naam van elk perceel (soms wordt het genoemd naareen vorige eigenaar), de situering ervan, het jaar waarin men er voor het eerst belasting voor betaalde (dit is niet noodzakelijk hetzelfde als het jaar van aankoop, dat soms het voorgaande jaar is), de grootte van de grond, de afzonderlijke belasting van het perceel en de totale som die elk een jaarlijks moest neertellen. Soms ook het jaar van verkoop. De griffier maakte wel eens een rekenfout: bij nr. 5 hoort het totaal 1-18-8-7 te zijn. Wij geven overal de cijfers van het quoteboek weer, omdat Mattheus die som effectief moest betalen.
- 50) De laatste verkoop (1696) was in feite de overdracht van de helft van "den turf", afgestaan door Mattheus' weduwe aan zijn zoon Jan, krachtens de staat van goed uit 1669.
- 51) RAB, LO, nrs. 70 (1661-1667), 58 (1668, 1670-1676), 71 (1677-78, 1683), 59 (1685 en 1686), 196 (1693) en 59 (1694 en 1696). Uit 1688 is nog een lijst tot ons gekomen, maar Mattheus is er niet in opgenomen.
- 52) RAB, LO, nr. 59 (PT 1685).
- 53) Al deze vermeldingen in RAB, LO, nr. 196.

54)RAB, LO, nr. 194.

55)RAB, LO, nr. 197.

56)RAB, LO, nr. 193 en 194.

57)RAB, LO, nr. 196.

58)RAB, LO, nr. 195. Gillis Van Hecke was de waard van de herberg die op de hoek van de toenmalige Mageret- en Vossestraat stond. Het huis was een halve eeuw eerder eigendom geweest van Mattheus' vader (zie fig. 2). De herberg heette "Cleyn Ghent" en gaf later zijn naam aan de Mageretstraat. Deze herberg heeft er meer dan 2 eeuwen bestaan. Omstreeks 1700 kon men er bier, wijn en brandewijn kopen. Na G. Van Hecke ging de herberg in de 18de eeuw over naar zijn schoonzoon Jan Van Brussel (tegelijk schoonbroer van Jan De Wilde, zoon van Mattheus). Sinds 1754 was het lokaal eigendom van Livinus De Grootte; 18 jaar later van Dominicus Poppe. Gegevens verschaft door E. L. Schepens.

59)RAB, LO, nr. 197.

60)Oud-overgrootvader van de schrijver. Zie § 5.

61)RAB, LO, nr. 247, SvG 14/03/1669. Zie §3, punt 3.3.

62)RAB, LO, nr. 256, SvG 04/07/1696, eerste blz.

63)RAB, LO, nr. 256, SvG najaar 1698.

Jan had dus een halfbroer, een neef en een zoon met de doopnaam Franciscus.

64)RAB, LO, nr. 40 (Ommestelling 1693). Jan betaalde in latere jaren minimum 7 en maximum 13 ponden.

65)RAB, LO, nrs. 40, 41 en 42.

66)RAB, LO, nr. 55. Zie eveneens de wettelijke passeringen uit de periode 1715-1730.

67)Zie de handtekeningen in bijlage II.

68)RAB, LO, nrs. 43 en 60 (PT 1720-1729).

69)RAB, LO, nr. 25 (Quoteboek 1671-1717); f° IIII^r III r° en LO 28 (Quoteboek 1718-1759), f° 218 r° en v°. Ook hier maakte de griffier soms rekenfouten; bv. in 1693, 1694 en 1699.

70)RAB, LO, nrs. 196 (1693), 59 (1694, 1696-97), 71 (1698-1700, 1702, 1706-07, 1709), 72 (1710-1719), 60 (1720-1721, 1723-24, 1726-1729) en 60 bis (1730-1733).

71)RAB, LO, nr. 60 (PT 1727). Een unieke bron om het grondbezit en de landbouwproductie te Laarne in die tijd te bestuderen!

72)Culturele geschiedenis van Vlaanderen, deel 10, Dume-Ommen, 1982, p. 74-75.

73)Hoewel Jan nog 2 minderjarige kinderen had, werd er geen staat van goed opgesteld. Er is evenmin een testament bewaard.

74)RAB, LO, nr. 55.

75)RAB, LO, nr. 200.

76)RAB, LO, nr. 192.

77)RAB, LO, nr. 196.

78)RAB, LO, nr. 191.

79)Zie bijlage II voor zijn handtekening uit 1747.

80)RAB, LO, nr. 60 bis (PT 1733, titelblad).

81)RAB, LO, nr. 64 (PT 1766).

82)Zie J. De Brouwer, De Kerkelijke rechtspraak en haar evolutie in de Bisdommen Antwerpen, Gent en Mechelen tussen 1570 en 1795, Deel II (Inventaris), Tielt, 1971-72, p. 186.

83)Oud-grootvader van de auteur. Zie §6.

84)RAB, LO, nr. 28 (Quoteboek 1717-1759); f° 217 v°.

85)Zie voorgaande voetnoot en, met verwijzing naar dat register, LO, nrs. 490 en 493 (na 1759 tot ca 1795).

86)Op 13 januari of 29 februari.. De nota's in de registers van de overlijdens (RAB) vermelden op deze data een overlijden van Franciscus De Wilde, maar de nota is telkens te bondig om te kunnen bepalen wie van beide de zoon van Jan De Wilde was.

Indien Francies stierf op 29 februari 1780, dan was hij kort daarvoor 72 geworden.

87)Voor Francies zie: RAB, LO, nrs. 60 bis (1738-39), 61 (1740-1749), 62 (1750-1759), 63 (1760-1764), 64 (1765-1769), 65 (1770-1774), 66 (1775-1779) en 67 (1780).

88)RAB, LO, nr. 199; quohier van 1751 (in dat jaar kreeg hij een vergoeding van 1 pond en 3 schellingen).

89)RAB, LO, nr. 65 (PT 1772).

90)RAB, LO, nrs. 66 (PT 1778 en 1779) en 67 (PT 1780).

91)RAB, LO, 64 (PT 1766).

92)Oud-vader van de auteur. Zie §7.

93)Status Animarum quem fecit pastor in Parochia de Laerne anno 1788 inchoatus 26 augustii in aede Pastoralis ... Dezen staet van zielen is geijndigt den 18 July 1789. In privébezit.

Vriendelijke mededeling van E. L. Schepens.

94)Status Animarum; sub: Breestraat, volgnummer 5. Het gaat om het huis van Jacobus' ouders.

95)RAB, LO, nr. 493 (Quoteboek 1759), f° 236 v°:

96)RAB, LO, nr. 198.

97)RAB, resp. LO, nrs. 198 en 199.

98)RAB, LO, nr. 493; f° 234 v° en 235 r°.

99)RAB, LO, nrs. 65 (1773 en 1774), 66 (1775-1779), 67 (1780-1784), 68 (1785-1789) en 69 (1790-1795).

100) RAB, LO, nr. 69 (PT 1790). De Brabantse Omwenteling heeft hem blijkbaar geen schade berokkend!

101) RAB, LO, nr. 198. Het betreft zeer belangrijke documenten voor de sociale en economische geschiedenis van die jaren. De gegevens vermelden alle gezinshoofden, alle huizen en haarden, alle inwoners per huis en het aanwezige vee en voorraden.

- 102) Heruitgegeven door P. Deprez, Memoire statistique du département de l'Escaut par M. Faipoult, préfet de ce département, Gent, 1960.
- 103) Voetnoot 102, blz. 31-36. Vertaling van de auteur met gewijzigde interpunctie.
Volgens de statistieken van F. telde Laarne in 1800 2395 inwoners, waarvan 1 onder de wapens (blz. 43). Het had geen schoolgebouw (blz. 98).
- 104) Alleen Judocus (°1786) en Egidius (° 1780) zijn jong gestorven.
- 105) Bij Lieven De Wilde, zoon van Joannes, woonde ook nog diens ongehuwde zuster Barbara in.
- 106) Zie RAB, LM, nr. 24 (Telling van 1/11/1818), onder "Meerschstraete".
- 107) Omtrent de voornaam van de echtgenote is geen uniformiteit.
De PR en BR schrijven nu eens Josync, dan weer Regine.
Blijkbaar stond zij tijdens haar leven in Laarne ook onder de laatste naam bekend.
- 108) Alle geboortedata zijn gepuurd uit de PR (voor 1812 in RAB, na 1812 in de pastorie te Laarne). Aan de hand van de BR is het onmogelijk om een geboortedatum of leeftijd exact te bepalen.
- 109) Betovergrootvader van de schrijver. Zie § 8. Lievens oudere broer Pieter noemde zijn zesde kind ook Bernardus.
- 110) Zie voetnoot 106.
- 111) Zie RAB, LM, nrs. 23 en 25 t.c.m. 28, telkens onder volgnr. 348.
- 112) RAB, LM, nr. 26, Meerschstracte nr. 238.
- 113) AKL, FAVV, voorl. nr. 610 (fournitures militaires 1809-1814).
Men treft nergens een handtekening van Lieven aan; maar wel van zijn oudere broers Pieter Francies en Joannes Francies.
- 114) RAG, Kaarten en plans, nr. 2087; sectie B, 1ste blad.
- 115) RAB, LM, nr. 61 (ca 1845) onder nr. 760 en ook LM, nr. 62 onder nr. 60.
- 116) Volgens RAB, LM, nr. 62. Volgens LM 61 bedroeg de totale oppervlakte 1 ha 7 a 60 ca.
- 117) AKL, FAVV, voorl. nr. 608 (Octrooi van 1823) en 607 (Octrooi van 1819 en 1821).
- 118) Bovendien verdeeld over het Rijksarchief te Beveren (vroeger Gent) en het gemeentehuis van Laarne.
- 119) RAB, LM, nr. 28 (BR 1847-1866), deel 4 (Meerschstract, volgnr. 427).
- 120) Zelfde opmerking als voetnoot 108.
- 121) Overgrootvader van de auteur. Zie § 9.
- 122) RAB, LM, nr. 30 (BR 1867-1880), zie Zandwijk nr. 66.
- 123) "Atlas Cadastral Parcellaire" door P.C. Popp. Atlas en de legger privébezit. Zij werden tentoongesteld in het Kasteel van Laarne tijdens de opendeurdagen van 13 en 14 januari 1990.

- 124) Waar zij nog wonen in 1883: zie RAB, LM, nr. 59 (rolnr. 281).
- 125) AGL, BR 1881, deel 4, f° 29. Er is geen straat aanduiding.
- 126) AGL, BR 1891, deel 4, f° 21. De kinderen van Pieter De Wilde en Emilie Dauwe zijn: Victor, Gustaaf, Louis, Maria, Leonie, Remi, Henri en Anna. Remi De Wilde vierde in januari 1990 zijn 60-jarig huwelijksjubileum met Irma Van Mossevelde.
- 127) APL, Doopsels 1855-1873, sub Emillus De Wilde.
- 128) De getuigenissen over zijn leven werden vnl. geleverd door zijn (oudste) kleindochters Angèle en Rachel De Wilde. Hun relaas gaat dikwijls terug op anekdotes die door Emiel aan hen werden verteld tijdens hun jeugd.
- 129) AGL, BR 1891-1900, deel 4, f° 21.
Emiels oudere broer Pieter bleef met zijn gezin gehuisvest in de boerderij van hun vader in de Meersstraat.
- 130) Akte van schenking en verdeling uit 1973. Naar een akte van I. Daelman, notaris te Laarne. Zie ook AGL, BR 1910-1920, nr. 701.
- 131) Het schriftje is gedeeltelijk bewaard (in privé-bezit). Datering mogelijk dankzij de stempels op de postzegels, die uit alle werelddelen komen.
- 132) RAB, LM, nr. 43. Remi De Wilde: volgnr. 31 op 55 ingeschrevenen (1915). Het register stelt duidelijk dat hij geen enkel vonnis, lijfstraf of veroordeling had opgelopen.
- 133) AGL, BR 1920-1930, nr. 693.
- 134) Zie noot 130 (studie I. Daelman).
- 135) Hij begaf zich telkens met eieren en boter naar de markt. Bij zijn terugkeer bracht hij vis en koeken mee voor zijn kinderen.
- 136) Men vergelijk de bestanddelen van de maaltijden met deze die door Faipoult worden opgesomd (omstr. 1800)!! (zie §6, einde).
- 137) NL. vanaf Franchoy De Wilde (te Laarne ingeweken in 1608) t.e.m. Remi De Wilde.

SPONSORS BARBECUE

Garage Seat Van De Velde, Lange Meire, Laarne
Uurwerken-Juwelen De Bock-Quipor, Lepelstraat 55, Laarne
Vinyl-vasttapijt Vervaet Jo, Lepelstraat, Laarne
Optiek Betty De Wilde, Lepelstraat, Laarne
Bloemensierkunst Temmerman-Van De Velde, Schoolstraat, Laarne
Beenhouwerij Everaert, Kasteeldreef, Laarne
Fietsen-Bromfietsen-moto's Goethals Willy, Brandemanstraat, Laarne
Vaillemans, Diestsesteenweg 249, 3200 Leuven
Onderhoud Centrale Verwarming Maenhout Filip, Meirhoekstraat
Laarne

PVBA Clavamo Van Hoecke Luc, Meirhoek 22, Laarne
Sanitaire-Dakwerken De Maesschalk Dirk, Termstraat, Laarne
Dakwerken De Wilde Gaston, Lange Meire 76B, Laarne
Garage Renault BVBA Haeghens, Steentjesstraat 74, Laarne
BVBA Van Sande, Heirweg, Laarne
Frituur Luc, Oostremstraat, Laarne
Bank Brussel Lambert, Dorp, Laarne
Generale Bank, Dorp, Laarne
Zakenkantoor De Wilde Dirk, Kerkstraat, Laarne
Algemene onderneming Versluys August, Kerkstraat, Laarne
Kledingszaak Crijns, Jozef Buyssestraat, Wetteren
Reizen Staelens, Stationsstraat, Wetteren
Bouwmaterialen Peerts, Vaartstraat 73, Kalken
Autocenter Necra, Dendermondsesteenweg, Kalken
Wuloplant, Heirweg, Kalken
Meubelzaak Idea, Jozef Buyssestraat, Wetteren
Garage Modern, Noordlaan, Wetteren
N.V. Inex, Molenstraat, Bavegem
Verzekeringen ABB, Maria Artios, Kerkstraat, Laarne

* * *

Wegens plaatsgebrek wordt de ledenlijst afgedrukt in het nummer van maart 1991.

BOEKBESPREKING

P. De Cock, *Kamerverkiezingsperikelen in het arrondissement Dendermonde 1919-1939*, Buggenhout, 1990, 290 blz.

De Buggenhoutse historicus Patrick De Cock schreef een intrigerend boek over de kamerverkiezingen in het arrondissement Dendermonde in het interbellum met als hoofdtitel "Een strenge plicht!", waarmee de auteur gepoogd heeft om alle spanningen weer te geven die tussen 1918 en 1940 het Belgische politieke leven beïnvloed hebben.

In 1919 startte men een zeer woelige periode met de stemplicht en de zo begeerde "één man, één stem", hetgeen een ander politiek spectrum opleverde, evenals de beginnende noodzaak om een duidelijke kiesdiscipline in te voeren. Bij de verkiezingen van 1919 waren er naast de "traditionele" partijen (katholieken, liberalen en socialisten) ook nog de opkomende Fronters, de zich voortslepende Daensisten en de "Nationale Partij", die evenwel enkel in het arrondissement Dendermonde opkwam.

Voor de andere kamerverkiezingen in de jaren 20 en 30 wordt de evolutie van de diverse strekkingen nagegaan (afbouw Daensisten, opkomst Fronters en overgang naar VNV, katholieke scheurlijsten, communistische aanwezigheid), dit zowel per kanton als globaal op arrondissementeel vlak, de invloed van bepaalde politieke kopstukken op de uitslag (b.v. Rubbens voor het kanton Zele, De Brouwer voor het kanton Hamme, Duchateau voor het kanton Wetteren, Vermeersch, Van Damme en Vandemeulebroucke voor het kanton Dendermonde) en wordt getracht om de invloed van de nationale thema's na te gaan. Hiervoor kon de auteur gebruik maken van pas ontdekt archiefmateriaal (verkiezingspamfletten), dat zich in de St.-Pieters- en St.-Petrusabdij van Dendermonde bevindt. In 9 hoofdstukken wordt dan ook een belangrijk stuk regionale geschiedenis geschreven, dat ook zijn belang heeft voor de andere arrondissementen van de provincie, o.a. omdat de electorale evolutie van de kamerverkiezingen in een Oostvlaamse kontekst geplaatst wordt, met daarnaast aandacht voor de gemeenteraadsverkiezingen en hun mogelijke invloed op de kamerverkiezingen en uiteindelijk de verklaringsfactoren van de electorale evolutie in het interbellum.

Ook Kalken en Laarne komen ter sprake.

'Een strenge plicht!' De kamerverkiezingen in het arrondissement Dendermonde, 1919-1939' telt ca. 290 pagina's, is geïllustreerd en kan tot 15 oktober besteld worden aan de prijs van 850 fr op rekeningnummer 088-2073535-58 van WIADS, postbus 39, 9330 Dendermonde.

Harry Van Royen

Castellum

Driemaandelijks tijdschrift van
De Vrienden van het Slot van Laarne en de
Geschied- en Heemkundige Kring voor Kalken en Laarne

Verantw. Uitg. Erik L. Schepens
Eekhoekstraat 5
9270 Laarne

Dienst wettelijk depot nr. B.D. 40.652

Oplage 650 exemplaren

Omslagfoto: Laarne 1668, figuratieve kaart van Klein Gent, J.B. de Poorter
landmeter (KvL. Archief van Vilsteren).
Foto Frank Bollaert, Sint-Amandsberg

INHOUD

- Samenstelling bestuur	1
- Laarne 1990, een terugblik	3
- Hernieuwing lidmaatschapsbijdragen	5
- Begonia's in het slot, 12e Bloemenpracht Cesar De Wilde	6
- DE WILDE te Laarne, een familiechroniek Johan De Wilde met een "ten geleide" door Roger De Wilde, schepen van Cultuur	9
- Lijst sponsors barbecue	93
- Boekbespreking	94

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun bijdrage.

Teksten mogen worden overgenomen mits vermelding van de bron en van de auteur, en het toezenden van een exemplaar.

Wij danken de directie van het Hotel Gravensteen te Gent voor het gebruik van de logo op de omslag.